

Projekt pt. Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego

Raport z prac wykonanych przez Partnerów Ekonomicznych w ramach Zadania 4 – Analiza ekonomiczna projektu aktu prawnego – nowej ustawy wdrażającej Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Numer wersji: 7

Warszawa, listopad 2023

Nr Projektu: POWR.02.06.00-00-0066/21

Zespół autorski:

dr Anita Abramowska-Kmon

dr Radosław Antczak

prof. dr hab. Piotr Błędowski

dr Marek Bożykowski

dr hab. Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. SGH

mgr Dariusz Dąbkowski

dr Tomasz Gajderowicz

dr hab. Ewa Giermanowska

dr Izabela Grabowska

dr hab. Gabriela Grotkowska, prof. UW

dr Albert Izdebski

dr hab. Maciej Jakubowski

dr hab. Mikołaj Jasiński

prof. dr hab. Irena Kotowska

dr hab. Paweł Kubicki, prof. SGH

mgr Katarzyna Lipowska

dr hab. Iga Magda, prof. SGH

dr hab. Leszek Morawski, prof. UW

mgr Agata Rozszczypała

dr Zofia Szweda-Lewandowska

mgr Anna Sobierańska

mgr Paulina Steckiewicz

mgr Sylwia Wrona

Spis treści

Historia zmian	13
1. Wprowadzenie	13
2. Świadczenie kompensacyjne	16
2.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	16
2.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	16
2.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	16
2.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	17
2.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	18
2.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	21
2.7. Wpływ na rynek pracy.....	22
2.8. Wpływ na pozostałe obszary	22
2.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	22
3. Indywidualny Pakiet Wsparcia	23
3.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	23
3.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	23
3.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	24
3.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	25
3.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	27
3.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	36
3.7. Wpływ na rynek pracy.....	36
3.8. Wpływ na pozostałe obszary	36

3.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	36
4. Mieszkania ze wsparciem	37
4.1. Jaki problem jest rozwiązywany?	37
4.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt	39
4.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	41
4.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	43
4.5. Wpływ na sektor finansów publicznych	44
4.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	48
4.7. Wpływ na rynek pracy	48
4.8. Wpływ na pozostałe obszary	48
4.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	48
5. Dostępność architektoniczna	49
5.1. Jaki problem jest rozwiązywany?	49
5.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt	50
5.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	51
5.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	53
5.5. Wpływ na sektor finansów publicznych	54
5.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	59
5.7. Wpływ na rynek pracy	59
5.8. Wpływ na pozostałe obszary	59
5.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	59

6.	Dostępność informacyjno-komunikacyjna	60
6.1.	Jaki problem jest rozwiązywany?.....	60
6.2.	Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	60
6.3.	Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	60
6.4.	Podmioty, na które oddziałuje projekt	61
6.5.	Wpływ na sektor finansów publicznych.....	63
6.6.	Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	69
6.7.	Wpływ na rynek pracy.....	70
6.8.	Wpływ na pozostałe obszary	70
6.9.	W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	70
7.	Dostępność cyfrowa	71
7.1.	Jaki problem jest rozwiązywany?.....	71
7.2.	Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	72
7.3.	Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	72
7.4.	Podmioty, na które oddziałuje projekt	74
7.5.	Wpływ na sektor finansów publicznych.....	75
7.6.	Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	77
7.7.	Wpływ na rynek pracy.....	77
7.8.	Wpływ na pozostałe obszary	77
7.9.	W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	77
8.	Dostępność sportu i kultury	78
8.1.	Jaki problem jest rozwiązywany?.....	78

8.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	79
8.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	80
8.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	81
8.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	82
8.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	82
8.7. Wpływ na rynek pracy.....	82
8.8. Wpływ na pozostałe obszary	82
8.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	82
9. Centra Niezależnego Życia, Rehabilitacja, Ochrona zdrowia psychicznego.....	83
9.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	83
9.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	83
9.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	85
9.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	87
9.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	88
9.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	120
9.7. Wpływ na rynek pracy.....	120
9.8. Wpływ na pozostałe obszary	120
9.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	120
10. Pomoc społeczna	121
10.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	121

10.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	121
10.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	121
10.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	122
10.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	122
10.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	126
10.7. Wpływ na rynek pracy.....	126
10.8. Wpływ na pozostałe obszary	126
10.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	126
11. Problematyka poszanowania domu i rodziny	127
11.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	127
11.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	127
11.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	129
11.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	130
11.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	130
11.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	131
11.7. Wpływ na rynek pracy.....	131
11.8. Wpływ na pozostałe obszary	131
11.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	131
12. Przemoc wobec kobiet z niepełnosprawnościami	132
12.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	132

12.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	132
12.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	133
12.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	134
12.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	135
12.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	136
12.7. Wpływ na rynek pracy.....	137
12.8. Wpływ na pozostałe obszary	137
12.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	137
13. Działalność Rzecznika Praw Obywatelskich.....	138
13.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	138
13.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	138
13.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	139
13.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	140
13.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	140
13.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	141
13.7. Wpływ na rynek pracy.....	141
13.8. Wpływ na pozostałe obszary	141
13.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	142
14. Zmiany w przepisach karnych.....	143
14.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	143

14.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	144
14.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	146
14.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	146
14.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	148
14.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	148
14.7. Wpływ na rynek pracy.....	148
14.8. Wpływ na pozostałe obszary	148
14.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	149
15. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości.....	150
15.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	150
15.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	150
15.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	152
15.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	153
15.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	154
15.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	158
15.7. Wpływ na rynek pracy.....	158
15.8. Wpływ na pozostałe obszary	158
15.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	158
16. Udział w życiu politycznym i publicznym.....	159
16.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	159

16.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	159
16.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	160
16.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	163
16.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	163
16.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	178
16.7. Wpływ na rynek pracy.....	178
16.8. Wpływ na pozostałe obszary	178
16.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	178
17. Edukacja.....	179
17.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	179
17.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	179
17.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	182
17.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	183
17.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	184
17.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	187
17.7. Wpływ na rynek pracy.....	187
17.8. Wpływ na pozostałe obszary	187
17.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	187
18. Rynek pracy.....	188
18.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	188

18.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	191
18.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	196
18.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	201
18.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	207
18.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	223
18.7. Wpływ na rynek pracy.....	224
18.8. Wpływ na pozostałe obszary	225
18.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	225
19. Rady do spraw osób z niepełnosprawnościami.....	226
19.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	226
19.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	226
19.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	228
19.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	231
19.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	233
19.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	235
19.7. Wpływ na rynek pracy.....	235
19.8. Wpływ na pozostałe obszary	235
19.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	235
20. Zmiany organizacyjne w organach zajmujących się osobami z niepełnosprawnościami	236

20.1. Jaki problem jest rozwiązywany?.....	236
20.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt.....	236
20.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	236
20.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt	237
20.5. Wpływ na sektor finansów publicznych.....	237
20.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	239
20.7. Wpływ na rynek pracy.....	239
20.8. Wpływ na pozostałe obszary	239
20.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?	239
Aneks	240
Jaki problem jest rozwiązywany?.....	240
Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt	242
Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?	245
Podmioty, na które oddziałuje projekt	251
Wpływ na sektor finansów publicznych	254
Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	260
Wpływ na rynek pracy	260
Wpływ na pozostałe obszary	262
W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?.....	262
Spis tabel.....	264

Historia zmian

Data	Autor	Wersja	Opis i odwołanie do poprzedniej wersji
29.07.2022	Zespół autorski – SGH, UW, IBS	1	
31.05.2023	Zespół autorski – SGH, UW, IBS	2	
21.06.2023	Lider Projektu BON - MRiPS	3	Uwagi Lidera
11.07.2023	Zespół autorski – SGH, UW, IBS	4	Odniesienie się do uwag Lidera
31.07.2023	Lider Projektu BON - MRiPS	5	Uwagi Lidera
14.08.2023	Zespół autorski – SGH, UW, IBS	6	Odniesienie się do uwag Lidera
23.11.2023	Zespół autorski – SGH, UW, IBS	7	Odniesienie się do uwag po konsultacjach społecznych

1. Wprowadzenie

Przedstawiany raport prezentuje założenia do przygotowywanej ustawy wraz ze wskazaniem kluczowych kosztów projektowanych zmian, zgodnie ze stanem prawnym na dzień 22 listopada 2023 roku. Założenia te mogą ulec zmianie i nabrają ostatecznego kształtu po procesie ich oceny oraz zatwierdzenia przez Lidera projektu.

Jednocześnie chcielibyśmy podkreślić, że choć partnerzy ekonomiczni są odpowiedzialni za przygotowanie OSR i analizy kosztowe, to w przypadku opisu problemu oraz przede wszystkim proponowanych rozwiązań i po części doświadczeń innych krajów (części 1-3 poszczególnych bloków tematycznych) są to zazwyczaj dosłowne cytaty, albo opracowania na podstawie materiałów przygotowywanych przez partnerów społecznych, które stanowią uzasadnienie do zmian legislacyjnych.

Materiał partnerów społecznych stanowi tym samym punkt wyjścia i fundament prac partnerów ekonomicznych. Oznacza to też, że w opracowaniu nie ma tematów, które ze względu na decyzje lidera, bądź równoległe prace w innych projektach nie wejdą do ustawy. Nie ma przykładowo oddzielnego rozdziału o reformie orzecznictwa. Opracowanie nie

zawiera też rozdziału omawiającego koszty zmian w zakresie asystencji osobistej oraz świadczeń pieniężnych związanych ze sprawowaniem opieki przez członków rodziny (świadczenie pielęgnacyjne i świadczenie wspierające). Pierwszy z tych tematów jest przygotowywany w ramach oddzielnych prac, a także prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej, a w przypadku ustawy o świadczeniu wspierającym, która reguluje przy okazji prawo do świadczenia pielęgnacyjnego zakończono już proces legislacyjny.

Kolejność prezentowanych rozdziałów jest zbieżna z materiałami otrzymanymi przez partnerów społecznych, z uwzględnieniem bliskości tematycznej poszczególnych bloków. I tak raport otwiera prezentacja kosztów świadczenia kompensacyjnego. Celem opisywanego rozwiązania jest integracja wybranych świadczeń pieniężnych dla osób z niepełnosprawnościami w jedno wyższe, którego kwota byłaby uzależniona od posiadanego stopnia niepełnosprawności i nie byłaby zależna od dochodu. Drugi z rozdziałów merytorycznych dotyczy indywidualnego pakietu wsparcia (IPW) osoby z niepełnosprawnością w postaci wybranych usług. W trakcie dyskusji i prac projektowych omawiano kilkanaście różnych propozycji, ale finalnie do analiz w ramach IPW przewiduje się 4 obszary wsparcia, zaspokajające potrzeby osób z różnymi rodzajami i stopniem niepełnosprawności: komunikacja, trener pracy, psy asystujące oraz transport *door-to-door*. System jest tak skonstruowany, że można go w przyszłości rozbudowywać o kolejne usługi.

Następny rozdział poświęcony jest problematyce mieszkalnictwa wspomaganego, a tempo i zakres finansowania wprowadzanych rozwiązań dostosowane są do *Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami*.

Kolejne bloki tematyczne dotyczą szeroko rozumianej dostępności, zaczynając od dostępności architektonicznej (rozdział 5), przez informacyjno-komunikacyjną (6), cyfrową (7), a kończąc na dostępności sportu i kultury (8). Rozdział 9 poświęcony jest przede wszystkim wprowadzeniu rozwiązania, jakim są Centra Niezależnego Życia (CNŻ). Zakłada się, iż będą one powstawały z przekształcenia i rozwoju obecnych Środowiskowych Domów Samopomocy (ŚDS) i będą, oferować nie tylko wsparcie w znacznie szerszym zakresie usług, ale także ich koordynację na poziomie lokalnym.

Dalsze kilka bloków pytań nie generuje istotnych i mierzalnych kosztów, ale poprawia poziom zabezpieczenia praw osób z niepełnosprawnościami w zakresie pomocy społecznej (10), problematyki poszanowania domu i rodziny (11), czy przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami (12), a także w sposób ustawowy potwierdza zadania Rzecznika Praw Obywatelskich jako instytucji monitorującej wdrażanie KPON (13). Finalnie zmienia

kilka uregulowań w przepisach karnych (14) i przy okazji reguluje dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości (15).

Rozdział 16 omawia koszty rozwiązań wspierających udział osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym, w tym możliwość udziału w wyborach. Kolejnym relatywnie dużym blokiem jest edukacja (17). Jednym z ostatnich rozdziałów jest ten poświęcony rynkowi pracy (18), w ramach którego poza omówieniem zmiany zasad finansowania PFRON znajdują się też rozwiązania dotyczące Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Przedostatni rozdział przedstawia zmiany w Krajowej Radzie Konsultacyjnej (19), a także radach wojewódzkich oraz powiatowych. Celem zmiany jest zwiększenie zaangażowania wśród członków rad osób z niepełnosprawnościami oraz rodziców, lub osób wspierających osoby z niepełnosprawnościami.

Całość rozważań zamyka omówienie zmian organizacyjnych dotychczas funkcjonującego ciała jakim jest Biuro ds. osób z niepełnosprawnościami (BON). Zmiana obejmuje przeniesienie BON do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, a co za tym idzie także zmianę finansowania.

Warto też podkreślić, że choć analizy ekonomiczne na tym się kończą, to w OSR znalazło się jeszcze jedno dodatkowe zagadnienie przygotowane w ramach projektu “Aktywni Niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, POWER 2014-2020. Dotyczy ono wsparcia osób z niepełnosprawnościami w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych. Zespół partnerów ekonomicznych nie dokonywał w ramach tego kamienia dodatkowych analiz, stąd brak takowego rozdziału w tym dokumencie. Materiały wypracowane w projekcie “Aktywni Niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” w ramach wsparcia osób z niepełnosprawnościami w korzystaniu ze zdolności prawnych zostały zawarte w Aneksie. Zwracamy jednak uwagę, że zamieszczone tam obliczenia zakładały powstanie 380 CNŻ, jednak docelowo powinno być ich 446, co wynika z potrzeby powstania dwóch placówek w miastach na prawach powiatu.

2. Świadczenie kompensacyjne

2.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Świadczenie kompensacyjne realizuje prawo osób z niepełnosprawnościami do równości szans, a tym samym do pełnego i skutecznego udziału w społeczeństwie i integracji społecznej (zgodnie z art. 3 lit. c, e Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – dalej: KPON). Stanowi zatem propozycję rozwiązania problemu nierówności szans osób z niepełnosprawnościami wynikających z potrzeby wyższych kosztów ich funkcjonowania związanych z niepełnosprawnością.

2.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Celem proponowanego rozwiązania jest integracja dotychczasowych świadczeń pieniężnych dla osób z niepełnosprawnościami w jedno świadczenie o wyższej kwocie, której wielkość - niezależnie od dochodu - byłaby uzależniona od posiadanego stopnia niepełnosprawności. Świadczenie kompensacyjne docelowo ma zastąpić takie świadczenia, jak: zasiłek pielęgnacyjny, dodatek pielęgnacyjny oraz świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

2.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Propozycja wprowadzenia takiego niezależnego od dochodów świadczenia dla osób z niepełnosprawnościami odwołuje się do praktyk międzynarodowych. Przykładem jest Personal Independence Payment (PIP) w Wielkiej Brytanii. Rozwiązanie to ma na celu pomoc w pokryciu dodatkowych kosztów utrzymania osobom, które cierpią zarówno na długotrwały zły stan zdrowia fizycznego lub psychicznego lub niepełnosprawność, jak i mają trudności z wykonywaniem niektórych codziennych czynności lub poruszaniem się z powodu swojego stanu zdrowia. PIP składa się z dwóch części: części związanej z codziennym życiem – jeśli beneficjent potrzebuje pomocy w wykonywaniu codziennych zadań, oraz części związanej z mobilnością - jeśli beneficjent potrzebuje pomocy w przemieszczaniu się. To, czy ktoś otrzyma jedną, czy obie części i ile otrzyma, zależy od tego, jak trudne są dla niego codzienne czynności i poruszanie się.

2.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 1. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	Szacowana grupa beneficjentów świadczenia to 2,3 mln osób z niepełnosprawnościami, w tym: 589 tys. osób w wieku poniżej 75 lat ze znacznym stopniem niepełnosprawności, 1,24 mln osób w tym wieku z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, 328 tys. osób w wieku 75 lub więcej lat ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 154 tys. osób w tym wieku z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	Oszacowanie ekspertów	Utrzymywanie lub zwiększenie wysokości otrzymywanych świadczeń związanych ze zwiększonymi kosztami funkcjonowania związanych z niepełnosprawnością
Samorządy lokalne/ ośrodki pomocy społecznej	2489 gmin (w tym 11 gmin m.st. Warszawy)	GUS	Zaprzestanie wypłaty świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami –

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			<p>zmniejszenie zadań związanych z wypłatą zasiłków pielęgnacyjnych oraz świadczeń uzupełniających</p> <p>Odejście osób z niepełnosprawnościami od systemu pomocy społecznej (niepełnosprawność przestaje być czynnikiem mającym bezpośrednio wpływ na konieczność korzystania z pomocy społecznej)</p>
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	1	ZUS	<p>Nowe zadanie – wypłaty świadczenia kompensacyjnego – dla części świadczeniobiorców (osoby otrzymujący renty socjalne i renty z tytułu niezdolności do pracy) oraz grupy osób z niepełnosprawnościami, które do tej pory nie otrzymywały rent</p>

2.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Wprowadzenie świadczenia kompensacyjnego ma wpływ na sektor finansów publicznych. Do oszacowania skutków przyjęto kwotę świadczenia kompensacyjnego w wysokości 794,39 zł netto (świadczenie nie jest opodatkowane) dla osób o znaczącym stopniu niepełnosprawności oraz 294,39 zł netto dla osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Wypłata świadczeń obejmie łącznie populację 2,3 mln osób z niepełnosprawnościami.

Oszacowanie zostało dokonane przy założeniu, że świadczenie jest waloryzowane zgodnie ze wskaźnikiem inflacji, przy czym świadczenie będzie wypłacane przez ZUS. Koszt wypłaty świadczeń przyjęty został na poziomie 3% kwoty świadczeń kompensacyjnych.

Przedstawione skutki są skutkami netto, czyli jest to kwota pomniejszona o dotychczasowe koszty wypłaty zasiłków pielęgnacyjnych, dodatków pielęgnacyjnych oraz świadczeń uzupełniających.

Tabela 2. Skutki dla finansów publicznych wprowadzenia świadczenia kompensacyjnego (w mln zł)

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	RAZEM 10 LAT
Koszt wypłaty świadczeń kompensacyjnych	0	8 748	9 401	10 007	10 652	11 330	12 027	12 743	13 491	14 258	15 059	117 716
koszty obsługi świadczeń (ryczałt 3%)	0	262	282	300	320	340	361	382	405	428	452	3 531
razem skutki dla finansów publicznych	0	9 011	9 683	10 307	10 972	11 670	12 388	13 125	13 896	14 686	15 511	121 248

Wprowadzone rozwiązanie pozwala na znaczące uproszczenie systemu finansowego wspierania osób z niepełnosprawnościami przez konsolidację trzech dotychczasowych świadczeń do jednego, które jest wypłacane przez jedną instytucję. Pozwoli ono również na usprawnienie monitorowania systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, a w efekcie możliwość bardziej efektywnego reagowania na potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

2.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Wprowadzenie świadczenia kompensacyjnego nie ma wpływu na przedsiębiorczość. Ze względu na zwiększenie dochodów osób z niepełnosprawnościami (w kwocie równej kosztom wypłaty świadczeń określonych w punkcie x.3), rozwiązania to wpływa na sytuację materialną gospodarstwa domowego i rodziny, przez zwiększenie dochodów osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to osób, które dzisiaj nie korzystają ze świadczeń, ponieważ nie przysługuje im renta socjalna, ani renta z tytułu niezdolności do pracy.

Tabela 3. Skutki dla gospodarstw domowych i rodzin wejścia w życie świadczeń kompensacyjnych (mln zł)

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	RAZEM 10 LAT
Zwiększone dochody gospodarstw domowych	0	8 748	9 401	10 007	10 652	11 330	12 027	12 743	13 491	14 258	15 059	117 716

Dodatkowo, wprowadzenie świadczenia kompensacyjnego oznacza zmianę perspektywy spojrzenia na niepełnosprawność: przestanie być czynnikiem wpływającym bezpośrednio na konieczność korzystania z pomocy społecznej, co może ograniczyć stygmatyzowanie tej grupy osób.

2.7. Wpływ na rynek pracy

Wprowadzenie świadczenia kompensacyjnego nie powinno mieć bezpośredniego wpływu na rynek pracy.

2.8. Wpływ na pozostałe obszary

Wprowadzenie świadczenia kompensacyjnego nie ma wpływu na inne obszary.

2.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponuje się monitorowanie wdrożenia świadczenia po roku, trzech i pięciu latach.

Wskaźniki monitorowania:

- liczba świadczeniobiorców ze względu na wiek i stopień niepełnosprawności,
- ryzyko ubóstwa wśród osób z niepełnosprawnościami.

3. Indywidualny Pakiet Wsparcia

3.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Istotą Indywidualnego Pakietu Wsparcia (IPW) jest sprzyjanie elastyczności wyboru, kontroli (rozumianej jako panowanie nad własnym życiem) i podnoszenie jakości życia osób z niepełnosprawnościami. Jego celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości przejęcia organizacji wsparcia (lub jego zlecenia innym osobom), którego potrzebują, aby żyć niezależnie i kontrolować samodzielnie wybrane rodzaje wsparcia, najlepiej odpowiadające ich potrzebom. Idea IPW zakłada wsparcie jednostki w jej własnym domu w lokalnej społeczności. Wiąże się to z codziennym funkcjonowaniem społecznym i obywatelskim osób z niepełnosprawnościami, nawiązywaniem relacji, samorozwojem, możliwością pracy, ochroną zdrowia (również psychicznego), zapewnieniem bezpieczeństwa i wolności od nadużyć.

3.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

IPW polega na indywidualnym świadczeniu finansowym przyznanym osobie z niepełnosprawnością (np. w formie bonu), które może być wykorzystane na określone usługi wchodzące w skład pakietu. Podstawą tego rozwiązania - zgodnie z KPN - jest podejście skoncentrowane na osobie z niepełnosprawnością i poszanowanie jej decyzyjności. IPW umożliwi użytkownikom samodzielny i swobodny wybór usług i ich dostawców (a także rezygnację z usług i zastąpienie ich innymi, jak też zmianę usługodawcy). IPW koncentruje się na osobie – punktem wyjścia są jej potrzeby, a nie rodzaje usług wchodzących w pakietu.

IPW mógłby częściowo zastąpić obecnie funkcjonujący system dofinansowań ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN), które przyznaje PCPR na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Decyzję o zakresie IPW podejmowałaby stosowna komisja funkcjonująca przy PCPR na podstawie systemu punktowego. Punkty przyznane w ramach poszczególnych obszarów byłyby przekładane na pulę środków w ramach IPW, które można wykorzystać na usługi przyporządkowane do tych obszarów. Kwota do wykorzystania w ramach danego obszaru powinna być zależna od liczby punktów (im więcej, tym wyższa kwota).

W zaproponowanym projekcie ustawy wsparcie w ramach IPW udzielane byłoby za pośrednictwem platformy teleinformatycznej, której obsługą zajmowałby się PFRON (projektowany Urząd ds. OzN).

Każda osoba z odpowiednim orzeczeniem, uzyskałaby co roku z dniem 1 stycznia określone środki pieniężne w formie bonu IPW, którym może dysponować za pomocą platformy IPW. W tym przypadku nie byłaby wydawana decyzja administracyjna. Uprawniona osoba sama dokonywałaby wyboru, w jakim zakresie, czasie i formie wykorzystać bon IPW. Ograniczeniem byłby okres roku kalendarzowego, ponieważ wykorzystanie środków bonu IPW musiałyby nastąpić do dnia 31 grudnia danego roku.

Wsparcia w ramach bonu IPW mogłyby udzielać tylko podmioty wpisane do odpowiedniego rejestru, który prowadziłby Prezes Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W rozporządzeniu wykonawczym do ustawy wskazane zostaną warunki, jakie musiałyby spełniać podmioty wpisane do Rejestru IPW.

W ramach IPW przewiduje się 4 obszary wsparcia: komunikacja, trener pracy, psy asystujące oraz transport *door-to-door*. Są to obszary zaspokajające potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

3.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Rozwiązanie określane w polskim kontekście jako IPW było testowane w różnych krajach, w tym w Wielkiej Brytanii, Belgii, Danii, Włoszech, Finlandii, Austrii, Francji, Szwecji, Niemczech, Australii i Stanach Zjednoczonych pod nazwą budżet osobisty osoby z niepełnosprawnością. Rozwiązanie to było wdrażane w ramach programów, różniących się kryteriami włączenia związanych z usługami zleconymi lub stopniem wyboru osoby.

Większość programów miała na celu promowanie autonomii i niezależnego życia, podczas gdy inne koncentrowały się na systemie opiekunów. Na przykład, w Belgii celem było ograniczenie korzystania z drogiej opieki stacjonarnej, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych chodziło o niedobór personelu opieki długoterminowej. Populacja docelowa beneficjentów również różniła się w zależności od kraju. W Kanadzie rozwiązanie to było skierowane do

dzieci z trudnościami w uczeniu się, podczas gdy w Wielkiej Brytanii koncentrowano się na osobach starszych i osobach z długotrwałą niepełnosprawnością¹.

Krajowe i międzynarodowe doświadczenia w tym obszarze odnoszą się głównie do użytkowników korzystających z usług w zakresie zdrowia, w tym zdrowia psychicznego i ich opiekunów². Osoby objęte tym wsparciem wyraziły satysfakcję związaną z większym wyborem i motywacją, większym uczestnictwem w życiu społecznym i wspieranym zatrudnieniu związanym z samodzielnymi inicjatywami oraz ogólną lepszą jakością życia doświadczaną dzięki uczestnictwu w tym wsparciu.

3.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 4. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	ok. 676 tys.	Na podstawie wyliczeń liczby osób potencjalnie korzystających z usług wchodzących w skład IPW. Podana wielkość ma charakter maksymalny i została policzona jako suma szacowanej liczby osób korzystających z każdej usługi (osobouслуги)	Zapewnienie usług w ramach bonu IPW

¹ The Health Foundation. Personal health budgets. London: The Health Foundation (2010).

² Np. Glendinning C, Challis D, Fernández JL, Jacobs S, Jones K, Knapp M, et al. Evaluation of the individual budgets pilot programme. Summary report. York: University of York, Social Policy Research Unit (2008); Forder J, Jones K, Glendinning C, Caiels J, Welch E, Baxter K, et al. *Evaluation of the personal health budget pilot programme*. Canterbury: University of Kent (2012).

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Tłumacze PJM, SJM, SKOGN	24	Rejestr Tłumaczy Polskiego Języka Migowego (PJM), Systemu Językowo-Migowego (SJM) i Sposobu Komunikowania się Osób Głuchoniemych (SKOGN) – dane na 21.03.2023 ³	Wzrost popytu na usługi świadczone przez tych specjalistów
Trenerzy pracy	ok. 900 trenerów	Zgodnie z kalkulacjami wynikającymi z zapotrzebowania, zawartymi w poniższych wyliczeniach dla OSR	Wzrost popytu na usługi świadczone przez tych specjalistów
Trenerzy psów	Ok. 50 trenerów	Zgodnie z kalkulacjami dla liczby osób, założenie, że jeden trener szkoli jednego psa rocznie	Wzrost popytu na usługi świadczone przez tych specjalistów
Firmy transportowe (transport pasażerski)	Ok. 300	Zgodnie z kalkulacjami zapotrzebowania, średnio jeden przewoźnik na powiat	Wzrost popytu na usługi świadczone przez tych specjalistów

³ <https://www.gov.pl/web/uw-opolski/rejestr-tlumaczy-pjm-sjm-sko-gn> (dostęp 28.05.2023)

3.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Przedstawione wstępne szacunki Bonu IPW do roku 2033, wykorzystują wskaźniki przyjęte w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030. W pierwszej kolejności przeliczono wskaźniki w ujęciu rocznym, a następnie zgodnie z założeniami *Oceny skutków regulacji* rok 2023 przyjęto za bazy, a wyliczenia kosztów obejmują okres do 2033 r. Koszty zostały policzone w ramach usług przewidzianych przez IPW, tj. komunikacja, trener pracy, psy asystujące oraz transport *door-to-door*.

Usługi wchodzące w skład IPW zastąpią dotychczas realizowane przez PFRON działania w ramach analogicznych usług. Usługi te obecnie realizowane są głównie w formie projektowej, nie były realizowane w formie stałej - nieprojektowej. Wprowadzana zmiana po pierwsze uwzględnia wiązki potrzebnych usług (lepiej odpowiadając na potrzeby), a dodatkowo ma charakter stały, niezależny od projektów. Z tego powodu policzone koszty obejmują całość wydatków na bony IPW, które finansowane będą z Budżetu Państwa w ramach dotacji celowej dla PFRON. Zaznaczyć jednak należy, że część wydatków na bony pokrywana będzie już z dotychczas realizowanych przez PFRON działań obejmujących świadczenie analogicznych usług.

3.5.1. Komunikacja

Założono, że rocznie z tej formy wsparcia skorzysta 50 000 osób w wymiarze 50 godzin usług rocznie. Koszt 1 godziny usługi przyjęto na poziomie 142 zł, co wynika z art.17 Ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się - zgodnie z art. 17. 1. Koszt wynagrodzenia tłumacza PJM, SJM i SKOBN wpisanego do rejestru, w ramach świadczenia, nie może być wyższy niż 2% przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, począwszy od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504 i 1504) za godzinę świadczenia.

Tabela 5. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie komunikacji

Forma zatrudnienia	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Przeciętne wynagrodzenie (art.20) brutto	zł/mc	7124,66	Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 11 maja 2023 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w pierwszym kwartale 2023 r.
Przyjęty wskaźnik		2%	Art. 17 Ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania
Maksymalny dopuszczalny koszt godzinowy usługi	zł	142,0	2% wartości przeciętnego wynagrodzenia zaokrąglone w dół
Opłacona liczba godzin pracy rocznie	godz.	2004	
Rzeczywista przepracowana liczba godzin rocznie	godz.	1688	Badanie Z-12 (GUS)
Współczynnik efektywności		0,84	1688/2004: zaokrąglone do drugiej cyfry
Godzinowy stawka brutto wynagrodzeń	zł/godz.	119	$(2\% * 7124,66) * (1688/2004)$ - zaokrąglenie do liczby całkowitej
Godzinowy stawka netto wynagrodzeń	zł/godz.	75,6	

Komentarz: usługa świadczona na podstawie umowy o pracę.

3.5.2. Trener pracy

Założono, że w pierwszym roku 17 000 osób uzyska zatrudnienie dzięki wsparciu trenera pracy. Przyjęto, że średnio w trakcie roku osoba będzie wykorzystywała 2 godziny wsparcia w tygodniu przy 45 tygodniach pracy w roku. Wynagrodzenie brutto ustalono na poziomie

85% przeciętnego wynagrodzenia, o którym była mowa w poprzednim punkcie, czyli 6056 zł (stan na 27.05.2023 r.).

Tabela 6. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług trenera pracy

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Liczba godzin wsparcia na osobę w roku	godz.	90	Szacunek PFON
Liczba osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności z orzeczeniem 01-U lub 02-P (bez osób ze wskazaniem 7 lub 8)	os.	186 208	EKSMOoN
Chcący podjąć pracę	%	30	PFON (na podstawie ekspertyzy dr Agnieszki Dudzińskiej, Centrum Badań nad Niepełnosprawnością, Zatrudnienie wspomagane jako instrument rynku pracy, 2017)
Współczynnik skuteczności wsparcia	%	30	ekspert
Liczba zatrudnionych	os.	17 000	16 759 zaokrąglone do 17 000
Łączna liczba godzin wsparcia	godz./rok	1 530 000	17000*90
Rzeczywista przepracowana liczba godzin w roku (średnia)	godz.	1688	Badanie Z-12 (GUS)
Zapotrzebowanie na etaty	etat	906	1530 000:1688

3.5.3. Psy asystujące

Uwzględniając ograniczenia w hodowli, liczbę nowych psów przyjęto jako 50 rocznie. Założono, że koszt przygotowania jednego psa wynosi 10-krotność płacy minimalnej. Miesięczny koszt opieki na psem przyjęto równy 10% miesięcznego wynagrodzenia minimalnego. Założone, że w 2023 r. jest 249 psów.

3.5.4. Usługa *door-to-door*

W ramach tej usługi opracowano dwie wersje kosztów: optymistyczną (potencjalną) i realistyczną. W wersji optymistycznej przyjęto, że 3% spośród 4 697 048 osób deklarujących niepełnosprawność będzie potrzebowała usługi *door-to-door*. Zakłada się, że dla większości korzystających z usługi powodem będzie praca. Przyjęto, że takie osoby stanowić będą 90% beneficjentów. Tym osobom przysługiwać będzie 40 przejazdów miesięcznie (20 dni roboczych x 2 przejazdy dziennie) o średniej długości 20 km. Pozostałe osoby będą korzystały z 2 przejazdów w tygodniu o łącznej długości 40 km. Koszt 1 km obliczono jako średnią (nieważoną) z ustawowej kilometrówki (1,50 zł) i ceny komercyjnej (3,50 zł) – 2.30 zł.

Tabela 7. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie usługi transportowej *door-to-door* – wariant optymistyczny

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Liczba osób z niepełnosprawnością biologiczną	os.	4 697 048	NSP 2011
Osoby deklarujące potrzebę wsparcia <i>door-to-door</i>	%	3	Wg szacunków PFON
Liczba osób potrzebujących wsparcia <i>door-to-door</i>	os.	140 911	4 697 048*0,003
w tym:			
Osoby z powodu pracy	%	90	Wg szacunków PFON
Osoby z innych powodów	%	10	Wg szacunków PFON
Przysługujące wsparcie			

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Liczba przejazdów do pracy w m-cu	szt.	20	Wg szacunków PFON
Średni dystans	km	40	Wg szacunków PFON
Liczba km w m-c z powodu „praca”		101 455 920	$140\,911 * 0,9 * 20 * 40$
Liczba przejazdów z innych powodów w m-cu	szt.	4	Wg szacunków PFON
Średni dystans	km	40	Wg szacunków PFON
Liczba km w m-cu z powodu „inne”	km	2 254 576	$140\,911 * 0,1 * 4 * 40$
Łączna liczba km w m-cu	km	103 710 496	
Łączna liczba km w roku	km	1 244 525 952	
Koszt 1 km	zł/km	2.30	
Roczny koszt usługi		2 862 409 690	

Opracowano także alternatywne założenia, które urealniają liczbę osób korzystających z tej usługi. Opiera się ona na liczbie osób z orzeczeniem 05-R (608 873 osoby) oraz wskaźniku zatrudnienia osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wg BAEL (2022/Q1) wynoszącym 4,3%. Koszt ten został uznany jako bardziej realny i przyjęto go do dalszych obliczeń.

Tabela 8. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie usługi transportowej *door-to-door* – wariant urealniony

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Liczba osób z orzeczeniem 05-R bez wskazania 7 lub 8	os.	608 873	EKSMOoN
Wskaźnik zatrudnienia wśród osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności w wieku 16-89	%	4.3	BAEL

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Osoby deklarujące potrzebę wsparcia innego niż ze względu na pracę	%	3	Wg danych PFON
Liczba osób potrzebujących wsparcia <i>door-to-door</i>	os.	44 447	26 181+18 266
w tym:			
Osoby z powodu pracy	os.	26181	608 873*0,043
Osoby z innych powodów	os.	18 266	608 873*0,03
Przysługujące wsparcie			
Liczba przejazdów do pracy w m-cu	szt.	20	Wg danych PFON
Średni dystans	km	40	Wg danych PFON
Liczba km w m-cu z powodu „praca”		20 944 800	26 181*20*40
Liczba przejazdów z innych powodów w m-cu	szt.	4	Wg danych PFON
Średni dystans	km	40	Wg danych PFON
Liczba km w m-cu z powodu „inne”	km	2 922 560	18266*4*40
Łączna liczba km w m-cu	km	23 867 360	
Łączna liczba km w roku	km	286 408 320	
Koszt 1 km	zł/km	2,30	
Roczny koszt usługi		658 739 136	

3.5.5. Koszt systemu informatycznego PFRON

Koszt systemu informatycznego (stworzenia i utrzymania) został oszacowany na podstawie informacji o kosztach aktualizacji systemu informatycznego PFRON w związku z nowelizacją Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Koszt dostosowania systemu informatycznego PFRON oszacowano na poziomie 1 mln zł w cenach z 2023 r. Szczegółowe założenia analizy kosztowej kształtują się następująco:

Koszt w cenach z 2003 r. – 1 mln zł

- koszt systemu – 1 mln zł w cenach z 2023 r.
- dystrybucja kosztów – 50% w 2025 r., 25% w 2025 r. i 25% w 2026 r.
- wzrost kosztów – zgodnie z projekcją NBP wzrostu wynagrodzenia przeciętnego.

3.5.6. Koszt działalności zespołów orzekających IPW

Na podstawie wcześniejszych założeń przyjęto, że w pierwszym roku będzie potrzeba wydania 208 910 orzeczeń. Założono, że wydanie orzeczenia wymaga 12 godzin pracy przy koszcie godzinowym 51 zł odpowiadającym średniemu wynagrodzeniu.

Tabela 9. Założenia dotyczące poziomu kosztów działalności zespołów orzekających IPW

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Łączna liczba orzeczeń w roku	szt.	208 910	Wcześniejsze założenia
Liczba godzin potrzebna do wydania orzeczenia	godz.	12	Wg szacunków PFON
Liczba osób w komisji	os.	3	Zgodnie z założeniami ustawy
Liczba orzeczeń wydawanych dziennie przez komisję	jedn.	2	Wg szacunków PFON
Łączna liczba dni pracy wszystkich komisji w roku		104 455	208 910:2
Liczba dni pracy jednej komisji w roku		228	Średnia liczby dni pracy w roku to 250, średni wymiar urlopu to 22, zatem liczba dni pracy to 250-22=228

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość	Uzasadnienie
Liczba orzeczeń wydawanych rocznie przez jedną komisję	jedn.	456	
Liczba komisji	jedn.	229	104 455:456
Koszt wynagrodzeń członka komisji	zł/mc	7124,66	Komunikat prezesa GUS

Komentarz: Zatrudnienie pełnoetatowe na umowę o pracę. Orzeczenia wydane przez 1 rok.

3.5.7. Całkowite koszty wdrożenia Bonu IPW

W Tabeli 10 zamieszczono łączne koszty wdrożenia czterech świadczeń w ramach bonu IPW. W kosztach nie uwzględniono kosztów administracyjnych.

Tabela 10. Łączne koszty IPW w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	RAZEM 10 LAT
Komunikacja	0,0	383,8	409,9	434,4	458,3	483,1	509,2	536,7	565,6	596,2	627,8	5 004,9
Trener pracy	0,0	122,3	130,6	138,4	146,0	153,9	162,2	171,0	180,2	190,0	200,0	1 594,8
Psy asystujące	0,0	3,2	3,5	3,7	3,9	4,1	4,3	4,5	4,8	5,0	5,3	42,3
Door-to-door	0,0	712,1	760,5	806,2	850,5	896,4	944,8	995,8	1 049,6	1 106,3	1 164,9	9 287,2
System informatyczny PFRON	0	0	0,58	0,31	0,32	0	0	0	0	0	0	1,2
Zespół IPW	0,0	138,2	147,6	156,5	165,1	174,0	183,4	193,3	203,7	214,7	226,1	1 802,5
RAZEM	0,0	1 359,6	1 452,6	1 539,5	1 624,1	1 711,5	1 803,9	1 901,3	2 004,0	2 112,2	2 224,2	17 732,9

Komentarz: Wzrost wynagrodzeń przyjęto na podstawie informacji o prognozowanej inflacji i realnym wzroście przeciętnego wynagrodzenia.

3.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Wpływ w tym obszarze ma charakter niemierzalny. Proponowane regulacje wpływają na funkcjonowanie przedsiębiorstw z branż: transportu pasażerskiego, oferujących usługę tłumaczeń PJM, SJM, SKOGN, usługę szkolenia psów asystujących i usługę trenera pracy, którzy zainteresowani będą świadczeniem usług w ramach bonu IPW poprzez stymulowanie popytu na te usługi wywołane dostępnością finansowania.

W długiej perspektywie projektowane rozwiązania wpływają na poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnościami.

3.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane regulacje nie mają istotnego wpływu na rynek pracy w skali całej gospodarki. Mogą w pewnym stopniu przyczynić się do wzrostu zatrudnienia w branżach: transportu pasażerskiego, oferujących usługę tłumaczeń PJM, SJM, SKOGN, usługę szkolenia psów asystujących i usługę trenera pracy.

3.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane regulacje mogą wpłynąć na poprawę dobrostanu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami, poprawę ich samodzielności i zwiększą możliwości/szanse niezależnego życia.

3.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów. Jednak na potrzeby sprawozdania z realizacji przepisów ustawy należy zbierać dane dotyczące:

- liczby orzeczeń wydawanych przez komisje IPW na poziomie powiatowym w roku,
- liczby osób, którym przyznano bon IPW wg w typu usług i zakresu wsparcia,
- liczby usług wchodzących w skład IPW w skali roku.

4. Mieszkania ze wsparciem

4.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego został zapowiedziany w przyjętej w 2021 roku przez Radę Ministrów Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030⁴, w Priorytecie I.3.4 założono Wdrożenie systemowej usługi mieszkalnictwa wspomaganego, w tym dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Mieszkalnictwo wspomagane zdefiniowano jako „usługę społeczną świadczoną w społeczności lokalnej w postaci mieszkania lub domu, przygotowującego osoby w nim przebywające, przy wsparciu specjalistów, do prowadzenia niezależnego i możliwie samodzielnego życia (mieszkanie treningowe) lub zapewniającego wsparcie w prowadzeniu niezależnego życia (mieszkanie wspierane)”⁵. Zapowiedziano również uruchomienie w formie pilotażowej Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych (WSM).

W maju 2022 r. MRiPS uruchomiło trzy nowe programy mieszkaniowe dla osób z niepełnosprawnościami pod wspólną nazwą „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” (S-A-M). Budżet programów, z których skorzystać ma przeszło 4 tys. osób, to 600 mln zł⁶. Jednym z programów mieszkaniowych są Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe.

Program S-A-M ma na celu zapewnienie możliwości niezależnego życia osobom z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym. Składa się z trzech modułów:

- Moduł A: Dofinansowanie wynajmu mieszkania dla absolwentów (szkół i uczelni) na okres rozpoczęcia zatrudnienia, w tym poszukiwania pracy. Program przewidziany dla co najmniej 3 tys. absolwentów, koszt realizacji wsparcia to 150 mln zł w ciągu 3 lat. Operatorem wsparcia jest samorząd powiatowy.
- Moduł B: Dofinansowanie zamiany mieszkania obciążonego barierami architektonicznymi dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. Program przewidziany dla co

---

⁴ Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* (Dz.U.2021. poz. 218)

⁵ *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030*, s. 113

⁶ Ministerstwo Rodziny i Polityki społecznej, 600 mln zł na programy mieszkaniowe dla osób z niepełnosprawnościami, 2022. Dostęp: 6.07.2022. <https://www.gov.pl/web/rodzina/600-mln-zl-na-programy-mieszkaniowe-dla-osob-z-niepelnosprawnościami>

najmniej 2,5 tys. osób, koszt realizacji wsparcia 150 mln zł. Operatorem wsparcia jest samorząd powiatowy.

- Moduł C: Program dla organizacji pozarządowych dotyczący tworzenia mieszkań wspomaganych oraz wspomaganych społeczności mieszkaniowych dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i wymagających stałego wsparcia. Zakłada się uruchomienie ok. 150 – 250 nowych projektów mieszkań wspomaganych i wspomaganych społeczności mieszkaniowych w ciągu trzech lat. Koszt programu 300 mln zł. Operatorem wsparcia będą oddziały PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN). WSM składać się będą z kilku odrębnych zespołów mieszkalnych liczących od 2 do 6 mieszkańców. Przyjęto, że okres trwałości projektu wynosić będzie co najmniej 10 lat od uzyskania decyzji o pozwoleniu na użytkowanie obiektu.

Kolejnym działaniem w zakresie mieszkalnictwa dla osób z niepełnosprawnościami jest program realizowany przez MRiPS pn. „Centra opiekuńczo-mieszkalne” (COM). Adresowany jest do gmin i powiatów, które zorganizują usługi zamieszkiwania całodobowego lub dziennego dla dorosłych osób z niepełnosprawnościami, które mają orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Program realizowany jest ze środków Funduszu Solidarnościowego, o którym mowa w ustawie z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 647). Zadanie może być wykonywane przez samorządy szczebla gminnego lub powiatowego lub zlecone organizacjom pozarządowym. Program jest realizowany w dwóch modułach⁷. Pierwszy dotyczy finansowania utworzenia Centrum (budowa nowego budynku, jego wyposażenie) lub zakupu budynku przez samorząd i jego wyposażenie. W drugim module samorządy mogą uzyskać dofinansowanie na funkcjonowanie Centrum (utrzymanie działalności, ponoszenie niezbędnych wydatków związanych z transportem uczestników Centrum, pokrywanie kosztów wynagrodzeń pracowników). Założeniem programu jest zapewnienie warunków do samodzielnego i niezależnego pobytu oraz zamieszkiwania osobom z niepełnosprawnościami w otoczeniu zgodnym z przepisami prawa budowlanego, realizowanych przez odpowiednio przeszkolony i przygotowany personel oraz zabezpieczenie potrzeb mieszkańców. W ramach konkursów ogłoszonych przez MRiPS⁸ w 2019 r. i 2021 r. planowano utworzenie minimum

---

⁷ Pomoc i opieka. „Centra opiekuńczo-mieszkalne” coraz bliżej, MRiPS, 2.07.2019, <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-i-opieka-centra-opiekunczo-mieszkalne-coraz-blizej>, dostęp 30.06.2023

⁸ Dysponentem środków z Funduszu jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

90 Centrów. Ponadto w 2022 roku wskazano, że liczba Centrów powinna być rozłożona równomiernie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej⁹. W 2023 r. MRiPS podało, że budżet programu będzie wynosił: w 2023 r. – 60 mln zł, w 2024 r. – 40 mln zł, w 2025 r. – 20 mln zł. Program będzie realizowany od dnia 26 czerwca 2023 r. do dnia 31 grudnia 2036 r.¹⁰ W okresie od sierpnia 2019 r. do grudnia 2022 r. przyznano dofinansowanie na utworzenie 102 COM-ów. Według stanu na dzień 21.06.2023 r. łączna liczba miejsc pobytu (dziennego i całodobowego) wyniosła 660, zaś kwota przyznanego dofinansowania ok. 323,5 mln zł. (dane z MRiPS, 1.07.2023).

4.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Nowelizacja ustawy o pomocy społecznej w 2023 r.¹¹ wprowadza podział na mieszkania treningowe lub wspomagane. Mieszkania te są formą pomocy społecznej, która służy przygotowaniu osób w nich przebywających do prowadzenia niezależnego życia lub wsparciu tych osób w codziennym funkcjonowaniu zgodnie z proponowanym zapisem zmian w ustawie: „W mieszkaniu treningowym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia. W mieszkaniu wspomagającym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości”. Wymienione usługi są realizowane z udziałem specjalistów. Mieszkania wspomagane są przeznaczone w szczególności dla: osoby niepełnosprawnej, w tym osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby w podeszłym wieku lub osoby przewlekle chorej. Przyjęte w *Strategii* wskaźniki monitorujące dla mieszkań wspomaganych zawarte są w poniższej tabeli.

---

⁹ Program z dnia 4 maja 2021 roku „Centra opiekuńczo – mieszkalne” wraz ze zmianami wprowadzonymi w dniu 30 czerwca 2022 roku, MRiPS.

¹⁰ Program „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, MRiPS, Warszawa 2023.

¹¹ Ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw <uchwalona na pos. nr 77 dnia 16-06-2023>, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/3281_u/\\$file/3281_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/3281_u/$file/3281_u.pdf)

Tabela 11. Wskaźniki monitorujące dla mieszkań wspomaganych uwzględnione w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

Wskaźnik	Wartość pośrednia (2025)	Wartość docelowa (2030)
Liczba mieszkań treningowych dla osób z niepełnosprawnościami	600	750
Liczba miejsc w mieszkaniach treningowych dla osób z niepełnosprawnościami	2 100	2 700
Liczba mieszkań wspomaganych wspieranych (stałego pobytu) dla osób z niepełnosprawnościami	1 000	3 000
Liczba miejsc w mieszkaniach wspomaganych wspieranych (stałego pobytu) dla osób z niepełnosprawnościami	3 200	10 000
Odsetek gmin zapewniających usługę mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami	40	100

Źródło: *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030*. Uchwała Nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030*.

Biorąc pod uwagę zapowiedziane w *Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami* zmiany w obszarze mieszkalnictwa, a także rozwiązania przyjęte w Ustawie o pomocy społecznej, w ramach Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wprowadza się nowy instrument: **mieszkania ze wsparciem**, który uzupełnia katalog rozwiązań z zakresu mieszkalnictwa skierowany do osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z założeniami

mieszkania ze wsparciem mają funkcjonować jako odrębne mieszkania, które mogą tworzyć zespoły z częściami wspólnymi.

Zaproponowane rozwiązanie wprowadza umowę najmu w przypadku mieszkania ze wsparciem. Równocześnie w przepisach odwołano się do ustawy o ochronie lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego. Uwypuklenie funkcji mieszkania, podkreślonej umową najmu zgodnej z zasadami panującymi w społeczeństwie, ma na celu odejście od myślenia o mieszkaniu ze wsparciem jako małej instytucji pomocy społecznej.

Każde z mieszkań wyposażone jest w łazienkę oraz kuchnię/aneks kuchenny, zapewnia możliwość prowadzenia niezależnego życia przez każdego mieszkańca. Ważnym założeniem jest także to, że mieszkaniowiec korzysta z asystencji osobistej, natomiast wsparcie domowe udzielane przez operatora mieszkania ma uzupełniać asystencję. Wsparcie to, w przeciwieństwie do asystencji, może być wspólne dla większej liczby mieszkańców. Szczególne rozwiązanie przewidziano dla osób wymagających bardzo intensywnego i indywidualnego wsparcia w ramach zespołów funkcjonujących jako wspomagane społeczności mieszkaniowe.

4.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo wyboru, gdzie, w jakich okolicznościach i z kim chcą mieszkać. Mają także prawo do otrzymania niezbędnego wsparcia, aby uczestniczyć w życiu społecznym na równi z innymi obywatelami. Wymaga to rozwoju usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych, w tym działań na rzecz deinstytucjonalizacji i samodzielnego życia. Idea niezależnego życia jest jednym z podstawowych założeń Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Rozwiązania mieszkaniowe wspierające niezależne życie osób z niepełnosprawnościami są wprowadzane w krajach, które ratyfikowały tę Konwencję. W Izraelu organizacja Israel Unlimited pomaga osobom z niepełnosprawnościami prowadzić niezależnie życie w społeczności, zapewniając mieszkania wspomagane i rozszerzone mieszkania wspierane, które oferują uczestnikom wsparcie i praktyczny mentoring na każdym kroku w celu

uzyskania możliwości samodzielnego życia¹². Niedrogie mieszkania zapewniają długoterminowy, stabilny pobyt i wykorzystują inteligentne rozwiązania technologiczne w celu zwiększenia bezpieczeństwa osobistego i autonomii. Israel Unlimited to pierwsze kompleksowe partnerstwo między rządem a prywatną filantropią w historii Izraela, które wzmacnia pozycję osób z niepełnosprawnościami i stara się zaspokoić potrzeby 700 000 dorosłych z niepełnosprawnościami w Izraelu. Głównymi partnerami programów mieszkaniowych są: Narodowy Instytut Ubezpieczeń, Ministerstwo Pracy, Spraw Społecznych i Opieki Społecznej oraz Ministerstwo Budownictwa i Mieszkalnictwa, z których wszystkie instytucje mogą wykorzystać zasoby niezbędne do stworzenia infrastruktury dla mieszkań wspomaganych /rozszerzonych mieszkań wspieranych oraz do zakupu tanich mieszkań. Partnerami w programach są Ministerstwo Finansów i Cyfryzacji Izraela, oddział Ministerstwa Równości Społecznej.

W Finlandii mieszkania wspomagane (tukiasuminen) i mieszkania usługowe (palveluasuminen) są dostępne dla osób potrzebujących wsparcia w samodzielnym życiu¹³. Mieszkania te są dostępne dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, osób z niepełnosprawnością intelektualną, osób wychodzących z problemów psychicznych i narkomanii. Mieszkania wspierane i usługowe są oferowane przez gminy, organizacje i prywatnych przedsiębiorców. Osoba mieszkająca w mieszkaniu wspomagającym radzi sobie z codziennymi zadaniami niemal samodzielnie. Wysokość wsparcia zależy od potrzeb mieszkańca. Może obejmować wizyty o różnej częstotliwości – od codziennych do cotygodniowych wizyt. Mieszkaniami wspieranymi może być mieszkanie będące własnością mieszkańca, mieszkanie na wynajem lub inny rodzaj mieszkania.

Mieszkania usługowe są przeznaczone dla osób, które potrzebują stałej pomocy, ale nie opieki instytucjonalnej. Mieszkaniec sam pokrywa koszty zakwaterowania. Mieszkania usługowe mogą być organizowane w zwykłych mieszkaniach, domach usługowych, blokach usługowych lub innych formach mieszkaniowych. Osoby z niepełnosprawnościami mogą mieszkać we własnym mieszkaniu i otrzymywać usługi. Takie usługi mogą obejmować na przykład pomoc domową, posiłki, usługi związane z higieną osobistą, różne usługi ochrony i usługi opieki zdrowotnej. Finlandia ma wiele specjalnych usług dla osób

---

¹² <https://rudermanfoundation.org/israel-unlimited-the-partnership-thats-transforming-and-healing-lives-in-israel/>, dostęp 26.05.2023.

¹³ <https://www.infofinland.fi/en/health/disabled-persons/services-for-disabled-persons>, dostęp 26.05.2023.

z niepełnosprawnościami. Są to na przykład usługi transportowe, udostępnienie urzędzeń wspomagających lub osobistych asystentów. Celem jest ułatwienie uczestnictwa w życiu społecznym i prowadzeniu samodzielnego życia.

4.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 12. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	Ok. 12,5 tys. osób	Wskaźniki w zakresie liczby mieszkań wskazane w <i>Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030</i>	Zapewnienie mieszkań ze wsparciem wraz ze wsparciem domowym
Jednostki samorządu terytorialnego na poziomie gminnym	2 477 gmin	GUS	Zobowiązanie do wyłonienia i współpracy z operatorem mieszkań ze wsparciem na poziomie gminy. Współpraca z sektorem budowlanym w zakresie powstawania nowych mieszkań i adaptacji już istniejących budynków
Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną i ich rodzin, w tym: 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN.	Zapewnienie dostępnych architektonicznie mieszkań

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym. Rocznie dostosowanie 125 istniejących mieszkań oraz 5% nowo budowanych		
Przedsiębiorcy budowlani	Ok. 276 tys. podmiotów	GUS BDL za 2022 r.	Konieczność wdrożenia w procesie budowlanym zasad projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

4.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Przedstawione wstępne szacunki kosztów mieszkań ze wsparciem do roku 2033 wykorzystują przyjęte w *Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030* wartości.

W pierwszej kolejności przeliczono wskaźniki w ujęciu rocznym. Następnie – zgodnie z założeniami Oceny skutków regulacji – rok 2023 przyjęto za rok bazowy, a wyliczenia kosztów obejmują okres do 2033 r. Założono, że w każdym mieszkaniu ze wsparciem lub w WSM muszą być tworzone lokale jednoosobowe lub rodzinne wyposażone w łazienkę i kuchnię (aneks kuchenny). W pierwszym kroku przyjęto założenia co do rocznych wskaźników, w drugim dokonano wyliczeń kosztów jednostkowych, a w ostatnim policzono łączne koszty z uwzględnieniem różnych kategorii przyjmując założenia dotyczące inflacji oraz wzrostu wynagrodzenia minimalnego zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Finansów.

Liczba osób objętych wsparciem mieszkaniowym długotrwałym, docelowym (liczba OzN, nie wliczając rodzin) w perspektywie do 2033 r.: 1250 nowych osób rocznie, z czego:

- 500 nowych OzN rocznie zamieszkujących zespoły mieszkaniowe lub mieszkania indywidualne, w których udzielane będzie wsparcie domowe na relatywnie niższym poziomie, miesięczny koszt na mieszkańca: 1% minimalnego wynagrodzenia x liczba punktów (średnio 60 punktów) – dla osób posiadających od 50 do 65 punktów w skali wsparcia.
- 500 nowych OzN rocznie zamieszkujących zespoły mieszkaniowe lub mieszkania indywidualne, w których udzielane będzie wsparcie domowe na średnim poziomie, miesięczny koszt na mieszkańca: 2% minimalnego wynagrodzenia x liczba punktów (średnio 75 punktów) – dla osób posiadających od 65 do 80 punktów w skali wsparcia;
- 250 nowych OzN rocznie zamieszkujących zespoły mieszkaniowe w ramach Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych, wsparcie domowe – na wysokim poziomie, miesięczny koszt na mieszkańca: 4% minimalnego wynagrodzenia liczba punktów (średnio 95 punktów) – dla osób posiadających powyżej 80 punktów w skali wsparcia.

Łącznie do 2033 r.: 12 500 OzN objętych będzie mieszkaniami ze wsparciem, w tym: 1 000 OzN zamieszkujących zespoły mieszkań ze wsparciem lub indywidualne mieszkania ze wsparciem z niskim lub średnim poziomem wsparcia domowego, 2 500 osób zamieszkujących ok. 500 Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych po ok. 5 mieszkań. Jedno mieszkanie zamieszkuje osoba z niepełnosprawnością i ewentualnie jej rodzina. Nie zakłada się dzielenia jednego mieszkania przez kilka osób z niepełnosprawnościami.

Czynsz wraz z opłatami pokrywają najemcy mieszkań (OzN), wyposażenie jest finansowane tylko dla OzN w trudnej sytuacji finansowej, koszt dotacji pokrywa wsparcie domowe.

Koszty nie obejmują kosztów asystencji osobistej, która świadczona jest w ramach odrębnych przepisów.

Wykaz kosztów jednostkowych znajduje się w poniższych tabelach.

Tabela 13. Koszty jednostkowe infrastrukturalne mieszkań ze wsparciem dla roku bazowego - 2023

Typy mieszkań/kosztów	Przeciętny koszt na mieszkanie w zł *
wybudowanie mieszkania	500 000
wyposażenie (ryczałt dla osób potrzebujących), koszt w przeliczeniu na mieszkanie, zależnie od sytuacji dochodowej	10 000

*Poziom kosztów dla roku bazowego (2023 r.)

Tabela 14. Koszty jednostkowe na mieszkańca w ramach mieszkań ze wsparciem dla roku bazowego - 2023

Typy mieszkań/kosztów	Przeciętny koszt na mieszkanie w zł *
Koszty miesięczne	
mieszkania z niskim poziomem wsparcia: kwota bazowa (1% minimalnego miesięcznego wynagrodzenia za pracę) x liczba punktów uzyskanych przez mieszkańca w skali ustalonej potrzeby wsparcia (średnio 60 punktów)	2 580
mieszkania ze średnim poziomem wsparcia: kwota bazowa (2% minimalnego miesięcznego wynagrodzenia za pracę) x liczba punktów uzyskanych przez mieszkańca w skali ustalonej potrzeby wsparcia (średnio 75 punktów)	6 450
mieszkania w ramach Wspomaganych Społeczności Mieszkaniowych z intensywnym poziomem wsparcia: bazowa (4% minimalnego miesięcznego wynagrodzenia za pracę) x liczba punktów uzyskanych przez mieszkańca w skali ustalonej potrzeby wsparcia (średnio 95 punktów)	16 340

*Poziom kosztów dla roku bazowego (2023 r.)

Zestawienie kosztów w perspektywie do 2033 r. zaprezentowane zostało w poniższej tabeli.

Tabela 15. Wykaz kosztów mieszkań ze wsparciem w ujęciu rocznym do 2033 r. (w mln zł)*

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	RAZEM
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	10 LAT
infrastruktura	0,0	733,6	756,3	775,2	794,6	814,5	834,8	855,7	877,1	899,0	921,5	8 262,3
koszt wsparcia (niski poziom wsparcia)	0,0	16,5	34,8	54,5	75,9	99,1	124,1	151,0	180,0	211,1	244,4	1 191,4
koszt wsparcia (średni poziom wsparcia)	0,0	41,4	87,0	136,3	189,7	247,7	310,2	377,5	450,0	527,6	611,1	2 978,4
koszt wsparcia we Wspomaganych Społecznościach Mieszkaniowych (intensywny poziom wsparcia)	0,0	52,4	110,2	172,6	240,3	313,7	392,9	478,1	569,9	668,3	774,0	3 772,6
RAZEM	0,0	843,9	988,3	1 138,6	1 300,6	1 475,0	1 662,1	1 862,3	2 077,0	2 306,0	2 551,0	16 204,7

* Koszty uwzględniają narastająco koszt wsparcia w mieszkaniach oddanych do użytku w latach wcześniejszych. Koszty uwzględniają założenia dotyczące inflacji i wzrostu wynagrodzenia minimalnego

4.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane regulacje nie wpływają na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców.

Wpływają na jakość życia osób z niepełnosprawnościami będących odbiorcami mieszkań ze wsparciem, a także na poprawę jakości życia dotychczasowych opiekunów osób objętych wsparciem mieszkaniowym.

4.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane regulacje zwiększą samodzielność osób z niepełnosprawnościami, umożliwiając aktywizację zawodową części OzN oraz członkom ich gospodarstw domowych, pełniącym funkcje opiekuńcze.

4.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane regulacje mogą wpłynąć na poprawę dobrostanu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami, poprawę ich samodzielności i zwiększą zakres niezależnego życia.

4.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów. Jednak na potrzeby sprawozdania z realizacji przepisów ustawy należy zbierać dane o liczbie mieszkań ze wsparciem funkcjonujących w danym roku wraz liczbą osób z niepełnosprawnościami z nich korzystających.

5. Dostępność architektoniczna

5.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Projektowanie odpowiednich warunków w przestrzeni dla zróżnicowanych grup użytkowników regulują odpowiednie zapisy legislacyjne i obowiązują uczestników procesu inwestycyjnego. Ważne jest, aby przepisy te uwzględniały zasady projektowania uniwersalnego uwzględniającego, między innymi, potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Wprowadzenie obowiązku stosowania zasad projektowania uniwersalnego pozwoli na projektowanie, remont czy przebudowę budynku, które umożliwi użytkowanie budynków w sposób dostosowany do każdej grupy użytkowników w jak największym zakresie, bez potrzeby wprowadzania adaptacji lub specjalistycznych rozwiązań.

Dostępność budynków i dróg publicznych reguluje szereg przepisów prawnych m.in.: ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 poz. 2351, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 poz. 1225), ustawa z dnia 21 marca 1985 o drogach publicznych (Dz. U. z 2022 poz. 1693, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących dróg publicznych (Dz.U. z 2022 poz. 1518). Wyżej wymienione dokumenty dotyczą, między innymi problematyki dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. W Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju opracowano w 2017 r. (zaktualizowano w 2018 r.) pierwotną wersję dokumentu - poradnika pt. „Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania” na podstawie obowiązujących przepisów oraz publikacji na temat dostępności, jak również na podstawie uwag zgłoszonych podczas konsultacji publicznych i uzgodnień międzyresortowych¹⁴.

---

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/standardy-dostepnosci-budynkow-dla-osob-z-niepelnosprawnościami>, dostęp 26.05.2023.

5.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

W związku z proponowaną treścią ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami, zachodzi konieczność znowelizowania przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, z późn. zm.). Wprowadzone zmiany mają gwarantować włączenie zasad projektowania uniwersalnego do wymogów regulujących przebieg procesu budowlanego.

Powyższy cel ma zostać urzeczywistniony poprzez zamieszczenie definicji projektowania uniwersalnego w słowniczku pojęć ustawy. Definicja ta zostanie uregulowana w formie odwołania się do definicji projektowania uniwersalnego, zawartej w Konwencji z dnia 13 grudnia 2006 r. o prawach osób niepełnosprawnych, zwanej dalej „Konwencją” oraz obowiązku uwzględniania minimalnych wymagań unormowanych w ustawie z dnia z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2019 r. poz. 1696).

Wymagania dotyczące procesu prawidłowo realizowanej budowy zostaną rozszerzone o intuicyjne projektowanie i budowanie budynków dla każdej grupy użytkowników.

Proponowane zmiany w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. „Prawo budowlane” wprowadzają obowiązek uregulowania w rozporządzeniu wytycznych dotyczących dostępności budynków oraz związanych z nimi urządzeń dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz dla obiektów budowlanych przeznaczonych do publicznego użytku. Obowiązek ten pozwoli na ugruntowanie i ujednolicenie w porządku prawnym szczegółowych wymagań architektonicznych, które służą osobom ze szczególnymi potrzebami.

Kolejna zmiana dotyczy uzupełnienia definicji samodzielnej funkcji technicznej w budownictwie o kwestie projektowania uniwersalnego. Rozszerzeniu miałyby ulec obowiązki projektanta o konieczność opracowania projektu budowlanego, zgodnego z projektowaniem uniwersalnym. Zmianie uległaby również treść przepisu dotyczącego zakresu i treści projektu budowlanego (w art. 34 ust. 2), w którym uwzględnione zostałyby projektowanie uniwersalne.

Proponowana jest zmiana w przepisie, regulującym kwestie kontroli przez właściciela lub zarządcę dokonywanej co najmniej raz w roku. Kontrola polega na sprawdzeniu stanu technicznego elementów budynków, które służą zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (np. dostępności takich elementów budynku, jak platforma przyschodowa. Obecnie, mimo istnienia danej infrastruktury, jest ona faktycznie

niedostępna dla osób z niepełnosprawnościami. Regularne kontrole dostępności pozwolą na zapewnienie dostępu do danych obiektów.

Inną proponowaną zmianą jest wprowadzenie obowiązku usunięcia elementów infrastruktury niedostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami. Tym samym organ nadzoru budowlanego miałby możliwość nakazania, usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, określając termin wykonania tego obowiązku. Przedmiotowa decyzja miałaby nastąpić w razie nastąpienia nieprawidłowości w trakcie procesu kontrolnego.

Niezbędna jest również zmiana w ustawie o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym. Ze względu na konieczność zapewnienia ochrony interesów osób ze szczególnymi potrzebami istnieje bowiem konieczność szczegółowego udzielenia informacji przez dewelopera o planowanej inwestycji oraz możliwości przystosowania danej nieruchomości do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Choć dotychczasowe prace legislacyjne w ramach projektu zakładały zmiany ustaw, warto także zasygnalizować istotną zmianę w obowiązującym rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. W tym rozporządzeniu brak jest rozwiązań umożliwiających korzystanie z dźwigów przez osoby ze szczególnymi potrzebami. Należy zatem uzupełnić, biorąc pod uwagę rozwój dzisiejszych technologii, ww. rozporządzenie o możliwość korzystania z wind osobom z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie informacji głosowych oraz przycisków umożliwiających korzystanie z panelu kontrolnego. Brak uregulowania proponowanych postanowień powoduje wykluczenie osób z niepełnosprawnościami z możliwości korzystania z dźwigów.

5.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Dostępność i projektowanie uniwersalne budynków i mieszkań wynikają z Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Państwa, które ratyfikowały Konwencję zobowiązały się do działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej i usług, w tym mieszkaniowych. Jednym z zobowiązań jest stosowanie zasad tzw. uniwersalnego projektowania: „Uniwersalne projektowanie oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Uniwersalne

projektowanie nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne” (art.2).

Koncepcja projektowania uniwersalnego (z ang. *Universal Design*) odegrała i odgrywa ważną rolę w kształtowaniu pojęcia funkcjonalności i dostępności środowiska zbudowanego dla wszystkich jego użytkowników, nie tylko dla osób z niepełnosprawnościami. Zakłada, że rozwiązania przestrzenne zgodne z zasadą projektowania uniwersalnego będą z założenia odpowiadały potrzebom wszystkich użytkowników i nie będą wymagały specjalnych rozwiązań.

W USA Departament Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast (HUD) wydał w 1991 roku pierwsze wytyczne, które zalecały szereg modyfikacji mieszkaniowych dla osób z niepełnosprawnościami, takich jak: dostępne wejścia, szersze ościeżnice (w celu poprawy dostępu dla wózków inwalidzkich i chodzików), łazienki przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami i kuchnie oraz łatwo dostępne włączniki światła i gniazdka. W 1996 roku HUD opublikował podręcznik dotyczący projektowania: *Housing Act Design Manual: A Manual to Assist Designers and Builders in Meeting the Accessibility Requirements of The Fair Housing Act. (1996/2008)*¹⁵.

Federalna ustawa o sprawiedliwych warunkach mieszkaniowych wymaga siedmiu uniwersalnych cech projektowych w budynkach mieszkalnych zbudowanych po 1991 r., w których są cztery lub więcej mieszkań. W budynkach z windami 100% mieszkań musi zawierać te siedem cech, podczas gdy w budynkach bez windy wszystkie jednostki na parterze muszą je zawierać.

Siedem cech uniwersalnego projektowania budynków i mieszkań:

1. Wejście do budynku przystosowane dla osób niepełnosprawnych na dostępnej trasie. Dostępna trasa to ciągła, niezakłócona ścieżka, z dostępem do transportu publicznego, miejscami parkingowymi, publicznymi ulicami i chodnikami.
2. Dostępne i użyteczne obszary publiczne i wspólne ich użytkowanie (m.in. skrzynki pocztowe, pralnie, pokoje społecznościowe, chodniki, parkingi, korytarze, fontanny do picia, place zabaw i biura do wynajmu).

---

¹⁵ <https://www.huduser.gov/portal/publications/destech/fairhousing.html>, dostęp 22.05.2023

3. Drzwi użytkowe - wymagania dotyczą dostępności dotyczą wszystkich drzwi - drzwi do budynku, drzwi łączących korytarze oraz drzwi do mieszkania i w całym mieszkaniu.
4. Dostępna droga do lokalu mieszkalnego i przez wszystkie pomieszczenia w mieszkaniu (w tym zewnętrzne balkony i patio).
5. Łatwo dostępne miejsca służące kontroli środowiska: obejmują włączniki światła, gniazdko elektryczne i termostaty. Te elementy sterujące muszą znajdować się od 38 do 122 cm nad podłogą.
6. Wzmocnione ściany łazienki do mocowania poręczy, aby mieszkaniec mógł bezpiecznie zamontować poręcz do ścian wokół toalety, wanny i prysznica.
7. Użyteczne kuchnie i łazienki niekoniecznie muszą zapewniać przestrzeń do obracania wózków inwalidzkich, ale powinny zapewniać wystarczającą przestrzeń manewrową dla osób korzystających z wózków inwalidzkich, aby mogły się zbliżyć i obsługiwać większość urządzeń, (*Housing Act Design Manual...*).

5.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 16. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną i ich rodzin, w tym: 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Zapewnienie dostępnych architektonicznie mieszkań

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym Rocznie dostosowanie 125 istniejących mieszkań oraz 5% nowo budowanych		
Przedsiębiorcy budowlani	Ok. 276 tys. podmiotów	GUS BDL za 2022 r.	Konieczność wdrożenia w procesie budowlanym zasad projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

5.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Analiza w tej części została podzielona na dwie części – dla mieszkań już istniejących i nowo wybudowanych.

5.5.1. Adaptacja mieszkań już istniejących

Punktem wyjścia w zakresie kosztów adaptacji architektonicznej już istniejących mieszkań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami są dane, które posłużą do wyliczenia stawki jednostkowej kosztu adaptacji z 1 m². W tym celu posłużono się danymi projektowymi przekazanymi przez ROPS w Gdańsku. Wykaz poniesionych kosztów prezentuje poniższa tabela.

Tabela 17. Wykaz kosztów adaptacji mieszkań* na podstawie projektu nadzorowanego przez ROPS w Gdańsku

Powierzchnia lokalu	Maksymalna liczba mieszkańców niespokrewnionych	Koszt robót budowlanych	Koszt wyposażenia (meble/sprzęt)	Koszt - łącznie
49 m ²	1	279 000 zł	115 000 zł	394 000 zł
50 m ²	1	201 375,40	223 810,60 zł	425 186 zł
58 m ²	2	403 900 zł	129 000 zł	532 900 zł
188 m ²	5	655 114,27 zł	271 000 zł	926 114,27 zł

*Adaptacja przeprowadzana była na potrzeby osób z niepełnosprawnościami fizycznymi.

Źródło: dane ROPS w Gdańsku.

Na podstawie powyższych danych wyliczono średnią stawkę kosztu adaptacji, obejmującej koszt remontu oraz wyposażenia na poziomie 6 603,48 zł za 1 m².

W kolejnym kroku konieczne było przyjęcie założeń odnośnie do liczby mieszkań i ich części podlegających adaptacji. Do założeń wykorzystano Program PFRON *Dostępne mieszkanie na lata 2022-2025*¹⁶, zgodnie z którym w ciągu 4 lat powinno zostać zaadaptowanych 1000 mieszkań. Oznacza to średniorocznie 250 mieszkań podlegać będzie adaptacji. Kolejnym ważnym założeniem tego programu jest to, że adaptacji podlegać będzie 15m² mieszkań (kuchnia, łazienka) (Tabela poniżej).

Tabela 18. Koszty jednostkowe adaptacji mieszkań istniejących*

Koszt adaptacji za 1 m ²	6 603,48 zł
Koszt za 15 m ² (średni koszt na jedno mieszkanie)	99 052,13 zł
Liczba mieszkań rocznie do adaptacji:	250
Koszt średnioroczny	24 763 032 zł

*Poziom kosztów dla roku bazowego (2023 r.)

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/600-mln-zl-na-programy-mieszkaniowe-dla-osob-z-niepelnosprawnościami>, dostęp: 30.03.2023.

Łączny koszt adaptacji w perspektywie do 2033 r. z uwzględnieniem założeń dotyczących inflacji zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 19. Łączne koszty adaptacji już istniejących mieszkań w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	RAZEM 10 LAT
Adaptacja już istniejących mieszkań. Założenia bazowe: 250 mieszkań rocznie, koszt adaptacji na mieszkanie: 99 052,13 zł	0,0	28,5	29,4	30,1	30,9	31,6	32,4	33,2	34,1	34,9	35,8	320,9

5.5.2. Projektowanie i budowanie mieszkań nowych z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego

W tym przypadku szacunek obejmuje zwiększenie kosztów projektowania i wybudowania nowych mieszkań z tytułu zastosowania zasad projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Punktem wyjścia wyliczeń kosztowych jest koszt produkcji sprzedanej budownictwa, który w 2021 r. wyniósł 302,5 mld zł (GUS BDL).

Do dalszych obliczeń założono, że zwiększenie kosztu zaprojektowania i wybudowania nowego mieszkania z tytułu projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wynosi 3%. Dodatkowo przyjęto, że rocznie 5% nowych mieszkań będzie budowanych w tym standardzie.

Szczegółowe wyliczenia zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 20. Roczne koszty zwiększenia nakładów na nowe mieszkania z tytułu projektowania uniwersalnego na potrzeby osób z niepełnosprawnościami*

Produkcja sprzedana budownictwa w 2021 r. (GUS BDL)	302,5 mld zł
Założenie 5% produkcji sprzedanej mieszkań rocznie będzie podlegało procesowi projektowania uniwersalnego (na podstawie danych z 2021 r.)	15,1 mld zł
Wzrost kosztów nowych mieszkań z tytułu dostosowania - 3% (średnioroczny koszt zwiększenia nakładów z tytułu projektowania uniwersalnego)	453,8 mln zł

*Poziom kosztów dla roku bazowego (2023 r.)

Łączny koszt adaptacji w perspektywie do 2033 r. z uwzględnieniem założeń dotyczących inflacji zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 21. Łączne koszty projektowania i budowania nowych mieszkań z uwzględnieniem projektowania uniwersalnego w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)

Lata od wejścia w życie rozwiązania	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Lata kalendarzowe	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	RAZEM 10 LAT
Założenia bazowe: roczne koszty z tytułu projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb OzN, założenie 5% nowych mieszkań będzie dostosowanych, koszt zwiększenia kosztów budowy z tytułu projektowania uniwersalnego na poziomie 3%, co oznacza kwotę bazową w wysokości 453 794 494,95 zł (rocznie)	0,0	522,2	538,4	551,8	565,6	579,8	594,3	609,1	624,3	640,0	656,0	5 881,4

5.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane regulacje wpływają na funkcjonowanie przedsiębiorstw z branży budowlanej. Chodzi tu szczególnie o projektowania i budowanie nowych mieszkań z uwzględnieniem projektowania uniwersalnego dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Nowe rozwiązania generują wzrost kosztów (ok. 3%). W przypadku braku mechanizmów finansowania publicznego zwiększenie kosztów z tytułu projektowania uniwersalnego zostanie przeniesione na klientów, czyli osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

W długiej perspektywie projektowane rozwiązania wpływają na poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

5.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

5.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane regulacje mogą wpłynąć na poprawę dobrostanu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami, poprawę ich samodzielności i zwiększą skalę niezależnego życia. Poprawią także jakość życia członków ich rodzin.

5.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów. Jednak na potrzeby sprawozdania z realizacji przepisów ustawy należy zbierać dane o liczbie mieszkań, które zostały dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub zostały wybudowane z uwzględnieniem tych potrzeb – w ramach sprawozdawczości przekazywanej do GUS.

6. Dostępność informacyjno-komunikacyjna

6.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Dostępność informacyjno-komunikacyjna odgrywa kluczową rolę we wspieraniu pełnego uczestnictwa i równych szans dla wszystkich obywateli, w tym osób ze szczególnymi potrzebami. W Polsce obserwowana jest rosnąca potrzeba zapewnienia dostępności w sektorze publicznym z uwzględnieniem przede wszystkim urzędów państwowych, takich jak Zakłady Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), Urzędy Skarbowe (US), czy inne instytucje. Mimo to dostępność informacyjno-komunikacyjna jest wysoce zróżnicowana. Wciąż wiele podmiotów nie zapewnia wystarczającej dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

6.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Rozwiązaniem problemu dostępności informacyjno-komunikacyjnej jest określenie katalogu minimalnych wymagań, które miałyby spełniać podmioty, by zapewnić osobom ze szczególnymi potrzebami dostępność informacyjno-komunikacyjną, oraz określenie podmiotów zobowiązanych do ich spełniania. Projektowane przepisy w zakresie wykorzystywanym do świadczenia usług, udzielania świadczeń lub realizacji zadań na rzecz osób fizycznych uwzględniają między innymi obsługę w zakresie świadczenia usług osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się z wykorzystaniem komunikacji wspomagającej i alternatywnej, zapewnienie dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub innych dokumentów dotyczących zobowiązań cywilnoprawnych w tekście łatwym do czytania i zrozumienia, instalacja urządzeń lub zastosowanie środków technicznych, które umożliwiają zapisanie się lub rejestrację w celu skorzystania z usługi, świadczenia lub załatwienia sprawy, na zasadzie równości z innymi osobami. Konieczne jest także szerzenie wiedzy i budowania świadomości z zakresu dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej, co może być zapewnione, między innymi, przez realizację programów edukacyjnych.

Wszystkie wymienione zmiany będą miały odzwierciedlenie w przepisach nowego aktu prawnego pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami”.

6.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

W 2011 r. rząd „Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii” (Republika Macedonii) przyjął Narodową Strategię na rzecz e-integracji, której głównym priorytetem jest „poprawa

dostępności Internetu dla [osób] niepełnosprawnych”. Celem było opracowywanie systemu syntezy mowy dla niewidomych użytkowników w języku macedońskim.

Art. 27 ust. 1 Irlandzkiej ustawy o niepełnosprawności z 2005 r. określa, że w przypadku świadczenia usługi na rzecz organu publicznego kierownik zapewnia dostępność usługi dla osób niepełnosprawnych.

Obowiązująca w Norwegii ustawa z dnia 20 czerwca 2008 r. Nr 42 dotycząca zakazu dyskryminacji na podstawie niepełnosprawności (ustawa o przeciwdziałaniu dyskryminacji i dostępności) określa wymagania dotyczące technologii informacji i komunikacji (ICT). Gminy mają obowiązek zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do świadczonych przez siebie usług.

W Hiszpanii utworzono centrum promocji i szkoleń w zakresie dostępności – Web Accessibility Observatory. Zadaniem centrum jest monitorowanie stanu dostępności stron organów publicznych i publikacja raportów na ten temat; udostępnianie narzędzi wspierających testowanie zgodności oraz wprowadzanie poprawek; szkolenia; publikacja przewodników, instruktaży, materiałów edukacyjnych; animowanie spotkań itd.

6.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 22. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną i ich rodzin, w tym: 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnospraw	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Zapewnienie równego udziału w życiu społecznym osób ze szczególnymi potrzebami, a w szczególności osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. Zmniejszenie prawdopodobieństwa dyskryminacji osób ze szczególnymi potrzebami w trakcie obsługi przedmiotowej grupy osób przez pracowników zobowiązanych podmiotów

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	nością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917319 w stopniu znacznym		
Podmioty zobowiązane do spełnienia wymogów	3570, w tym: - Zakłady Ubezpieczeń Społecznych – 43 oddziały - Urzędy Skarbowe – 400 placówek - Urzędy Miast i Gmin – 2 477 urzędów (w tym urzędy stanu cywilnego) - Urząd Pracy – 150 urzędów Inne – 500 urzędów		Konieczność zapewnienia dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub wzorów innych dokumentów dotyczących zobowiązań cywilnoprawnych w tekście łatwym do czytania i zrozumienia. Konieczność przygotowania pracowników z zakresu świadczenia usług osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się z wykorzystaniem komunikacji wspomagającej i alternatywnej. Przystosowanie techniczne - instalacja urządzeń lub zastosowanie środków technicznych, które umożliwiają zapisanie się lub rejestrację w celu skorzystania z usługi, świadczenia lub załatwienia sprawy, na zasadzie równości z innymi osobami

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Pracownicy zobowiązanych podmiotów	<p>łącznie 563 350, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - około 390 000 lekarzy i pielęgniarzy, 103 000 policjantów, 30 000 strażaków oraz 20 000 pracowników mających kontakt z klientami w placówkach pocztowych - przyjęto, że 5 pracowników z każdego z 4070 wyżej wymienionych podmiotów będzie wymagało szkoleń 		Odpowiednie przygotowanie do świadczenia usług osobom o złożonych potrzebach

Źródło: Opracowanie własne

6.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Wprowadzane na rzecz dostępności informacyjno-komunikacyjnej zmiany znajdują odzwierciedlenie w przepisach nowego aktu prawnego pn. „Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami” Propozycja nowelizacji przepisów ma na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa dyskryminacji osób ze szczególnymi potrzebami w trakcie obsługi przedmiotowej grupy osób przez pracowników danego podmiotu zobowiązanego.

Wprowadzenie zmian we wszystkich instytucjach publicznych (urzędach) na rzecz zwiększenia dostępności informacyjno-komunikacyjnej w ciągu jednego roku może być

nieosiągalne, dlatego należy zacząć od urzędów takich jak ZUS, US czy urzędy gmin i miast. W przypadku tych urzędów obliczamy koszty wprowadzenia zmian we wszystkich placówkach. Przyjęto, że liczba urzędów, w których konieczne jest wprowadzenie zmian wynosi 3057. Składają się na nie:

- Zakłady Ubezpieczeń Społecznych – 43 oddziały
- Urzędy Skarbowe – 400 placówek
- Urzędy Miast i Gmin – 2477 urzędów (w tym urzędy stanu cywilnego)
- Urząd Pracy – 150 urzędów
- Inne (urzędy patentowe, urzędy ds. cudzoziemców itp.) – 500 urzędów

Pierwszą z wprowadzanych zmian jest posiadanie przez pracowników umiejętności porozumiewania się przy użyciu komunikacji wspomagającej i alternatywnej, co pociąga za sobą konieczność przeprowadzenia szkoleń wśród pracowników. Przyjmujemy, że w każdej placówce należy przeszkolić 5 pracowników, którzy będą odpowiedzialni za tego rodzaju komunikację oraz za dalsze wewnętrzne szkolenia dla pozostałych pracowników. Szkolenia online kosztują około 300-500 zł. Przyjęta przez nas cena to 400 zł. Wyszkolenie 17 850 pracowników w 3 570 placówkach to koszt około 7 140 000 zł. Szkolenia, a co za tym idzie także kwota, zostaną rozłożone na dwa lata.

Konieczne jest również przeprowadzenie szkoleń w publicznych jednostkach medycznych, placówkach pocztowych, jednostkach Policji, Straży Pożarnej i straży gminnych. W Polsce obecnie pracuje około 390 000 lekarzy i pielęgniarzy, 103 000 policjantów, 30 000 strażaków oraz 20 000 pracowników mających kontakt z klientami w placówkach pocztowych. W tym przypadku rozsądne jest przeszkolenie wszystkich pracowników ze względu na ich bezpośredni i indywidualny kontakt z ludźmi. Szacowany koszt tych szkoleń, wynosi 217 200 000 zł przy założeniu, że koszt jednego szkolenia jest na poziomie 400 zł.

Działaniem na rzecz zwiększenia dostępności jest także przetłumaczenie wszystkich dokumentów i umów na język łatwy do czytania i zrozumienia (ETR). Przyjmujemy, że w każdym rodzaju urzędu jest około 40 głównych dokumentów, które wymagają przetłumaczenia. Koszt przetłumaczenia jednego dokumentu wynosi około 220 zł. W przypadku urzędów "innych" zakładamy 100 dokumentów do przetłumaczenia. Łączny koszt tłumaczenia wyniesie około 57 200 zł.

W każdym urzędzie konieczna jest również instalacja urządzenia umożliwiającego rejestrację do skorzystania z usługi. Urządzenie powinno być dostosowane pod względem wysokości do osób z niepełnosprawnościami korzystających z wózków, osób niewidomych, niedowidzących i niedosłyszących. Rejestracja powinna być również możliwa w formie

online. Cena technologii spełniającej te wymagania waha się między 1 000 a 1 500 zł. Przyjmujemy górną granicę ceny, co daje łącznie 5 355 000 zł.

Wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami i ich rodzin może być realizowane poprzez dofinansowanie szkoleń z komunikacji przy użyciu metod AAC (Alternatywnej i Wspomagającej Komunikacji). Wysokość dofinansowania nie jest określona w ustawie, przyjęto 50% kosztu, czyli 200 zł od osoby. Dodatkowo, zakładamy, że dofinansowanie przysługuje tylko jednej osobie z rodziny. Szacuje się, że liczba osób niedosłyszących i głuchych wynosi około 1,5 miliona. Ze względu na dostępność bezpłatnych materiałów przyjmujemy, że w przypadku 50% członków rodziny skorzysta z dofinansowania. Koszt przedsięwzięcia szacowany jest na 300 milionów złotych.

Proponuje się również zapewnienie możliwości skorzystania przez uprawnione osoby z pomocy wybranego specjalisty w zakresie AAC. Szacując, że liczba osób niedosłyszących i głuchych wynosi 1,5 miliona oraz że każdy skorzysta z tego typu usługi 5 razy w ciągu roku, a jednostkowy koszt będzie wynosił 200 zł, uzyskujemy roczny koszt dostępu w kwocie 1,5 mld zł.

Podsumowanie założeń oraz wszystkich potrzebnych do poniesienia kosztów przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 23. Podsumowanie założeń kosztów poniesionych w ramach zapewniania dostępności informacyjno-komunikacyjnej

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Szkolenia dla pracowników urzędów		
Liczba pracowników poddanych szkoleniu w 2024 roku	os.	8925 (3570*5/2)
Liczba pracowników poddanych szkoleniu w 2025 roku	os.	8925 (3570*5/2)
Cena szkolenia jednego pracownika (wg cen z 2023)	PLN	400
Szkolenia w placówkach medycznych, placówkach pocztowych jednostkach Policji, Straży pożarnej i straży gminnych		
Liczba osób poddanych szkoleniu w 2024 roku	os.	181000

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Liczba osób poddanych szkoleniu w 2025 roku	os.	181000
Liczba osób poddanych szkoleniu w 2025 roku	os.	181000
Cena szkolenia jednego pracownika (wg cen z 2023)	PLN	400
Tłumaczenie dokumentów i umów na język łatwy do czytania i zrozumienia (ETR)		
Liczba dokumentów do przetłumaczenia na język łatwy do czytania i zrozumienia (ETR)	szt.	260 (4 typy urzędów x 40 szt.+ 100 sz.)
Cena tłumaczenia sztuki dokumentu (wg cen z 2023)	PLN	220
Instalacja urządzenia umożliwiającego rejestrację do skorzystania z usługi w urzędach		
Liczba urzędzeń	szt.	3057
Cena urządzenia do rejestracji przystosowanego do osób z niepełnosprawnościami	PLN	1500
Szkolenia z komunikacji przy użyciu metod AAC dla członka rodziny		
Wysokość dofinansowania do szkolenia	%	50
Cena szkolenia jednego pracownika (wg cen z 2023)	PLN	400
Liczba osób niedosłyszących i głuchych	os.	1,5 mln
Liczba członków rodziny osoby niedosłyszącej lub głuchej uprawnionych do szkolenia	os.	1
Odsetek osób niedosłyszących i głuchych, których członek rodziny skorzysta ze szkolenia	%	50%

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Możliwość skorzystania z pomocy wybranego specjalisty w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)		
Liczba osób niedosłyszących i głuchych	os.	1,5 mln
Liczba usług wykorzystanych przez jedną osobę w roku	szt.	5
Cena usługi skorzystania z pomocy wybranego specjalisty w zakresie komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)	PLN	200

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 24. Łączne koszty na rzecz zwiększenia dostępności informacyjno-komunikacyjnej (kalkulacja według cen z 2023 roku)

Potrzeba	Koszt
Szkolenia pracownicze w urzędach	7 140 000 zł
Szkolenia pracownicze poza urzędami	217 200 000 zł
Tłumaczenie dokumentów na ETR	57 200 zł
Technologia do rejestracji	5 355 000 zł
Szkolenia z AAC dla osób upoważnionych	300 000 000 zł
Dostęp do specjalistów AAC dla os. upoważnionych	1 500 000 000 zł
RAZEM:	2 029 752 200 zł

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 25. Kalkulacja kosztów w poszczególnych latach (według cen z 2023 roku)

Rok	Szkolenia pracownicze w urzędach	Tłumaczenie dokumentów na ETR	Szkolenia pracownicze poza urzędami	Technologia do rejestracji	Szkolenia z AAC dla osób upoważnionych	Dostęp do specjalistów AAC dla os. upoważnionych	Całkowity koszt
1	3 570 000 zł	57 200 zł	72 400 000 zł	5 355 000 zł	150 000 000 zł	1 500 000 000 zł	1 731 382 200 zł
2	3 570 000 zł		72 400 000 zł		150 000 000 zł	1 500 000 000 zł	1 725 970 000 zł
3			72 400 000 zł			1 500 000 000 zł	1 572 400 000 zł
4						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł
5						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł
6						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł
7						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł
8						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł
9						1 500 000 000 zł	1 500 000 000 zł

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 26. Kalkulacja kosztów dla 10 lat z uwzględnieniem inflacji i dynamiki płac

ROK	Całkowity roczny koszt według cen z 2023 roku	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100	Całkowity roczny koszt (zł)
2023	1 731 382 200	109,8	
2024	1 725 970 000	104,8	1 814 488 546
2025	1 572 400 000	103,1	1 864 889 873
2026	1 500 000 000	102,5	1 741 433 314
2027	1 500 000 000	102,5	1 702 781 558
2028	1 500 000 000	102,5	1 745 351 096
2029	1 500 000 000	102,5	1 788 984 874
2030	1 500 000 000	102,5	1 833 709 496
2031	1 500 000 000	102,5	1 879 552 233
2032	1 500 000 000	102,5	1 926 541 039
2033	1 500 000 000	102,5	1 974 704 565

Źródło: Opracowanie własne.

6.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązania wpłyną na funkcjonowanie przedsiębiorstw z branż: informatycznej, oferujących szkolenia z zakresu komunikacji wspomagającej i alternatywnej, usług tłumaczeń na język łatwy do czytania i zrozumienia (ETR), którzy zainteresowani będą świadczeniem usług poprzez stymulowanie popytu na nie wywołane dostępnością finansowania. W długiej perspektywie rozwiązania wpłyną na poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnościami.

6.7. Wpływ na rynek pracy

Wymóg obsługi osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się z wykorzystaniem komunikacji wspomagającej i alternatywnej wymaga dodatkowych szkoleń od pracowników. Efektem może być popyt na dodatkowe kompetencje wśród pracowników.

6.8. Wpływ na pozostałe obszary

Instytucje państwowe, w tym sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe będą zobowiązane poza odpowiednim przystosowaniem technicznym także do przystosowania dokumentów urzędowych oraz wzorów umów lub wzorów innych dokumentów dotyczących zobowiązań cywilnoprawnych w tekście łatwym do czytania i zrozumienia.

Wprowadzenie nowych zapisów mających na celu rozszerzyć wymóg zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej stawia przed podmiotami wymóg przystosowania systemów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz przygotowania technicznego sprowadzającego się do zaopatrzenia podmiotów w urządzenia lub zastosowanie środków technicznych, które umożliwiłyby m.in. zapisanie się lub rejestrację w celu skorzystania z usługi, świadczenia lub załatwienia sprawy przez osoby z niepełnosprawnościami.

6.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proces wdrażania zaproponowanych zmian i działań nie będzie poddany ewaluacji. Zalecane jest monitorowanie oraz zbieranie danych na temat liczby podmiotów spełniających nałożone na nie wymogi gwarantujące dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej, jak również liczby osób jakie przeszły wymagane szkolenia.

7. Dostępność cyfrowa

7.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Rozszerzenie dostępności cyfrowej jest ważnym krokiem w zapewnieniu równego dostępu do usług i informacji dla wszystkich użytkowników, niezależnie od ich umiejętności czy ograniczeń. Zgodnie z wprowadzanymi zmianami, obowiązek zapewnienia dostępności cyfrowej ma zostać rozszerzony na strony internetowe, aplikacje mobilne lub ich elementy, o ile są one wykorzystywane do realizacji zadań publicznych lub świadczenia usług publicznych, przy częściowym finansowaniu przez podmiot publiczny oraz podmioty świadczące usługi powszechne.

Raport z 2022 roku dotyczący dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych wykazał, że ze 100 losowo wybranych stron internetowych żadna nie spełniała wszystkich warunków dostępności cyfrowej. Wszystkie dostępne strony publiczne, których w wykazie jest 98 171, poddano również monitoringowi uproszczonemu. Tabela przedstawia odsetek stron, które nie spełniają zasad postrzegalności, funkcjonalności, zrozumiałości i kompatybilności.

Tabela 27. Błędy według czterech zasad dostępności cyfrowej na badanych stronach internetowych

Zasada	Odsetek zbadanych stron, które wykazują błędy w danym zakresie
Postrzegalność	7,64%
Funkcjonalność	23,98%
Zrozumiałość	0,71%
Kompatybilność	25,30%

Źródło: Ministerstwo Cyfryzacji (2023). DOSTĘPNOŚĆ CYFROWA PODMIOTÓW PUBLICZNYCH – wyniki monitoringu stron internetowych i aplikacji mobilnych w 2022 r.

Poza stronami internetowymi istnieją również publiczne aplikacje mobilne. Wykaz aplikacji mobilnych podmiotów publicznych zawiera 479 unikatowych elementów. Do badania w 2022 roku wybrano 45 aplikacji. Łącznie 26 z nich zostało uznane za częściowo zgodne z ustawą o dostępności cyfrowej, a 18 za niezgodne z tą ustawą. Oznacza to, że zarówno żadna ze stron internetowych, jak i żadna z aplikacji mobilnych nie jest w pełni zgodna z wymogami i wszystkie wymagają dalszego rozwoju i naprawy.

7.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Pierwszym krokiem w celu rozwoju dostępności cyfrowej jest poprawienie wszystkich stron internetowych podmiotów publicznych. Należy także określić sposób przeprowadzania kontroli w zakresie zapewniania dostępności cyfrowej, publikowanie planów i wyników tych kontroli oraz informacji o nałożonych karach za brak zapewnienia dostępności cyfrowej.

Ponadto należy dostosować wszystkie aplikacje mobilne do dostępnych systemów operacyjnych, takich jak iOS, czy Android, przyjmując, że średnio każda aplikacja powinna być dostępna na co najmniej dwóch systemach operacyjnych.

Ważnym aspektem jest również obowiązek certyfikacji stron internetowych oraz publicznych systemów teleinformatycznych, które służą do załatwiania spraw przez obywateli oraz utrzymania rejestrów publicznych.

7.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

W różnych krajach wypracowane zostały różne podejścia do dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych. We wszystkich państwach Unii Europejskiej obowiązuje dyrektywa 2016/2102. Niektóre państwa, jak np. Luksemburg czy Belgia, wdrożyły dyrektywę, w całości. Inne państwa, np. Francja, uzupełniły przepisy dyrektywy o swoje rozwiązania oparte przede wszystkim o francuski system weryfikacji dostępności cyfrowej – RGAA.

Litwa i Słowacja włączyły do porządku prawnego obowiązek stosowania określonych norm przez podmioty wydające pieniądze publiczne. Opracowały też własną metodykę badawczą narzędzia wspierające monitoring dostępności stron internetowych.

W Hiszpanii w 2008 r. wdrożono wymaganie zgodności z WCAG 1.0, a 2012 r. z WCAG 2.02. Wymogami objęto ponad 50 000 stron organów publicznych. W celu monitoringu realizacji wymogów wdrożono zautomatyzowany mechanizm weryfikacji realizacji wymogów. Utworzono również centrum promocji i szkoleń w zakresie dostępności – Web Accessibility Observatory, które – między innymi - monitoruje stan dostępności stron organów publicznych i publikacja raportów na ten temat. W Hiszpanii mamy do czynienia z inkluzywną elektroniczną administracją, rozwijaną zgodnie z założeniem, że wszystkie środki służą zapewnieniu korzyści dla wszystkich obywateli, niezależnie od ich możliwości ekonomicznych lub poziomu umiejętności cyfrowych.

Francja wdrożyła wymagania dotyczące stosowania się do standardów dostępności. Wdrożone przepisy wykraczają poza zakres określony w dyrektywie 2016/2102 - we Francji odpowiednie ustawodawstwo obejmuje również przedsiębiorstwa prywatne, których obrót handlowy przekracza 250 mln EUR. W 2015 r. rząd francuski rozpoczął kampanię uświadamiającą na temat powszechnej dostępności we współpracy z nadawcą publicznym „France Télévisions” i popularnym serialem telewizyjnym „Plus belle la vie”, w których ilustrują różne aspekty powszechnej dostępności, skupiając się na codziennych scenach, takich jak korzystanie ze smartfona.

Grecja wdrożyła przepisy dotyczące dostępności stron www i aplikacji mobilnych.

W Chorwacji Chorwacka Sieć Akademicko-Badawcza – CARNET podkreśla znaczenie dostępności cyfrowej dla wszystkich użytkowników, kładąc nacisk na ułatwianie dostępu do usług publicznych i informacji osobom z niepełnosprawnościami poprzez przestrzeganie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych instytucji publicznych. CARNET stale poprawia komfort użytkownika, stosując odpowiednie standardy dostępności zgodnie z wytycznymi dotyczącymi dostępności treści internetowych (WCAG 2.1), Web Accessibility Initiative (WAI) konsorcjum World Wide Web Consortium (W3C), organizacji zajmującej się standaryzacją technologii sieciowych. CARNET opracował wytyczne dotyczące dostępności cyfrowej w celu zapewnienia dostępności treści cyfrowych lub aplikacji znajdujących się już w fazie opracowywania.

W Finlandii, która wdrożyła dyrektywę 2016/2102, wybrane przedsiębiorstwa, w tym również prywatne, podlegają przepisom krajowym, jeżeli ich usługi mają na celu świadczenie usług publicznych (np. przedsiębiorstwa świadczące usługi publiczne w sektorach wodnym, energetycznym, transportowym lub pocztowym; firmy ubezpieczeniowe).

Na Malcie rozwiązania ICT i strony internetowe muszą być zgodne z międzynarodowymi standardami dostępności ICT. Rządowe i komercyjne strony internetowe są audytowane i certyfikowane przez Fundację na rzecz Dostępności Technologii Informacyjnych (FITA), która pomaga usługodawcom w zapewnianiu dostępności ich produktów ICT dla osób z niepełnosprawnościami.

W Irlandii Centrum Doskonałości w Projektowaniu Uniwersalnym opublikowało wytyczne dotyczące dostępności IT, zestaw narzędzi do zamówień informatycznych oraz techniki dostępności sieci. Niniejsze wytyczne są skierowane do szeregu podmiotów z sektorów IT i tworzenia stron internetowych.

7.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 28. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną 3164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Uzyskanie dostępu do treści przekazywanych drogą cyfrową (za pośrednictwem stron internetowych i aplikacji mobilnych)
Podmioty publiczne prowadzące strony internetowe, świadczące usługi za pośrednictwem aplikacji niespełniające wymogów	98 171 stron internetowych	założenie	Konieczność dostosowania stron internetowych oraz aplikacji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Źródło: Opracowanie własne

7.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Pierwszym krokiem w celu rozwoju dostępności cyfrowej jest poprawienie wszystkich stron internetowych podmiotów publicznych. Biorąc pod uwagę powtarzalność błędów, a tym samym możliwość automatyzacji ich poprawiania, zakładamy, że na jedną stronę internetową średnio należy przeznaczyć budżet w wysokości 4 000 zł. Koszt ten obejmuje również: koszt rozbudowania stron o oddzielne podstrony, które umożliwią zgłaszanie wniosków dotyczących poprawy dostępności cyfrowej, przeprowadzanie kontroli w zakresie zapewniania dostępności cyfrowej, publikowanie planów i wyników tych kontroli oraz informacji o nałożonych karach za brak zapewnienia dostępności cyfrowej. Koszty poprawienia i rozwinięcia wszystkich dostępnych stron wyniosą ok. 392 684 000 zł. Przyjęto, że koszt będzie rozłożony na 2 lata (po 196 342 000 zł).

Następnie, należy dostosować wszystkie aplikacje mobilne do dostępnych systemów operacyjnych, takich jak iOS, czy Android. Przyjmując, że średnio każda aplikacja powinna być dostępna na co najmniej dwóch systemach operacyjnych, konieczne jest uwzględnienie kosztu w wysokości między 50 000 a 200 000 zł na aplikację w celu jej rozwinięcia na pozostałe systemy. Biorąc 100 000 jako średnią kwotę potrzebną na aplikację, łączny koszt tej zmiany wyniesie ok. 47,9 mln zł. Przyjęto, że proces dostosowywania będzie rozłożony w czasie, stąd koszty rozłożono na 3 lata (15 mln w 2024 roku i 25 mln w 2025 roku i 7,9 mln w 2026 roku).

Ważnym aspektem jest również obowiązek certyfikacji stron internetowych oraz publicznych systemów teleinformatycznych, które służą do załatwiania spraw przez obywateli oraz utrzymania rejestrów publicznych. Przyjmując, że koszt audytu dostępności i certyfikacji jednej strony wynosi 7 000 zł, całkowity koszt certyfikacji wszystkich stron wyniesie około 687 197 000 zł. Przyjęto, że koszt ten zostanie rozłożony na dwa lata.

Warto podkreślić, że przedstawione kwoty są szacunkowe i zależą od skali oraz złożoności poszczególnych projektów. Podsumowanie założeń oraz wszystkich ponoszonych kosztów dot. rozwoju dostępności cyfrowej przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 29. Założenia dotyczące kosztów związanych z zapewnieniem dostępności cyfrowej w latach 2024, 2025 i 2026*

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
Dostosowanie stron internetowych		
Liczba stron do dostosowania	szt.	98 171
Średnia cena dostosowania stron (wg cen z 2023)	PLN	4000
Dostosowanie aplikacji mobilnych		
Liczba aplikacji do dostosowania	szt.	479
Średnia cena dostosowania aplikacji (wg cen z 2023)	PLN	100 000

* w przypadku dostosowania aplikacji mobilnych

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 30. Koszty, które muszą zostać poniesione w celu zwiększenia dostępności cyfrowej (według cen z 2023 roku)

Potrzeba	Koszt
Dostosowanie stron internetowych, w tym: dodanie podstron z formularzami	392 684 000 PLN
Publikacja aplikacji we wszystkich systemach operacyjnych	47 900 000 PLN
Certyfikacja	687 197 000 PLN

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 31. Szacowany koszt na najbliższe 10 lat (według cen z 2023 roku)

ROK	Dostosowanie stron (zł)	Dostosowanie aplikacji (zł)	Certyfikacja (zł)	Razem
2024	196 342 000	15 000 000	343 598 500	554 940 500
2024	196 342 000	25 000 000	343 598 500	554 940 500
2025		7 900 000		7 900 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 32. Szacowane koszty w kolejnych 3 latach (z uwzględnieniem inflacji)

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2024	581 577 644	104,8
2025	599 606 551	103,1
2026	8 749 252	102,5

Źródło: Opracowanie własne

7.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

7.7. Wpływ na rynek pracy

Dostosowanie stron internetowych oraz aplikacji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami spowoduje wzrost popytu na usługi informatyczne oraz osoby posiadające odpowiednie kompetencje w tym zakresie.

7.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

7.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Nie zakłada się ewaluacji prowadzonych działań. Zalecane jest natomiast zbieranie informacji i danych statystycznych na temat liczby podmiotów posługujących się spełniającymi wymogi stronami internetowymi oraz aplikacjami, a także dysponującymi odpowiednimi certyfikatami.

8. Dostępność sportu i kultury

8.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Zadania wskazane w art. 4 ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami są realizowane przede wszystkim przez podmioty publiczne wymienione w art. 3. Ustawa w wąskim zakresie normuje obowiązek zapewniania dostępności przez podmioty niepubliczne. Egzekwowanie tego obowiązku od podmiotów niepublicznych możliwe jest w przypadku zlecenia lub powierzenia w ramach umowy realizacji zadań publicznych finansowanych z udziałem środków publicznych lub w przypadku udzielenia zamówienia publicznego (art. 4 ust. 3–4 ustawy). We wskazanych przypadkach pojawia się wymóg formalny określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Warunki te odnoszą się tylko do zakresu zleconych bądź powierzonych zadań publicznych lub zamówień publicznych i powinny uwzględniać minimalne wymagania, o których mowa w art. 6.

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r., poz. 2509) w art. 331 zawiera pojęcie stygmatyzujące, jakim jest ‘upośledzenie’, podobnie jest w szeregu artykułów z Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Proponuje się zastąpienie określenia osoba niepełnosprawna wyrażeniem ‘osoba z niepełnosprawnością’.

W art. 27 ustawy o sporcie wskazano, iż do zadań własnych gminy należy tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi sportu. Przepis ten oznacza, iż organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może określić w drodze uchwały warunki i tryb finansowania zadania z zakresu sportu. Przepis ten ma charakter ogólny, gdyż żadna grupa sportowców nie została w nim wyróżniona, ale ze względu na specyfikę sportu osób z niepełnosprawnościami należy rozszerzyć ten przepis, by wzmocnić pozycję tej grupy. Z tego samego powodu należy rozszerzyć szczegółowe zasady, tryb przyznawania i pozbawiania oraz rodzaje i wysokości stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień za osiągnięte wyniki sportowe.

Istnieje też potrzeba rozbudowy zakresu działań ministra właściwego do spraw kultury fizycznej o zadania związane z kulturą fizyczną osób z niepełnosprawnościami i dostępnością infrastruktury sportowej.

W art. 20b ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722) wskazano, iż ważnym wydarzeniem jest wydarzenie o zasadniczym znaczeniu społecznym. Do takich ważnych wydarzeń transmitowanych przez nadawcę programu telewizyjnego zaliczane są igrzyska olimpijskie, ale brakuje bezpośredniego wskazania igrzysk paraolimpijskich.

8.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Proponowane zmiany mają z jednej strony charakter porządkowy, dostosowując słownictwo oraz podkreślając rolę sportu osób z niepełnosprawnościami, z drugiej wzmacniają potrzebę uwzględniania w działaniach odpowiednich instytucji sportu osób z niepełnosprawnościami oraz problematyki dostępności. Dodatkowo proponuje się zmiany w ustawie o radiofonii i telewizji sprzyjające promocji sportu paraolimpijskiego. W tym ostatnim przypadku warto podkreślić, że takie transmisje już mają miejsce, a chodzi jedynie o ich ustawowe umocowanie.

Zgodnie z proponowaną zmianą w ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, jeżeli podmiot publiczny, w drodze umowy, udziela dotacji, dofinansowania albo udostępnia odpłatnie lub nieodpłatnie obiekt lub teren podmiotom prowadzącym działalność w dziedzinie sportu, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jest zobowiązany do określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie tych zadań, z uwzględnieniem minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6 ust. 4. Proponowana zmiana ma na celu zapewnienie, aby wszelkie działania w obszarze sportu, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego realizowane ze środków publicznych, objęte były reżimem dostępności w takim zakresie, jaki jest możliwy, wykonalny i uzasadniony w tych działaniach. Nałożenie obowiązku zapewnienia dostępności na inne podmioty prywatne prowadzące działalność z zakresu sportu i kultury zwiększy szanse osób ze szczególnymi potrzebami na udział w tej dziedzinie życia.

W szeregu artykułów z Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie proponowane zmiany dotyczą zastąpienia wyrazów „osoba niepełnosprawna” wyrazami „osoba z niepełnosprawnością”. Podobnie jedynie zmiany terminologiczne proponuje się w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, gdzie dodatkowo zastępuje się słowo upośledzenie terminem niepełnosprawność.

W ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1599) wprowadza się poza zmianami terminologicznymi następujące zmiany:

- w art. 27 w ust. 2 po wyrazach „z zakresu sportu” dodaje się wyrazy „w tym sportu osób z niepełnosprawnościami”;
- w art. 28 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:
„3. Dotacje, o których mowa w ust. 2 powinny uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami.”;

- w art. 29 po ust. 1a dodaje się ust. 1aa w brzmieniu:
„1aa. Do zakresu działania ministra właściwego do spraw kultury fizycznej należy również:
  - 1) projektowanie kierunków realizacji polityki na rzecz kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami;
  - 2) wspieranie oraz upowszechnianie kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami;
  - 3) wspieranie rozwoju kultury fizycznej i aktywności sportowej u młodych osób z niepełnosprawnościami;
  - 4) tworzenie warunków do powstania dostępnej w rozumieniu art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2022 r., poz. 2240) infrastruktury ośrodków sportowych.”;
- w art. 31 ust. 3 po wyrazach „samorządu terytorialnego,” dodaje się wyrazy „uwzględniając sport osób z niepełnosprawnościami”;

W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722) w art. 20b w ust. 2 w pkt 1 po wyrazach „Igrzyska Olimpijskie” dodaje się wyrazy „i Igrzyska Paraolimpijskie”.

8.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Omówienie regulacji dotyczących dostępności zostało już przedstawione w pozostałych blokach tematycznych dotyczących tej tematyki. W odniesieniu do zmian terminologicznych chodzi o eliminowanie określeń, które mogą być uznane za dyskryminujące. Takie działania podejmowane są we wszystkich krajach unijnych. Pozostałe zmiany polegają na dopisaniu do już istniejących rozwiązań wprost potrzeby uwzględnienia sportu/potrzeb/sytuacji osób z niepełnosprawnościami.

Konkluzje Rady Unii Europejskiej i przedstawiciele państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie dostępu osób z niepełnosprawnościami do sportu¹⁷ podkreślają potrzebę

---

¹⁷ 2019/C 192/06, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0607\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG0607(03))

wspierania i promocji sportu osób z niepełnosprawnościami, a proponowane rozwiązania mieszczą się w rekomendowanych w dokumencie.

8.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 33. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Wsparcie aktywności fizycznej, umożliwienie uczestnictwa w kulturze i sporcie, większa dostępność transmisji z wydarzeń sportowych
Ministerstwo Sportu i Turystyki			Doprecyzowanie, że do zakresu działania ministra właściwego do spraw kultury fizycznej należą również działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Jednostki samorządu terytorialnego	16 województw, 314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu, 2477 gmin		Zobowiązanie JST do uwzględniania w ramach celów publicznych z zakresu sportu osób z niepełnosprawnościami

8.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Proponowane rozwiązania nie wpływają bezpośrednio na sektor finansów publicznych. Mogą przyczynić się do lepszej dystrybucji środków i uwzględniania w większym stopniu potrzeb sportowców z niepełnosprawnościami.

8.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązania nie wpływają na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość. W sposób pośredni mogą pozytywnie wpływać na gospodarstwa domowe osób z niepełnosprawnościami i dostępność wydarzeń oraz aktywności sportowych, jednak wpływ ten jest niemierzalny.

8.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

8.8. Wpływ na pozostałe obszary

Zakłada się poprawę w obszarze kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami, co może się też przełożyć pozytywnie na sytuację zdrowotną tej grupy. Jednak ze względu na brak mierzalnych zobowiązań wynikających ze zmian legislacyjnych wpływ ten jest niemierzalny.

8.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów oraz dodatkowych mierników.

9. Centra Niezależnego Życia, Rehabilitacja, Ochrona zdrowia psychicznego

9.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Centra Niezależnego Życia powstałyby z przekształcenia i rozwoju obecnych Środowiskowych Domów Samopomocy (ŚDS). Jest to odpowiedź na dotychczasowe doświadczenia, jak również rezultaty badań i analiz, z których wynika potrzeba zmiany funkcjonowania samych ŚDS-ów, jak i rosnące zapotrzebowanie na wprowadzenie formy dobrego skoordynowania wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w społeczności lokalnej. W Polsce obecnie wsparcie to jest rozproszone lub niedostępne. Dzięki sieci Centrów wsparcie byłoby świadczone systemowo, a nie projektowo. Jednocześnie należy też podkreślić, że CNŻ nie byłyby instytucjami (takimi, jak np. CUS, PCPR, OPS, PUP), lecz ośrodkami wsparcia (jak np. ŚDS), prowadzonymi zarówno przez powiaty, jak również w odniesieniu do niektórych usług – przez organizacje pozarządowe.

Celem proponowanego rozwiązania jest integracja, rozszerzenie i obudowanie obecnych struktur usługowych na bazie istniejących ŚDS-ów, które – biorąc pod uwagę rozbudowaną formułę – stopniowo stawałyby się strukturami skierowanymi do wszystkich osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Zdecydowana większość usług, które zostałyby przypisane do Centrów, jest skierowana jedynie do osób z niepełnosprawnościami. Poszerzenie zakresu działań ŚDS spowodowałoby zarówno polepszenie i większą indywidualizację wsparcia obecnych ich uczestników, jak i zapewnienie wsparcia innym osobom z niepełnosprawnościami.

9.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Centra Niezależnego Życia mają pełnić dotychczasowe funkcje ŚDS-ów oraz przejąć część funkcji obecnie realizowanych w ramach różnego rodzaju rozproszonych rozwiązań ustawowych, programów lub projektów. W związku z tym projektowane Centra Niezależnego Życia mają pełnić następujące funkcje:

- codzienne wsparcie w dotychczasowej formule ŚDS-ów,
- codzienne wsparcie w dotychczasowej formule Klubów Samopomocy.

W stosunku do usług oferowanych przez Środowiskowe Domy Samopomocy oferta CNŻ będzie znacznie szersza i obejmie:

- Budowanie kręgów wsparcia,
- Punkt informacyjno-koordynacyjny,
- Interwencyjne miejsca całodobowego pobytu,
- Usługę tłumacza PJM/SJM oraz usługę tłumacza-przewodnika SKOGN,
- Usługę instruktora orientacji przestrzennej,
- Koordynację rehabilitacji zintegrowanej
- Organizację punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Zakładamy podział na kompleksowe i wyspecjalizowane Centra Niezależnego Życia, przy czym ta druga grupa może być przeznaczona dla osób z określonymi rodzajami niepełnosprawności (np. dla osób z niepełnosprawnością psychospołeczną, intelektualną, osób w spektrum autyzmu, z inną niepełnosprawnością neurorozwojową lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi). Kompleksowe Centra docelowo mają wykonywać wszystkie wymienione wyżej zadania, natomiast wyspecjalizowane Centra mogą wykonywać tylko ich część w zależności od potrzeb grupy, do której są adresowane.

Centra Niezależnego Życia powstaną na bazie Środowiskowych Domów Samopomocy, co ma zasadniczo ograniczyć koszty wprowadzenia tej nowej instytucji do polskiego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Utworzenie i prowadzenie CNŻ należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat.

W projektowanym rozwiązaniu przyjęto, że głównym źródłem finansowania usług świadczonych przez Centra Niezależnego Życia będą środki finansowe z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Oznacza to, że środki finansowe, które obecnie są przekazywane z budżetu Państwa na pokrycie funkcjonowania ŚDS, będą w przyszłości kierowane do PFRON. Środki finansowe z PFRON na pokrycie kosztów usług świadczonych przez CNŻ będą przekazywane do powiatów w formie dotacji. Powiaty będą rozdzielać środki z dotacji na kompleksowe i wyspecjalizowane Centra. W projekcie ustawy założono także inne możliwe źródła przychodów CNŻ, jednak mają one charakter nieobligatoryjny i można przyjąć, że ich wkład do budżetu CNŻ będzie niewielki.

Roczna kwota dotacji z PFRON na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia kompleksowych Centrów Niezależnego Życia lub wyspecjalizowanych Centrów Niezależnego Życia, prowadzonych przez powiat lub na jego zlecenie, będzie ustalana przez Prezesa Urzędu do spraw Osób z Niepełnosprawnościami na podstawie kryteriów określonych w ustawie.

W przypadku realizacji zadań inwestycyjnych CNŻ będzie mogło otrzymać dotacje celowe z budżetu państwa, PFRON lub korzystać ze wsparcia finansowego jednostek samorządu terytorialnego.

Stworzenie Centrów Niezależnego Życia jest racjonalne przede wszystkim kosztowo, ponieważ obecne rozproszone usługi, świadczone projektowo, „wkłada się” w system poprzez rozbudowę istniejących już form wsparcia (co może generować niekontrolowane koszty). Warto przy tym podkreślić, że już obecnie istnieje wiele miejsc wsparcia stworzonych wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami (np. ŚDS, WTZ, ZAZ, ZPCH). Dzięki wprowadzonemu rozwiązaniu poprawie ulegnie jakość rozwiązań, głównie dzięki ciągłej, systemowej ich realizacji, w miejsce rozwiązań projektowych (które ze swej natury nie sprzyjają procesowi profesjonalizacji kadr), jak również zwiększy się dostępność usług dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

9.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Idea Centrów Niezależnego Życia wywodzi się z USA. W 1972 roku w Berkeley w Kalifornii zostało założone pierwsze Centrum Niezależnego Życia (Center for Independent Living) przez działaczy ruchu osób z niepełnosprawnościami, kierowane przez Eda Roberta¹⁸. Centra zostały stworzone, aby oferować wsparcie rówieśnicze osobom znajdujących się w podobnej sytuacji i promować wzorce do naśladowania, w szczególności w braniu odpowiedzialności za swoje życie i rozwijaniu strategii radzenia sobie z różnymi problemami. Ośrodki są kontrolowane i (współ)zarządzane przez osoby z niepełnosprawnościami. Odgrywają ważną rolę w procesie upowszechniania idei niezależnego życia i praw osób z niepełnosprawnościami, współpracując z władzami lokalnymi i regionalnymi w celu poprawy infrastruktury, podnoszenia świadomości na temat problemów niepełnosprawności i lobbowania na rzecz ustawodawstwa, które promuje równe szanse i zakazuje dyskryminacji.

Idea niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami stojąca u podstaw działania Centrów wpłynęła na rozwój tego typu ośrodków w Stanach Zjednoczonych (ok. 400 Centrów) i w innych państwach. Tego rodzaju lokalne ośrodki wsparcia z powodzeniem funkcjonują w wielu krajach, w tym - między innymi - w USA, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Japonii.

---

¹⁸ <https://www.accessliving.org/newsroom/blog/independent-living-history/>

W USA zaprojektowane i obsługiwane przez osoby z niepełnosprawnościami Centers for Independent Living (CIL) zapewniają usługi wspierające niezależne życie osób z niepełnosprawnościami. Centra są podstawą programów niezależnego życia, działają na rzecz wsparcia w społeczności lokalnej i niezależności osób z niepełnosprawnościami. Zapewniają narzędzia, zasoby i wsparcie służące pełnej integracji osób z niepełnosprawnościami w społecznościach lokalnych, przyczyniając się do promowania równych szans, samostanowienia i szacunku. Centra, otrzymując publiczne środki finansowe, są zobowiązane do świadczenia podstawowych usług wspierających niezależne życie, między innymi, udzielanie informacji i kierowanie do właściwych instytucji, trening umiejętności IL, poradnictwo rówieśnicze, rzecznictwo indywidualne i systemowe. Usługi mają na celu ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami przejście z domów opieki i innych instytucji do samodzielnego funkcjonowania w społeczności lokalnej, zapewniają pomoc osobom zagrożonym skierowaniem do instytucji i ułatwiają przejście młodzieży z edukacji do życia zawodowego. Centra mogą również świadczyć wiele innych usług takich jak: poradnictwo psychologiczne, pomoc w zabezpieczeniu mieszkania lub schronienia, usługi asystencji osobistej, pomoc transportową, fizykoterapię, szkolenie w zakresie mobilności, usługi z obszaru rehabilitacji, rekreacji i inne usługi niezbędne do poprawy zdolności osób ze znaczną niepełnosprawnością do samodzielnego funkcjonowania w rodzinie lub społeczności i/lub kontynuowania zatrudnienia.

Pierwsze Irlandzkie Centrum Niezależnego Życia zostało założone w 1992 roku w Dublinie¹⁹. Obecnie w całej Irlandii istnieje ponad 25 Centrów Niezależnego Życia w społecznościach lokalnych. Nawiązując do filozofii niezależnego życia podejmują działania na rzecz usuwania barier, które ograniczają pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie. Wspierają osoby z niepełnosprawnościami w dążeniu do usamodzielnienia się i dokonywania własnych wyborów. Centra świadczą wiele usług, np. pomagają w uzyskaniu i adaptacji mieszkania, w dostępie do usług asystencji osobistej i pomocy prawnej. CNŻ funkcjonując w środowiskach lokalnych współpracują z władzami lokalnymi i regionalnymi oraz podejmują działania na rzecz promowania wiedzy i praw osób niepełnosprawnościami.

---

¹⁹ <https://offalycil.ie/cil-movement/history-of-cil-movement>

9.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 34. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Zwiększenie niezależności w codziennym życiu, poprawa jakości życia, udzielenie wsparcia dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami z poszanowaniem podmiotowości i sprawczości tej grupy osób oraz dostępnego w środowisku lokalnym
Rodziny osób z niepełnosprawnościami	Do ok. 4,7 mln (wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011; dane z NSP 2021 nie są jeszcze opublikowane)	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku	Poprawa jakości życia rodzin osób z niepełnosprawnościami, obniżenie poziomu stresu

Źródło: Opracowanie własne.

9.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Poniżej przedstawiono szacunki kosztów projektowanych usług świadczonych w ramach Centrów Niezależnego Życia. Podkreślić należy, że obejmują one wyłącznie koszty nowych rozwiązań/usług²⁰, które mają być świadczone przez Centra Niezależnego Życia zgodnie z propozycją Partnerów Społecznych – PFON.

Wstępnie projektowane usługi i wynikające z nich koszty były prezentowane i omawiane w trakcie spotkania Zespołu Horyzontalnego w dniu 20.06.2022 r., a następnie po nieznacznej korekcie, opisane w opracowaniu przekazanym Liderowi Projektu w lipcu 2022 r. Aktualna wersja szacunków kosztów różni się od wcześniejszej i wynika ze zmiany koncepcji wdrażania do systemu instytucjonalnego Centrów Niezależnego Życia, uwzględnia także pewne ustalenia wynikające z konsultacji społecznych. Warto zaznaczyć, że zmiany w szacowanych kosztach usług świadczonych w ramach CNŻ wynikają przede wszystkim z wypracowania i dookreślenia dynamiki wdrażania poszczególnych usług w okresie do 2030 roku.

9.5.1. Stan wiedzy i założenia

Propozycja Partnerów Społecznych uruchomienia CNŻ jest realizowana w oparciu o istniejące już w systemie wsparcia Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS). Środowiskowe Domy Samopomocy są prowadzone przez gminy i powiaty jako zadanie z zakresu administracji rządowej, zlecone do realizacji gminom i powiatom. Na ich tworzenie i prowadzenie samorządy otrzymują dotację z budżetu państwa. W celu wykonania nałożonego zadania, jednostki samorządu terytorialnego mogą samodzielnie prowadzić ośrodki wsparcia bądź zlecić ich prowadzenie innemu podmiotowi (fundacjom, stowarzyszeniom) w trybie przewidzianym w przepisach ustawy o pomocy społecznej (art. 25)²¹. Według stanu na koniec 2020 roku na terenie Polski funkcjonowały 844 Środowiskowe Domy Samopomocy dysponujące 31 975 miejsc²². Do 2030 r. wszystkie Środowiskowe Domy Samopomocy mają zostać przekształcone w Centra Niezależnego Życia. W stosunku do usług oferowanych przez Środowiskowe Domy Samopomocy oferta CNŻ będzie znacznie szersza i obejmie:

---

²⁰ Z wyjątkiem wsparcia dziennego, bowiem ta usługa jest już obecnie świadczona przez Środowiskowe Domy Samopomocy.

²¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, (Dz.U.2023.901).

²² *Strategia rozwoju usług społecznych – polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, Projekt z dnia 31 maja 2022 r., MRiPS, s. 31.

- Budowanie kręgów wsparcia,
- Punkt informacyjno-koordynacyjny,
- Wsparcie dzienne,
- Interwencyjne miejsca całodobowego pobytu,
- Usługę tłumacza PJM/SJM oraz usługę tłumacza-przewodnika SKOBN,
- Usługę instruktora orientacji przestrzennej,
- Koordynację rehabilitacji zintegrowanej,
- Organizację punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Podkreślić przy tym należy, że dwa pierwsze zadania mają być realizowane odpowiednio:

- Budowanie kręgów wsparcia - od dnia 30 września 2025 r.,
- Punkt informacyjno-koordynacyjny - od dnia 30 września 2027 r.

Warto także podkreślić, że projektuje się rozwiązania, gdzie usługi świadczone przez CNŻ będą zintegrowane z działaniami realizowanymi przez Centra Zdrowia Psychicznego, o których mowa w art. 5a ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego²³. Koszty tych rozwiązań związanych z ochroną zdrowia psychicznego zostały uwzględnione w szacunkach kosztów funkcjonowania Punktów informacyjno-koordynacyjnych w ramach CNŻ.

W projektowanych rozwiązaniach instytucjonalnych pojawia się ważne rozróżnienie na kompleksowe i wyspecjalizowane centra. Oznacza to, że część spośród Środowiskowych Domów Samopomocy zostanie przekształcona w CNŻ kompleksowe, a część w CNŻ wyspecjalizowane²⁴. W ofercie kompleksowych Centrów znajdą się wszystkie powyższe usługi, natomiast w ofercie wyspecjalizowanych Centrów co najmniej cztery z powyższej listy.

---

²³ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, (Dz. U. z 2022 r. poz. 2123).

²⁴ Należy podkreślić, że obecnie ŚDS dzielą się na trzy typy: ŚDS typu A - dla osób przewlekłe psychicznie chorych; ŚDS typu B - dla osób upośledzonych umysłowo; ŚDS typu C - dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. Jeden ŚDS może pomagać osobom zaliczanym do więcej niż jednej kategorii.

W celu oszacowania kosztów wdrożenia nowych rozwiązań w ramach CNŻ przyjęto kluczowe założenie o liczbie kompleksowych i wyspecjalizowanych CNŻ. Biorąc pod uwagę dostępność usług zakładamy, że w każdym powiecie powinno funkcjonować jedno kompleksowe Centrum, a w miastach na prawach powiatu dwa kompleksowe Centra. Oznacza to, że liczba kompleksowych Centrów wyniesie 446, a liczba wyspecjalizowanych Centrów zatem wyniesie 398²⁵.

Poniższe kalkulacje przedstawiono w dwóch podstawowych wariantach, które różnią się sposobem wdrażania usług CNŻ.

Wariant I

W wariantcie I przyjęto założenie, że usługi: budowanie kręgów wsparcia i punkty informacyjno-koordynacyjne mające stanowić ofertę CNŻ zostaną wprowadzone do 2029 r. jedynie w 446 środowiskowych domach samopomocy, a więc w tych jednostkach, które mają stać się kompleksowymi Centrami.

Wariant II

W wariantcie II przyjęto założenie, że usługi: budowanie kręgów wsparcia i punkty informacyjno-koordynacyjne mające stanowić ofertę CNŻ zostaną wprowadzone do 2029 r. we wszystkich środowiskowych domach samopomocy (kompleksowych i wyspecjalizowanych, razem w 844 Centrach).

Przy szacowaniu kosztów funkcjonowania Centrów Niezależnego Życia przyjęto także kluczowe założenie o tym, że nowe rozwiązania pojawią się nie wcześniej niż w terminach wymaganych ustawowo.

9.5.2. Budowanie kręgów wsparcia

Zgodnie z projektem CNŻ zatrudniają animatorów kręgów wsparcia. Ich zadania to inicjowanie, animacja oraz budowanie kręgów wsparcia wokół osób z niepełnosprawnościami, w odniesieniu do których zidentyfikowano taką potrzebę. Współpracują oni z pracownikami CNŻ odpowiedzialnymi za sporządzanie i realizację indywidualnych planów wsparcia beneficjentów.

---

²⁵ Według stanu na 1 stycznia 2022 r. podział administracyjny Polski obejmował: 16 województw, 314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu.

Założenia - Wariant I

Liczba Centrów w powiatach - 314.

Liczba Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Liczba etatów w każdym z Centrów - 1.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wyposażenie stanowiska - 5 500 zł.

Na wstępie szacunków określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu oraz stanowiska pracy w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 35. Roczny koszt wynagrodzeń animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 6 500 zł x 13	37 687 000 zł

Tabela 36. Koszt wyposażenia stanowiska animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 1 x 5 500 zł	2 453 000 zł

Z powyższych obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt budowania kręgów wsparcia wyniósłby 40 140 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen. W tym celu wykorzystano oficjalne dane Ministerstwa Finansów określające wskaźnik dynamiki cen towarów i usług konsumpcyjnych²⁶ przy szacowaniu skutków finansowych²⁷.

²⁶ Przedstawione w tabelach wskaźniki dynamiki cen charakteryzują średnioroczną dynamikę cen towarów i usług konsumpcyjnych, rok poprzedni=1.

²⁷ Zob. *Wytyczne dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw. Aktualizacja Październik-2022.*

Tabela 37. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach budowania kręgów wsparcia do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	37 687 000 zł	2 453 000 zł	1,135
2023	42 774 745 zł	2 784 155 zł	1,098
2024	46 966 670 zł	3 057 002 zł	1,048
2025	49 221 070 zł	3 203 738 zł	1,031
2026	50 746 923 zł	3 303 054 zł	1,025
2027	52 015 596 zł	3 385 631 zł	1,025
2028	53 315 986 zł	3 470 271 zł	1,025
2029	54 648 886 zł	3 557 028 zł	1,025
2030	56 015 108 zł	3 645 954 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem i wyposażeniem stanowiska należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25 oraz dla kolejnych lat: 1,1.

Tabela 38. Roczne koszty budowania kręgów wsparcia do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	37 687 000 zł	2 453 000 zł	-	-	-
2023	42 774 745 zł	2 784 155 zł	-	-	-
2024	46 966 670 zł	3 057 002 zł	-	-	-
2025	49 221 070 zł	3 203 738 zł	52 424 808 zł	1,25	65 531 010 zł
2026	50 746 923 zł	-	50 746 923 zł	1,1	55 821 615 zł
2027	52 015 596 zł	-	52 015 596 zł	1,1	57 217 156 zł
2028	53 315 986 zł	-	53 315 986 zł	1,1	58 647 585 zł
2029	54 648 886 zł	-	54 648 886 zł	1,1	60 113 775 zł

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2030	56 015 108 zł	-	56 015 108 zł	1,1	61 616 619 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usługi budowania kręgów wsparcia w latach 2025 – 2030. Zgodnie z propozycją legislacyjną przyjęto, że animatorzy kręgów wsparcia rozpoczną swoją działalność w ostatnim kwartale 2025 r.

Tabela 39. Oszacowane roczne koszty budowania kręgów wsparcia w okresie 2025 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2025	16 382 753 zł
2026	55 821 615 zł
2027	57 217 156 zł
2028	58 647 585 zł
2029	60 113 775 zł
2030	61 616 619 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Założenia - Wariant II

Liczba Centrów - 844.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wyposażenie stanowiska - 5 500 zł.

Na wstępie szacunków określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu oraz stanowiska pracy w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 40. Roczny koszt wynagrodzeń animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
844 x 6 500 zł x 13	71 318 000 zł

Tabela 41. Koszt wyposażenia stanowiska animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
844 x 1 x 5 500 zł	4 642 000 zł

Z powyższych obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt funkcjonowania animatorów kręgów wsparcia wyniósłby 75 960 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 42. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach funkcjonowania animatorów kręgów wsparcia do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	71 318 000 zł	4 642 000 zł	1,135
2023	80 945 930 zł	5 268 670 zł	1,098
2024	88 878 631 zł	5 785 000 zł	1,048
2025	93 144 805 zł	6 062 680 zł	1,031
2026	96 032 294 zł	6 250 623 zł	1,025
2027	98 433 102 zł	6 406 888 zł	1,025
2028	100 893 929 zł	6 567 060 zł	1,025
2029	103 416 278 zł	6 731 237 zł	1,025
2030	106 001 684 zł	6 899 518 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem i wyposażeniem stanowiska należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25 oraz dla kolejnych lat: 1,1.

Tabela 43. Roczne koszty budowania kręgów wsparcia do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	71 318 000 zł	4 642 000 zł	75 960 000 zł	-	-
2023	80 945 930 zł	5 268 670 zł	86 214 600 zł	-	-
2024	88 878 631 zł	5 785 000 zł	94 663 631 zł	-	-
2025	93 144 805 zł	6 062 680 zł	99 207 485 zł	1,25	124 009 356 zł
2026	96 032 294 zł	-	96 032 294 zł	1,1	105 635 524 zł
2027	98 433 102 zł	-	98 433 102 zł	1,1	108 276 412 zł
2028	100 893 929 zł	-	100 893 929 zł	1,1	110 983 322 zł
2029	103 416 278 zł	-	103 416 278 zł	1,1	113 757 905 zł
2030	106 001 684 zł	-	106 001 684 zł	1,1	116 601 853 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usługi budowania kręgów wsparcia w latach 2025 – 2030. Zgodnie z propozycją legislacyjną przyjęto, że animatorzy kręgów wsparcia rozpoczną swoją działalność w ostatnim kwartale 2025 r.

Tabela 44. Oszacowane roczne koszty budowania kręgów wsparcia w okresie 2025 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2025	31 002 339 zł
2026	105 635 524 zł
2027	108 276 412 zł
2028	110 983 322 zł
2029	113 757 905 zł
2030	116 601 853 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Uwagi:

Jeden etat oznacza, że usługa nie będzie dostępna średnio 26 dni w roku (urlop pracownika).

9.5.3. Punkty informacyjno-koordynacyjne

Punkty informacyjno-koordynacyjne działające w ramach CNŻ świadczyć będą szereg usług związanych ze wsparciem osoby z niepełnosprawnością, m.in.: poprzez udzielanie niezbędnych informacji związanych z niepełnosprawnością, a także kontakt z właściwym organem, urzędem lub podmiotem. Udzielać będą informacji pracodawcom o możliwościach skorzystania ze wsparcia przysługującego w związku z zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami oraz prowadzić lokalne działania promocyjne na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowymi zadaniami jest współpraca z Centrami Zdrowia Psychicznego i innymi podmiotami świadczącymi usługi na rzecz osób z niepełnosprawnością psychospołeczną. W związku z tym w punkcie informacyjno-koordynacyjnym planowane jest zatrudnienie dwóch koordynatorów: ds. społeczno-zawodowych oraz ds. zdrowia psychicznego posiadających określone kwalifikacje.

Założenia - Wariant I

Liczba Centrów w powiatach - 314.

Liczba Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Liczba etatów w Centrach - 2.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wyposażenie stanowiska - 5 500 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu oraz stanowiska pracy w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 45. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
$446 \times 2 \times 6\,500 \text{ zł} \times 13$	75 374 000 zł

Tabela 46. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
$446 \times 2 \times 5\,500 \text{ zł}$	4 906 000 zł

Z przedstawionych powyżej obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt funkcjonowanie punktów informacyjno-koordynacyjnych wyniósłby 80 280 000 zł. Szacując

koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 47. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	75 374 000 zł	4 906 000 zł	1,135
2023	85 549 490 zł	5 568 310 zł	1,098
2024	93 933 340 zł	6 114 004 zł	1,048
2025	98 442 140 zł	6 407 477 zł	1,031
2026	101 493 847 zł	6 606 108 zł	1,025
2027	104 031 193 zł	6 771 261 zł	1,025
2028	106 631 973 zł	6 940 543 zł	1,025
2029	109 297 772 zł	7 114 056 zł	1,025
2030	112 030 216 zł	7 291 908 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem, wyposażeniem stanowiska należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25 oraz dla kolejnych lat: 1,1.

Tabela 48. Roczne łączne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	75 374 000 zł	4 906 000 zł	-	-	-
2023	85 549 490 zł	5 568 310 zł	-	-	-
2024	93 933 340 zł	6 114 004 zł	-	-	-
2025	98 442 140 zł	6 407 477 zł	-	-	-
2026	101 493 847 zł	6 606 108 zł	-	-	-
2027	104 031 193 zł	6 771 261 zł	110 802 454 zł	1,25	138 503 067 zł

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2028	106 631 973 zł	-	106 631 973 zł	1,1	117 295 170 zł
2029	109 297 772 zł	-	109 297 772 zł	1,1	120 227 549 zł
2030	112 030 216 zł	-	112 030 216 zł	1,1	123 233 238 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia punktów informacyjno-koordynacyjnych w latach 2027 – 2030. Zgodnie z propozycją legislacyjną przyjęto, że punkty rozpoczną swoją działalność w ostatnim kwartale 2027 r.

Tabela 49. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych w okresie 2027 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2027	34 625 767 zł
2028	117 295 170 zł
2029	120 227 549 zł
2030	123 233 238 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Założenia - Wariant II

Liczba Centrów - 844.

Liczba etatów w każdym z Centrów - 2.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wyposażenie stanowiska - 5 500 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu oraz stanowiska pracy w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 50. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
844 x 2 x 6 500 zł x 13	142 636 000 zł

Tabela 51. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
844 x 2 x 5 500 zł	9 284 000 zł

Okazuje się, że w okresie projektowania rozwiązań koszt funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych wyniósłby 151 920 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 52. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	142 636 000 zł	9 284 000 zł	1,135
2023	161 891 860 zł	10 193 832 zł	1,098
2024	177 757 262 zł	10 683 136 zł	1,048
2025	186 289 611 zł	11 014 313 zł	1,031
2026	192 064 589 zł	11 289 671 zł	1,025
2027	196 866 204 zł	11 571 913 zł	1,025
2028	201 787 859 zł	11 861 211 zł	1,025
2029	206 832 555 zł	12 157 741 zł	1,025
2030	212 003 369 zł	12 461 684 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem, wyposażeniem stanowiska należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25 oraz dla kolejnych lat: 1,1.

Tabela 53. Roczne łączne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	142 636 000 zł	9 284 000 zł	-	-	-
2023	161 891 860 zł	10 193 832 zł	-	-	-
2024	177 757 262 zł	10 683 136 zł	-	-	-
2025	186 289 611 zł	11 014 313 zł	-	-	-
2026	192 064 589 zł	11 289 671 zł	-	-	-
2027	196 866 204 zł	11 571 913 zł	208 438 116 zł	1,25	260 547 645 zł
2028	201 787 859 zł		201 787 859 zł	1,1	221 966 644 zł
2029	206 832 555 zł		206 832 555 zł	1,1	227 515 811 zł
2030	212 003 369 zł		212 003 369 zł	1,1	233 203 706 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia punktów informacyjno-koordynacyjnych w latach 2027 – 2030. Zgodnie z propozycją legislacyjną przyjęto, że punkty rozpoczną swoją działalność w ostatnim kwartale 2027 r.

Tabela 54. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych w okresie 2027 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2027	65 136 911 zł
2028	221 966 644 zł
2029	227 515 811 zł
2030	233 203 706 zł

Źródło: Opracowanie własne.

9.5.4. Wsparcie dzienne

Kompleksowe i wyspecjalizowane CNŻ zapewniają wsparcie dzienne osobom z niepełnosprawnościami, wśród nich osobom, które wymagają stałego i intensywnego wsparcia do życia w środowisku rodzinnym i społecznym. Usługa ta w szczególności ma za

zadanie zwiększanie zaradności i samodzielności życiowej, a także umożliwienie włączenia w życie społeczne.

Założenia

Miejsca dostępne w ramach każdego Kompleksowego Centrum - 2.

Liczba Centrów - 884.

Liczba uczestników w centrum - 30.

Koszt wsparcia uczestnika miesięcznie - 4 350 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z usługą wsparcia dziennego w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 55. Roczny koszt usługi wsparcia dziennego w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
884 x 30 x 4 350 zł x 12	1 384 344 000 zł

W okresie projektowania rozwiązań koszt zapewnienia usług wsparcia dziennego w CNŻ wyniósłby 1 384 344 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 56. Projekcja rocznych kosztów usług wsparcia dziennego do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	1 384 344 000 zł	1,135
2023	1 571 230 440 zł	1,098
2024	1 725 211 023 zł	1,048
2025	1 808 021 152 zł	1,031
2026	1 864 069 808 zł	1,025
2027	1 910 671 553 zł	1,025
2028	1 958 438 342 zł	1,025
2029	2 007 399 301 zł	1,025
2030	2 057 584 283 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę, że wsparcie dzienne jest obecnie realizowane w Środowiskowych Domach Samopomocy nie ma potrzeby doliczania dostosowania infrastruktury, wynagrodzeń personelu, kosztem mediów. Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usług wsparcie dziennego w 2030 r.

Tabela 57. Oszacowane roczne koszty wsparcia dziennego w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	2 057 584 283 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Uwagi:

Należy zaznaczyć, że usługa wsparcia dziennego jest obecnie realizowana w Środowiskowych Domach Samopomocy. W 2023 r. na ten cel ma zostać przeznaczona kwota 810 247 tys. zł.²⁸

9.5.5. Interwencyjne miejsca całodobowego pobytu

Kompleksowe CNŻ zapewniają miejsca całodobowego pobytu dla osób z niepełnosprawnościami w razie wystąpienia potrzeby spowodowanej ich sytuacją życiową lub rodzinną (propozycja 2 miejsca w każdym Centrum). Usługa będzie realizowana w oparciu o obowiązujące standardy funkcjonowania miejsc całodobowego pobytu, uwzględniające potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz kadry wspierającej.

Założenia

Miejsca dostępne w ramach każdego Kompleksowego Centrum - 2.

Liczba Kompleksowych Centrów - 446.

Koszt usług wspierających miesięczny - 15 000 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z usługą zapewnienia miejsc całodobowego pobytu w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

---

²⁸ Zob. *Odpowiedź na interpelację nr 38740 w sprawie zwiększenia dotacji z budżetu państwa na funkcjonowanie środowiskowych domów samopomocy.*

Tabela 58. Roczny koszt funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 2 x 15 000 zł x 12	160 560 000 zł

W okresie projektowania rozwiązań koszt zapewnienia miejsc całodobowego pobytu w kompleksowych CNŻ wyniosłby 160 560 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 59. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	160 560 000 zł	1,135
2023	182 235 600 zł	1,098
2024	200 094 689 zł	1,048
2025	209 699 234 zł	1,031
2026	216 199 910 zł	1,025
2027	221 604 908 zł	1,025
2028	227 145 031 zł	1,025
2029	232 823 656 zł	1,025
2030	238 644 248 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z kosztem usług wspierających należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się tej usługi. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25.

Tabela 60. Roczne łączne koszty funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	160 560 000 zł	-	-
2023	182 235 600 zł	-	-

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2024	200 094 689 zł	-	-
2025	209 699 234 zł	-	-
2026	216 199 910 zł	-	-
2027	221 604 908 zł	-	-
2028	227 145 031 zł	-	-
2029	232 823 656 zł	-	-
2030	238 644 248 zł	1,25	298 305 310 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu w 2030 r.

Tabela 61. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	298 305 310 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Uwagi:

- Może wystąpić problem nierównomiernego obciążenia poszczególnych CNŻ.
- Obecnie trudno jest precyzyjnie określić skalę potrzeb, a nieznajomość potrzeb może powodować brak dostępności usługi lokalnie, przy jednoczesnym przeszacowaniu kosztów w skali kraju.
- Nie uwzględniono kosztów transportu.

9.5.6. Usługa tłumacza PJM/SJM/SKOGN

CNŻ może realizować usługę tłumacza PJM, SJM lub usługę tłumacza-przewodnika SKOGN polegającą na zapewnieniu obecności tłumacza lub tłumacza-przewodnika w sytuacjach wskazanych przez osobę z niepełnosprawnością i z jej udziałem, lub też zlecić usługę innemu podmiotowi. Usługa ta nie stanowi prawa osoby z niepełnosprawnością, jest realizowana w oparciu o dostępne środki, zapotrzebowanie na usługi tłumaczeniowe i ich efektywność.

Założenia:

Liczba Kompleksowych Centrów w powiatach - 314.

Liczba Kompleksowych Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Godziny na jedno Kompleksowe Centrum - 240 h.

Stawka godzinowa - 200 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z usługą tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 62. Roczny koszt usług tłumacza PJM/SJM/SKOGN w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 240 x 200 zł	21 408 000 zł

W okresie projektowania rozwiązań koszt usługą tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN w kompleksowych CNŻ wyniósłby 21 408 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 63. Projekcja rocznych kosztów usług tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	21 408 000,00 zł	1,135
2023	24 298 080,00 zł	1,098
2024	26 679 291,84 zł	1,048
2025	27 959 897,85 zł	1,031
2026	28 826 654,68 zł	1,025
2027	29 547 321,05 zł	1,025
2028	30 286 004,07 zł	1,025
2029	31 043 154,18 zł	1,025
2030	31 819 233,03 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

W oparciu o te dane można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usługi tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN w CNŻ w 2030 r.

Tabela 64. Oszacowane roczne koszty usług tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	31 819 233 zł

Źródło: Opracowanie własne.

9.5.7. Usługa instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących

Zgodnie z projektem CNŻ może realizować usługę instruktora orientacji przestrzennej polegającą na instruktżu orientacji przestrzennej w miejscu zamieszkania osoby z niepełnosprawnością wzroku, w jej najbliższym sąsiedztwie, w miejscu pracy lub w innym miejscu lub też zlecić usługę innemu podmiotowi. Usługa nie stanowi prawa osoby z niepełnosprawnością wzroku, jest realizowana w oparciu o dostępne fundusze, zapotrzebowanie na usługi orientacji przestrzennej i ich efektywność.

Założenia:

Liczba Kompleksowych Centrów w powiatach - 314.

Liczba Kompleksowych Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Godziny na jedno Kompleksowe Centrum rocznie - 480 h.

Stawka godzinowa - 80 zł²⁹.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z usługą instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 65. Roczny koszt usług instruktora orientacji przestrzennej w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 480 x 80 zł	17 126 400 zł

W roku 2022 koszt zapewnienia usług instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących w kompleksowych CNŻ wyniósłby 17 126 400 zł. Szacując

²⁹ W stawce godzinowej 12,5% (10 zł) stanowią koszty dojazdu.

koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 66. Projekcja rocznych kosztów instruktora orientacji przestrzennej do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	17 126 400,00 zł	1,135
2023	19 438 464,00 zł	1,098
2024	21 343 433,47 zł	1,048
2025	22 367 918,28 zł	1,031
2026	23 061 323,75 zł	1,025
2027	23 637 856,84 zł	1,025
2028	24 228 803,26 zł	1,025
2029	24 834 523,34 zł	1,025
2030	25 455 386,42 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie powyższych danych można określić przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usługi instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących w kompleksowych CNŻ w 2030 r.

Tabela 67. Oszacowane roczne koszty instruktora orientacji przestrzennej w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	25 455 386 zł

Źródło: Opracowanie własne.

9.5.8. Koordynacja rehabilitacji zintegrowanej

Usługi koordynacji rehabilitacji zintegrowanej będą kierowane do osoby z niepełnosprawnością lub osoby, której stan zdrowia może prowadzić do niepełnosprawności w oparciu o standard usług, który m.in. obejmuje pakiet usług służących opracowaniu, wdrażaniu i monitorowaniu Indywidualnego Planu Działania beneficjenta, którego celem jest poprawa funkcjonowania osoby wspieranej i włączenie jej w życie społeczności lokalnej.

Założenia

Liczba Centrów w powiatach - 314.

Liczba Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Liczba etatów w każdym z Centrów - 1.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wyposażenie stanowiska - 5 500 zł.

Koszty związane z Indywidualnym Planem Działania miesięcznie - 6 000 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu, stanowiska pracy, mobilności oraz IPD w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 68. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 1 x 6 500 zł x 13	37 687 000 zł

Tabela 69. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 1 x 5 500 zł	2 453 000 zł

Tabela 70. Roczny koszt związany z Indywidualnym Planem Działania w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 6 000 zł x 12	32 112 000 zł

Z powyższych obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt koordynacji zintegrowanej rehabilitacji wyniósłby 72 252 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 71. Projekcja rocznych kosztów koordynacji zintegrowanej rehabilitacji do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Roczny koszt pakietu IPD (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	37 687 000 zł	2 453 000 zł	32 112 000 zł	1,135
2023	42 774 745 zł	2 784 155 zł	36 447 120 zł	1,098
2024	46 966 670 zł	3 057 002 zł	40 018 938 zł	1,048

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Roczny koszt pakietu IPD (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2025	49 221 070 zł	3 203 738 zł	41 939 847 zł	1,031
2026	50 746 923 zł	3 303 054 zł	43 239 982 zł	1,025
2027	52 015 596 zł	3 385 631 zł	44 320 982 zł	1,025
2028	53 315 986 zł	3 470 271 zł	45 429 006 zł	1,025
2029	54 648 886 zł	3 557 028 zł	46 564 731 zł	1,025
2030	56 015 108 zł	3 645 954 zł	47 728 850 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem, wyposażeniem stanowiska i pakietu IPD należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25.

Tabela 72. Roczne koszty koordynacji zintegrowanej rehabilitacji do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Roczny koszt pakietu IPD (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	37 687 000 zł	2 453 000 zł	32 112 000 zł	72 252 000 zł		
2023	42 774 745 zł	2 784 155 zł	36 447 120 zł	82 006 020 zł		
2024	46 966 670 zł	3 057 002 zł	40 018 938 zł	90 042 610 zł		
2025	49 221 070 zł	3 203 738 zł	41 939 847 zł	94 364 655 zł		
2026	50 746 923 zł	3 303 054 zł	43 239 982 zł	97 289 960 zł		
2027	52 015 596 zł	3 385 631 zł	44 320 982 zł	99 722 209 zł		
2028	53 315 986 zł	3 470 271 zł	45 429 006 zł	102 215 264		
2029	54 648 886 zł	3 557 028 zł	46 564 731 zł	104 770 645		
2030	56 015 108 zł	3 645 954 zł	47 728 850 zł	107 389 911	1,25	134 237 389 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usługi koordynacji zintegrowanej rehabilitacji w 2030 r.

Tabela 73. Oszacowane roczne koszty koordynacji zintegrowanej rehabilitacji w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	134 237 389 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Uwagi:

Jeden etat oznacza, że usługa nie będzie dostępna średnio 26 dni w roku (urlop pracownika).

9.5.9. Organizacja punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin

Projektowana usługa polegająca na poradnictwie prawnym będzie bezpłatna dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin i będzie świadczona w ramach systemu nieodpłatnej pomocy prawnej.

Założenia

Liczba Centrów w powiatach - 314.

Liczba Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Liczba etatów w każdym z Centrów - 0,25.

Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 6 500 zł.

Wypożyczenie stanowiska - 5 500 zł.

Na wstępie szacunków określono podstawowe koszty związane z wynagrodzeniem personelu oraz stanowiska pracy w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 74. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
$446 \times 0,25 \times 6\,500 \text{ zł} \times 13$	9 421 750 zł

Tabela 75. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
$446 \times 5\,500 \text{ zł}$	2 453 000 zł

Z powyższych obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt organizacji punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich

rodzin wyniosłoby 11 874 750,00 zł. Szacując koszty tego rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 76. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	9 421 750 zł	2 453 000 zł	1,135
2023	10 693 686 zł	2 784 155 zł	1,098
2024	11 741 668 zł	3 057 002 zł	1,048
2025	12 305 268 zł	3 203 738 zł	1,031
2026	12 686 731 zł	3 303 054 zł	1,025
2027	13 003 899 zł	3 385 631 zł	1,025
2028	13 328 997 zł	3 470 271 zł	1,025
2029	13 662 221 zł	3 557 028 zł	1,025
2030	14 003 777 zł	3 645 954 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Do kosztów związanych z wynagrodzeniem i wyposażeniem stanowiska należy doliczyć pewne koszty związane z dostosowaniem infrastruktury, wykorzystaniem mediów, itp. w związku z pojawieniem się nowego rozwiązania. W tym celu przyjęto współczynnik W uwzględniający pozostałe koszty dla pierwszego roku funkcjonowania rozwiązania wynoszący: 1,25.

Tabela 77. Roczne koszty funkcjonowania punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin do 2030 roku

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2022	9 421 750 zł	2 453 000 zł	11 874 750 zł	-	-
2023	10 693 686 zł	2 784 155 zł	13 477 841 zł	-	-
2024	11 741 668 zł	3 057 002 zł	14 798 670 zł	-	-
2025	12 305 268 zł	3 203 738 zł	15 509 006 zł	-	-
2026	12 686 731 zł	3 303 054 zł	15 989 785 zł	-	-

Rok	Roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Koszt wyposażenia stanowiska (zł)	Razem (zł)	Współczynnik W	Łączne roczne koszty (zł)
2027	13 003 899 zł	3 385 631 zł	16 389 530 zł	-	-
2028	13 328 997 zł	3 470 271 zł	16 799 268 zł	-	-
2029	13 662 221 zł	3 557 028 zł	17 219 250 zł	-	-
2030	14 003 777 zł	3 645 954 zł	17 649 731 zł	1,25	22 062 164 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie łącznych rocznych kosztów można określić zatem przewidywane fundusze konieczne do wdrożenia usług punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w 2030 r.

Tabela 78. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	22 062 164 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Uwagi:

Część etatu oznacza, że usługa nie będzie dostępna średnio 26 dni w roku (urlop pracownika).

9.5.10. Fundusz szkoleniowy

Dla każdego Centrum przewidziano fundusz szkoleniowy. Środki z tego funduszu mają być przeznaczone na niezbędne szkolenia kadr. Szkolenia mają zapewnić odpowiednią wiedzę i kwalifikacje personelu w CNŻ.

Założenia - Wariant I

Liczba Centrów w powiatach - 314.

Liczba Centrów w miastach na prawach powiatu - 132.

Koszty funduszu szkoleniowego rocznie - 50 000 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z funduszem szkoleniowym w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 79. Roczny koszt funduszu szkoleniowego w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
446 x 50 000 zł	22 300 000 zł

Z przedstawionych powyżej obliczeń wynika, że w okresie projektowania rozwiązań koszt funduszu szkoleniowego wyniósłby 22 300 000 zł. Szacując koszty funduszu szkoleniowego dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 80. Projekcja rocznych kosztów funduszu szkoleniowego do 2030 roku

Rok	Roczny koszt funduszu szkoleniowego (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	22 300 000 zł	1,135
2023	25 310 500 zł	1,098
2024	27 790 929 zł	1,048
2025	29 124 894 zł	1,031
2026	30 027 765 zł	1,025
2027	30 778 459 zł	1,025
2028	31 547 921 zł	1,025
2029	32 336 619 zł	1,025
2030	33 145 034 zł	1,025

Źródło: Opracowanie własne.

Na tej podstawie można określić zatem przewidywane środki konieczne do sfinansowania funduszu szkoleniowego w latach 2025 – 2030. Przyjęto, że środki finansowe przeznaczone na fundusz szkoleniowych trafią do CNŻ w ostatnim kwartale 2025 r.

Tabela 81. Oszacowane roczne koszty funduszu szkoleniowego w okresie od 2025 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2025	7 281 223 zł
2026	30 027 765 zł
2027	30 778 459 zł
2028	31 547 921 zł
2029	32 336 619 zł

Rok	Roczny koszt (zł)
2030	65 695 539 zł
2030	65 695 539 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Założenia - Wariant II

Liczba Centrów - 844.

Koszty funduszu szkoleniowego rocznie - 50 000 zł.

Na wstępie określono podstawowe koszty związane z funduszem szkoleniowym w okresie projektowania rozwiązań tj. dla lat 2021/2022.

Tabela 82. Roczny koszt funduszu szkoleniowego w latach 2021/2022

Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
844 x 50 000 zł	44 200 000 zł

Okazuje się, że w okresie projektowania rozwiązań koszt funduszu szkoleniowego wyniósłby 44 200 000 zł. Szacując koszty rozwiązania dla kolejnych lat, w warunkach wysokiej inflacji, należy uwzględnić dynamikę cen.

Tabela 83. Projekcja rocznych kosztów funduszu szkoleniowego do 2030 roku

Rok	Roczny koszt funduszu szkoleniowego (zł)	Wskaźnik dynamiki cen
2022	44 200 000 zł	1,135
2023	50 167 000 zł	1,098
2024	55 083 366 zł	1,048
2025	57 727 368 zł	1,031
2026	59 516 916 zł	1,025
2027	61 004 839 zł	1,025
2028	62 529 960 zł	1,025
2029	64 093 209 zł	1,025
2030	65 695 539 zł	1,025

Na tej podstawie można określić zatem przewidywane środki konieczne do sfinansowania funduszu szkoleniowego w latach 2025 – 2030. Przyjęto, że środki finansowe przeznaczone na fundusz szkoleniowy trafią do CNŻ w ostatnim kwartale 2025 r.

Tabela 84. Oszacowane roczne koszty funduszu szkoleniowego w okresie 2025 do 2030 roku

Rok	Roczny koszt (zł)
2025	14 431 842 zł
2026	59 516 916 zł
2027	61 004 839 zł
2028	62 529 960 zł
2029	64 093 209 zł
2030	65 695 539 zł

Źródło: Opracowanie własne.

9.5.11. Podsumowanie

Wariant I

Na podstawie powyższych wyliczeń można podsumować koszty funkcjonowania Kompleksowych Centrów Niezależnego Życia w okresie 2025 do 2030 r.

Tabela 85. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania Kompleksowych CNŻ z uwzględnieniem poszczególnych usług w okresie od 2025 do 2030 roku (w zł)

Usługa	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Budowanie kręgów wsparcia	16 382 753	55 821 615	57 217 156	58 647 585	60 113 775	61 616 619
Punkty informacyjno-koordynacyjne	-	-	34 625 767	117 295 170	120 227 549	123 233 238
Wsparcie dzienne *						2 057 584 283
Interwencyjne miejsca całodobowego pobytu	-	-	-	-	-	298 305 310
Usługa tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN	-	-	-	-	-	31 819 233

Usługa	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Usługa instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących	-	-	-	-	-	25 455 386
Koordinacja rehabilitacji zintegrowanej						134 237 389
Organizacja nieodpłatnych punktów poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	-	-	-	-	-	22 062 164
Fundusz szkoleniowy	7 281 223	30 027 765	30 778 459	31 547 921	32 336 619	65 695 539
RAZEM	23 663 976	85 849 380	122 621 382	207 490 676	212 677 943	2 820 009 161

* koszty usług świadczonych przez kompleksowe i wyspecjalizowane CNŻ

Źródło: Opracowanie własne.

W 2030 r. zaczną funkcjonować Wyspecjalizowane Centra Niezależnego Życia, których liczba wyniesie 398 i będą one realizowały co najmniej trzy zadania z powyższej listy oraz usługę wsparcie dziennego. Przyjmując założenie, że Wyspecjalizowane Centra Niezależnego Życia będą świadczyły jedynie połowę tych usług, które świadczyć będą kompleksowe centra łatwo można oszacować koszt ich funkcjonowania w oparciu o wiedzę o kosztach działalności Kompleksowych Centrów Niezależnego Życia na kwotę 310 872 508 zł.

Oznacza to, że w wariantcie I ogólne koszty usług świadczonych w ramach CNŻ w okresie 2025 do 2030 wyniosą: 3 783 185 026 zł.

Tabela 86. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania poszczególnych CNŻ w okresie od 2025 do 2030 roku

Rodzaj Centrów	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kompleksowe i Wyspecjalizowane	23 663 976 zł	85 849 380 zł	122 621 382 zł	207 490 676 zł	212 677 943 zł	2 820 009 161 zł
Wyspecjalizowane (dodatkové usługi)	-	-	-	-	-	310 872 508 zł
RAZEM	23 663 976 zł	85 849 380 zł	122 621 382 zł	207 490 676 zł	212 677 943 zł	3 130 881 669 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Wariant II

Na podstawie powyższych wyliczeń można podsumować kosztów funkcjonowania Kompleksowych i Wyspecjalizowanych Centrów Niezależnego Życia w okresie 2025 do 2030 r.

Tabela 87. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania CNŻ z uwzględnieniem poszczególnych usług w okresie od 2025 do 2030 roku

Usługa	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Budowanie kręgów wsparcia*	31 002 339 zł	105 635 524 zł	108 276 412 zł	110 983 322 zł	113 757 905 zł	116 601 853 zł
Punkty informacyjno-koordynacyjne*	-	-	65 136 911 zł	221 966 644 zł	227 515 811 zł	233 203 706 zł
Wsparcie dzienne*						2 057 584 283 zł
Interwencyjne miejsca całodobowego pobytu	-	-	-	-	-	298 305 310 zł
Usługa tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN	-	-	-	-	-	31 819 233 zł
Usługa instruktora orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących	-	-	-	-	-	25 455 386 zł

Usługa	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Koordinacja rehabilitacji zintegrowanej						134 237 389 zł
Organizacja nieodpłatnych punktów poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	-	-	-	-	-	22 062 164 zł
Fundusz szkoleniowy	14 431 842 zł	59 516 916 zł	61 004 839 zł	62 529 960 zł	64 093 209 zł	65 695 539 zł
RAZEM	45 434 181 zł	165 152 440 zł	234 418 162 zł	395 479 926 zł	405 366 925 zł	2 984 964 863 zł

* koszty usług świadczonych przez kompleksowe i wyspecjalizowane CNŻ

Źródło: Opracowanie własne.

W wariantcie II przyjęto, że wszystkie Środowiskowe Domy Samopomocy rozpoczną świadczenie usług budowania kręgów wsparcia w ostatnim kwartale 2025 r., oraz uruchomią usługę punktów koordynacyjno-informacyjnych w ostatnim kwartale 2027 r. Oznacza, to że 1 stycznia 2030 r. wszystkie Wyspecjalizowane Centra Niezależnego Życia będą świadczyły dwie nowe usługi z propozycji ustawowej oraz dotychczasową usługę wsparcia dziennego.

Przyjmując założenie, że wyspecjalizowane Centra będą świadczyły jedynie wymaganą ustawowo liczbę usług tj. 20% tych usług, które świadczyć będą kompleksowe centra łatwo można oszacować koszt ich funkcjonowania w oparciu o wiedzę o kosztach działalności Kompleksowych Centrów Niezależnego Życia na kwotę 91 357 863 zł.

Oznacza to, że w wariantcie II ogólne koszty nowych rozwiązań w CNŻ w okresie 2025 do 2030 wyniosą: 4 322 174 359 zł.

Tabela 88. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania poszczególnych typów CNŻ w okresie od 2025 do 2030 roku

Rodzaj Centrów	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kompleksowe i Wspecjalizowane	45 434 181 zł	165 152 440 zł	234 418 162 zł	395 479 926 zł	405 366 925 zł	2 984 964 863 zł
Wspecjalizowane (dodatkowe usługi)	-	-	-	-	-	91 357 863 zł
RAZEM	45 434 181 zł	165 152 440 zł	234 418 162 zł	395 479 926 zł	405 366 925 zł	3 076 322 726 zł

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowanie

Oszacowane roczne koszty funkcjonowania CNŻ Kompleksowych i CNŻ Wspecjalizowanych (z uwzględnieniem kosztów poszczególnych usług) w 2030 roku w wariantcie I wynosić będą - 3 130 881 669 zł, w wariantcie II - 3 076 322 726 zł. Należy podkreślić, że zaplanowane stopniowe wprowadzanie poszczególnych usług i oparcie ich o istniejącą strukturę i infrastrukturę Środowiskowych Domów Samopomocy, a także częściowo dostępną kadre obniża koszty funkcjonowania usług w ramach CNŻ. Należy także zaznaczyć, że obecnie usługa wsparcia dziennego jest realizowana w Środowiskowych Domach Samopomocy. W 2023 r. na ten cel (wysokość środków finansowych z budżetu państwa wydatkowanych na ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi) ma zostać przeznaczona kwota 810 247 tys. zł.³⁰

Jednocześnie należy zaznaczyć, że zaplanowanie istnienia centrów kompleksowych w każdym powiecie i mieście na prawach powiatu zdecydowanie poprawi dostępność do poszczególnych typów usług, co będzie miało wpływ na jakość życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Centra funkcjonujące w środowiskach lokalnych są odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczne, realizują postulaty deinstytucjonalizacji, ułatwiają osobom z niepełnosprawnościami prowadzenie niezależnego życia i sprzyjają ich włączeniu w społeczeństwo. Mogą mieć także wpływ na podjęcie lub kontynuowanie zatrudnienia przez osoby z niepełnosprawnościami.

³⁰ Zob. *Odpowiedź na interpelację nr 38740 w sprawie zwiększenia dotacji z budżetu państwa na funkcjonowanie środowiskowych domów samopomocy*

9.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

9.7. Wpływ na rynek pracy

Do 2030 r. zostanie utworzonych od 3,1 tys. do 3,2 tys. miejsc pracy w Centrach Niezależnego Życia. Usługi świadczone przez centra sprzyjać będą włączeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami, ich aktywności społecznej i zawodowej. Warto podkreślić, że centra mogą też stanowić miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami, co bezpośrednio wpłynie na poprawę ich sytuacji na rynku pracy.

9.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane regulacje wpłyną na poprawę dobrostanu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin, w szczególności będą oddziaływały na poprawę samodzielności i zwiększenie poziomu niezależnego życia wśród osób z niepełnosprawnościami.

Dostęp do usług i ich indywidualizacja, trafna, kompleksowa diagnoza i wsparcie mogą zapobiec niepożądanym skutkom braku rehabilitacji medycznej, społecznej i zawodowej, a tym samym wpłynąć na stan zdrowia i jakość życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

9.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów. Jednak na potrzeby sprawozdania z realizacji przepisów ustawy należy zbierać dane o liczbie Centrów Niezależnego Życia (Kompleksowych i Wyspecjalizowanych), które zostały przekształcone i dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – w ramach sprawozdawczości przekazywanej do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

10. Pomoc społeczna

10.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Obowiązkiem każdego społeczeństwa jest zapewnienie opieki osobom, które m.in. z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności nie mogą samodzielnie funkcjonować i nie mogą liczyć na pomoc bliskich. Ten obowiązek wypełniają m.in. Domy Pomocy Społecznej (DPS), w których jednak zdarzają się sytuacje niewłaściwego traktowania i naruszania praw i godności mieszkańców. Stąd konieczność monitorowania stanu przestrzegania praw podopiecznych i ich warunków życia. Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie sytuacji osób przebywających w placówkach pomocy społecznej był Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO). Mając na uwadze zachodzące zmiany społeczne i demograficzne, funkcje opiekuńcze rodziny mogą zostać osłabione, co powoduje przeniesienie obowiązku zapewnienia opieki na państwo i instytucje publiczne lub prywatne. To prowadzi, między innymi, do wzrostu zapotrzebowania na placówki takie jak DPS. W efekcie zakres monitorowania DPS przez RPO może być niewystarczający. Już teraz jest obserwowane wyraźnie nieadekwatne do potrzeb wsparcie mieszkańców DPS.

10.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Utworzenie stanowiska Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej (RPM DPS) jest reakcją na problem nieadekwatnego wsparcia i ochrony praw mieszkańców DPS oraz ich reprezentacji na szczeblu krajowym. Osoba pełniąca to stanowisko miałaby być odpowiedzialna za reprezentowanie mieszkańców DPS i ich interesów, przeciwdziałania nadużyciom wobec tych osób oraz współpraca z rodziną OzN. RPM DPS byłby także zobowiązany do zawiadomienia wojewody o naruszeniu praw i działaniu na szkodę osób z niepełnosprawnościami. Upoważnione służby na podstawie otrzymanego zawiadomienia będą mogły przeprowadzić kontrolę DPS. Co najmniej jeden RPM DPS na powiat ma być powoływany w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru przez starostę. RPM DPS w ramach pełnionej funkcji będą korzystali z infrastruktury starostw powiatowych.

10.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Instytucja Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej jest autorskim pomysłem, który nie znajduje odpowiednika w rozwiązaniach w innych krajach. Jest wzorowana na instytucji Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego powołanej w celu ochrony praw

osoby korzystającej ze świadczeń zdrowotnych udzielanych przez szpital psychiatryczny, jak również pomocy w dochodzeniu praw przedstawicielowi ustawowemu, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu osoby przebywającej w DPS.

10.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 89. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Mieszkańcy DPS	80 604	(stan na 31 grudnia 2022 roku; GUS, 2023)	Poprawa jakości życia i poszanowania praw i godności mieszkańców DPS. Uzyskanie reprezentacji w organach państwowych
Osoby dysponujące wykształceniem wyższym, mogące pełnić funkcję Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej	380 (przy założeniu działania jednego RPMDPS w powiecie)		Utworzenie nowych miejsc pracy dla Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej
Członkowie rodzin osób z niepełnosprawnościami i będących mieszkańcami DPS			Do obowiązków Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej należy m.in. współpraca z rodziną

Źródło: Opracowanie własne

10.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

W ramach działań na rzecz zwiększenia ochrony praw mieszkańców Domów Pomocy Społecznej, w życie wprowadzone zostaje stanowisko Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej. Osoba pełniąca to stanowisko miałaby być odpowiedzialna za reprezentowanie mieszkańców DPS i ich interesów, jak również ochronę ich praw i godności.

Do oszacowania kosztów związanych z działaniem Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej, zwanego dalej Rzecznikiem, za punkt odniesienia przyjęto stanowisko Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, będącego pracownikiem biura Rzecznika Praw Pacjenta. Dodatkowo przyjęto, że na każdy powiat przypada jeden Rzecznik zatrudniony w wymiarze jednego etatu, korzystający z infrastruktury starostwa powiatowego.

Do oszacowania wynagrodzenia Rzecznika wykorzystano średnie wynagrodzenie brutto w dziale Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, które według danych NIK (2020), w 2019 roku na 1 pełnozatrudnionego wyniosło 5998 zł miesięcznie. Biorąc pod uwagę rosnące ceny i wynagrodzenia, kwota wynagrodzenia z 2019 roku została odpowiednio skorygowana (Tabela 90). Przyjęto, że miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 7457 zł. Po uwzględnieniu kosztów ponoszonych przez pracodawcę, kwota brutto wynagrodzenia wynosi 8976 zł, w dalszych oszacowaniach przyjęto kwotę 9 000 zł.

Tabela 90. Przewidywane koszty działania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej za pełny etat

	2019	2020	2021	2022
Wynagrodzenie brutto	5 998 zł	6 202 zł	6 518 zł	7 457 zł
Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100		103,4	105,1	114,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i NIK.

Poza kosztami wynagrodzenia należy uwzględnić koszty rzeczowe, na które składa się wyposażenie stanowiska oraz zakup materiałów biurowych, które w Biurze RPPSP wynoszą średnio 4-5% wszystkich ponoszonych kosztów. Przyjęto, że wyposażenie stanowiska wiąże się z rocznym kosztem w wysokości 6 000 zł.

Uwzględniono także koszty związane z zakupem usług obcych, np. usług związanych z podróżami służbowymi, zakup usług tłumaczeniowych oraz usług dot. wykonania ekspertyz. Przyjęto, że miesięcznie jedno stanowisko wiąże się z wydatkami w wysokości 400 zł.

Podsumowując, przyjęto następujące założenia:

- Rzecznik korzysta z infrastruktury starostwa powiatowego.
- Punktem odniesienia dla stanowiska Rzecznika stanowisko Rzecznika Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, działającego w biurze Rzecznika Praw Pacjenta
- Liczba etatów w powiatach (1 etat) 314.
- Liczba etatów w miastach na prawach powiatu (1 etat) - 66
- Wynagrodzenie miesięczne (brutto, brutto) - 9000 zł.
- Roczne wyposażenie stanowiska - 6000 zł.
- Roczny koszt usług obcych - 4800 zł.

Co oznacza, że roczny koszt utrzymania stanowisk Rzecznika w 314 powiatach i 66 miastach na prawach powiatu wynosi 48 564 000 zł. Tabela 91 przedstawia przeprowadzone oszacowania dla 2022 roku.

Tabela 91. Roczny koszt utrzymania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej w 2022 roku

	Kalkulacja	Roczny koszt (zł)
Koszt wynagrodzeń	$(314 + 66) \times 9000 \text{ zł} \times 13$	44 460 000
Koszt wyposażenia	$(314 + 66) \times 6000 \text{ zł}$	2 280 000
Koszt usług obcych	$(314 + 66) \times 4800 \text{ zł}$	1 824 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 92 przedstawia koszty utrzymania stanowisk Rzeczników w przyszłych latach po uwzględnieniu inflacji. Do obliczenia wysokości wynagrodzenia w kolejnych latach wykorzystano wskaźnik dynamiki wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej.

Tabela 92. Projekcja rocznych kosztów utrzymania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej do 2033 roku

ROK	Całkowity roczny koszt wynagrodzeń (zł)	Dynamika realna wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej	Całkowity koszt wyposażenia i usług obcych (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100	Całkowity roczny koszt (zł)
2022	44 460 000		4 104 000		48 564 000
2023	44 593 380	100,3	4 506 192	109,8	49 099 572
2024	46 064 962	103,3	4 722 489	104,8	50 787 451
2025	47 769 365	103,7	4 868 886	103,1	52 638 251
2026	49 441 293	103,5	4 990 609	102,5	54 431 901
2027	50 924 532	103,0	5 115 374	102,5	56 039 905
2028	52 401 343	102,9	5 243 258	102,5	57 644 601
2029	53 920 982	102,9	5 374 340	102,5	59 295 322
2030	55 484 691	102,9	5 508 698	102,5	60 993 389
2031	57 093 747	102,9	5 646 415	102,5	627 40 162
2032	58 749 465	102,9	5 787 576	102,5	64 537 041
2033	60 394 450	102,8	5 932 265	102,5	66 326 716

Źródło: Opracowanie własne

Ze względu na inflację w roku 2033 koszty utrzymania posady Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej zostały przewidziane na 66 326 716 zł.

Uwagi:

* Nie uwzględniono kosztów mediów.

10.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

10.7. Wpływ na rynek pracy

Przy założeniu powołania co najmniej jednego RPMDPS na powiat, proponowana zmiana spowoduje utworzenie co najmniej 380 miejsc pracy w dla osób posiadających wykształcenie wyższe, wiedzę na temat praw i wolności człowieka oraz odpowiednie doświadczenie zawodowe.

10.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane zmiany będą miały pozytywny wpływ na sytuację i rozwój regionalny poprzez utworzenie nowych miejsc pracy dla Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej i rozwój rynku usług wspierających. Proponowane zmiany pozytywnie wpłyną na jakość życia mieszkańców DPS poprzez działania i reprezentację ich praw przez RPMDPS. RPMDPS będzie odpowiedzialny za dochodzenie praw w sprawach związanych z warunkami pobytu w DPS, wyjaśnianie skarg i wniosków oraz inicjowanie i prowadzenie działalności edukacyjno-informacyjnej w zakresie praw osób korzystających z DPS

Proponowane zmiany przełożą się na poprawę kontroli warunków życia i przestrzegania praw mieszkańców DPS, co może mieć pozytywny wpływ na ich stan zdrowia. Ponadto posiadanie reprezentacji pod postacią RPMDPS oraz poprawa monitorowania DPS może mieć także pozytywny wpływ na życie członków rodzin OzN, którzy mogą liczyć na wsparcie RPMDPS w sytuacjach spornych oraz w przypadku nadużyć wobec mieszkańców DPS.

10.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Powołanie stanowiska Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej nie będzie poddawane ewaluacji. Zalecane jest jednak kontrolowanie czy w każdym powiecie została powołana na to stanowisko osoba.

11. Problematyka poszanowania domu i rodziny

11.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Niezgodność krajowej regulacji (art. 12 K.r.o.) z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych jest co do zasady bezsporna, a postulaty jej derogacji powszechne³¹. Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami w swoich rekomendacjach pod adresem Polski zalecił, między innymi, uchylenie wszystkich przepisów prawa zakazujących osobom z niepełnosprawnościami zawieranie małżeństw i zakładanie rodzin³². W świetle standardów międzynarodowych³³ zmiana w tym zakresie wydaje się więc nieunikniona. Zasadniczym celem proponowanej nowelizacji będzie usunięcie z obrotu prawnego ww. przepisu i wzmocnienie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami w obszarze życia rodzinnego.

11.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

W proponowanej ustawie wprowadza się przede wszystkim zmiany w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r., poz. 135 z późn. zm.).

Proponuje się wykorzystanie przesłanek, o których mowa w przepisie art. 151 K.r.o. pozwalających na unieważnienie małżeństwa z powodu wad oświadczeń woli. Koncepcja ta zakłada uchylenie zakazu małżeńskiego, o którym mowa w art. 12 K.r.o. i zastąpienie go zasadą, zgodnie z którą osoby z niepełnosprawnościami będą mogły zawierać związek małżeński na zasadzie równości z innymi osobami. Jedynie w sytuacji, w której kierownik urzędu stanu cywilnego powziąłby uzasadnioną wątpliwość, czy osoba lub osoby chcące

---

³¹ Patrz np. wniosek RPO do TK ws. pozbawienia osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną prawa do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny [art. 23 Poszanowanie domu i rodziny] <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/wniosek-do-tk-ws-pozbawienia-os%C3%B3b-z-niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bci%C4%85-intelektualn%C4%85-lub-psychiczn%C4%85-prawa>

32

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Rekomendacje%20Komitetu%20ONZ%20dla%20Polski%20%28j%C4%99z.%20angielski%29.pdf>

³³ Patrz też opinia radcy prawnego Michała Kubalskiego:

https://www.temidium.pl/artukul/mozliwosc_zawierania_malzenstw_przez_osoby_z_niepelnosprawnoscia_intelektualna_prawo_polskie_i_kontekst_miedzynarodowy-5932.html

wstąpić w związek małżeński z jakichkolwiek powodów (niezależnie od jej lub jego niepełnosprawności) nie znajdują się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, sprawę musiałby rozpatrzyć sąd rodzinny.

Podobny mechanizm mógłby być zastosowany w przypadku składania przez osobę z niepełnosprawnością oświadczenia koniecznego do uznania ojcostwa. Kodeks rodzinny i opiekuńczy jako zasadę przyjęć powinien równość wszystkich osób wobec prawa. W drodze wyjątku, gdy – niezależnie od niepełnosprawności – kierownik urzędu stanu cywilnego powziąłby wątpliwość, czy osoba chcąca złożyć takie oświadczenie nie znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, sprawę rozstrzygałby sąd opiekuńczy.

W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 5 dodaje się art 5¹ w brzmieniu:

„Art. 5¹ § 1. Kierownik urzędu stanu cywilnego w przypadku powzięcia uzasadnionego przypuszczenia, że osoba mająca zamiar wstąpić w związek małżeński z jakichkolwiek powodów znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte.

§ 2. W przypadku rozstrzygnięcia przez sąd, że osoba mająca zamiar wstąpić w związek małżeński znajduje się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, kierownik urzędu stanu cywilnego odmówi przyjęcia oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński lub wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 41.”;

2) w art. 64 w § 1 skreśla się wyrazy „choroby psychicznej lub innego rodzaju”;

3) art. 65 otrzymuje brzmienie:

„Art. 65. Jeżeli u męża matki w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa wystąpiły zaburzenia psychiczne i mimo istnienia podstaw do ubezwłasnowolnienia całkowitego nie został ubezwłasnowolniony, może on wytoczyć powództwo w ciągu roku od dnia ustania zaburzeń lub niepełnosprawności.”;

4) w art. 77:

a) w § 1 wyrazy „i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia” zastępuje się wyrazami „i nie jest w stanie długotrwale wyłączającym świadome wyrażenie woli”,

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Kierownik urzędu stanu cywilnego w przypadku powzięcia uzasadnionego przypuszczenia, że osoba mająca zamiar złożyć oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa znajduje się w stanie długotrwale wyłączającym świadome wyrażenie woli, może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie, czy zachodzi taka okoliczność.”;

(...)

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, 2052 i 2262 oraz z 2022 r. poz. 1) wprowadza się następujące zmiany:

(...)

13) w art. 561 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Zezwolenia na zawarcie małżeństwa osobom powinowatym w linii prostej udziela sąd na wniosek tych osób.

§ 3. W postanowieniu o udzieleniu zezwolenia wymienia się osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte. Przed wydaniem postanowienia rozstrzygającego taki wniosek sąd wysłucha wnioskodawcę, osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte, oraz w razie potrzeby osoby bliskie przyszłych małżonków.”;

(...)

Podsumowując, efektem proponowanych zmian będzie uchylenie wszystkich przepisów prawa zakazujących osobom z niepełnosprawnościami zawierania małżeństw i zakładania rodzin oraz wzmocnienie podmiotowości osób z niepełnosprawnościami w obszarze życia rodzinnego.

11.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Wszystkie kraje unijne powinny realizować założenia KPON (w tym art. 23), a także respektować Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (art. 8 i 12), a tym samym umożliwić zawieranie małżeństw przez osoby z niepełnosprawnościami i przyjąć podobne rozwiązania.

11.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 93. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	Około kilkunastu przypadków rocznie	https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/AR_Doma%C5%84ski-M-Zezw-na-zawarcie-ma%C5%82%C5%BC-chorym-psych-2010.pdf	Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny w zakresie zawierania małżeństw i uznania ojcostwa
Urzędy Stanu Cywilnego	2255 USC wraz z siedzibami	https://dane.gov.pl/pl/dataset/149_dane-teleadresowe-urzedow-stanu-cywilnego-w-polsce	Zmiany procedury postępowania w odniesieniu do braku możliwości zawarcia związku małżeńskiego oraz uznania ojcostwa

11.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Brak wpływu na sektor finansów publicznych ze względu na marginalną skalę zjawiska. Z powodu braku oddzielnych statystyk trudno podać dokładną liczbę, jednym z nielicznych opracowań jest tekst Macieja Domańskiego: *Zezwolenie na zawarcie małżeństwa osobie dotkniętej chorobą psychiczną lub niedorozwojem umysłowym. Raport z badania*³⁴. Na podstawie zapytania za okres 18 miesięcy od 1 stycznia 2008 r. do 30 czerwca 2009 otrzymał z sądów 51 spraw (w przypadku 8 orzeczeń postępowania skończyły się między lipcem a 3 grudnia 2009), z których 22 dotyczyły właściwych "spraw o zezwolenie na zawarcie małżeństwa osobie dotkniętej chorobą psychiczną lub niedorozwojem umysłowym (art. 12 k.r.o.)". "W 29 przypadkach (a więc w większości) przesłane sprawy dotyczyły wniosku

³⁴ https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/AR_Doma%C5%84ski-M-Zezw-na-zawarcie-ma%C5%82%C5%BC-chorym-psych-2010.pdf

kierownika urzędu stanu cywilnego o rozstrzygnięcie, czy przedstawiona przez niego okoliczność wyłącza zawarcie małżeństwa (art. 5 k.r.o.)."

11.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Brak wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość.

11.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

11.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązania w sposób marginalny wpłyną na sytuację sądownictwa oraz nielicznych gospodarstw domowych osób z niepełnosprawnościami, które były pozbawione możliwości zawarcia związku małżeńskiego. W ostatnich latach trafiały się pojedyncze medialne przypadki niemożności zawarcia małżeństwa, a ogół spraw nie powinien przekraczać kilkunastu-kilkudziesięciu rocznie, co obejmuje ułamek populacji osób z niepełnosprawnościami.

11.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów oraz dodatkowych mierników.

12. Przemoc wobec kobiet z niepełnosprawnościami

12.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Przepisy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nie nakładają na organy publiczne żadnych szczególnych obowiązków w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami. Nie uwzględniono, zwłaszcza w katalogu form pomocy należnej osobom dotkniętym przemocą (art. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie), ich specyficznej sytuacji związanej, między innymi, z problemem niedostępności wsparcia, jak i szczególnej relacji ze sprawcą przemocy, który często bywa jednocześnie jedynym opiekunem kobiety z niepełnosprawnością. Także żaden z organów administracji rządowej lub samorządowej nie został ustawowo zobowiązany do uwzględnienia w swoich działaniach związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, specyfiki przemocy wobec kobiet z niepełnosprawnościami (art. 6 ustawy ppr). Ustawa nie wymaga ponadto, by problematyka dostosowania form i metod wsparcia do szczególnych potrzeb kobiet z niepełnosprawnościami była obecna w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (art. 10 ustawy ppr), jak i w gminnych programach przeciwdziałania przemocy w rodzinie, czy też w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych (art. 9a ustawy ppr). Jednocześnie przepisy ogólne już teraz wymagają, by każdej osobie było udzielone wsparcie i obejmują tym samym osoby z niepełnosprawnościami, w tym kobiety. Propozycja polega na doprecyzowaniu wyżej wymienionych regulacji poprzez zaznaczenie specyfiki niepełnosprawności i podkreślenie, by uwzględnić ją w ramach udzielanego wsparcia.

12.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Proponowane zmiany mają z jednej strony charakter porządkujący, z drugiej – poprzez wyodrębnienie problematyki niepełnosprawności – ułatwiają monitoring sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Pośrednio też sprzyjają tworzeniu i rozbudowie działań z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami.

Polegają one na dodaniu do ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) konieczności uwzględnienia „usprawiedliwionych potrzeb wynikających z niepełnosprawności” oraz zbierania odpowiednich informacji na ten temat, jednak bez wskazania kryteriów racjonalności wydatkowania środków (usprawiedliwienie) oraz z otwartym katalogiem potrzeb.

1) w art. 3 po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Formy bezpłatnej pomocy, o których mowa w ust. 1, uwzględniają stopień i rodzaj niepełnosprawności osoby dotkniętej przemocą w rodzinie i wynikające z tej niepełnosprawności usprawiedliwione potrzeby w zakresie udzielanego wsparcia.”;

2) w art. 6:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Realizując zadania, o których mowa w ust. 1, organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego biorą pod uwagę w szczególności usprawiedliwione potrzeby osoby dotkniętej przemocą w rodzinie wynikającej z rodzaju i stopnia jej niepełnosprawności.”,

b) w ust. 2 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, uwzględniającego w szczególności usprawiedliwione potrzeby wynikające z rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby dotkniętej przemocą w rodzinie;”;

3) w art. 9b w ust. 3 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, uwzględniającego w szczególności usprawiedliwione potrzeby wynikające z rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby dotkniętej przemocą w rodzinie;”;

4) w art. 9c w ust. 1 w pkt 1 lit. f otrzymuje brzmienie:

„f) informacje o stanie zdrowia oraz niepełnosprawności,”;

5) w art. 10 w ust. 1 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) uwzględnienia w zakresie udzielanego wsparcia usprawiedliwionych potrzeb osób dotkniętych przemocą w rodzinie wynikających z rodzaju i stopnia niepełnosprawności;”.

12.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Problematyka przeciwdziałania przemocy jest przedmiotem szeregu dyskusji na poziomie UE, w szczególności w odniesieniu do kobiet, a w trakcie procedowania znajdują się rozwiązania dotyczące tego obszaru. Są to: projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady

w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z 8 marca 2022 roku³⁵, obecny stan pracy nad dyrektywą omówiony w marcu 2023 roku³⁶ oraz uwagi środowiska osób z niepełnosprawnościami do pierwotnego projektu dyrektywy³⁷. Międzynarodowe standardy działania wyznacza ratyfikowana przez Polskę Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (konwencja stambulska)³⁸, natomiast szczegółowe regulacje związane z ograniczaniem przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami różnią się pomiędzy krajami i są zarówno włączane do głównego nurtu działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, jak i pozostają elementem opracowań na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne. Warto przy tym zaznaczyć, że proponowane zmiany legislacyjne nie zmieniają istoty istniejących w Polsce regulacji, a jedynie podkreślają konieczność uwzględnienia potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ułatwiają gromadzenie danych w tym obszarze.

12.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 94. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami doświadczające przemocy	Okolo 10 tys. (w 2021 r. 9240, w tym 5529 kobiet, 1889 mężczyzn, 1822 dzieci) osób rocznie doświadczających przemocy w rodzinie, objętych	Roczne sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 (tab. 2.3.1)	Doprecyzowanie przepisów umożliwiające uzyskanie wsparcia w przypadku wystąpienia przemocy w rodzinie

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:105:FIN>

³⁶

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739392/EPRS_BRI\(2023\)7393_92_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739392/EPRS_BRI(2023)7393_92_EN.pdf)

³⁷ <https://www.edf-fehp.org/the-directive-on-violence-against-women-must-prohibit-forced-sterilisation/>

³⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-konwencji-stambulskiej>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	działaniami w ramach procedury "Niebieska Karta"		
Jednostki samorządu terytorialnego	16 województw, 314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu, 2 477 gmin		Zobowiązanie JST do uwzględniania kontekstu niepełnosprawności w ramach przeciwdziałania przemocy

12.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Proponowane regulacje nie mają wpływu na sektor finansów publicznych.

Należy jednak zwrócić uwagę, że choć proponowane zmiany legislacyjne dotyczące problematyki przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami ze względu na sposób ich sformułowania nie generują wprost dodatkowych kosztów, dla sektora finansów publicznych to jest to związane przede wszystkim z niedoszacowaniem kosztów oraz niewielkim wsparciem, dla ogółu ofiar przemocy wynikającym między innymi z braku standardów postępowania, a tym samym niemożnością skwantyfikowania kosztów takiego wsparcia.

Obecnie działania pomocowe są zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego, które jednak realizują go w dosyć ograniczonym zakresie – jak wynika z raportu NIK dotyczącego interwencji kryzysowej³⁹ oraz przemocy domowej⁴⁰. Brakuje też danych pozwalających oszacować pełne koszty skutków i przeciwdziałania przemocy, w tym profilaktyki oraz kosztów interwencji na wzór tych brytyjskich⁴¹. Wyliczenie kosztów odnoszących się do potencjalnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, np. w zakresie zapewnienia dostępnego lokalu mieszkalnego, długotrwałej terapii, itp. wymuszałoby wypracowanie minimalnego standardu wsparcia/procedury udzielania pomocy, np.

³⁹ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/interwencie-kryzysowe-na-rzecz-osob-i-rodzin.html>

⁴⁰ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosc/nik-o-pomocy-osobom-dotknietym-przemoca-domowa.html>

⁴¹ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/918897/horr107.pdf

w wymiarze godzinowym, minimalnych kwalifikacji kadry, itp. W przypadku wyliczeń dla osób z niepełnosprawnościami pozostaje pytanie, kto miałby zagwarantować i sfinansować wsparcie dla pozostałych ofiar przemocy, w sytuacji braku minimalnego standardu godzinowego i gwarantowanych, co do wymiaru wsparcia form pomocy.

Dodatkowym problemem jest brak specjalistów, np. mogących prowadzić terapię psychologiczną w PJM, czy pracować z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, gdy obecne stawki oferowane w wielu gminach nie pozwalają na zabezpieczenie standardowego wsparcia psychologicznego (patrz przywołany raport NIK). Według tego raportu, "W OIK pracuje zbyt mało psychologów, co spowodowane jest m.in. niskimi wynagrodzeniami.". W praktyce wymagałoby to proponowania stawek komercyjnych, które pozwalałyby zabezpieczyć świadczenie usługi, ale nawet kilkukrotnie przekraczały obecnie obowiązujące siatki płac.

Inaczej mówiąc, próby wprowadzenia standardów wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami wykraczają poza ramy proponowanej regulacji i wymagałyby jednoczesnego wypracowania ich dla całej populacji osób doświadczających przemocy. W związku z tym zakłada się, że wsparcie udzielane OzN będzie odbywało się w ramach dotychczasowych środków przeznaczanych na ten cel.

12.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane regulacje nie wpływają na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców. Wpływają natomiast na jakość życia osób z niepełnosprawnościami będących ofiarami przemocy w rodzinach poprzez doprecyzowanie przepisów, a także poprawę sprawozdawczości w tym zakresie oraz wyróżnienie tej problematyki w programach przeciwdziałania przemocy. Powinno to prowadzić do lepszej ochrony osób z niepełnosprawnościami doznających przemocy.

Po wprowadzeniu zmian w ramach stopniowej aktualizacji zmianie ulegną programy przeciwdziałania przemocy 16 województw, 314 powiatów i 66 miast na prawach powiatu, 2 477 gmin (w tym 302 gminy miejskie, 662 gminy miejsko-wiejskie i 1 513 gmin wiejskich).

12.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane regulacje nie wpłyną bezpośrednio na rynek pracy. W poszczególnych gminach i powiatach może wzrosnąć natomiast zapotrzebowanie na specjalistów zajmujących się pracą z osobami z niepełnosprawnościami, ale jest ono niemierzalne.

12.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane regulacje mogą wpłynąć na poprawę dobrostanu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, jednak przy istniejącym stanie wiedzy na ten temat nie są możliwe do oszacowania.

12.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów. Natomiast miernikiem jest aktualizacja dokumentów o charakterze strategicznym, by uwzględniły potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Zakłada się, że wszystkie strategie zostaną zaktualizowane i uzupełnione o odpowiednie wątki do 2030 roku.

13. Działalność Rzecznika Praw Obywatelskich

13.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Każde z państw ratyfikujących Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (KPON) powinno zgodnie z art. 33 ust. 2 wskazać niezależny organ monitorujący.

"2. Państwa Strony, zgodnie ze swoim systemem prawnym i administracyjnym, utrzymywać będą, wzmocnią, wyznaczą lub ustanowią strukturę, obejmującą jeden lub więcej niezależnych mechanizmów, tam, gdzie to właściwe, w celu popierania, ochrony i monitorowania wdrażania niniejszej konwencji. Wyznaczając lub ustanawiając taki mechanizm, Państwa Strony uwzględnią zasady dotyczące statusu i funkcjonowania krajowych instytucji ochrony i popierania praw człowieka." (KPON, art. 33 ust. 2)

W Polsce funkcję niezależnego organu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w rozumieniu art. 33 ust. 2 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych pełni Rzecznik Praw Obywatelskich.

Obowiązki te dotychczas nie mają oparcia w przepisach Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627), a powierzone w tym zakresie zadania Rzecznik wykonuje wyłącznie na podstawie porozumienia z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej.

13.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Propozycje zmian mają na celu przede wszystkim usankcjonowanie sprawowania w/w funkcji przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Kompetencje Rzecznika w tym obszarze zaprojektowano na podstawie realizowanych przez niego zadań jako organu do spraw realizacji zasady równego traktowania. W szczególności Rzecznik Praw Obywatelskich stałby na straży prawa do niezależnego życia.

Zmiany zakładają dodanie w ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627):

1) do art. 1 ust. 5 w brzmieniu:

„5. Rzecznik wykonuje funkcje niezależnego mechanizmu do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej

w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217) w rozumieniu art. 33 ust. 2 tej Konwencji.”;

2) po art. 17b art. 17ba w brzmieniu:

„Art. 17ba. Do zakresu działania Rzecznika, dotyczącego popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych należy również:

- 1) analizowanie, monitorowanie i wspieranie ochrony praw osób z niepełnosprawnościami, w szczególności prawa do niezależnego życia;
- 2) prowadzenie niezależnych badań dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami;
- 3) opracowywanie i wydawanie niezależnych sprawozdań i wydawanie zaleceń odnośnie do problemów związanych z wdrażaniem tej Konwencji.”.

Ewentualne dodatkowe efekty w postaci nowych obowiązków związanych z realizacją zadań, a tym samym zwiększenie finansowania działań RPO, wymagałyby dalszego doprecyzowania i wykraczają poza zakres proponowanych zmian.

13.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Istnienie niezależnego organu ds. monitorowania wdrażania postanowień KPN jest standardem międzynarodowym wynikającym ze wspomnianego art. 33 ust. 2 Konwencji. Analizując zestawienie instytucji ustanowionych w celu monitorowania KPN⁴², można wskazać, że w każdym z krajów są to niezależne struktury specjalizujące się w prawach człowieka, w tym w prawach osób z niepełnosprawnościami, czasami złożone z odrębnych komitetów/komisji ds. osób z niepełnosprawnościami, regularnie z krajowych rzeczników występujących jako główny, bądź jeden z kilku podmiotów współodpowiedzialnych. Odpowiedników polskiego RPO można znaleźć, między innymi, w Czechach, Grecji, Chorwacji, Łotwie czy Słowacji.

---

⁴² Patrz: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/structures-for-implementation-and-monitoring-of-crpd_en.pdf

13.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 95. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Brak istotnego oddziaływania, zmiana ma charakter porządkujący
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich			Brak istotnego oddziaływania, zmiana ma charakter porządkujący

Źródło: Opracowanie własne

13.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Rozwiązanie nie wpływa na sektor finansów publicznych i nie pociąga skutków finansowych.

Jednocześnie zwracamy uwagę, że od lat trwa dyskusja nad niedofinansowaniem biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Cytując podsumowanie sprawozdania RPO za rok 2021: „Znaczący wzrost liczby spraw kierowanych do Rzecznika zarówno w roku 2020 jak i 2021 (w obu latach o ponad 20% większy niż w 2019 r.) nie został powiązany ze stosownym zwiększeniem budżetu. Dopiero w roku budżetowym 2022 RPO otrzymał zwiększone środki budżetowe, które obejmują finansowanie 9 nowych etatów w związku z uzyskaniem

kompetencji do wnoszenia skarg nadzwyczajnych – co jednak w dalszym ciągu jest niewystarczające w stosunku do występujących w tym zakresie potrzeb.”⁴³

Oznacza to, że choć RPO jest w stanie pełnić swoje obowiązki, jako niezależny organ do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych to jedynie w dotychczasowym zakresie. W przypadku zwiększenia liczby zgłaszanych spraw bądź potrzeby szerszego monitoringu na poziomie lokalnym możliwości RPO są ograniczone, a jakiegokolwiek doprecyzowanie zakresu działania, bądź wyznaczenie nowych zadań związanych z monitoringiem wymagałoby zwiększenia środków finansowych.

Inaczej mówiąc, jeśli zostałby doprecyzowany zakres niezależnych badań dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami, bądź wskazano dodatkowe zadania związane z monitoringiem prawa do niezależnego życia, np. w postaci regularnego corocznego monitoringu instytucji dla osób z niepełnosprawnościami, itp. należałoby zwiększyć odpowiednio budżet RPO.

13.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, ponieważ ma charakter porządkujący i nie zmienia istniejącego stanu rzeczy.

13.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

13.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

---

⁴³ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-informacja-roczna-2021>

13.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów oraz dodatkowych mierników. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich pełni już funkcję organu monitorującego, zmienia się jedynie sposób usankcjonowania tych działań.

14. Zmiany w przepisach karnych

14.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

14.1.1. Kodeks karny

Dążąc do realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do wolności od wykorzystywania, przemocy i nadużyć, konieczne jest poszerzenie inkryminacji tzw. przestępstw motywowanych uprzedzeniami, do których zalicza się przestępstwa stypizowane w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. Dotychczasowe ujęcie tych przestępstw od dłuższego czasu budzi zastrzeżenia podnoszone w doktrynie prawa oraz stroną społeczną. Krytykuje się, że wyłączono spod tych przepisów ochronę pokrzywdzonych czynami motywowanymi niechęcią lub nienawiścią wobec osób z niepełnosprawnościami.

Konieczne jest wyeliminowanie wszelkich nieprawidłowości w traktowaniu mieszkańców domów pomocy społecznej, w szczególności naruszania nietykalności cielesnej pensjonariuszy, zastraszania, agresji werbalnej czy innych form niewłaściwego zwracania się, jak również wszelkiego typu zachowań mogących prowadzić do ich upokorzenia lub poniżenia. Zbyt rzadko wyciągane są konsekwencje wobec sprawców naruszania nietykalności cielesnej wobec osób z niepełnosprawnościami. Zdarza się, że naruszenie nietykalności nie ma charakteru powtarzającego się i nie przybiera postaci znęcania się. Toteż nie da się pociągnąć sprawcy do odpowiedzialności z art. 207 § 1a k.k. Z drugiej strony pokrzywdzona osoba z niepełnosprawnością nie jest wystarczająco sprawczą, aby doprowadzić osobę, która dopuściła się naruszenia jej nietykalności, do odpowiedzialności za przestępstwo z art. 217 § 1 k.k. w drodze prywatnoskargowego procesu karnego.

14.1.2. Kodeks karny wykonawczy

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym mają zapewnić, że więźniowie z niepełnosprawnościami nie będą traktowani gorzej niż więźniowie bez niepełnosprawności, oraz że przepisy Kodeksu karnego wykonawczego będą realizowały zasadę równości i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.

14.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Przedstawione poniżej zapisy służą uściśleniu/doprecyzowaniu istniejących przepisów zwiększając poziom zabezpieczenia praw osób z niepełnosprawnościami oraz ich decyzyjność w zakresie odbywania terapeutycznego systemu odbywania kary.

14.2.1. Kodeks karny

W art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. dodaje się przesłankę niepełnosprawności. W pierwszym przypadku inkryminuje się stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu niepełnosprawności. Na mocy nowego brzmienia art. 256 § 1 przestępstwem będzie nawoływanie do nienawiści ze względu na niepełnosprawność. Z kolei na mocy znowelizowanego art. 257 zabronione i karalne będzie publicznie znieważa grupy ludności albo poszczególnej osoby, a także naruszanie nietykalności cielesnej innej osoby z powodu niepełnosprawności.

Dodaje się nowy typ kwalifikowanego przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej, zaprojektowanego jako § 1a, w stosunku do podstawowego typu przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej stypizowanego w art. 217 § 1 k.k. Nowy typ kwalifikowany przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej miałby charakter przestępstwa indywidualnego. Mogłoby ono zostać popełnione tylko przez osobę, na której ciąży obowiązek wsparcia, asysty lub opieki wobec osoby, której nietykalność cielesną naruszono. Byłby to typ kwalifikowany, dla którego przewidziana byłaby wyższa kara. Najistotniejszą jednak zmianą byłaby zmiana trybu ścigania. Ten kwalifikowany typ przestępstwa miałby charakter przestępstwa publicznoskargowego, a zatem dla ścigania sprawy nie wymagany byłby prywatny akt oskarżenia ani wnioszek pokrzywdzonego.

14.2.2. Kodeks karny wykonawczy

Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym mają zapewnić, że więźniowie z niepełnosprawnościami nie będą traktowani gorzej niż więźniowie bez niepełnosprawności, oraz że przepisy Kodeksu karnego wykonawczego będą realizowały zasadę równości i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami. W ramach zmian uchylono przede wszystkim punkt 3 w § 3 artykułu 88 Kodeksu karnego wykonawczego, który przewidywał, że „skazanego z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, w tym skazanego za przestępstwo z art. 197–203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych a także osoby upośledzone umysłowo” osadza się zawsze w zakładzie karnym typu zamkniętego. Punktem wyjścia w zakresie sposobu traktowania więźniów

z niepełnosprawnościami jest gwarantowana przez Konwencję w art. 5 zasada równości i niedyskryminacji. Oddziaływanie na tę grupę skazanych wymaga indywidualnego podejścia z uwzględnieniem zróżnicowanych potrzeb i wymagań wynikających z każdego rodzaju niepełnosprawności. Jednakże każdorazowe osadzanie osób z niepełnosprawnością psychospołeczną, intelektualną lub poznawczą w zakładzie karnym typu zamkniętego nie znajduje uzasadnienia. Proponowana zmiana wpisuje się również w jedną z naczelnych zasad obowiązujących w prawie karnym to jest zasadę humanitaryzmu. Jest to zasada zagwarantowana konstytucyjnie, w art. 41 ust. 4 Konstytucji RP, zgodnie z którym przewiduje się traktowanie każdego pozbawionego wolności w sposób humanitarny. Zasada ta została wyrażona na poziomie ustawowym w art. 3 Kodeksu karnego. W wymiarze osób z niepełnosprawnościami wyraża się to przede wszystkim w minimalizacji cierpień, dolegliwości i wszelkich niedogodności powstałych w wyniku realizacji norm prawa karnego. Z drugiej strony przyjmuje się, że nie może prowadzić do ich całkowitego zaniku, albowiem w takim przypadku odpowiedzialność karna osób z niepełnosprawnościami stałaby się jedynie iluzją. Więźniowie z niepełnosprawnością psychospołeczną, intelektualną lub poznawczą na mocy art. 88 § 3 pkt 3 byli traktowani znacząco odmiennie i gorzej niż inni więźniowie. W tym brzmieniu było to przepis dyskryminacyjny, sprzeczny art. 5 Konwencji, art. 12 oraz z art. 15 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Nadto zmieniono również art. 96 § 1 k.k.w. w taki sposób, aby wymagane było uzyskanie zgody osoby z niepełnosprawnością na stosowanie do niej terapeutycznego systemu wykonywania kary. W przypadku skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz z niepełnosprawnością intelektualną (zgodnie z dotychczasowym brzmieniem ustawy „upośledzonych umysłowo”) do odbywania kary w systemie terapeutycznym nie była wymagana ich zgoda. Takie rozwiązanie prawne godziło w zasadę autonomii osób z niepełnosprawnościami, naruszało przez to art. 3 lit. a Konwencji. Odmiennie traktowanie innych osób pełnosprawnych w tym zakresie sprawiało, że mamy do czynienia z przepisem dyskryminacyjnym, sprzecznym z art. 5 Konwencji (zakaz dyskryminacji) i art. 12 Konwencji (równość wobec prawa). Niepełnosprawność konstytuuje jeden z elementów przestanki, której zaistnienie ipso iure powoduje stosowanie wobec odbywającego karę pozbawienia wolności systemu terapeutycznego. Nie uwzględnia się w tym przypadku woli takiej osoby z niepełnosprawnością. Osoby pełnosprawne nie są traktowane w ten sposób. Fakt, że zakwalifikowanie do terapeutycznego systemu wykonywania kary jest uznawane bardziej za przywilej niż obciążenie (dolegliwość) nie wpływa na negatywną ocenę dotychczasowego brzmienia przepisu. Toteż wprowadza się przepis wymagający zgody każdego więźnia na stosowanie wobec niego terapeutycznego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności.

14.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Trwa unijna debata nt. rozszerzenia wykazu przestępstw związanych z nienawiścią. Zgodnie z Komunikatem Komisji Europejskiej i Rady⁴⁴ pn. „Bardziej inkluzywna i bezpieczna Europa: rozszerzenie wykazu przestępstw UE o nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści” 14 państw członkowskich kryminalizuje nawoływanie do nienawiści ze względu na niepełnosprawność (BE, EL, ES, FR, HR, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PT, SI, FI), nie rozstrzygnięto skali i zakresu ewentualnych zmian na poziomie całej Unii Europejskiej. Środowiska osób z niepełnosprawnościami popierają te rozwiązania oraz wskazują na potrzebę gromadzenia odpowiednich danych z tym związanych⁴⁵.

W przypadku lepszego zabezpieczenia praw osób przebywających w instytucjach nie ma jednolitych rozwiązań, choć dostrzega się problem ograniczania praw osób z niepełnosprawnościami w instytucjach i wskazuje się, że docelowym rozwiązaniem powinna być deinstytucjonalizacja, bo ryzyko stosowania przemocy jest wpisane w instytucjonalną formę wsparcia⁴⁶. W związku z tym każdą formę zwiększenia zabezpieczenia praw i dobrostanu osób z niepełnosprawnościami w instytucji należy rozpatrywać jako korzystną.

14.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 96. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnością prawną	3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299	Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Zwiększenie ochrony prawnej oraz autonomii osób

⁴⁴ COM (2021) 777 final: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12872-Nawo%C5%82ywanie-do-nienawisci-i-przestepstwa-z-nienawisci-ujete-w-wykazie-przestepstw-w-UE_pl

⁴⁵ <https://www.edf-feph.org/the-eu-must-combat-disability-hate-speech-and-hate-crime/>

⁴⁶ Patrz Komentarz Generalny nr 5 nt. art. 19 KPON poświęcony niezależnemu życiu <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no5-article-19-right-live>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znaczny		z niepełnosprawnościami
Osoby w placówkach stacjonarnych	118 775	Mieszkańcy zakładów stacjonarnych pomocy społecznej według grup mieszkańców w 2022 r. ⁴⁷	Ograniczenie nieprawidłowości w traktowaniu mieszkańców instytucji świadczących wsparcie stacjonarne, w tym domów pomocy społecznej
Więźniowie w terapeutycznym systemie wykonywania kary z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, upośledzeni umysłowo	1) zakwalifikowani do oddziałów terapeutycznych przebywający w tych oddziałach 1564 osoby, 2) przebywający	Stan w dniu 31 grudnia 2022 roku, Roczna informacja statystyczna CZSW za rok 2022 ⁴⁸	Możliwość rezygnacji z terapeutycznego systemu wykonywania kary

⁴⁷ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zaklady-stacjonarne-pomocy-spoecznej-w-2022-roku,18,7.html>

⁴⁸

<https://www.sw.gov.pl/assets/58/16/14/76218cbc9fe6ac2dfdd1c4f4f28a48ce8cf0d11d.pdf>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	poza tymi oddziałami 114 osób, 3) zakwalifikowani do systemu terapeutycznego poza oddziałem 5 osób (stan na rok 2022)		

14.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Proponowane rozwiązanie nie generuje dodatkowych kosztów dla sektora finansów publicznych.

14.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązanie nie ma wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość.

14.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

14.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary życia społecznego. Wzmacnia ochronę osób z niepełnosprawnościami przebywających w placówkach wsparcia stacjonarnego, ale wpływ ten jest niemierzalny.

14.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów oraz dodatkowych mierników. Należy rozważyć wprowadzenie oddzielnych statystyk nowego typu kwalifikowanego przestępstwa związanego z niewłaściwym traktowaniem mieszkańców instytucji, a także przestępstw motywowanych uprzedzeniami wobec osób z niepełnosprawnościami.

15. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości

15.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (KPON) opiera się na zasadach niedyskryminacji, likwidacji barier w codziennym funkcjonowaniu, zapewnienie możliwości aktywnego udziału w procesie podejmowania decyzji przez osoby z niepełnosprawnościami, a przez to umożliwienie im pełnego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności.

W szczególności artykuł 5 stwierdza:

"2. Państwa Strony, uznają, że wszyscy ludzie są równi wobec prawa i są uprawnieni, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony prawnej i jednakowych korzyści wynikających z prawa." (KPON, art. 5 ust. 1)

Dodatkowo, artykuł 12 mówi o równości wobec prawa, w szczególności, że osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do uznania ich za podmioty prawa, mają zdolność prawną, a Państwa strony podejmą środki w celu zapewnienia dostępu do wsparcia przy korzystaniu ze zdolności prawnej.

Artykuł 13 poświęcony jest dostępowi osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości:

„Państwa strony zapewnią osobom niepełnosprawnym, na zasadzie równości z innymi osobami, skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości, w tym poprzez wprowadzenie dostosowań proceduralnych i dostosowań odpowiednich do ich wieku, w celu ułatwienia skutecznego udziału, bezpośrednio lub pośrednio, zwłaszcza jako świadków, we wszelkich postępowaniach prawnych, w tym na etapie śledztwa i innych form [postępowania przygotowawczego].” (KPON, art. 13, ust. 1).

15.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

W projektowanej ustawie wprowadza się zmiany w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.), ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2021 r., poz. 735 z późn. zm.), ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375) oraz w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2019 r., poz. 2325 z późn. zm.).

Najważniejszym skutkiem proponowanych regulacji jest uchylenie obowiązujących obecnie przepisów wyłączających możliwość bycia świadkiem przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, czego wymaga wprost przepis art. 13 ust. 1 Konwencji oraz Komitet do spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami. W miejsce regulacji wyłączających uwzględnienie w postępowaniu dowodowym zeznań świadków „niezdolnych do spostrzegania lub komunikowania swych spostrzeżeń” pozostaną jedynie ogólne ograniczenia dowodowe pozwalające sądowi nie dopuścić dowodu przykładowo dlatego, że „nie da się go przeprowadzić”. Taka regulacja w wystarczający sposób chroni postępowanie dowodowe przed ryzykiem przewlekłości lub braku rzetelności.

W zakresie ułatwień proceduralnych planowane jest natomiast wyłączenie niektórych kategorii osób z niepełnosprawnościami z obowiązku składania zeznań na piśmie.

Niemniej jednak istotna jest potrzeba utrzymania możliwości prowadzenia zdalnych rozpraw z poszanowaniem zasady bezpośredniości. Regulacje te – wprowadzone w związku z pandemią COVID-19 – stanowią ważne ułatwienie dla osób z ograniczoną możliwością poruszania się i zdecydowanie zwiększają dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami.

Istotną zmianą, zaproponowaną zarówno w k.p.c., jak i p.p.s.a., jest zwiększenie dostępności pouczeń, zarówno ustnych jak i pisemnych. Sąd dokonując pouczeń ustnych powinien mieć na względzie dostosowanie ich do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się, a w razie potrzeby przepisy dają mu możliwość przybrania (wezwania) tłumacza PJM/SJM, tłumacza przewodnika SKOGN, asystenta AAC. Również wszelkie pouczenia pisemne mają być dostosowane do szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. W tym przypadku szczególny nacisk położono na zapewnienie pouczeń w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR).

W Kodeksie postępowania cywilnego przewidziano dodatkowe unormowania dotyczące zeznań w charakterze świadków osób głuchych, głuchoniewidomych oraz innych osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się. W sytuacji przesłuchiwanie takich osób, przepisy mają dawać sądowi możliwość wezwania tłumacza PJM/SJM, tłumacza przewodnika SKOGN, asystenta AAC, czy zapewnienia odpowiedniego czasu na wypowiedzenie się. Przez wprowadzenie art. 304(1) zasady te znajdą odpowiednie zastosowanie do przesłuchania stron.

Zmiany w Kodeksie postępowania karnego mają na celu stworzenie procedury karnej w pełni dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób ze szczególnymi potrzebami, w tym możliwości dostępnego zgłaszania zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 204 § 1 k.p.k. należy wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania: 1) głuchego lub niemego, a nie wystarczy porozumienie się z nim za pomocą pisma; 2) osoby nie władającej językiem polskim. Brzmienie tego przepisu wymagało modyfikacji zarówno z uwagi na terminologię, którą ustawodawca posłużył się w tym przepisie, jak i konieczność zapewnienia wsparcia osobom z różnymi niepełnosprawnościami, a mianowicie osobom z niepełnosprawnością słuchu (usługi tłumaczy PJM oraz SJM), osobom głuchoniewidomym (usługi tłumaczy-przewodników SKOGN), osobom o złożonych potrzebach w komunikowaniu się (usługi specjalisty AAC).

W obszarze pouczeń w Kodeksie postępowania karnego istotne znaczenie ma art. 300 k.p.k. Aktualnie stosowane pisemne pouczenia nie spełniają standardów dostępności. Zarówno przy pouczeniach dla podejrzanego, pokrzywdzonego oraz świadka przewidziano w przepisach, że organ dokonujący czynności na żądanie danego podmiotu uprawnionego odczytuje treść przysługujących mu uprawnień lub zapewnia możliwość zapoznania się w formie dostępnej w rozumieniu ustawy o z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, tj. Dz.U.2020.1062. O powyższym podmiot uprawniony do pouczenia należy pouczyć ustnie lub w innej dostępnej dla niego formie. Przewidziano również konieczność przygotowania pouczeń dla podejrzanych, pokrzywdzonych i świadków, będących osobami z niepełnosprawnością intelektualną przygotowane w tekście łatwym do czytania i rozumienia (ETR).

W zakresie delegacji ustawowej do wydania rozporządzenia zawartej w § 4 artykułu 300 k.p.k. wprowadzono zmianę mającą na celu zwiększenie dostępności pouczeń. Zgodnie z nowym brzmieniem Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1–3a, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia także przez osoby niekorzystające z pomocy obrońcy lub pełnomocnika oraz wymagania dostępności dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w szczególności pouczenia w tekście łatwym do czytania i rozumienia.

15.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

W większości krajów członkowskich UE wprowadzono przynajmniej część rekomendowanych rozwiązań – są to głównie dostosowania proceduralne lub informacje dostępne

w przystępnych formatach. Na przykład, specjalne formaty, takie jak alfabet Braille'a, język migowy lub łatwy do czytania są dostępne na żądanie w ponad połowie państw członkowskich. Rozwiązania cyfrowe dla spraw cywilnych i handlowych, spraw administracyjnych oraz spraw karnych w sądzie pierwszej instancji są również dostępne dla osób z niepełnosprawnościami w nieco ponad połowie krajów UE.

15.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 97. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełno- sprawnościami z zaburzeniami mowy, słuchu, wzroku oraz niepełnosprawnością umysłową	W zależności od źródła danych: od a) 319 761 do b) 3 751 593	a) Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2021 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych b) Europejskie Ankietowe Badanie Zdrowia 2019, wyniki opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny ⁴⁹	Zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości na zasadach równości

⁴⁹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/stan-zdrowia-ludnosci-polski-w-2019-r-,6,7.html>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Sądy powszechne	376 sądów	Lista sądów powszechnych publikowana na stronie gov.pl ⁵⁰	<p>Zapewnienie możliwości przeprowadzenia rozprawy przed sądem przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie jej na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (rozprawa zdalna)</p> <p>Przygotowanie pism przygotowane w formie tekstu łatwego do czytania i rozumienia (ETR)</p> <p>W przypadku uczestnictwa w rozprawie osoby z niepełnosprawnościami, zarówno w charakterze strony jak i uczestnika, korzystanie z usług tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC</p>

15.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Najważniejsze proponowane zmiany to utrzymanie możliwości prowadzenia zdalnych rozpraw oraz zniesienie ograniczenia możliwości bycia świadkiem przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Szczegółowe rozwiązania obejmują działania:

⁵⁰ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/985,lista-sadow-powszechnych>

1. Zapewnienie możliwości przeprowadzenia rozprawy przed sądem przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie jej na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (rozprawa zdalna).
2. Wszelkie pisma przygotowane w formie tekstu łatwego do czytania i rozumienia (ETR).
3. W przypadku uczestnictwa w rozprawie osoby z niepełnosprawnościami, zarówno w charakterze strony jak i uczestnika, sąd korzysta z usług tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC.

Zakładamy, że działania 1 i 2 nie są związane z nowymi kosztami. W ramach przepisów związanych z organizacją pracy sądów w okresie pandemii Covid-19 wprowadzono wymóg zapewnienia możliwości przeprowadzenia rozprawy zdalnej. Rozwiązanie to byłoby utrzymane jako docelowe. W przypadku przygotowania pism w formie tekstu łatwego do czytania, taka konieczność wynika z Ustawy z 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 1062).

Trzecie działanie – korzystanie z usług tłumaczy i asystentów – łączy się już jednak z nowymi kosztami. Poniżej znajdują się wyliczenia kosztów wprowadzenia tych zmian.

Wyliczenie kosztów opiera się na przyjętych założeniach, jednak ze względu na brak lub nieprecyzyjność dostępnych danych, koszty te przedstawione są w wariantach oraz mogą podlegać zmianom, w zależności od przyjętych założeń.

Przyjęte założenia obejmują następujące wielkości:

- a) Liczba osób z danym rodzajem niepełnosprawności
- b) Liczba spraw w sądach powszechnych
- c) Koszt usługi tłumacza

Ad a) W zakresie liczby osób z rodzajem niepełnosprawności przyjęto, że rozwiązanie to dotyczy będzie osób z zaburzeniami mowy, słuchu, wzroku oraz niepełnosprawnością umysłową. Do szacunków wielkości tej zbiorowości wykorzystano dane o liczbie osób z niepełnosprawnościami według EKSMOoN oraz liczbie osób niesprawnych biologicznie według badania stanu zdrowia (EHIS) zrealizowanego w 2019 r. i opublikowanego przez Główny Urząd Statystyczny. Wskaźniki zasięgu niepełnosprawności wyznaczone na podstawie tych źródeł danych znacząco się różnią, a to przekłada się na znaczne rozbieżności w oszacowanych kosztach.

Tabela 98. Liczba osób z określonymi niepełnosprawnościami według EKSMOoN (IV kwartał 2021)

Wybrane rodzaje niepełnosprawności	Odsetek	Liczba osób
Osoby z niepełnosprawnościami ogółem		2 880 726
Osoby z danym rodzajem niepełnosprawności		
zaburzenia głosu, mowy, słuchu	5,7	164 201
choroby wzroku	3,5	100 825
niepełnosprawność umysłowa / intelektualna	1,9	54 734
łącznie		319 761

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN.

Tabela 99. Liczba osób z niepełnosprawnościami według danych z Ankiety Badania Zdrowia (EHIS) 2019

Wybrane rodzaje niepełnosprawności	Odsetek	Liczba osób
Osoby niesprawne biologicznie ogółem (w wieku 15+)		8 411 645
Osoby z danym rodzajem niepełnosprawności		
Uszkodzenia i choroby narządu słuchu	14,4	1 211 277
Uszkodzenia i choroby narządu wzroku	27,6	2 321 614
Upośledzenie umysłowe	2,6	218 703
łącznie		3 751 593

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EHIS.

Ad b) Do oszacowania liczby spraw w sądach powszechnych wykorzystano ewidencję spraw w sądach powszechnych, zamieszczoną w bazie statystycznej Ministerstwa Sprawiedliwości. Dane te zawierają jednak tylko informacje o liczbie spraw, a nie liczbie uczestników. Przyjęto więc, że usługa tłumacza byłaby wykorzystywana w jednej rozprawie, a liczba rozpraw, w których będą uczestniczyć osoby z niepełnosprawnościami wynika z udziału osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie ludności Polski.

W 2021 roku do sądów powszechnych wpłynęło ogółem 14 262 435 spraw.

Ad c) Jeśli chodzi o koszt wynagrodzenia tłumacza, to kwestia ta jest opisana w Ustawie o języku migowym (Dz.U. 2011 nr 209 poz. 1243), gdzie przyjmuje się, że godzina pracy tłumacza wynosi nie więcej niż „2% przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale” ogłoszonego w Monitorze Polskim. W obliczeniach -przyjęto maksymalną stawkę, czyli 2% przeciętnego wynagrodzenia oraz 2 godziny pracy na 1 rozprawę.

Zestawienie założeń oraz kosztów przedstawione jest w poniższej tabeli.

Tabela 100. Koszt uczestnictwa tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC w rozprawach sądowych w 2023 roku

Wyszczególnienie	Dane wg EKSMOoN	Dane wg EHIS
Liczba ludności		
1) Liczba ludności w wieku 18 lat i więcej	30 853 160	30 853 160
2) Liczba osób z niepełnosprawnościami ogółem	2 880 726	8 411 645
Udział osób z niepełnosprawnościami		
3) Odsetek osób z danym rodzajem niepełnosprawności		
a) zaburzenia głosu, mowy, słuchu	5,7%	14,4%
b) choroby wzroku	3,5%	27,6%
c) niepełnosprawność umysłowa / intelektualna	1,9%	2,6%
d) łącznie	11,1%	44,6%
Etapy wyliczenia kosztów		
4) Liczba osób z wymienionymi rodzajami niepełnosprawności ogółem (poz. 3d * poz. 2)	319 761	3 751 593
5) Odsetek osób z wymienionymi rodzajami niepełnosprawności w ogólnej liczbie ludności (poz. 4 / poz. 1)	1,04%	12,16%
6) Liczba rozpraw w sądach powszechnych ogółem, 2021	14 262 435	14 262 435
7) Liczba spraw, w których uczestniczy osoba z wybranymi rodzajami niepełnosprawności (poz. 6 * poz. 5)	148 329	1 734 312
8) Liczba godzin pracy tłumacza na 1 rozprawę	2	2
9) Stawka za 1 godzinę pracy tłumacza (III kwartał 2022)	129,60	129,60
10) Koszt pracy tłumacza / asystenta ogółem (poz. 7 * poz. 8 * poz. 9)	38 446 961	449 533 695

Źródło: opracowanie własne

Powyższe zestawienie kosztów przedstawia dwie skrajne wielkości, które zależą od szacowanej liczby osób z niepełnosprawnościami. Jeśli założyć, że osoby z niepełnosprawnościami wymagające wsparcia tłumaczy i asystentów podczas rozpraw sądowych stanowić będą 1% wszystkich uczestników rozpraw sądowych, to ogólny koszt (według stawek z III kwartału 2022 r.) wyniesie blisko 38,5 mln złotych rocznie. Gdyby przyjąć, że uczestnicy wymagający wsparcia stanowić będą 12,2% wszystkich uczestników, to koszt ten wzrośnie do blisko 500 mln złotych.

Zestawienie kosztów w perspektywie do 2033 r. zaprezentowane zostało w poniższej tabeli.

Tabela 101. Koszty ogółem uczestnictwa tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC w rozprawach sądowych w latach 2024-2033 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Koszt ogółem, liczba OzN wg EKSMOoN	0,0	40,3	41,5	42,6	43,6	44,7	45,9	47,0	48,2	49,4	50,6
Koszt ogółem, liczba OzN wg EHIS	0,0	471,1	485,7	497,9	510,3	523,1	536,1	549,5	563,3	577,4	591,8

15.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, ponieważ ma charakter porządkujący i nie zmienia istniejącego stanu rzeczy.

15.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

15.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

15.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Proponowane zmiany nie zakładają ewaluacji efektów oraz dodatkowych mierników.

16. Udział w życiu politycznym i publicznym

16.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Proponowane zmiany w kodeksie wyborczym zwiększają możliwości udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym. Wprowadzane w kodeksie zmiany adresują problem nieadekwatnego dostosowania lokali wyborczych oraz metod głosowania do potrzeb OzN.

Dotychczas art. 186 Kodeksu Wyborczego określał, że w każdej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, rejestrowano jednak odstępstwa od tego wymogu, ograniczając dostępność OzN w życiu publicznym. Nie funkcjonowały także żadne dodatkowe udogodnienia dla OzN funkcjonujące w innych krajach, które zwiększyłyby samodzielność OzN w wyborach, gwarantując jednocześnie rzetelność głosowania.

16.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Zwiększenie zaangażowania w życiu publicznym i politycznym ma być zapewnione poprzez wprowadzenie zmian w przepisach określających udział OzN w głosowaniu w wyborach oraz organizacji debat wyborczych. Celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości aktywnego uczestnictwa w życiu politycznym oraz swobodnego i samodzielnego oddania głosu. Projekt zmian przepisów kodeksu wyborczego uwzględnia wprowadzenie do użytku elektronicznego urządzenia do głosowania, które ma zagwarantować dostępność, sprawność i rzetelność głosowania przez OzN oraz zwiększyć ich samodzielność w tym procesie. Podobne urządzenia działają już w innych krajach. Elektroniczne urządzenie do głosowania ma zostać udostępnione w co najmniej jednym na terenie gminy lokalu obwodowej komisji wyborczej.

Planowane są także przepisy zakładające stopniowe zwiększanie odsetka lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami na terenie każdej gminy. Założono, że liczba dostosowanych lokali na terenie każdej gminy powinna wynosić co najmniej:

1) do dnia 31 grudnia 2024 r. – 2/3 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;

2) do dnia 31 grudnia 2025 r. – 4/5 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;

3) do dnia 31 grudnia 2026 r. – 9/10 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;”.

Ponadto, zgodnie z nowym zapisem art. 54 Kodeksu wyborczego obok wyborców, którzy ukończyli 60. rok życia, osobami uprawnionymi do głosowania korespondencyjnego są osoby z niepełnosprawnościami.

W celu ułatwienia udziału w głosowaniu w wyborach powszechnych wyborca z niepełnosprawnością będzie miał także możliwość połączenia się on-line z tłumaczem w celu uzyskania niezbędnych informacji. Ponadto, aby zagwarantować skuteczność realizacji wymogów dotyczących przygotowania lokali wyborczych możliwe będzie powołanie inspekcji.

16.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Do kwestii udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym odnieszono się w wielu innych krajach, w tym krajach Unii Europejskiej. Chociaż nie we wszystkich krajach OzN mają prawo wyborcze, to są także takie kraje jak Austria, Chorwacja, Dania, Finlandia, Irlandia, Włochy, Łotwa, Niderlandy, Słowacja, w Hiszpania i Szwecja, w których określono, że nie można pozbawić jednostki prawa do głosowania.

Do działań na rzecz włączenia osób do życia publicznego i politycznego zaliczają się zarówno działania informacyjne jak i praktyczny udział osób w wyborach. Jeśli chodzi o formy informowania o wyborach dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, to kraje prezentują zróżnicowane podejście. W Szwecji działa strona internetowa, na której można znaleźć informacje także w języku migowym. Dodatkowo w Szwecji oraz Niemczech działa czytany portal internetowy, na którym osoby słabowidzące, niewidome lub mające trudności z odczytywaniem tekstu (np. osoby z dysleksją) mogą wysłuchać odczytywanych na głos informacji. W Bułgarii opublikowano film skierowany do osób z niepełnosprawnościami tłumaczony także na język migowy. W Niemczech osoby niewidome i słabostyszające mogą otrzymać finansowane ze środków publicznych karty wyborcze wraz z płytami CD na których znajdują się informacje i instrukcje dotyczące sposobu oddawania głosu. W Słowenii najpóźniej do dwóch tygodni przed dniem wyborów dostarcza się wykazy potwierdzonych kandydatów do wszystkich gospodarstw domowych w kraju. W Irlandii uruchamia się bezpłatną infolinię, czynną także w dniu wyborów, o łatwym do zapamiętania numerze

(zgodnym z datą wyborów), pod którą można uzyskać szczegółowe informacje o sposobie głosowania przez osoby z niepełnosprawnościami. W Rumunii Stały Urząd Wyborczy przygotowuje elektroniczną mapę z wszystkimi lokalami wyborczymi, dzięki której wyborcy mogą nie tylko poznać lokalizację lokalu, ale i prześledzić na mapie trasę do niej z obecnej lub dowolnie wybranej lokalizacji.

Jeśli chodzi o sam proces głosowania, to najbardziej popularną oraz preferowaną formą uczestnictwa w wyborach przez osoby z niepełnosprawnościami jest głosowanie w lokalu wyborczym. Informacje o tym, które lokale przystosowano do ich potrzeb, są przedstawiane w zróżnicowany sposób. Np. w Niemczech wyborcy otrzymują w formie zawiadomienia o wyborach, przesyłane do wszystkich wyborców, zawierające informacje o dostępności danego lokalu wyborczego dla osób z niepełnosprawnościami oraz numer telefonu, pod którym można uzyskać informacje na ten temat. W Estonii każdy lokal ma swój numer telefonu, pod którym wyborca może otrzymać wszelkie informacje.

W związku z tym, że nie wszystkie lokale wyborcze są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w wybranych krajach UE dano wyborcom możliwość zmiany wyznaczonego im lokalu wyborczego ze względu na lepsze dostosowanie innego lokalu do ich potrzeb wynikających z niepełnosprawności. W krajach takich jak Węgry, Słowenia, Dania, Włochy, Bułgaria należy wcześniej poinformować o takiej potrzebie. W dwóch ostatnich krajach w takiej sytuacji władze lokalne zapewniają osobom o ograniczonej mobilności transport do dostosowanego do ich potrzeb lokalu wyborczego. W Polsce i Chorwacji wymagane jest uzyskanie zaświadczenia uprawniającego do głosowania w dowolnym lokalu wyborczym lub otrzymanie wpisu do spisu wyborców głosujących z dala od miejsca zamieszkania. W Niemczech każdy wyborca może złożyć wniosek o zaświadczenie o prawie do głosowania) do godz. 18.00 przedostatniego dnia przed dniem wyborów i zgłosić w dowolnym lokalu wyborczym swojego okręgu administracyjnego lub miasta. W Niderlandach oraz Litwie wyborca ma możliwość skorzystania z każdego lokalu wyborczego, w takiej sytuacji komisja tego lokalu wysyła elektroniczne zapytanie do tego lokalu wyborczego, który jest przydzielony temu wyborcy, a po otrzymaniu elektronicznego potwierdzenia, iż nie głosował on jeszcze w żadnym innym lokalu wyborczym, osobę tę wpisuje się na listę wyborców tego lokalu, do którego się on udał.

Jeśli chodzi o dostosowanie lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, to w Austrii w każdej gminie oraz w każdej dzielnicy Wiednia co najmniej jeden lokal powinien być dostosowany. W Belgii wyborca może skorzystać z kabiny wyborczej specjalnie dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W Chorwacji członkowie komisji wyborczej wynoszą na zewnątrz kartę do głosowania do wyborcy, który nie jest w stanie

wejść do lokalu wyborczego. Na Węgrzech i w Irlandii na każdym osiedlu musi być przynajmniej jeden lokal wyborczy dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. W Litwie co najmniej 50% lokali wyborczych powinno być w pełni dostosowanych. Jeżeli nie jest możliwe dostosowanie i wyposażenie istniejącego lokalu wyborczego, należy wynająć inne pomieszczenie spełniające wymogi dostępności.

Głosując w lokalu wyborczym, wyborcy z niepełnosprawnościami mogą wymagać wsparcia. W Szwecji, Luksemburgu, Danii, Niemczech i Finlandii funkcję asystenta może pełnić członek komisji. Na Węgrzech wyborca może skorzystać z pomocy albo dowolnie wybranej osoby, albo działających wspólnie dwóch członków komisji.

Inną dostępną opcją jest głosowanie przez pełnomocnika, w takiej sytuacji wyborca upoważnia inną osobę do oddania głosu za tego wyborcę podczas głosowania w lokalu wyborczym. W chwili głosowania wyborca nie przebywa w towarzystwie swego pełnomocnika. Takie rozwiązanie jest dostępne dla wszystkich wyborców we Francji, Niderlandach; dla wyznaczonych grup w tym osób z niepełnosprawnościami w Polsce i Belgii.

Poza głosowaniem w lokalu wyborczym możliwe jest także głosowanie korespondencyjne. W Hiszpanii, Luksemburgu i Niemczech jest to rozwiązanie dostępne dla wszystkich obywateli. W Austrii, Irlandii, Polsce, Słowenii i Szwecji taką możliwość mają wyznaczone grupy osób, w tym osoby z niepełnosprawnościami. Zwykle chęć głosowania korespondencyjnego trzeba zgłosić na formularzu dostarczanym do urzędu, niektóre państwa akceptują wniosek przesłany mailem, formularz wypełniony online oraz zgłoszenie telefoniczne.

W nielicznych krajach istnieje możliwość głosowania elektronicznego. W Estonii wszyscy obywatele mogą głosować elektronicznie. W niektórych regionach Belgii, a także w Słowacji głosowanie w lokalach wyborczych odbywa się za pomocą specjalnych urządzeń. W Czarnogórze wyborcy z wadami wzroku mają w lokalu wyborczym do dyspozycji odpowiednie urządzenie do samodzielnego oddania głosu. Podobnie we Francji niektóre biura wyborcze wyposażone są w elektroniczne urządzenia do głosowania, które nie są połączone z Internetem.

16.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 102. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami i uprawnione do głosowania	2 945 873	(na podstawie danych EKSMOoN)	Wzrost możliwości udziału OzN w życiu politycznym i publicznym. Zwiększenie samodzielności, dostępności, sprawności i rzetelności głosowania w wyborach

Źródło: Opracowanie własne

16.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

16.5.1. Dostosowania lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Przystosowanie lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest istotnym krokiem w kierunku zapewnienia pełnej równości uczestnictwa w procesie wyborczym. Celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości swobodnego i możliwie samodzielnego oddania głosu.

Zgodnie z zapisami Ustawy o Udziale w życiu politycznym i publicznym przystosowywanie lokali ma się odbywać stopniowo, a liczba lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami na terenie każdej gminy powinna wynosić co najmniej:

- 1) do dnia 31 grudnia 2024 r. – 2/3 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;
- 2) do dnia 31 grudnia 2025 r. – 4/5 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie;
- 3) do dnia 31 grudnia 2026 r. – 9/10 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych w danej gminie.

Do kalkulacji przyjęto, że liczba lokali wyborczych wynosi 25 438, co odpowiada liczbie obwodów stałych w Polsce podczas wyborów z 2020 roku⁵¹. Nie uwzględniono obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą (było ich 162). Założono, że obwody odrębne, których w 2020 roku było 1 632 (804 w zakładach leczniczych, 633 w domach pomocy społecznej, 94 w zakładach karnych, 45 w aresztach śledczych, 36 w oddziałach zewnętrznych zakładów karnych i aresztów śledczych i 11 w domach studenckich) są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub osoby z niepełnosprawnościami nie korzystają z tych lokali. Dodatkowo, w związku z tym, że art. 186 Kodeksu Wyborczego określa, że w każdej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, przyjmujemy, że na ten moment 50% lokali spełnia ten warunek.

Tabela 103. Liczba lokali wyborczych wymagających dostosowania

	2024	2025	2026
Liczba wszystkich lokali wyborczych	25 438	25 438	25 438
Cel: % dostosowanych lokali na koniec roku	66,67%	80,00%	90,00%
Liczba lokali do dostosowania do końca roku	4 240	3 392	2 543

Źródło: Opracowanie własne

Odpowiednio dostosowany lokal wyborczy może być zapewniony na dwa sposoby, poprzez 1) dostosowanie istniejącego lokalu wyborczego lub 2) wynajem przystosowanego lokalu na okres wyborów. Poniżej przedstawiono kalkulację dla dwóch wariantów.

Wariant I

Przystosowanie lokali wyborczych może wymagać m.in. instalacji podjazdów, ramp, wind, podłóg antypoślizgowych, czy oznaczeń Braille'a, a więc oszacowanie kosztów związanych z tym procesem może być uzależnione od czynników takich jak rozmiar lokalu wyborczego,

⁵¹ PKW (2020), Sprawozdanie z wyborów prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 28 czerwca 2020 r., https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1595959102_11-1-20.pdf

liczba potrzebnych modyfikacji, koszt materiałów i robocizny, stąd kalkulacja może być obciążona dużym błędem.

Koszty dostosowania lokali wyborczych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami można podzielić na dwie kategorie: koszty związane z ułatwieniem wejścia do lokalu (rampy dla wózków, zakup i montaż drzwi) oraz koszty mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa w środku lokalu (oznaczenia, antypoślizgowa nawierzchnia, oświetlenie). W poniższej tabeli przedstawiono koszty dostosowania jednego lokalu, który wymaga wszystkich wymienionych modyfikacji. Całkowity koszt to średnio 40 800 zł. W tabeli 105 przedstawiono projekcję kosztu dostosowania lokalu w kolejnych latach, skorygowaną o inflację. Przyjęto, że dostosowanie lokali będzie odbywało się do momentu osiągnięcia warunku dostosowania 9/10 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych, stąd kalkulacja kończy się na 2026 roku.

Tabela 104. Oszacowanie kosztu dostosowania jednego lokalu (kalkulacja na rok 2023)

Kategoria kosztu	Koszt (zł)
Rampa dla wózków	3 000
Zakup i montaż drzwi automatycznych	10 000
Malowanie krawędzi schodów i przezroczystych przegród	400
Wykonanie przeciwpoślizgowej nawierzchni, przy założeniu, że średnia powierzchnia lokalu to 30 m ² x900zł/m ²	27 000
Oświetlenie	400
RAZEM:	40 800

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 105. Projekcja rocznych kosztów dostosowania jednego lokalu wyborczego

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	40 800	
2024	42 758	104,8
2025	44 084	103,1
2026	45 186	102,5

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2027	46 316	102,5
2028	47 474	102,5
2029	48 660	102,5
2030	49 877	102,5
2031	51 124	102,5
2032	52 402	102,5
2033	53 712	102,5

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 106. Oszacowanie kosztów dostosowania lokali

	2024	2025	2026
Liczba lokali do dostosowania do końca roku	4 240	3 392	2 543
Koszt przystosowania lokalu (PLN)	42 758	44 084	45 186
Całkowity koszt poniesiony w danym roku (PLN)	181 293 920	149 532 928	114 907 998

Źródło: Opracowanie własne

Wariant II

Lokale wyborcze znajdują się najczęściej w urzędach, szkołach i innych budynkach użytku publicznego ich dostosowanie wymagałoby ingerencji w te obiekty oraz poniesienia znacznego kosztu. W związku z tym, że wybory odbywają się okresowo i miejsce pełni funkcję lokalu wyborczego zaledwie przez kilka dni, rozwiązaniem może być wynajem przystosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lokalu. W tym przypadku koszt będzie ponoszony każdorazowo w momencie przeprowadzania wyborów. Przyjmując, organizację wyborów samorządowych w 2024 roku oraz wyborów prezydenckich w 2025 roku w tabeli przedstawiono kalkulację kosztów dla tych dwóch lat. Przyjęto, że koszt wynajęcia lokalu na okres wyborów wynosi 1000 zł, jako punkt odniesienia przyjęto stawkę korzystania z obiektów oświatowych w jednym z miast, gdzie za wynajem sali gimnastycznej

wraz z infrastrukturą (toaleta szatnie) do 200 m² średnia cena wynosi ok 40 zł za godzinę⁵². Do obliczeń przyjęto, że pomieszczenie byłoby wynajmowane przez 24 godziny. Dodatkowo, założono, że od 2026 9/10 wszystkich lokali obwodowych komisji wyborczych ma być dostosowanych.

Tabela 107. Projekcja kosztu wynajęcia lokalu

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	1000	
2024	1048	104,8
2025	1080	103,1
2026	1108	102,5
2027	1135	102,5
2028	1164	102,5
2029	1193	102,5
2030	1222	102,5
2031	1253	102,5
2032	1284	102,5
2033	1316	102,5

Źródło: Opracowanie własne

⁵² <https://plock.wyborcza.pl/plock/7,35681,21215803,za-ile-mozna-wynajac-sale-w-szkole-prezydent-wprowadzil-cennik.html#:~:text=zap%C5%82aci%2030%20z%C5%82%3B%20sala%20o,z%C5%82%3B%20powy%C5%BCej%20800%20m%20kw>

Tabela 108. Oszacowanie kosztów wynajmu lokalu dla lat, w których planowo będą odbywać się wybory

Rok	Liczba lokali do wynajęcia	Średni koszt wynajęcia lokalu na czas wyborów (PLN)	Całkowity koszt poniesiony w danym roku (PLN)
2024	4 240	1 048	4 443 520
2025	7 632	1 080	8 242 560
2026	0	0	0
2027	10 175	1 135	11 548 625
2028	10 175	1 164	11 843 700
2029	10 175	1 193	121 38 775
2030	10 175	1 222	12 433 850
2031	10 175	1 253	12 749 275
2032	0	0	0
2033	10 175	1 316	13 390 300

* Kalkulacji dokonano tylko dla lat, w których odbywają się wybory prezydenckie, samorządowe, parlamentarne lub do Parlamentu Europejskiego

Źródło: Opracowanie własne

16.5.2. Koszt elektronicznego urządzenia do głosowania

Zgodnie z nowym brzmieniem Ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wyborca z niepełnosprawnością może w lokalu wyborczym głosować za pomocą elektronicznego urządzenia do głosowania. Urządzenie powinno zostać udostępnione w co najmniej jednym na terenie gminy lokalu obwodowej komisji wyborczej. Do oszacowania kosztu urządzenia wzorowano się na wprowadzonym systemie głosowania w Irlandii, na Filipinach i w Indiach, gdzie ceny urządzenia wahają się od 1600 do 6000 euro za jedną maszynę (Wolf et al., 2011). Dla Polski przyjmujemy kwotę najbardziej zbliżoną dla Irlandii, czyli ok. 25 000 zł, wliczając koszt systemu i urządzenia. Zakładamy również, że na dostosowanie dodatkowego pomieszczenia do głosowania, potrzeba dodatkowo 1 000 zł. W związku z tym, koszty wyposażenia jednego lokalu w urządzenie wynosi 26 000 zł,

a całkowity koszt wyposażenia 2 489 lokali ok. 64.7 mln. Dodatkowo należy doliczyć koszt promocji urządzenia oraz odpowiednich informacji i instrukcji dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (tekst łatwy do czytania, piktogramy), jaki byłby ponoszony w roku głosowania.

Tabela 109. Oszacowanie kosztu elektronicznego urządzenia do głosowania oraz kosztów promocji

Kalkulacja	Koszt całkowity (PLN)
Liczba gmin x koszt 1 urządzenia = 2 489 x 26 000 zł	64 714 000
Liczba gmin x koszt promocji = 2 489 x 5500 zł	13 689 500

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 110. Projekcja kosztów urządzenia oraz promocji i informacji w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji

ROK	Całkowity roczny koszt promocji i informacji (zł)	Całkowity koszt urządzenia do głosowania (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	13 689 500	64 714 000	
2024	14 346 596	67 820 272	104,8
2025	14 791 340		103,1
2026	15 161 124		102,5
2027	15 540 152		102,5
2028	15 928 656		102,5
2029	16 326 872		102,5
2030	16 735 044		102,5
2031	17 153 420		102,5
2032	17 582 256		102,5
2033	18 021 812		102,5

*Pogrubioną czcionką oznaczono lata, w których odbywają się wybory prezydenckie, samorządowe, parlamentarne oraz do Parlamentu Europejskiego

Źródło: Opracowanie własne

16.5.3. Koszt głosowania korespondencyjnego

Zgodnie z nowym zapisem art. 54 Kodeksu wyborczego obok wyborców, którzy ukończyli 60. rok życia osobami uprawnionymi do głosowania korespondencyjnego są osoby z niepełnosprawnościami. Zgodnie z badaniem CBOS (2019) 77% wyborców z niepełnosprawnościami wskazywało głosowanie osobiste w lokalu wyborczym jako preferowany sposób oddania głosu. Okazuje się to być stałą tendencją – w 2014 zadeklarowało tak 75% wyborców z niepełnosprawnościami. Na tej podstawie przyjmujemy, że z możliwości głosowania korespondencyjnego skorzysta ok. 30% uprawnionych do tego wyborców z niepełnosprawnościami. Zgodnie z opracowaniem BON na podstawie danych EKSMOoN liczba osób uprawnionych do głosowania wynosi 2 945 873 Zakładamy, że liczba osób, które skorzystają z głosowania korespondencyjnego wyniesie ok. 800 000, a koszt pakietu obejmujący druk oraz wysyłkę wyniesie 25 zł.

Tabela 111. Koszt głosowania korespondencyjnego przez osoby z niepełnosprawnością

Kalkulacja	Koszt całkowity (PLN)
Średni koszt głosowania korespondencyjnego 25 zł x 800 000	20 000 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 112. Projekcja kosztów głosowania korespondencyjnego w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	20 000 000	
2024	21 960 000	104,8
2025	21 609 760	103,1
2026	22 150 004	102,5
2027	22 703 754	102,5
2028	23 271 348	102,5

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2029	23 853 132	102,5
2030	24 449 460	102,5
2031	25 060 696	102,5
2032	25 687 214	102,5
2033	26 329 394	102,5

*Pogrubioną czcionką oznaczono lata, w których odbywają się wybory prezydenckie, samorządowe, parlamentarne lub do Parlamentu Europejskiego

Źródło: Opracowanie własne

16.5.4. Koszt dostępności tłumacza on-line w godzinach głosowania w wyborach powszechnych

W związku z obowiązkiem zapewniania wyborcom z niepełnosprawnościami możliwości zapoznania się z informacjami związanymi z wyborami osoby te będą miały możliwość połączenia się on-line z tłumaczem języka migowego. Przyjmujemy, że w godzinach głosowania w wyborach powszechnych (z wyłączeniem wyborów samorządowych, uzupełniających, przedterminowych itp.) w PKW będzie pełnił dyżur 5 tłumaczy. Koszt wynagrodzenia tłumacza jest opisany w art. 17 Ustawy o języku migowym innych środkach komunikowania się i powinno stanowić za godzinę nie więcej niż 2% przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Przyjmujemy, że wynagrodzenie za godzinę pracy wynosi 200 zł. Lokale wyborcze są czynne od godziny 7:00 do godziny 21:00, a więc tłumacze mieliby być dostępni przez 14 godzin.

Tabela 113. Koszt wynagrodzenia tłumaczy on-line w pojedynczych wyborach

Kalkulacja	Koszt całkowity (PLN)
Wynagrodzenie za godzinę pracy tłumacza x liczba godzin pracy x liczba tłumaczy: 200zł x 14godzin x 5	14 000

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 114. Projekcja kosztów tłumaczenia migowego online podczas wyborów powszechnych w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	14 000	
2024	14 672	104,8
2025	15 127	103,1
2026	15 505	102,5
2027	15 893	102,5
2028	16 290	102,5
2029	16 697	102,5
2030	17 115	102,5
2031	17 542	102,5
2032	17 981	102,5
2033	18 431	102,5

*Pogrubioną czcionką oznaczono lata, w których odbywają się wybory prezydenckie, parlamentarne lub do Parlamentu Europejskiego

Źródło: Opracowanie własne

16.5.5. Organizacja debat publicznych

Debaty, do których organizacji zobowiązana jest Telewizja Polska powinny być przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Rozwiązaniem zapewniającym dostępność audycji dla osób z niepełnosprawnościami słuchu jest tłumaczenie na język migowy rozumiane jako tłumaczenie dokonane przez tłumacza języka migowego.

Przyjmujemy, że w danym roku odbywają się debaty trwające łącznie 5 godzin, a koszt tłumaczenia to 200 zł/h.

Tabela 115. Projekcja kosztów tłumaczenia migowego podczas debat w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	1 000	
2024	1 048	104,8
2025	1 080	103,1
2026	1 108	102,5
2027	1 135	102,5
2028	1 164	102,5
2029	1 193	102,5
2030	1 222	102,5
2031	1 253	102,5
2032	1 284	102,5
2033	1 316	102,5

*Pogrubioną czcionką oznaczono lata, w których odbywają się wybory prezydenckie, samorządowe, parlamentarne lub do Parlamentu Europejskiego

Źródło: Opracowanie własne

16.5.6. Powołanie inspekcji lokali wyborczych

W celu zapewnienia skutecznej realizacji wymogów obejmujących lokale wyborcze zostaje wprowadzona możliwość powołania i przeprowadzenia inspekcji wybranych lokali.

Zakładamy, że w proces inspekcji zaangażowanych zostanie 400 osób w skali kraju. Koszty związane z inspekcją będą obejmowały: diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów oraz zryczałtowane diety za czas wykonywania zadań w inspekcji w wysokości 400 zł.

Przyjmujemy, że średnio na jedną osobę będą przysługiwały dwie diety, przyjmujemy, że średni koszt noclegu będzie wynosił 350 zł. Łączny koszt przypadający na jednego inspektora wynosi 799 zł, a koszt 400 inspektorów 319 600 zł.

Tabela 116. Koszt osoby przeprowadzającej inspekcję

Kalkulacja	Koszt całkowity (zł)
Dieta: 45zł x2	90
Nocleg: 300 zł	300
Ryczałt na dojazdy 20%x45 zł	9
Zryczałtowana dieta za czas wykonywania zadań w inspekcji	400
Razem	799

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 117. Projekcja kosztów inspekcji lokali wyborczych w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	319 600	
2024	334 941	104,8
2025	345 324	103,1
2026	353 957	102,5
2027	362 806	102,5
2028	371 876	102,5
2029	381 173	102,5
2030	390 702	102,5
2031	400 470	102,5
2032	410 482	102,5
2033	420 744	102,5

Źródło: Opracowanie własne

16.5.7. Podsumowanie kosztów

Poniżej przedstawiono oszacowanie kosztów przyjmując dwa możliwe warianty oszacowania kosztów dostosowania lokali wyborczych.

Tabela 118. Podsumowanie oszacowania kosztów według wariantu I

Rok	Koszt dostosowania lokali w danym roku	Koszt głosowania korespondencyjnego	Koszt urządzenia i/lub promocji	Koszt tłumaczenia migowego podczas debat	Koszt tłumaczenia migowego online	Koszt inspekcji lokali wyborczych	RAZEM
2024	181 293 920	21 960 000	78 403 500	1 048	14 672	334 941	282 008 081
2025	149 532 928	21 609 760	82 166 868	1 080	15 127	345 324	253 671 087
2026	114 907 998	0	0	0	0	0	114 907 998
2027	0	22 703 754	15 161 124	1 135	15 893	362 806	38 244 712
2028	0	23 271 348	15 540 152	1 164	0	371 876	39 184 540
2029	0	23 853 132	15 928 656	1 193	16 697	381 173	40 180 851
2030	0	24 449 460	16 326 872	1 222	17 115	390 702	41 185 371
2031	0	25 060 696	16 735 044	1 253	17 542	400 470	42 215 005

Rok	Koszt dostosowania lokali w danym roku	Koszt głosowania korespondencyjnego	Koszt urządzenia i/lub promocji	Koszt tłumaczenia migowego podczas debat	Koszt tłumaczenia migowego online	Koszt inspekcji lokali wyborczych	RAZEM
2032	0	0	0	0	0	0	0
2033	0	26 329 394	17 582 256	1 316	0	420 744	44 333 710

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 119. Podsumowanie oszacowania kosztów według wariantu II

Rok	Koszt wynajmu dostosowanych lokali	Koszt głosowania korespondencyjnego	Koszt urządzenia i/lub promocji	Koszt tłumaczenia migowego podczas debat	Koszt tłumaczenia migowego online	Koszt inspekcji lokali wyborczych	RAZEM
2024	4 443 520	20 960 000	78 403 500	1 048	14 672	334 941	104 157 681
2025	8 242 560	21 609 760	82 166 868	1 080	15 127	345 324	112 380 719
2026	0	0	0	0	0	0	0

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Rok	Koszt wynajmu dostosowanych lokali	Koszt głosowania korespondencyjnego	Koszt urządzenia i/lub promocji	Koszt tłumaczenia migowego podczas debat	Koszt tłumaczenia migowego online	Koszt inspekcji lokali wyborczych	RAZEM
2027	11 548 625	22 703 754	15 161 124	1 135	15 893	362 806	49 793 337
2028	11 843 700	23 271 348	15 540 152	1 164	0	371 876	51 028 240
2029	121 38 775	23 853 132	15 928 656	1 193	16 697	381 173	40 180 851
2030	12 433 850	24 449 460	16 326 872	1 222	17 115	390 702	53 619 221
2031	12 749 275	25 060 696	16 735 044	1 253	17 542	400 470	54 964 280
2032	0	0	0	0	0	0	0
2033	13 390 300	26 329 394	17 582 256	1 316	0	420 744	57 724 010

Źródło: Opracowanie własne

16.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

16.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

16.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

16.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Działania podejmowane w odpowiedzi na nowe przepisy mające na celu zwiększyć możliwości udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym nie będą poddawane okresowym ewaluacjom. Należy jednak monitorować i gromadzić w kolejnych latach dane na temat odsetka lokali wyborczych w gminach dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami, liczby urządzeń do głosowania, a także liczby osób korzystających z możliwości głosowania korespondencyjnego.

17. Edukacja

17.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Pomimo istniejących ogólnych ram legislacyjno-organizacyjnych oraz prawa rodziców do wyboru ścieżki kształcenia swojego dziecka i obowiązków nałożonych na szkoły, placówki i uczelnie, nadal występują trudności w realizacji przepisów prawa w codziennej praktyce przedszkoli, szkół, placówek edukacyjnych i uczelni w zakresie realizacji zadań związanych z potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi dzieci i młodzieży, zarówno uczniów jak i studentów, oraz wszystkich osób z niepełnosprawnościami uczących się i pragnących rozwijać się poprzez edukację niezależnie od ich statusu i wieku. W związku z tym proponuje się szereg rozwiązań dotyczących statusu ucznia, uprawnień do przyjęcia do placówki na preferencyjnych warunkach, szkoleń i form kształcenia, a także zasad finansowania placówek czy zatrudniania asystentów ucznia.

17.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

1) Mając na uwadze toczące się w resorcie edukacji prace w zakresie uzyskania „statusu ucznia” przez obecnych „wychowanków” ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, a także dla zapewnienia spójności systemu wsparcia dziecka, konieczne jest przeniesienie art. 7 pkt 1-3 i pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego do ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. „Prawo oświatowe”. Proponowana zmiana ma również walor podnoszenia świadomości na temat prawa do równego traktowania dzieci z niepełnosprawnościami, w tym z niepełnosprawnością intelektualną.

2) W ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 rozszerza się katalog osób uprawnionych do przyjęcia dziecka do placówki na preferencyjnych warunkach, zawarty w art. 11 ust. 2 pkt 3, o rodziców/opiekunów prawnych z niepełnosprawnościami bądź rodziny, w których rodzeństwo dziecka mającego uczęszczać do placówki jest z niepełnosprawnością. W obecnym kształcie przepisy nakładają na samorządy obowiązek ustalenia preferencyjnych warunków przyjęć jedynie dla dzieci z niepełnosprawnościami, co uznać trzeba za krok w dobrą stronę, jeżeli chodzi o wyrównanie szans w dostępie do usług opiekuńczych. Należy jednak zauważyć, iż nie tylko posiadanie dziecka z niepełnosprawnością należy do czynników znacząco utrudniających rodzicom codzienne funkcjonowanie czy podejmowanie aktywności zawodowych i społecznych. Rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do przyjęcia dziecka do placówki na warunkach preferencyjnych o rodziców/opiekunów prawnych z niepełnosprawnościami oraz rodziców

wychowujących inne, niż uprawnione do uczęszczania do placówki, dziecko z niepełnosprawnością znacząco ułatwi codzienne funkcjonowanie ww. osób oraz pełnienie innych ról społecznych.

3) Kolejna zmiana polega na uwzględnieniu w planach finansowych organów prowadzących placówki, o których mowa w ustawie oraz jednostek samorządu terytorialnego i administracji centralnej, udzielających dotacji na ich działalność, zwiększonych kwot służących pokryciu kosztów uczęszczania do placówki dziecka z niepełnosprawnością.

4) Propozycja zmiany obowiązujących przepisów obejmuje uwzględnienie w programie szkoleń, o których mowa w art. 16 oraz art. 39 ustawy, regulowanych rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresu programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym oraz dziennego opiekuna, tematyki związanej z niepełnosprawnością i zagrożeniem niepełnosprawnością w wymiarze minimum 20 godzin.

5) W projekcie zmian w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe przewiduje się zapewnienie możliwości realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych w szkołach policealnych na zasadach analogicznych do realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych w pozostałych typach szkół, a w ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych zapewnienie finansowania realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych. Zmiana przepisów zapewni dostęp do kształcenia policealnego osobom posiadającym specjalne potrzeby edukacyjne, w tym osób z niepełnosprawnościami.

6) Celem zmian w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym jest wdrożenie do systemu edukacji usługi wspierającej ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jaką jest asystent ucznia. Celem takiego zindywidualizowanego wsparcia jest ułatwienie skutecznej edukacji i praktycznego włączenia w życie społeczności szkolnej. Asystent ucznia może być zatrudniony w przedszkolach i szkołach każdego typu, a jego zadaniem będzie wspieranie ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w codziennym funkcjonowaniu w społeczności szkolnej, zarówno w trakcie zajęć lekcyjnych, jak i pozalekcyjnych. Asystent może wspierać jednego lub kilku uczniów, jeśli taka byłaby potrzeba, a asystent miał możliwość wspierania kilku osób. Asystent ucznia może być zatrudniony na wniosek ucznia posiadającego w stosownym orzeczeniu wskazania do tej formy wsparcia lub jego opiekuna prawnego. Ekspercko oszacowano próg 8% osób z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, które korzystałyby z usług asystenta ucznia w wymiarze średnio 30 godzin tygodniowo.

7) W ramach zaproponowanych zmian ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” dokonano przeformułowania przepisu art. 11 ust. 6 określającego podstawowe zadania uczelni wobec osób z niepełnosprawnościami. Zmiana ta wynika z konieczności zapewnienia zgodności z art. 24 ust. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w świetle którego obowiązkiem państwa jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do powszechnego szkolnictwa wyższego i zagwarantowanie stosowania racjonalnych usprawnień w tym obszarze. Przyjęcie proponowanego nowego brzmienia art. 11 ust. 6 zapewni również spójność tego przepisu z art. 365 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”, zgodnie z którym uczelnia otrzymuje środki publiczne na realizację zadań związanych z zapewnieniem osobom z niepełnosprawnościami warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 11 ust. 6 tej ustawy podstawowy obowiązek uczelni w postaci „zagwarantowania” warunków osobom z niepełnosprawnościami do pełnego udziału w życiu społeczności uczelni zostanie jednoznacznie sformułowany.

8) Zmiany w treści rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela mają na celu przygotowanie przyszłych nauczycieli i nauczycielek do pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnościami. Stawiając wymagania w tym zakresie względem organów prowadzących placówek oświatowych, a pośrednio kadry dydaktycznej, należy stworzyć warunki do zdobycia wiedzy i doświadczenia (warsztatu) z zakresu współpracy z dziećmi i młodzieżą ze szczególnymi potrzebami. Szczególnie istotną rolę odgrywają praktyki zawodowe, uwzględniające konkretny wymiar godzinowy w jednostkach specjalnych i integracyjnych. Praktyczne doświadczenia w pracy z uczniami i uczennicami z niepełnosprawnościami jest jedyną skuteczną metodą wypracowania warsztatu przyszłej kadry nauczycielskiej. Każdy nauczyciel czy nauczycielka bez względu na to, czy pracuje w szkole specjalnej, integracyjnej, czy ogólnodostępnej, powinien/powinna dysponować przygotowaniem, wiedzą i doświadczeniem w zakresie szczególnych potrzeb uczniów i uczennic.

17.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Ze względu na bardzo ogólnie postawiony problem, jakim jest prawidłowa realizacja postanowień art. 24 KPON⁵³ i prawa do edukacji uczniów z niepełnosprawnościami, a także na odmienne sposoby definiowania niepełnosprawności, systemów orzecznictwa, kształcenia nauczycieli, itp. w poszczególnych krajach, a co za tym idzie choćby różnego odsetka uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i niepełnosprawnością⁵⁴, trudno mówić o jednolitych rozwiązaniach unijnych w tym zakresie.

W przypadku najbardziej kosztownej propozycji, czyli asystenta ucznia to jest on normą w wielu krajach jako osoba wspierająca nauczyciela, w tym nauczyciela specjalnego w ramach edukacji⁵⁵. Obecnie realizowany jest przez MEiN projekt "Asystent ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych- pilotaż" (ASPE), który ma na celu opracowanie standardów usług asystenckich oraz przygotowania założeń prawnych⁵⁶. Jego zakończenie planowane było na wrzesień 2023 roku, a powstałe w nim rozwiązania są całkowicie niezależne, np. w projekcie ASPE zakłada się możliwość zatrudnienia asystenta ucznia z wyłączeniem szkół specjalnych, ale za to uwzględniając uczniów niedostosowanych społecznie, bądź zagrożonych niedostosowaniem.

---

⁵³ Założenia dotyczące tego, jak interpretować art. 24 KPON można znaleźć w Komentarzu Generalnych nr 4: CRPD/C/GC/4, <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-4-article-24-right-inclusive>

⁵⁴ Patrz np. opisy poszczególnych systemów wsparcia zamieszczone na stronie Europejskiej Agencji na rzecz Rozwoju Edukacji Specjalnej i Włączającej <https://www.european-agency.org/country-information>

⁵⁵ Patrz: <http://data.europa.eu/esco/occupation/1f137f0b-7097-4583-9d1b-b69e57369319>

⁵⁶ Okres realizacji projektu 04.05.2020 roku do 30.09.2023 roku, <https://asystentspe.pl/o-projekcie>

17.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 120. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami ogółem	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną 3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN	Poprawa dostępności i jakości edukacji, dla osób z niepełnosprawnościami. Szczegółowy wpływ trudny do oszacowania bez dookreślenia ostatecznych rozwiązań
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niepełnosprawność (bez uwzględnienia niedostosowania społecznego)	263 047	Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego - Otwarte Dane ⁵⁷	Dostępność różnych form wsparcia, w szczególności asystenta ucznia

⁵⁷ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/182,dane-statystyczne-uczniow-z-orzeczeniem-o-potrzeb-kształcenia-specjalnego>

17.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

W przypadku asystenta ucznia przyjęto, że uprawnienie obejmuje wszystkich uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niepełnosprawność. Zgodnie z danymi na 30 września 2022 roku jest to 263047 osób. Dane te posłużyły do opracowania dwóch wariantów kosztowych, a w toku dyskusji do OSR zaproponowany został drugi z nich i to on stanowi podstawę do finalnych wyliczeń.

Zgodnie z założeniami jeden asystent może zajmować się więcej, niż jednym uczniem, ale też asystencji nie można odmówić osobie jej potrzebującej i nie ma jasno zdefiniowanego przysługującego wymiaru wsparcia. To, czego brakuje, to dyskutowanego w ramach systemu oświaty nowego, bardziej zindywidualizowanego oceniania potrzeb ucznia i tym samym dokładniejszej oceny, komu i w jakim wymiarze można byłoby przydzielić asystenta. W wariantcie pierwszym odwołano się do już istniejącego rozwiązania w postaci wag subwencyjnych, gdy w drugim punkcie odniesienia była ocena ekspercka dokonana przez partnerów społecznych.

Wariant 1

W ramach już istniejących rozwiązań jedynym obiektywnym wskaźnikiem jest wysokość dodatkowej wagi subwencyjnej, która wskazuje na najwyższą potrzebę wsparcia w odniesieniu od uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz autyzmem, w tym Zespołem Aspergera. Zakładając czas pobytu ucznia w szkole na około 20-30 godzin lekcyjnych w tygodniu (w zależności od etapu kształcenia) oraz przy braku jakichkolwiek dodatkowych kryteriów w oszacowaniu przyjęto, że najwyższa waga subwencyjna jest równa połowie etatu. Zmniejszając odpowiednio liczbę godzin i zaokrąglając do połowy w przypadku wagi 3,6 daje to 7,5 godziny, 2,9 to 6 godzin, a 1,4 to 3 godziny tygodniowo na ucznia. Zdajemy sobie sprawę z dosyć dużej arbitralności tego oszacowania, ale ze względu na niedoskonałości istniejącego systemu orzecznictwa brakuje alternatywnych metod szacowania, które uwzględniłyby w większym stopniu fakt, że przykładowo niektóre tzw. wysoko funkcjonujące osoby ze spektrum autyzmu radzą sobie w placówkach oświatowych relatywnie dobrze z niewielkim dostosowaniem, gdy niektórzy uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim wymagają stałego wsparcia. Jednak nierówność ta istnieje w obecnym systemie wag subwencyjnych, a tu z braku alternatyw nierówność ta została powielona.

Jednocześnie relatywnie niewielkie kwalifikacje, które pozwalałyby na zostanie asystentem ucznia oraz punkt odniesienia, jakim jest wynagrodzenie początkujących nauczycieli pozwala założyć, że wynagrodzenia takiego asystenta powinno być zbliżone do wynagrodzenia

minimalnego, a samo stanowisko byłoby stanowiskiem niepedagogicznym, czyli nie miałyby zastosowania uregulowania Karty Nauczyciela. Stąd przyjęte założenie o wynagrodzeniu w roku zerowym (2023) w wysokości 3600 zł brutto. Wyższe powodowałyby, że asystenci zarabialiby więcej od początkujących nauczycieli pomimo możliwości posiadania niższych kwalifikacji. Tu również należy zaznaczyć, że kwoty te mogą powodować trudności w znalezieniu chętnych do pracy asystenta, w szczególności w przypadku szkół, które ze względu na pojedynczych uczniów z niepełnosprawnością nie są w stanie zaoferować potencjalnemu asystentowi pełnego etatu.

Tabela 121. Kalkulacja zapotrzebowania na godziny asystencji – wariant 1

Populacja uczniów	liczba uczniów	waga s.	godziny wsparcia w tygodniu	zapotrzebowanie na wsparcie w tygodniu	zapotrzebowanie na wsparcie w miesiącu (4 tygodnie)
z n. sprzężoną	57 591	9,5	20	1 151 820	4 607 280
z autyzmem, w tym ZA	81 505	9,5	20	1 630 100	6 520 400
niestyszący	1 920	3,6	7,5	14 400	57 600
słabostyszący	10 585	3,6	7,5	79 387,5	317 550
NI w stopniu umiarkowanym	16 485	3,6	7,5	123 637,5	494 550
NI w stopniu znacznym	1 765	3,6	7,5	13 237,5	52 950
niewidomi	246	2,9	6	1 476	5 904
słabowidzący	7 980	2,9	6	47 880	191 520
z n. ruchową w tym afazją	37 872	2,9	6	227 232	908 928
NI w stopniu lekkim	47 098	1,4	3	141 294	565 176
Ogółem	263 047			3 430 464,5	13 721 858
w przeliczeniu na liczbę etatów (dot. tylko kolumny zapotrzebowanie na wsparcie w miesiącu)					81678

Dodatkowo przyjmujemy, że asystent byłby zatrudniony przez cały rok, w tym 37 tygodni efektywnej nauki w roku szkolnym i 10 miesięcy efektywnej pracy oraz dwa miesiące na urlop, przygotowania, szkolenia itp. Zakładając łączną liczbę etatów na 81 678, a koszt bazowy na 4 337,28 zł (wynagrodzenie minimalne od 1 lipca 2023 r z kosztami pracodawcy miesięcznie) to łączny koszt roczny to 4,25 mld.

Wariant 2 – wybrany jako podstawowy

Ze względu na to, że wagi subwencyjne naliczane są w związku z przyczyną niepełnosprawności, np. autyzmem czy niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i nie są powiązane z faktyczną zindywidualizowaną oceną potrzeb partnerzy społeczni ekspercko zaproponowali próg 8% osób z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, które korzystałyby z usług asystenta ucznia w wymiarze średnio 30 godzin tygodniowo. Rozwiązanie to uniezależnia otrzymanie odpowiedniego wsparcia od posiadania odpowiedniej niepełnosprawności, a odnosi się do zapotrzebowania na wsparcie. Odsetek wynika ze średniej liczby osób deklarujących potrzebę otrzymywania pomocy asystenckiej w codziennych czynnościach. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę osób z orzeczeniem w wysokości 263 047 osób przekłada się to w zaokrągleniu na 21 044 potencjalnych użytkowników, a w przeliczeniu na 30 godzin wsparcia tygodniowo i przy zachowaniu takich samych założeń, jak w wariantcie pierwszym co do warunków pracy i wysokości wynagrodzenia daje to kwotę 782,3 mln złotych.

Tabela 122. Kalkulacja zapotrzebowania na godziny asystencji – wariant 2

Populacja uczniów	liczba uczniów	godziny wsparcia w tygodniu	zapotrzebowanie na wsparcie w tygodniu	zapotrzebowanie na wsparcie w miesiącu (4 tygodnie)
8% korzystających z asystencji osobistej	21 044	30	631 320	2 525 280
Wysokość kosztów				
liczba etatów	15 031			
koszt 1 etatu brutto z kosztami pracodawcy miesięcznie (zł)	4 337,28			
Łączny koszt roczny, ceny z 2023 r. (mln zł)	782,3			

Warto również podkreślić, że niezależnie od asystencji część proponowanych rozwiązań z całą pewnością powinna pociągnąć za sobą dodatkowe wydatki, ale ze względu na dosyć ogólny sposób sformułowania przepisów są one niemożliwe do policzenia. Na przykład propozycja, by zapewnić takie samo wsparcie, co we wcześniejszych etapach kształcenia uczniom szkół policealnych, choćby biorąc pod uwagę rozbieżność orzecznictwa osób dorosłych i trudną do oszacowania liczbę osób wymagających wsparcia, obejmuje potencjalnie populację wszystkich dorosłych osób z niepełnosprawnością. Podobnie

przeformułowania przepisu art. 11 ust. 6 określającego podstawowe zadania uczelni wobec osób z niepełnosprawnością. W przypadku zmiany podziału godzin w ramach standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela można potraktować je jako nie wywierające wpływu na sektor finansów publicznych, bo dotyczą przede wszystkim doprecyzowania miejsca wykonywania praktyk, a nie ogólnej liczby godzin.

17.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Proponowane rozwiązania mogłyby wpłynąć na edukację oraz rynek usług na rzecz osób z niepełnosprawnościami poprzez pojawienie się nowego typu specjalisty, jakim jest asystent ucznia. Zakładamy, że asystenci ucznia mogliby w przyszłości zajmować się również asystencją osobistą poza placówkami oświatowymi. Jednak wpływ ten jest niemierzalny.

17.7. Wpływ na rynek pracy

Wygenerowanie około 15 tysięcy nowych miejsc pracy miałyby istotny wpływ na sektor edukacji oraz usług na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Zwracamy jednak uwagę na to, że znalezienie i zatrudnienie takiej liczby asystentów w krótkim czasie (od 2024 roku) byłoby – w szczególności przyjmując założenie o wynagrodzeniu na poziomie płacy minimalnej – wyzwaniem.

17.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane zmiany wpłynęłyby pozytywnie, choć niemierzalnie, na gospodarstwa domowe osób z uczącymi się osobami z niepełnosprawnościami poprzez zwiększenie dostępności edukacji oraz jakości wsparcia.

17.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Przygotowane rozwiązania nie zawierały propozycji ewaluacji efektów projektu oraz mierników. Zakładamy, że można byłoby wykorzystać dane związane z odsetkiem osób z niepełnosprawnościami kontynuujących naukę oraz uzyskujących dany poziom wykształcenia. W przypadku asystentów proponujemy z jednej strony liczbę uczniów objętych wsparciem, z drugiej liczbę zatrudnionych asystentów.

18. Rynek pracy

18.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Polsce należy do najniższych w Europie, a ich aktywność zawodowa nadal znacząco odbiega od aktywności zawodowej osób bez niepełnosprawności mimo podejmowanych działań na rzecz integrowania OzN na rynku pracy. W 2019 r. współczynnik aktywności zawodowej osób bez niepełnosprawności w wieku produkcyjnym wynosił 81,0%, wskaźnik zatrudnienia 78,4%, a stopa bezrobocia 3,4%. Różnica między wskaźnikiem zatrudnienia osób bez niepełnosprawności i z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym wyniosła 51,6 pkt. proc., a między stopą bezrobocia tych dwóch grup – 3,8 pkt. proc. (Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych). Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej zostały określone w ustawie z dnia z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690 z późn. zm.). Wymienione akty prawne stanowią zarys przepisów prawnych związanych z art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Warto także wspomnieć, że na poziomie strategicznym kwestie pracy i zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami określa „Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030” (M.P. 2021 poz. 218). Do zagadnienia pracy zawodowej odnosi się ona już w celu głównym, a także w jednym z priorytetów (priorytet IV. Praca).

Należy także podkreślić, że w obecnie funkcjonującym systemie osoby z niepełnosprawnościami są często uprzedmiotowione - ich prawo do podejmowania decyzji w swoim imieniu i poczucie kontroli nad własną sytuacją są w znacznym stopniu ograniczone. Obowiązujący na mocy ustawy mechanizm racjonalnych usprawnień nie jest w wystarczającym stopniu zindywidualizowany, brakuje mechanizmów umożliwiających korzystanie ze wszystkich niezbędnych rozwiązań, w tym np. z asystencji osobistej w miejscu pracy. OzN nie mają dostępu do ogólnych programów poradnictwa specjalistycznego i zawodowego, usług pośrednictwa pracy oraz szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego na zasadach równości z innymi osobami.

Punktem wyjścia do wprowadzanych zmian legislacyjnych było przyjęcie podejścia skoncentrowanego na osobie, rozpoznanie podmiotowości i indywidualnych potrzeb każdej osoby, niezależnie od poziomu sprawności. W odniesieniu do zmiany podejścia systemowego konieczne jest przyjęcie założenia, że domyślnym rynkiem pracy OzN powinien być rynek otwarty. Nie oznacza to całkowitej rezygnacji z rynku chronionego. Sposób funkcjonowania chronionego rynku pracy wymaga jednak głębokich przemian. Istnieje konieczność

wyeliminowania sytuacji, w których zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami ze względu na funkcjonujący system dofinansowania traktowane jest przez część podmiotów prywatnych jako „sposób na biznes”, co prowadzi do uprzedmiotowienia osób z niepełnosprawnościami.

Zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami może podejmować zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Tymczasem dotychczasowe rozwiązania wspierające ich zatrudnienie i udzielana im przez władze publiczne pomoc w przysposobieniu do pracy nie przyczyniają się w pożądanym stopniu do wzrostu wskaźnika ich zatrudnienia, utrzymania zatrudnienia, bądź powrotu na rynek pracy. Z kolei rozwiązania służące rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz instytucje kształtujące różne formy pracy chronionej nie wzmacniają aktywności zawodowej OzN, nie uwzględniają ich rzeczywistych potrzeb i nie tworzą mechanizmu przechodzenia osób z niepełnosprawnościami z chronionego na otwarty rynek pracy. Konieczne wydaje się zapewnienie mechanizmów umożliwiających przechodzenie z systemu pracy chronionej na otwarty rynek pracy przy jednoczesnym zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa zatrudnienia, w tym możliwość powrotu do ZAZ czy WTZ po czasowym okresie zatrudnienia na rynku otwartym (próbki pracy, zatrudnienia na umowie próbnej, umowy zlecenia). System powinien być na tyle elastyczny, że zakłada możliwości podejmowania prób pracy na otwartym rynku pracy.

Także sposób funkcjonowania otwartego rynku pracy dla osób z niepełnosprawnościami wymaga reform. W szczególności warte rozważenia wydaje się zmniejszenie progu 6% wskaźnika zatrudnienia OzN do 4%. Chociaż wprowadzenie zmian w tym zakresie wymaga przeprowadzenia symulacji związanych z wpływem zmiany na budżet PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN), to warte rozważenia jest zmniejszenie progu przy jednoczesnym podwyższeniu kar za niespełnianie wskaźnika. Pełne upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy wymaga także przeformułowania systemu dofinansowań dla pracodawców. O ile samo funkcjonowanie systemu dofinansowań wydaje się zasadne, o tyle powinno być on wprost powiązany z mechanizmem racjonalnych usprawnień. Wysokość kwoty dofinansowania dla pracodawcy powinna być powiązana z faktycznymi wyższymi kosztami zatrudnienia i utrzymania w pracy konkretnego pracownika z niepełnosprawnością oraz wynikać z indywidualnych możliwości i potrzeb tego pracownika. Sam mechanizm racjonalnych usprawnień w pracy również wymaga wzmocnienia. Konieczne jest uregulowanie prawnej sytuacji asystentów osobistych w taki sposób, by wyeliminować sytuacje w których asystent nie może wspierać osoby wykonującej pracę. Dodatkowe uprawnienia pracownicze, takie jak urlop rehabilitacyjny czy skrócony czas pracy nie powinny być rozwiązaniem domyślnym, ale zindywidualizowanym rozwiązaniem uzależnionym od faktycznych potrzeb i możliwości pracownika z niepełnosprawnością. Poprawa możliwości

wejścia OzN na otwarty rynek pracy wymaga wzmocnienia roli publicznych służb zatrudnienia w tym procesie. Osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć zapewniony dostęp do aktywnych instrumentów rynku pracy na takich zasadach, jak osoby bez niepełnosprawności.

Proponowane zmiany dotyczące funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) są wynikiem potrzeby realizacji założeń zawartych w priorytecie IV pkt. 1.4. Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021 - 2030 oraz w priorytecie III pkt. 3.3. Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin "Za życiem".

Pozwolą one na osiągnięcie następujących celów:

1. Umożliwienie łatwego "powrotu" osoby z niepełnosprawnością, która była uczestnikiem WTZ, do WTZ w sytuacji dużych trudności w funkcjonowaniu na rynku pracy.
2. Poszerzenie katalogu instrumentów aktywizacji zawodowej dostępnych dla uczestników WTZ poprzez zwiększenie dostępności do płatnych staży zawodowych, próbnego zatrudnienia i świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej,
3. Zwiększenie roli zajęć klubowych jako alternatywy dla byłych uczestników WTZ, które utraciły zatrudnienie.

Uzasadnieniem dla proponowanych zmian są istniejące utrudnienia w płynnym przechodzeniu uczestnika WTZ na rynek pracy, a w przypadku utracenia zatrudnienia - również powrotu do WTZ w celu dalszej aktywizacji społecznej i zawodowej.

Obecne przepisy powodują, że, choć osoba z niepełnosprawnością opuszczająca WTZ w celu podjęcia zatrudnienia ma pierwszeństwo w ponownym przyjęciu do WTZ, to w praktyce zmuszona jest czekać wiele miesięcy na możliwość powrotu do WTZ z powodu braku wolnych miejsc. Proponowane umożliwienie uczestnikowi WTZ zachowania swojego statusu do 120 dni od momentu podjęcia zatrudnienia powoduje, że stworzona zostaje tzw. "poduszka bezpieczeństwa". Może on w tym okresie korzystać ze wsparcia WTZ w celu utrzymania zatrudnienia, a w przypadku utraty zatrudnienia po okresie próbnym rozwiązanie to pozwala osobie z niepełnosprawnością na płynny powrót do regularnej terapii zajęciowej. Takie poczucie bezpieczeństwa ma duże znaczenie zarówno dla osób z niepełnosprawnościami, jak również ich rodzin, i będzie pozytywnie wpływać na podejmowanie decyzji o rozpoczęciu zatrudnienia.

Kolejną barierą dla aktywności zawodowej jest brak możliwości czasowego zachowania statusu uczestnika WTZ przy jednoczesnym podjęciu odpłatnej aktywności. Obecnie uczestnik WTZ, który otrzyma propozycję zawarcia umowy cywilnoprawnej czy odpłatnego

stażu choćby w minimalnym zakresie, automatycznie traci możliwość kontynuowania uczestnictwa w WTZ. Podjęcie jakiegokolwiek odpłatnej aktywności zawodowej traktowane jest bowiem jako zakończenie procesu aktywizacji zawodowej. To jest błędne założenie, ponieważ w praktyce jest to jedynie kolejny krok w procesie aktywizacji zawodowej, który wymaga dalszego wspierania uczestnika po stronie WTZ.

Jednocześnie propozycja ta zakłada, że z uwagi na stosunek łączący uczestnika WTZ z podmiotem prowadzącym warsztat oraz zadanie realizowane przez warsztat, ograniczenia dotyczącego okresu i wymiaru świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej nie stosuje się do umów zawartych z podmiotem prowadzącym WTZ.

Obecnie zajęcia klubowe organizowane w minimalnym zakresie 5 godzin miesięcznie nie stanowią żadnej alternatywy dla osób, które były uczestnikami WTZ i utraciły ten status w wyniku podjęcia zatrudnienia, a następnie utraciły to zatrudnienie po okresie 120 dni od jego rozpoczęcia. Często wielomiesięczne oczekiwanie uczestnika na powrót do WTZ stanowi przyczynę utraty umiejętności nabytych wcześniej w ramach prowadzonej przez warsztat rehabilitacji społecznej i zawodowej, co w konsekwencji wpływa negatywnie na szanse na włączenie osoby z niepełnosprawnością w główny nurt życia społecznego i zawodowego. Propozycja uruchomienia intensywniejszych (minimum 20 godzin tygodniowo) zajęć klubowych dedykowanych osobom, które były uczestnikami WTZ i utraciły ten status w wyniku podjęcia zatrudnienia, a następnie utraciły to zatrudnienie po okresie 120 dni od jego rozpoczęcia, pozwoli na natychmiastowe rozpoczęcie terapii zajęciowej i korzystnie wpłynie na aktywność społeczną i zawodową osoby z niepełnosprawnością.

Proponowana zmiana daje możliwość przeznaczenia dochodu ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii na cel związany z ich rehabilitacją zawodową i społeczną. To szersze względem dotychczasowego ujęcie pozwoli na bardziej elastyczne reagowanie na potrzeby uczestników WTZ, nie tylko w zakresie ich integracji, a jednocześnie wprowadza powiązanie z celem działania WTZ określonym w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

18.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

W obszarze rynku pracy proponowane zmiany koncentrują się na upodmiotowieniu osób z niepełnosprawnościami i włączaniu ich w główny nurt życia społecznego. Postulowane zmiany dotyczą racjonalnych usprawnień w miejscu pracy, funkcjonowania podmiotów

chronionego rynku pracy i warsztatów terapii zajęciowej oraz finansowania i działania PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN).

Zrównanie statusu OzN poszukujących pracy ze statusem osób bezrobotnych: proponuje się zmiany w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690 z późn. zm.). Zmiany te mają na celu zrównanie statusu OzN poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej ze statusem osób bezrobotnych w dostępie do wybranych usług rynku pracy lub instrumentów rynku pracy. Dzięki postulowanemu rozwiązaniu OzN będą miały lepszy dostęp do wsparcia np. urzędów pracy, jednocześnie przeprowadzone analizy wskazują, że poziom bezrobocia ogółem może nieznacznie wzrosnąć.

Usprawnienia w miejscu pracy: postuluje się przeniesienie do ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1510 z późn. zm.) przepisów dotyczących obowiązku zapewnienia przez pracodawcę racjonalnych usprawnień w zatrudnieniu, zawartego w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jednocześnie proponuje się uzupełnienie ich o przepisy określające w sposób bardziej precyzyjny pojęcie „nieproporcjonalnie wysokich obciążeń” oraz sposobu dokonywania ich oceny. W projekcie zobowiązuje się pracodawcę do uzgodnienia sposobu zapewnienia racjonalnego usprawnienia z osobą, której ono przysługuje, oraz sporządzania dokumentacji przebiegu oceny o zakresie obciążeń związanych z wprowadzeniem racjonalnego usprawnienia i dokonanych w jej ramach ustaleń. Dzięki proponowanym zmianom racjonalne usprawnienia będą adekwatne i kompatybilne z potrzebami OzN, a kandydat na pracownika/pracownik z niepełnosprawnością będzie włączony w projektowanie usprawnienia, z którego ma w przyszłości korzystać. W ramach przepisów antydyskryminacyjnych w Kodeksie projektuje się również obowiązek zezwalania przez pracodawcę na wstęp asystenta osobistego OzN na teren zakładu pracy, za wyjątkiem sytuacji, gdy obecność asystenta osobistego OzN mogłaby spowodować zagrożenie dla zdrowia lub życia jego lub osób przebywających na terenie zakładu pracy albo mogłaby prowadzić do naruszenia istotnego interesu pracodawcy. Kolejną proponowaną zmianą w Kodeksie jest wprowadzenie obowiązku uwzględnienia przez pracodawcę wniosków o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy złożonych przez pracownika z niepełnosprawnością. Zmiana ta stanowi odpowiedź na konieczność wprowadzenia rozwiązań umożliwiających większą elastyczność w zakresie organizacji pracy pracowników z niepełnosprawnościami. Potrzeba elastycznej organizacji pracy może wynikać z uwarunkowań związanych z niepełnosprawnością, z rodzaju wykonywanej pracy oraz przemian technologicznych

dokonujących się w ostatnich latach także w obszarze zatrudnienia. Po doświadczeniach pandemii koronawirusa pracodawcy mają już doświadczenia związane z pracą zdalną, co powinno ułatwić wprowadzenie w życie sugerowanych rozwiązań. Podsumowując, dzięki proponowanym zmianom poprawi się jakość i trwałość zatrudnienia OzN.

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) postuluje się uszczegółowienie regulacji dotyczącej pracowników pomagających pracownikowi z niepełnosprawnością. Na wniosek pracownika z niepełnosprawnością o racjonalne usprawnienie, pracodawca wyznacza pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika z niepełnosprawnością na stanowisku pracy. Pracodawca po uzgodnieniu z pracownikiem z niepełnosprawnością określa sposób i zasady wykonywania określonych czynności. Uzpełnienie to daje podstawę do rzeczywistego wykorzystywania wspomnianego instrumentu, który do tej pory był określony jedynie w zakresie możliwości otrzymania przez pracodawcę dofinansowania na pokrycie części wynagrodzenia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu. Będzie też sprzyjało utrzymaniu miejsca pracy przez OzN.

Zmiany na chronionym rynku pracy: w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) proponuje się zapis, by zakłady pracy chronionej (ZPCh) mogły być prowadzone jedynie przez podmioty sektora publicznego i organizacje społeczne. W projekcie wskazano, że status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej może uzyskać pracodawca będący podmiotem publicznym w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 11 września 2019 r. „Prawo zamówień publicznych” (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 z późn. zm.), przedsiębiorstwem społecznym w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o ekonomii społecznej lub organizacją pozarządową lub podmiotem wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 i 1265) spełniający obowiązujący dotąd warunki. Oznacza to że ZPCh nie będą mogły być prowadzone przez podmioty nastawione jedynie na zysk. Ponieważ jako ZPCh pozostaną jednostki faktycznie kierujące się poczuciem misji i społeczną odpowiedzialnością, OzN będą traktowane podmiotowo, a ich potrzeby brane pod uwagę.

Warsztaty terapii zajęciowej: zmiany proponowane w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) wprowadzają możliwość odbycia płatnych praktyk zawodowych

lub świadczenia pracy przez uczestnika warsztatu terapii zajęciowej. Określa się również, że uczestnik warsztatu, która podjął zatrudnienie, pozostaje uczestnikiem warsztatu przez okres 120 dni od dnia podjęcia zatrudnienia. Jest to rozszerzenie dotychczasowej ochrony uczestników warsztatów, którzy do tej pory w przypadku utraty zatrudnienia i ponownego zgłoszenia się do uczestnictwa w warsztacie mieli jedynie pierwszeństwo w rozpoczęciu terapii. Ponadto, postuluje się zwiększenie minimalnego wymiaru godzinowego zajęć klubowych dla OzN, która była uczestnikiem warsztatu i opuściła go w związku z podjęciem zatrudnienia, a następnie utraciła zatrudnienie z 5 do 20 godzin tygodniowo. Dzięki temu OzN potrzebującego szczególnego wsparcia w poszukiwaniu pracy otrzymają je w odpowiednim wymiarze. Ponadto, w planowanych zmianach w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2284) określono minimalny wymiar czasu trwania zajęć w warsztacie. Dzięki temu OzN będzie miała możliwość otrzymania pomocy w faktycznie przydatnym wymiarze. Ponadto, w rozporządzeniu doprecyzowano cele, na jakie może zostać przeznaczony dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych podczas warsztatów, w sposób zapewniający zgodność z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Centra Niezależnego Życia. W projekcie ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami postuluje się wprowadzenie Centrów Niezależnego Życia. Jednym z ich elementów będą punkty informacyjno-koordynacyjne, w ramach których będą udzielane informacje o uwarunkowaniach prawnych zatrudniania osób z niepełnosprawnościami oraz o możliwościach skorzystania ze wsparcia, jakie przysługuje pracodawcom w związku z zatrudnianiem OzN. W Centrach Niezależnego Życia będzie można również zrealizować usługę instruktazu orientacji przestrzennej w miejscu pracy. Proponowane zapisy ułatwią dostosowanie miejsc pracy do potrzeb OzN.

Zmiany w finansowaniu PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN). W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) postuluje się zmiany parametrów systemu w obowiązkowych wpłatach na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) zarówno w odniesieniu do wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami (zmniejszenie go z 6% do 4%), jak i wysokości wpłaty na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) w przypadku pracodawców niezatrudniających odpowiedniej liczby osób z niepełnosprawnościami (zwiększenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia z 40,65% do 75%).

Co więcej projekt zakłada, że podmioty publiczne utracą możliwość obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN z określonymi niepełnosprawnościami, na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240). Wyłączenie to ma dotyczyć podmiotów publicznych ze względu na ich misję oraz zobowiązania w zakresie nie tylko promocji, ale także aktywnego zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Ponadto, zgodnie z duchem Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych podmioty publiczne nie powinny wspierać segregacyjnych zakładów pracy. Jednocześnie wspomniane przepisy stosuje obecnie ok. 450 z 7,5 tys. podmiotów uprawnionych do ulgi z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN. Przekłada się to na 1,5 mln. zł z 75 mln. zł (około 2%) wykorzystanego obniżenia ogółem miesięcznie. A zatem wyłączenie podmiotów publicznych z zakresu oddziaływania omawianej regulacji nie wpłynie negatywnie na zatrudnienie OzN.

W ramach projektu przewiduje się uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych (ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240]). Zmiana ta ma na celu równe traktowanie osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Przewiduje się, że to rozwiązanie nie spowoduje spadku zatrudnienia OzN ze względu na jednocześnie projektowaną możliwość uzyskania przez pracownika dofinansowania na usprawnienia w miejscu pracy. Wiele OzN wskazuje jako przyczynę bierności zawodowej niepełnosprawność, co najprawdopodobniej oznacza niedostosowanie potencjalnych miejsc pracy do ich rodzaju niepełnosprawności. Do ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadza się przepisy umożliwiające pokrywanie ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) kosztów zakupu niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności. Wniosek o takie finansowanie może złożyć zarówno pracodawca, jak i uprawniona OzN. Nowość w tym zakresie stanowi możliwość uzyskania wsparcia finansowego przez samą osobę z niepełnosprawnością. Ma to na celu zwiększenie autonomii OzN na rynku pracy. W projekcie zmian określono również warunki dotyczące statusu ubiegającej się o finansowanie osoby i jej minimalne zaangażowanie zawodowe. Ze względu na konieczność dostosowania tego instrumentu do indywidualnych potrzeb OzN

oraz przyszłych zmian technologicznych i organizacyjnych katalog możliwych do pokrycia kosztów pozostaje otwarty, a minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego został zobowiązany do określenia, w drodze rozporządzenia, trybu postępowania w sprawach udzielania finansowania. Rozwiązanie to przyczyni się do zniwelowania barier zatrudnienia OzN oraz będzie miało pozytywny wpływ na jakość i trwałość zatrudnienia OzN.

Postuluje się także przeniesienie do Kodeksu Pracy zapisów o czasie pracy i wymiarze urlopu OzN z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240). Zapewni to odpowiednią rangę rzeczonym przepisom, a także będzie stanowiło ułatwienie dla uczestników rynku pracy. Nie bez znaczenia jest też fakt ujednolicenia stosowanej nomenklatury tak, aby była zgodna z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Zmiany w tym duchu zaproponowano również w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690, 830, 1079, 1383, 1561, 1812, 2140, 2666, 2754, z 2023 r. poz. 240 z późn. zm.).

Podsumowując, efektem wszystkich wprowadzanych rozwiązań na poziomie ogólnym powinna być skuteczniejsza realizacja postanowień KPON w Polsce oraz osiągnięcie wskaźników wynikających ze Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030.

18.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Propozycja przepisów wprowadza zmiany w dotychczasowym w systemie kwotowym, który zobowiązuje pracodawców do zatrudniania określonego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami. Celem tego typu rozwiązania jest wymuszenie na pracodawcach z otwartego rynku pracy, za pomocą argumentów ekonomicznych, tworzenia nowych i utrzymania istniejących miejsc pracy. Jest to podejście, które zostało wdrożone, między innymi, w Niemczech, Francji, Austrii, Belgii, Włoszech i Hiszpanii.

Większość państw członkowskich UE (21) stosuje kwoty. Trzy państwa skandynawskie i trzy państwa bałtyckie nie posiadają systemów kwotowych, co wydaje się wskazywać na niechęć państw północnoeuropejskich do stosowania kwot. Ponadto system prawny Wielkiej Brytanii, która w przeszłości stosowała system kwotowy, obecnie nie przewiduje kwot. Poza Europą Północną i do pewnego stopnia Europą Zachodnią systemy kwotowe są standardowym elementem polityki zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Europie. Kwoty wahają się od 2% w Hiszpanii do 7% we Włoszech (10% na Cyprze). Jednak standardowy udział dla większych pracodawców wynosi od 4% do 6%, podczas gdy niższe kwoty często dotyczą tylko małych pracodawców. W Bułgarii, Grecji, Rumunii i Hiszpanii

standardowa wielkość zatrudnienia dla pracodawcy, u którego stosuje się kwoty, wynosi 50 pracowników. Wydaje się, że pracodawcy zatrudniający mniej osób nie są w tych krajach objęci systemem kwotowym. Dla kontrastu w niektórych państwach kwotą objęci są pracodawcy zatrudniający: do 15 (Włochy), 20 (Chorwacja, Malta, Słowacja, Słowenia) lub (ponad) 25 osób (Węgry, Czechy, Luksemburg, Holandia). Podczas gdy niektóre państwa stosują kwoty tylko w odniesieniu do większych pracodawców i nie stosują zróżnicowanego udziału procentowego w zależności od wielkości zatrudnienia, to większość państw stosuje takie zróżnicowanie. To rozwiązanie pozwala na objęcie mniejszych pracodawców systemem kwotowym przy zastosowaniu niższych kwot.

W większości państw poza Europą obowiązki spełnienia warunku kwotowego podlegają przedsiębiorstwa zatrudniające od 16 do 50 osób, natomiast wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami waha się od 3% do 6%, przy czym większość krajów przyjęła kwoty w wysokości 5% pracowników. Jednak wiele systemów kwotowych pozwala na nakładanie grzywny, którą organizacje mogą zapłacić i która zwalnia je z obowiązku spełnienia warunku kwoty.

Proponowane rozwiązanie ma na celu poprawę wskaźników rekrutacji i utrzymania zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami poprzez zmniejszenie barier w miejscu pracy. W większości przypadków inicjatywy te obejmują wszystkie osoby z niepełnosprawnościami, chociaż niektóre koncentrują się na osobach z określonym rodzajem niepełnosprawności.

Przykłady obejmują:

- Zachęty finansowe dla pracodawców, aby dokonywali niezbędnych zmian, na przykład program Access to Work w Wielkiej Brytanii; Access to Work to finansowany ze środków publicznych program wsparcia zatrudnienia, którego celem jest pomoc osobom z niepełnosprawnościami w rozpoczęciu lub utrzymaniu pracy. Zapewnia praktyczne i finansowe wsparcie osobom z niepełnosprawnościami oraz przewlekłymi schorzeniami fizycznymi albo psychicznymi. Dotacja Access to Work może pomóc w opłaceniu przedmiotów lub usług, których OzN potrzebuje, w tym:
  - dostosowania sprzętu, specjalnego sprzętu lub oprogramowania;
  - tłumacza języka migowego, wsparcia usługi wideofonicznej, osób mówiących z ruchu warg lub osób sporządzających notatki;
  - dostosowanie pojazdu wykorzystywanego do dojazdu do pracy;
  - opłaty za przejazd taksówką do pracy lub pracownika wsparcia, jeśli pracownik z niepełnosprawnością nie może korzystać z transportu publicznego;
  - pracownika wspierającego lub trenera pracy;

- sprzęt ochrony osobistej dla pracownika pomocniczego, jeśli sam go zatrudnia;
- szkolenie w zakresie świadomości niepełnosprawności dla współpracowników;
- koszty przeniesienia sprzętu w przypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pracy.

Access to Work pomaga również ocenić, czy pracodawca może zaspokoić potrzeby pracownika z niepełnosprawnością poprzez wprowadzenie racjonalnych usprawnień. Pracownik może uzyskać poufne wsparcie i poradę od wyszkolonego pracownika służby zdrowia w ramach usługi wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego. Z dotacji Access to Work nie można opłacać kosztów racjonalnych usprawnień, przedmiotów, które normalnie byłyby potrzebne do wykonywania pracy, niezależnie od tego, czy jest to osoba z niepełnosprawnością czy bez, a także wsparcia, które pracodawca już kiedyś zapewniał, ale przestał je świadczyć.

- inicjatywy, takie jak elastyczne harmonogramy pracy oraz zmodyfikowane wymiary i godziny pracy, na przykładzie funduszu na życie zawodowe w Szwecji; oraz
- usługi wsparcia, takie jak JobAccess w Australii, hiszpański Krajowy Ośrodek Referencyjny ds. Autonomii Osobistej i Pomocy Technicznej, Business Disability Forum i Workplace Health Connect w Wielkiej Brytanii.
  - Serwis informacyjny i doradczy www.jobaccess.gov.au finansowany przez rząd australijski oferuje pomoc i rozwiązania w miejscu pracy dla osób z niepełnosprawnościami i ich pracodawców. JobAccess obejmuje bogatą w treści, łatwą w użyciu stronę internetową oraz bezpłatny telefoniczny serwis informacyjny i doradczy, gdzie pracodawcy i kandydaci mogą uzyskać poufne, fachowe porady dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. JobAccess może dostarczyć informacji na temat znalezienia Służby Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych, ubiegania się o fundusze w ramach Funduszu Pomocy w Zatrudnieniu, ubiegania się o System Płac Wspieranych lub inny program motywacyjny dla pracodawców. JobAccess publikuje również szereg materiałów informacyjnych dostępnych dla pracodawców i kandydatów z niepełnosprawnościami.
  - Hiszpański Krajowy Ośrodek Referencyjny ds. Autonomii Osobistej i Pomocy Technicznej (Centro de Referencia Estatal de Autonomía Personal y Ayudas Técnicas, Ceapat) został utworzony na mocy zarządzenia ministerialnego z dnia 7 kwietnia 1989 r. W 2006 r. Ceapat stał się częścią sieci Państwowych Centrów Referencyjnych (CRE), ustanowionych na mocy ustawy 39/2006, dotyczącej promowania autonomii osobistej i opieki nad osobami w sytuacji zależności. CRE oferuje usługi społeczne w zakresie opieki nad osobami w sytuacji niesamodzielności i ich rodzinami. Te ośrodki referencyjne mają kluczowe

znaczenie dla promocji, wymiany wiedzy, szkolenia specjalistów i świadczenia usług wymagających wysokich kwalifikacji.

Jako centrum referencyjne, Ceapat oferuje następujące wsparcie:

- analiza, systematyzacja i rozpowszechnianie informacji i wiedzy,
  - promowanie badań oraz rozwoju i innowacji metod i technik interwencji,
  - szkolenie specjalistów i współpraca w zakresie rozwoju i stosowania norm technicznych,
  - wsparcie, doradztwo i pomoc techniczna dla instytucji i innych podmiotów w sektorze.
- Business Disability Forum w Wielkiej Brytanii jest organizacją członkowską typu not-for-profit, której celem jest pomoc innym organizacjom w uzyskaniu pełnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami - użytkowników usług i pracowników. Organizacja ta promuje najlepsze praktyki i współpracuje z innymi organizacjami w celu ustalania i wpływania na politykę tak, aby przynosiła ona korzyści zarówno organizacjom, jak i osobom z niepełnosprawnościami. Ponadto dostarcza praktycznych narzędzi i zasobów, aby pomóc we wprowadzaniu praktyk integracyjnych w organizacjach, uznając, że nikt z nas nie mieści się tylko w jednym "pudełku" i że niepełnosprawność łączy się ze wszystkimi innymi aspektami różnorodności. Zrzesza ponad 300 organizacji, które zobowiązały się do stworzenia "świata inteligentnego pod względem niepełnosprawności".
  - Pilotażowy program Workplace Health Connect (WHC) prowadzony przez Health and Safety Executive (HSE) został uruchomiony w Wielkiej Brytanii w lutym 2006 roku i trwał do lutego 2008 roku. Była to bezpłatna, niezobowiązująca usługa, której celem było zapewnienie małym i średnim przedsiębiorstwom (MŚP) porad dotyczących kwestii zdrowotnych w miejscu pracy, aby zwiększyć liczbę zdrowych miejsc pracy w Anglii i Walii. Ze względu na ograniczone zainteresowanie usługą, została ona poszerzona w celu zapewnienia porad dotyczących zarówno kwestii zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy wśród MŚP.

Zatrudnienie chronione, w jego różnych formach jest jednym z najczęściej stosowanych środków zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w całej Europie. European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (EASPD) wskazuje cztery rodzaje zakładów pracy chronionej:

- On-site work outside the open labour market (praca wykonywana w miejscu pracy, które może być otwarte dla ogółu społeczeństwa, np. pralnie, centra ogrodnicze itp.);
- Secondment (czasowe lub stałe przeniesienie osoby do innego zadania poza otwartym rynkiem pracy);

- Outplacement (zapewnienie pracy na otwartym rynku pracy w warunkach zakładu pracy chronionej; oraz
- Mobile units (małe zespoły wynajmowane przez organizacje zewnętrzne lub społeczności lokalne).

OECD zidentyfikowało cztery rodzaje zakładów pracy chronionej w 19 krajach, które charakteryzują różne stopnie nasilenia ukierunkowania pracowników na otwarty rynek pracy:

- Silne ze znaczącymi wskaźnikami przejścia;
- Silne, ale w dużej mierze stałe zatrudnienie;
- Pośrednie z pewnymi „nowymi” próbami; oraz
- Pośrednie, „tradycyjny” program.

OECD (2010) podaje, że do 2010 roku większość państw prowadziła zakłady pracy chronionej w tradycyjny sposób, a tylko nieliczne z nich zapewniały przejście na otwarty rynek pracy. Jeśli dodamy, że zakłady pracy chronionej, w których kładzie się duży nacisk na przejście, często dostarczają elementów kształcenia i szkolenia zawodowego oraz usług zatrudnienia wspomaganego, aby zmaksymalizować to przejście, a usługi te mogą być świadczone przez państwo, organizacje pozarządowe lub firmy sektora prywatnego, wówczas złożoność obrazu sytuacji w poszczególnych państwach i regionach staje się jasna.

W 2015 roku Parlament Europejski zauważył, że w ciągu poprzednich 15 lat nastąpił rozwój inicjatyw mających na celu pomoc osobom niepełnosprawnym w przejściu na otwarty rynek pracy, niektóre z nich poprzez przejście do bardziej przejściowych form warsztatów obejmujących rehabilitację zawodową i szkolenia, a niektóre poprzez alternatywne programy zatrudnienia wspomaganego. Dla niektórych państw motorem było to, że bardziej tradycyjne zakłady pracy chronionej nie sprzyjały włączeniu społecznemu i stanowiły barierę w integracji zawodowej ludzi. W przypadku innych rządów istniała presja ekonomiczna, aby zachęcić więcej osób z niepełnosprawnościami do podjęcia płatnej pracy, albo w celu redukcji kosztów, albo poprawy szans życiowych i zdrowia, co prowadziło do wycofania wsparcia dla tradycyjnych zakładów pracy chronionej.

W innych krajach funkcjonują bardzo różne systemy wspierania osób z niepełnosprawnościami w podjęciu aktywności społecznej i zawodowej realizujące funkcję zbliżone do warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Polsce. To, co łączy większość z nich, polega na koncentracji na poszukiwaniu sposobów umożliwienia osobom z niepełnosprawnościami podjęcia płatnej pracy na otwartym rynku pracy, nawet jeśli nie zawsze praca ta oznacza funkcjonowanie w warunkach pełnej konkurencji.

Przyjęcie takiego celu w przypadku niektórych państw oznacza reformę sposobu działania warsztatów ze stałą w kierunku przejściowej formy wsparcia. Oznacza to, że prowadzone działania koncentrują się na wsparciu osoby w podjęciu pracy poza środowiskiem warsztatu. Pozostanie w placówce wciąż jest dostępną opcją, ale traktowane jest jako ostateczna możliwość.

Tam, gdzie formy warsztatów pracy chronionej wciąż są rozpowszechnione (np. Niemcy, Szwecja), poszukuje się nowych form wsparcia i sposobów działania, które zminimalizują ryzyko pozostania osoby w placówce przez długi okres. Wśród nich warta odnotowania jest duża elastyczność działania pozwalająca na przechodzenie osoby z niepełnosprawnością na otwarty rynek pracy na próbę (na czas określony, na zastępstwo, na małą ilość godzin) przy jednoczesnej możliwości pozostania w placówce lub powrotu do niej w przypadku, gdy wejście na otwarty rynek pracy będzie nieudane. Zaproponowane zmiany w regulacjach dotyczących warsztatów terapii zajęciowej w prawie polskim mają służyć tworzeniu takich możliwości.

18.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 123. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami (OzN) na rynku pracy	Ok. 250 tys. osób	Dane PFRON	1. Eliminacja nierównego traktowania OzN mających prawo do świadczeń z tytułu niepełnosprawności i zapobieganie marginalizacji tej grupy w ramach wsparcia ich aktywności zawodowej poprzez zrównanie statusu OzN poszukujących pracy niepozostających zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej ze statusem osób bezrobotnych w dostępie do wybranych usług rynku

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			<p>pracy lub instrumentów rynku pracy.</p> <p>2. Zwiększenie autonomii OzN na rynku pracy, niwelacja barier zatrudnienia OzN oraz pozytywny wpływ na jakość i trwałość zatrudnienia OzN poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzupełnienie przepisów dotyczących obowiązku pracodawcy zapewnienia racjonalnych usprawnień w zatrudnieniu; - zezwalania na wstęp asystenta osobistego OzN na teren zakładu pracy; - wyznaczenie pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy wraz z określeniem sposobu i zasad wykonywania określonych czynności w ramach tej pomocy; - wprowadzenie możliwości uzyskania przez pracownika dofinansowania ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) na usprawnienia w miejscu pracy; - pozytywnego rozpatrzenia złożonego przez OzN wniosku o wykonywanie pracy w formie telepracy oraz wniosku

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			<p>o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> - określenie minimalnych ram godzinowych zajęć klubowych i terapeutycznych w warsztatach terapii zajęciowej; - wprowadzenie możliwości odbywania płatnych praktyk zawodowych w ramach warsztatów terapii zajęciowej; - wydłużenie czasu uczestnictwa w warsztacie terapii zajęciowej nawet po uzyskaniu zatrudnienia, określenie minimalnych ram godzinowych zajęć klubowych; <p>konieczność prowadzenia zakładów pracy chronionej przez podmioty publiczne, przedsiębiorstwa społeczne lub organizacje pozarządowe</p>
<p>Pracodawcy potencjalnie zatrudniający OzN – zobowiązani do składek na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)</p>	<p>Ok. 55 tys. jednostek</p>	<p>Dane PFRON</p>	<p>1. Ułatwienie zatrudniania OzN poprzez dostęp do informacji o wsparciu dla pracodawców OzN w punktach informacyjno-koordynacyjnych</p>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			<p>w Centrach Niezależnego Życia.</p> <p>2. Pozytywny wpływ na utrzymanie pracowników z niepełnosprawnościami poprzez zobowiązanie do:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonania racjonalnych usprawnień w miejscu pracy i włączenia OzN w proces ich projektowania; - zezwalania na wstęp asystenta osobistego OzN na teren zakładu pracy; - pozytywnego rozpatrzenia złożonego przez OzN wniosku o wykonywanie pracy w formie telepracy oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy; wyznaczenie pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy wraz z określeniem sposobu i zasad wykonywania określonych czynności w ramach tej pomocy
Zakłady Pracy Chronionej	Ok. 700 ZPCh (ogółem, bez	Strona internetowa BON	1. Konieczność przekształcenia podmiotów prywatnych w podmiot

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	względu na rodzaj własności)		publiczny, przedsiębiorstwo społeczne lub organizację pozarządową
Warsztaty Terapii Zajęciowej	Ok. 700 WTZ	Strona internetowa BON	1. Konieczność zapewnienia uczestnikom WTZ minimalnej liczby godzin zajęć terapeutycznych i klubowych; 2. Utrzymywanie OzN jako uczestników WTZ do 120 dni po uzyskaniu zatrudnienia
Przedsiębiorstwa zobowiązane do wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	Ok. 53 tys. przedsiębiorstw	Baza PFRON	1. Zwiększenie bodźców do zatrudnienia osób z niepełnosprawnością (wyższe koszty niezatrudniania takich osób w przedsiębiorstwie), przy jednoczesnym ryzyku zmniejszenia zatrudnienia OzN w przedsiębiorstwach już je zatrudniających, poprzez jednoczesne obniżenie wskaźnika zatrudnienia OzN do wysokości 4% i jednoczesne zwiększenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia do 75%
Podmioty publiczne zobowiązane do wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	Ok. 450 podmiotów	Dane PFRON	1. Ograniczenie roli segregacyjnych zakładów pracy, a także wzmocnienie wykonywania misji podmiotów publicznych w zakresie aktywnego zatrudniania OzN poprzez wyłączenie podmiotów

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			publiczne spośród podmiotów uprawnionych do dokonywania obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę osób niepełnosprawnych z określonymi niepełnosprawnościami
Pracodawcy zatrudniający OzN ze specjalnymi schorzeniami	Ok. 27 tys. zakładów pracy rynku otwartego oraz ok. 800 zakładów pracy chronionej	Dane PFRON	1. Zrównanie traktowania wymienionych osób z pozostałymi grupami OzN oraz ograniczenie roli segregacyjnych zakładów pracy poprzez uchylenie przepisu nadającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych
Osoby, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe	Ok. 65 tys. osób	Dane PFRON	1. Zrównanie traktowania wymienionych osób z pozostałymi grupami OzN poprzez uchylenie przepisu

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych uczestniczących w rynku pracy			nadającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych
Przedsiębiorstwa	Ok. 4,1 mln podmiotów	Szacunki GUS	1. Wzrost podaży pracy ze strony osób z niepełnosprawnościami oraz osób sprawujących nieodpłatną opiekę nad nimi

Źródło: Opracowanie własne

18.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

W obszarze **rynku pracy** proponowane zmiany koncentrują się na upodmiotowieniu osób z niepełnosprawnościami (OzN) i włączaniu ich w główny nurt życia społecznego.

Postulowane zmiany dotyczą zrównania statusu OzN poszukujących pracy ze statusem osób bezrobotnych, racjonalnych usprawnień w miejscu pracy, funkcjonowania podmiotów chronionego rynku pracy i warsztatów terapii zajęciowej oraz finansowania i działania PFRON (projektowany Urząd ds. OzN).

18.5.1. Przeniesienie zapisów o czasie pracy i wymiarze urlopów OzN do Kodeksu Pracy

Postuluje się także przeniesienie do Kodeksu Pracy zapisów o czasie pracy i wymiarze urlopu OzN z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240). Zapewni to odpowiednią rangę rzeczonym przepisom, a także będzie stanowiło ułatwienie dla uczestników rynku pracy. Nie bez znaczenia jest też fakt ujednoczenia stosowanej

nomenklatury tak, aby była zgodna z Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Zmiany w tym duchu zaproponowano również w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690, 830, 1079, 1383, 1561, 1812, 2140, 2666, 2754, z 2023 r. poz. 240 z późn. zm.).

Nie przewidujemy dodatkowych skutków finansowych związanych z postulowaną zmianą.

18.5.2. Zrównanie statusu OzN poszukujących pracy ze statusem osób bezrobotnych

Proponuje się zmiany w ustawie z dnia z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 690, 830, 1079, 1383, 1561, 1812, 2140, 2666, 2754, z 2023 r. poz. 240 z późn. zm.), które dotyczą zrównania statusu OzN poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej ze statusem osób bezrobotnych w dostępie do wybranych usług rynku pracy lub instrumentów rynku pracy. Rozwiązanie to eliminuje nierówne traktowanie OzN mających prawo do świadczeń z tytułu niepełnosprawności i zapobiega marginalizacji tej grupy w ramach wsparcia ich aktywności zawodowej. Dzięki postulowanemu rozwiązaniu OzN będą miały lepszy dostęp do wsparcia np. urzędów pracy, jednocześnie przeprowadzone analizy wskazują, że poziom bezrobocia ogółem może nieznacznie wzrosnąć.

18.5.3. Racjonalne usprawnienia w miejscu pracy

Postuluje się przeniesienie do ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1510, 1700, 2140, z 2023 r. poz. 240. z późn. zm.) przepisów dotyczących obowiązku zapewnienia przez pracodawcę racjonalnych usprawnień w zatrudnieniu, zawartego w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jednocześnie proponuje się uzupełnienie ich o przepisy określające w sposób bardziej precyzyjny pojęcie „nieproporcjonalnie wysokich obciążeń” oraz sposobu dokonywania ich oceny. W projekcie zobowiązuje się pracodawcę do uzgodnienia sposobu zapewnienia racjonalnego usprawnienia z osobą, której ono przysługuje, oraz sporządzania dokumentacji przebiegu oceny o zakresie obciążeń związanych z wprowadzeniem racjonalnego usprawnienia i dokonanych w jej ramach ustaleń. Dzięki proponowanym zmianom racjonalne usprawnienia będą adekwatne i kompatybilne z potrzebami OzN, a kandydat na pracownika/pracownik z niepełnosprawnością będzie włączony w projektowanie usprawnienia, z którego ma w przyszłości korzystać.

18.5.4. Wstęp asystenta osobistego OzN na teren zakładu pracy

W ramach przepisów antydyskryminacyjnych w Kodeksie projektuje się również obowiązek zezwalania przez pracodawcę na wstęp asystenta osobistego OzN na teren zakładu pracy, za wyjątkiem sytuacji, gdy obecność asystenta osobistego OzN mogłaby spowodować zagrożenie dla zdrowia lub życia jego lub osób przebywających na terenie zakładu pracy albo mogłaby prowadzić do naruszenia istotnego interesu pracodawcy.

18.5.5. Obowiązek uwzględnienia przez pracodawcę wniosku OzN o wykonywanie pracy w formie alternatywnej

Kolejną proponowaną zmianą w Kodeksie jest wprowadzenie obowiązku uwzględnienia przez pracodawcę wniosku OzN o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy złożonych przez pracownika z niepełnosprawnością. Zmiana ta stanowi odpowiedź na konieczność wprowadzenia rozwiązań umożliwiających większą elastyczność w zakresie organizacji pracy pracowników z niepełnosprawnością. Potrzeba elastycznej organizacji pracy może wynikać z uwarunkowań związanych z niepełnosprawnością, z rodzaju wykonywanej pracy oraz przemian technologicznych dokonujących się w ostatnich latach także w obszarze zatrudnienia. Po doświadczeniach pandemii koronawirusa pracodawcy mają już doświadczenia związane z pracą zdalną, co powinno ułatwić wprowadzenie w życie sugerowanych rozwiązań. Podsumowując, dzięki proponowanym zmianom poprawi się jakość i trwałość zatrudnienia OzN.

18.5.6. Doprecyzowanie regulacji dotyczących pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) postuluje się uszczegółowienie regulacji dotyczącej pracowników pomagających pracownikowi z niepełnosprawnością. Na wniosek pracownika z niepełnosprawnością o racjonalne usprawnienie, pracodawca wyznacza pracownika pomagającego pracownikowi z niepełnosprawnością w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika z niepełnosprawnością na stanowisku pracy. Pracodawca po uzgodnieniu z pracownikiem z niepełnosprawnością określa sposób i zasady wykonywania określonych czynności. Uzupełnienie to daje podstawę do rzeczywistego wykorzystywania wspomnianego instrumentu, który do tej pory był określony jedynie w zakresie możliwości otrzymania przez

pracodawcę dofinansowania na pokrycie części wynagrodzenia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu. Będzie też sprzyjało utrzymaniu miejsc pracy przez OzN.

18.5.7. Zmiany dot. podmiotów uprawnionych do prowadzenia zakładów pracy chronionej

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) proponuje się zapis, by zakłady pracy chronionej (ZPCh) mogły być prowadzone jedynie przez podmioty sektora publicznego i organizacje społeczne. W projekcie wskazano, że status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej może uzyskać pracodawca będący podmiotem publicznym w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 11 września 2019 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129 z późn. zm.), przedsiębiorstwem społecznym w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o ekonomii społecznej lub organizacją pozarządową lub podmiotem wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 i 1265) spełniający obowiązujący dotąd warunki. Oznacza to że ZPCh nie będą mogły być prowadzone przez podmioty nastawione jedynie na zysk. Ponieważ jako ZPCh pozostaną jednostki faktycznie kierujące się poczuciem misji i społeczną odpowiedzialnością, OzN będą traktowane podmiotowo, a ich potrzeby brane pod uwagę.

18.5.8. Funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej

Zmiany proponowane w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) wprowadzają możliwość odbycia płatnych praktyk zawodowych lub świadczenia pracy przez uczestnika warsztatu terapii zajęciowej. Określa się również, że uczestnik warsztatu, która podjął zatrudnienie, pozostaje uczestnikiem warsztatu przez okres 120 dni od dnia podjęcia zatrudnienia. Jest to rozszerzenie dotychczasowej ochrony uczestników warsztatów, którzy do tej pory w przypadku utraty zatrudnienia i ponownego zgłoszenia się do uczestnictwa w warsztacie mieli jedynie pierwszeństwo w rozpoczęciu terapii. Ponadto, postuluje się zwiększenie minimalnego wymiaru godzinowego zajęć klubowych dla OzN, która była uczestnikiem warsztatu i opuściła go w związku z podjęciem zatrudnienia, a następnie utraciła zatrudnienie z 5 do 20 godzin tygodniowo. Dzięki temu OzN potrzebującego szczególnego wsparcia w poszukiwaniu pracy otrzymają je w odpowiednim wymiarze. Ponadto, w planowanych zmianach w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 2284) określono minimalny wymiar czasu trwania zajęć w warsztacie. Dzięki temu OzN

będzie miała możliwość otrzymania pomocy w faktycznie przydatnym wymiarze. Ponadto, w rozporządzeniu doprecyzowano cele, na jakie może zostać przeznaczony dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych podczas warsztatów, w sposób zapewniający zgodność z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

18.5.9. Zmiany w finansowaniu PFRON

18.5.9.1. Zmiana wysokości składek i wysokości wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240) postuluje się zmiany parametrów systemu w obowiązkowych wpłatach na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) zarówno w odniesieniu do wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami (zmniejszenie go z 6% do 4%), jak i wysokości wpłaty na PFRON w przypadku pracodawców niezatrudniających odpowiedniej liczby osób z niepełnosprawnościami (zwiększenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia z 40,65% do 75%).

Analizę skutków projektowanych zmian przeprowadzamy w oparciu o dane PFRON za 2020 rok. Obliczenia przeprowadzono na podstawie danych o jednostkach zatrudniających przynajmniej 25 etatów, które nie spełniały kryteriów uprawniających do zwolnienia z opłaty. W XII 2020 w bazie PFRON łącznie było około 53 tys. jednostek. Z tej liczby blisko 32 tys. podmiotów nie osiągnęło wysokości wskaźnika uprawniającej do zwolnienia z wpłaty na PFRON, a prawie 13 tys. jednostek nie przeznaczało żadnego etatu dla OzN. Około 4,5 tys. jednostek zatrudniało między 4% a 6% OzN. W tych podmiotach, na skutek obniżenia wysokości wskaźnika zatrudnienia OzN wymaganego do zwolnienia z konieczności wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN), może dojść do redukcji zatrudnienia OzN. Etatów dla OzN potencjalnie objętych redukcją było ok. 6,6 tys.

Przy utrzymaniu warunków z 2020 r. wysokość wpływów do PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) estymowano na 5 668 492 469 zł. Po jednoczesnym zmniejszeniu wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami koniecznego do zwolnienia z wpłat na PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) do 4% oraz zwiększeniu odsetka przeciętnego wynagrodzenia z 40,65% do 75%, wpływy do PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) oszacowano na 5 933 159 058 zł. Dla roku 2020 oznaczałoby to zwiększenie wpływów do PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) o 264 666 589 zł.

Tabela 124. Zmiana wysokości składek i wysokości wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Dochody ogółem	0,0	363,3	374,6	383,9	393,5	403,4	413,4	423,8	434,4	445,2	456,4	4 091,8
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	363,3	374,6	383,9	393,5	403,4	413,4	423,8	434,4	445,2	456,4	4 091,8
Wydatki ogółem	0,0	-59,2	-61,1	-62,6	-64,2	-65,8	-67,4	-69,1	-70,8	-72,6	-74,4	-667,2
budżet państwa	0,0	-44,4	-45,7	-46,9	-48,1	-49,3	-50,5	-51,7	-53,0	-54,4	-55,7	-499,6
JST	0,0	-14,9	-15,3	-15,7	-16,1	-16,5	-16,9	-17,4	-17,8	-18,2	-18,7	-167,6
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo ogółem	0,0	422,5	435,6	446,5	457,7	469,1	480,9	492,9	505,2	517,8	530,8	4 759,1

budżet państwa	0,0	44,4	45,7	46,9	48,1	49,3	50,5	51,7	53,0	54,4	55,7	499,6
JST	0,0	14,9	15,3	15,7	16,1	16,5	16,9	17,4	17,8	18,2	18,7	167,6
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	363,3	374,6	383,9	393,5	403,4	413,4	423,8	434,4	445,2	456,4	4 091,8

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 125. Zmiana wysokości składek i wysokości wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Skutki								
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	duże przedsiębiorstwa	0,0	-275,6	-284,2	-291,3	-306,0	-346,3	-3 104,7
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0,0	-132,9	-137,0	-140,4	-147,5	-166,9	-1 496,6
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne

18.5.9.2. Utrata możliwości obniżenia wpłat na PFRON z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN z określonymi niepełnosprawnościami przez podmioty publiczne

Projekt zakłada, że podmioty publiczne utracą możliwość obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN z określonymi niepełnosprawnościami, na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240). Wyłączenie to ma dotyczyć podmiotów publicznych ze względu na ich misję oraz zobowiązania w zakresie nie tylko promocji, ale także aktywnego zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Ponadto, zgodnie z duchem Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych podmioty publiczne nie powinny wspierać segregacyjnych zakładów pracy. Jednocześnie wspomniane przepisy stosuje obecnie ok. 450 z 7,5 tys. podmiotów uprawnionych do ulgi z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN. Przekłada się to na 1,5 mln. zł. Z 75 mln. zł. (około 2%) wykorzystanego obniżenia ogółem miesięcznie. A zatem wyłączenie podmiotów publicznych z zakresu oddziaływania omawianej regulacji nie wpłynie negatywnie na zatrudnienie OzN.

Tabela 126. Utrata możliwości obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN z określonymi niepełnosprawnościami przez podmioty publiczne.
Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Dochody ogółem	0,0	24,7	25,5	26,1	26,8	27,4	28,1	28,8	29,5	30,3	31,0	278,3
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	24,7	25,5	26,1	26,8	27,4	28,1	28,8	29,5	30,3	31,0	278,3
Wydatki ogółem	0,0	24,7	25,5	26,1	26,8	27,4	28,1	28,8	29,5	30,3	31,0	278,3
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	24,7	25,5	26,1	26,8	27,4	28,1	28,8	29,5	30,3	31,0	278,3
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)
Saldo ogółem	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	-24,7	-25,5	-26,1	-26,8	-27,4	-28,1	-28,8	-29,5	-30,3	-31,0	-278,3
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	24,7	25,5	26,1	26,8	27,4	28,1	28,8	29,5	30,3	31,0	278,3

Źródło: Opracowanie własne

18.5.9.3. Uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych

W ramach projektu przewiduje się uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych (ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych [Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240]). Zmiana ta ma na celu równe traktowanie osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Przewiduje się, że to rozwiązanie nie spowoduje spadku zatrudnienia OzN ze względu na jednocześnie projektowaną możliwość uzyskania przez pracownika dofinansowania na usprawnienia w miejscu pracy. Wiele OzN wskazuje jako przyczynę bierności zawodowej niepełnosprawność, co najprawdopodobniej oznacza niedostosowanie potencjalnych miejsc pracy do ich rodzaju niepełnosprawności.

Na podstawie najnowszych danych o liczbie zatrudnionych OzN, których wynagrodzenia zostały dofinansowane dostępnymi na stronie PFRON (marzec 2019) obliczono maksymalny przewidywany wpływ postulowanego rozwiązania. Na potrzeby obliczeń przyjęto następujące założenia:

- Liczba zatrudnionych OzN ze szczególnymi schorzeniami w zatrudnieniu pozostanie taka sama;
- Każda z tych OzN otrzymuje dofinansowanie za cały etat przez cały rok;
- Wysokość dofinansowań do wynagrodzenia zatrudnionych OzN ze szczególnymi schorzeniami pozostałaby w kolejnych latach na tym samym poziomie co w 2023 r. (1200 zł w przypadku znacznego stopnia niepełnosprawności, 900 zł dla stopnia umiarkowanego i 600 zł dla stopnia lekkiego).

Zgodnie z danymi PFRON, zatrudnionych OzN ze szczególnymi schorzeniami i znacznym stopniem niepełnosprawności było 8 365, ze stopniem umiarkowanym 46 540, a ze stopniem lekkim 11 692. W roku 2023 oznaczałoby to 707 270 400 zł, które nie zostałyby wydane przez PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) na dofinansowania.

Tabela 127. Uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe.
Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)
Dochody ogółem	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wydatki ogółem	0,0	-741,2	-764,2	-787,9	-812,3	-837,5	-863,5	-890,2	-917,8	-946,3	-975,6	-8 536,5
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	-741,2	-764,2	-787,9	-812,3	-837,5	-863,5	-890,2	-917,8	-946,3	-975,6	-8 536,5

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)
Saldo ogółem	0,0	741,2	764,2	787,9	812,3	837,5	863,5	890,2	917,8	946,3	975,6	8 536,5
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)	0,0	741,2	764,2	787,9	812,3	837,5	863,5	890,2	917,8	946,3	975,6	8536,5

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 128. Uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	duże przedsiębiorstwa	0,0	482,7	474,9	472,1	472,1	472,1	4 734,4
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0,0	258,5	254,3	252,8	252,8	252,8	2 535,6
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne

18.5.9.4. Wprowadzenie przepisów umożliwiających pokrywanie ze środków PFRON kosztów zakupu niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności

Do ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wprowadza się przepisy umożliwiające pokrywanie ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) kosztów zakupu niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności. Wniosek o takie finansowanie może złożyć zarówno pracodawca, jak i uprawniona OzN. Nowość w tym zakresie stanowi możliwość uzyskania wsparcia finansowego przez samą osobę niepełnosprawną. Ma to na celu zwiększenie autonomii OzN na rynku pracy. W projekcie zmian określono również warunki dotyczące statusu ubiegającej się o finansowanie osoby i jej minimalne zaangażowanie zawodowe. Ze względu na konieczność dostosowania tego instrumentu do indywidualnych potrzeb OzN oraz przyszłych zmian technologicznych i organizacyjnych katalog możliwych do pokrycia kosztów pozostaje otwarty, a minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego został zobowiązany do określenia, w drodze rozporządzenia, trybu postępowania w sprawach udzielania finansowania. Rozwiązanie to przyczyni się do zniwelowania barier zatrudnienia OzN oraz będzie miało pozytywny wpływ na jakość i trwałość zatrudnienia OzN.

18.5.10. Podsumowanie

Jednym z głównych celów projektowanej ustawy jest zwiększenie uczestnictwa OzN w rynku pracy. Wpływ projektowanych zmian na zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami będzie wielowymiarowy.

Z jednej strony (**popytowej**), tworzone są bodźce zachęcające pracodawców do zatrudniania większej liczby osób z niepełnosprawnościami. Przede wszystkim, postulowane są zmiany w systemie wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN). Zmiany parametrów systemu z jednej strony ułatwiają osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia OzN uprawniającego do zwolnienia z obowiązkowej wpłaty na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) - spadek wskaźnika z 6% do 4%. Z drugiej strony zmiany nakładają większe obciążenie na pracodawców niezatrudniających odpowiedniej liczby OzN (zwiększenie opłaty). Zwiększana jest także odpowiedzialność podmiotów publicznych za zatrudnienie OzN. Podmioty te utracą możliwość obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN. Aby uniknąć kosztów związanych z wpłatą na PFRON, podmioty publiczne będą zainteresowane zatrudnianiem OzN.

Uchylenie przepisu nadającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania z PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, może mieć negatywny wpływ na poziom zatrudnienia OzN. Niemniej jednak, jednoczesne umożliwienie pokrycia ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) kosztów zakupów niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności powinno zapobiec negatywnym efektom na zatrudnienie OzN z wymienionymi schorzeniami.

Ustanowienie Centrów Niezależnego Życia, w ramach których powstaną punkty informacyjno-koordynacyjne udzielające informacji o uwarunkowaniach prawnych zatrudniania OzN oraz o możliwościach skorzystania ze wsparcia, jakie przysługuje pracodawcom w związku z zatrudnianiem OzN ułatwi zatrudnienie OzN i będzie obciążone mniejszym kosztem dla pracodawcy. Podsumowując, łącznie projektowane zmiany powinny przyczynić się do zwiększenia liczby miejsc pracy dla OzN.

Z drugiej strony, zrównanie statusu OzN poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonyjących innej pracy zarobkowej ze statusem osób bezrobotnych w dostępie do wybranych usług rynku pracy lub instrumentów rynku pracy pozytywnie wpłynie na zwiększenie **podaży** pracy OzN. Naturalną konsekwencją rozszerzenia statusu osób bezrobotnych na kolejną populację będzie nieznaczny wzrost bezrobocia rejestrowanego ogółem. Jednakże, dzięki temu rozwiązaniu OzN uzyskają lepszy dostęp do wsparcia urzędów pracy, co poprawi ich szansę na zatrudnienie.

Zmiany w funkcjonowaniu warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) i zakładów pracy chronionej (ZPCh) zapewnią z jednej strony podmiotowe traktowanie OzN, a z drugiej otrzymanie wsparcia w przygotowaniu do pracy, poszukiwaniu zatrudnienia i samej pracy.

Kolejną zachętą dla OzN do uczestnictwa w rynku pracy jest uzupełnienie przepisów dotyczących ułatwienia funkcjonowania OzN w miejscu pracy. Racjonalne usprawnienia będą bardziej adekwatne i kompatybilne z potrzebami OzN, a kandydat na pracownika/pracownik z niepełnosprawnością będzie włączony w projektowanie usprawnienia, z którego ma w przyszłości korzystać. Ponadto, asystent osobisty OzN będzie miał zapewniony wstęp na teren zakładu pracy, a pracodawca będzie miał obowiązek uwzględnienia wniosku OzN o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy złożonych przez pracownika z niepełnosprawnością. Podsumowując, dzięki

proponowanym zmianom poprawi się jakość i trwałość zatrudnienia OzN, co będzie miało pozytywny wpływ na ich podaż pracy.

Podsumowując efektem wszystkich wprowadzanych rozwiązań dotyczących rynku pracy na poziomie ogólnym powinna być skuteczniejsza realizacja postanowień KPON w Polsce oraz osiągnięcie wskaźników wynikających ze Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030.

18.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

W związku z podniesioną składką na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN), pracodawcy nie zatrudniający wystarczającej liczby OzN poniosą zwiększone koszty. Jednocześnie odsetek zatrudnionych uprawniający do zwolnienia z wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) ulega obniżeniu, co łącznie stanowi mocniejszą zachętę do zatrudniania OzN.

Pracodawcy zatrudniający OzN, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, nie będą mogli ubiegać się o zwiększone dofinansowanie dla pracownika z tego powodu. Niemniej jednak pracownicy z niepełnosprawnościami będą mogli ubiegać się o racjonalne usprawnienia ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN). Dzięki takiemu rozwiązaniu pomoc od państwa zostanie faktycznie przeznaczona na usprawnienia w miejscu pracy OzN, w zakresie odpowiadającym rzeczywistym potrzebom OzN.

Zwiększana jest także odpowiedzialność podmiotów publicznych za zatrudnienie OzN. Podmioty te utracą możliwość obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN. Aby uniknąć kosztów związanych z wpłatą na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN), podmioty publiczne będą zainteresowane zatrudnianiem OzN.

Ustanowienie Centrów Niezależnego Życia, w ramach których powstaną punkty informacyjno-koordynacyjne udzielające informacji o uwarunkowaniach prawnych zatrudniania OzN oraz o możliwościach skorzystania ze wsparcia, jakie przysługuje pracodawcom w związku z zatrudnianiem OzN ułatwi zatrudnienie OzN i będzie obciążone mniejszym kosztem dla pracodawcy. Podsumowując, łącznie projektowane zmiany powinny przyczynić się do zwiększenia liczby miejsc pracy dla OzN.

18.7. Wpływ na rynek pracy

Jednym z głównych celów projektowanej ustawy jest zwiększenie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w rynku pracy. Wpływ projektowanych zmian na zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami będzie wielowymiarowy. Z jednej strony (popytowej), tworzone są bodźce zachęcające pracodawców do zatrudniania większej liczby osób z niepełnosprawnościami. Przede wszystkim, postulowane są *zmiany w systemie wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN)*. Zmiany parametrów systemu z jednej strony ułatwiają osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia OzN uprawniającego do zwolnienia z obowiązkowej wpłaty na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) (spadek wskaźnika z 6% do 4%), a z drugiej nakładają większe obciążenie na pracodawców niezatrudniających odpowiedniej liczby OzN (zwiększenie opłaty). Zwiększana jest także odpowiedzialność podmiotów publicznych za zatrudnienie OzN. Podmioty te utracą możliwość obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN. Aby uniknąć kosztów związanych z wpłatą na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN), podmioty publiczne będą zainteresowane zatrudnianiem OzN.

Uchylenie przepisu nadającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego *dofinansowania z PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN)* do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, może mieć negatywny wpływ na poziom zatrudnienia OzN. Jednoczesne umożliwienie pokrycia ze środków PFRON (projektowanego Urzędu ds. OzN) kosztów zakupów niezbędnych przedmiotów, dostosowań i usług związanych z pracą, których potrzeba wynika z niepełnosprawności powinno zapobiec negatywnym efektom na zatrudnienie OzN z wymienionymi schorzeniami.

Ustanowienie Centrów Niezależnego Życia, w ramach których powstaną *punkty informacyjno-koordynacyjne* udzielające informacji o uwarunkowaniach prawnych zatrudniania OzN oraz o możliwościach skorzystania ze wsparcia, jakie przysługuje pracodawcom w związku z zatrudnianiem OzN ułatwi zatrudnienie OzN i będzie obciążone mniejszym kosztem dla pracodawcy. Podsumowując, łącznie projektowane zmiany powinny przyczynić się do zwiększenia liczby miejsc pracy dla OzN.

Z drugiej strony, *zrównanie statusu OzN poszukujących pracy* niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej ze statusem osób bezrobotnych w dostępie do wybranych usług rynku pracy lub instrumentów rynku pracy pozytywnie wpłynie na zwiększenie podaży pracy OzN. Naturalną konsekwencją rozszerzenia statusu

osób bezrobotnych na kolejną populację będzie nieznaczny wzrost bezrobocia rejestrowanego ogółem. Jednakże, dzięki temu rozwiązaniu OzN uzyskają lepszy dostęp do wsparcia urzędów pracy, co poprawi ich szansę na zatrudnienie.

Zmiany w funkcjonowaniu warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) i zakładów pracy chronionej (ZPCh) zapewnią z jednej strony podmiotowe traktowanie OzN, a z drugiej otrzymanie wsparcia w przygotowaniu do pracy, poszukiwaniu zatrudnienia i samej pracy.

Kolejną zachętą dla OzN do uczestnictwa w rynku pracy jest uzupełnienie przepisów dotyczących ułatwienia funkcjonowania OzN w miejscu pracy. *Racjonalne usprawnienia* będą bardziej adekwatne i kompatybilne z potrzebami OzN, a kandydat na pracownika/pracownik z niepełnosprawnością będzie włączony w projektowanie usprawnienia, z którego ma w przyszłości korzystać. Ponadto, *asystent osobisty OzN* będzie miał zapewniony wstęp na teren zakładu pracy, a pracodawca będzie miał obowiązek uwzględnienia *wniosku OzN o wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej* oraz wniosku o wykonywanie pracy w systemie przerywanego czasu pracy, ruchomego czasu pracy lub w indywidualnym rozkładzie czasu pracy złożonych przez pracownika z niepełnosprawnością. Podsumowując, dzięki proponowanym zmianom poprawi się jakość i trwałość zatrudnienia OzN, co będzie miało pozytywny wpływ na ich podaż pracy.

18.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

18.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Zgodnie założeniami Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami w 2025 r. przewidziano wzrost współczynnika aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym do poziomu 35%, a w 2030 r. – do 45%.

19. Rady do spraw osób z niepełnosprawnościami

19.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Pomimo funkcjonowania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych uregulowanej przez ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych kompetencje rady odznaczały się niewystarczającym dostosowaniem do priorytetów działania wobec osób z niepełnosprawnościami. Brak jednolitego nazewnictwa w ustawie mógł dodatkowo powodować problemy interpretacyjne. Ponadto, rada powinna cechować się niezależnością oraz reprezentować środowiska osób z niepełnosprawnościami, co powinno być zagwarantowane przez strukturę rady. Tymczasem uwzględnienie osób wspierających osoby z niepełnosprawnościami z pominięciem udziału osób z niepełnosprawnościami oraz rodziców osób z niepełnosprawnościami może świadczyć o braku reprezentatywności środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Podobnie w przypadku wojewódzkich i powiatowych rad, składających się odpowiednio z 7 i 5 osób powoływanych spośród przedstawicieli działających na terenie województwa/powiatu organizacji pozarządowych, fundacji oraz przedstawicieli wojewody i jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin), brak bezpośredniego wskazania udziału w radach osób z niepełnosprawnościami może świadczyć o braku reprezentacji tych osób oraz nieuwzględnianiu ich rzeczywistych potrzeb w prowadzonych przedsięwzięciach i rozwiązaniach w zakresie ich wspierania.

19.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Konieczność ujednoczenia przepisów i terminologii oraz zmiany formuły funkcjonowania Krajowej Rady do Spraw Wyrównywania Szans Osób z Niepełnosprawnościami wymaga dokonaniu zmian zapisów w przepisach. Biorąc pod uwagę, że działania Rady wykraczają poza kwestie rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych, rozdział 9 pn. "Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych" z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zostaje przeniesiony do ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami. Zmieniono i ujednoczono nazewnictwo dotyczące rad o charakterze opiniodawczo-konsultacyjnym dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami, funkcjonujących na wszystkich szczeblach, określając je jako rady do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami. Zmieniono również formułę funkcjonowania Krajowej Rady do Spraw Wyrównywania Szans Osób

z Niepełnosprawnościami. Kompetencje Rady dostosowano do priorytetów działania wobec osób z niepełnosprawnościami. Do zadań Krajowej Rady należy dodatkowo, między innymi, przedstawianie:

- a) propozycji przedsięwzięć zmierzających do włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami,
- b) propozycji rozwiązań w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnościami, wyrównywania ich szans, niedyskryminacji oraz realizacji prawa do niezależnego życia.

Wszelkie wyniki działania Rady Krajowej w formie, między innymi, propozycji i opinii rocznych informacji o działalności Rady mają być przedstawiane Ministrowi właściwemu do wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami.

W odniesieniu do zakresu zadań wojewódzkich oraz powiatowych rad zmianie ulega katalog przedsięwzięć inspirowanych przez rady. Zgodnie z nowym zapisem wojewódzkie i powiatowe rady mają inspirować przedsięwzięcia zmierzające do:

- a) włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami,
- b) wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy,
- c) realizacji praw osób z niepełnosprawnościami, w szczególności prawa do niezależnego życia.

Ponadto proponowane zmienione przepisy zakładają zmianę struktury krajowej, wojewódzkich oraz powiatowych rad poprzez zwiększenie zaangażowania w tych radach osób z niepełnosprawnościami oraz rodziców lub osób wspierających osoby z niepełnosprawnościami. W przypadku Krajowej rady proponowane przepisy jednocześnie ograniczają liczbę przedstawicieli organów administracji rządowej oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Krajowa rada ma składać się z:

- 1) osoby powoływanej przez Prezydenta RP;
- 2) osoby powoływanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich;
- 3) dwóch przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego powoływanych przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego spośród osób uprzednio wskazanych przez wojewódzkie i powiatowe rady do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami;
- 4) przedstawicieli organizacji pozarządowych, w tym:

- a) po jednym przedstawicielu każdej organizacji pracodawców, reprezentatywnej w rozumieniu ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2232, z 2020 r. poz. 568 i 2157 oraz z 2021 r. poz. 2445 i 2666), zwanej dalej „ustawą o Radzie Dialogu Społecznego”,
- b) po jednym przedstawicielu każdej organizacji związkowej, reprezentatywnej w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego,
- c) dwudziestu przedstawicieli organizacji pozarządowych, innych niż wymienione w lit. a i b, a także związków i porozumień organizacji pozarządowych będących organizacjami osób z niepełnosprawnościami lub działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, z tym, że 70% tej grupy stanowią osoby z niepełnosprawnościami, a 20% rodzice lub osoby wspierające osoby z niepełnosprawnościami.

Wojewódzkie i powiatowe rady mają składać się odpowiednio z 7 i 5 osób powoływanych spośród przedstawicieli działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami na terenie województwa/powiatu organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli wojewody i jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) z tym, że 50% tych grup mają stanowić osoby z niepełnosprawnościami, a 10% - rodzice lub osoby wspierające osoby z niepełnosprawnościami.

Ostatnia zmiana dotyczy źródeł finansowania. Wydatki związane z obsługą krajowej rady mają być finansowane ze środków urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z wcześniejszymi zapisami wydatki finansowane były ze środków urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

19.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Poniżej przedstawiono ciała dialogu społecznego w obszarze polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami funkcjonujące w wybranych krajach za granicą.

W Austrii działa Bundesbehindertenbeirat. Ten organ doradczy doradza rządowi, wydaje ekspertyzy i zalecenia dotyczące kwestii związanych z niepełnosprawnością. Rada składa się z przedstawicieli Federalnego Ministerstwa Pracy, Spraw Społecznych i Ochrony Konsumentów, Federalnego Ministerstwa Finansów, Federalnego Ministerstwa Zdrowia, Federalnego Ministerstwa Gospodarki, Rodziny i Młodzieży, Federalnego Urzędu Kanclerskiego, partii politycznych reprezentowanych w Parlamencie, regionalnych władz państwowych, Związku Austriackich Zakładów Ubezpieczeń Społecznych, Austriackiego

Związku Emerytów i Rencistów, partnerów społecznych, Rzecznika Praw Osób Niepełnosprawnych, usługodawców i organizacji osób z niepełnosprawnościami.

W Belgii działa kilka komitetów doradczych, w skład których wchodzi organizacje zrzeszające osoby z niepełnosprawnością. Komitety doradzają rządowi i parlamentowi, dostarczają ekspertyzy i wydają zalecenia dotyczące kwestii związanych z niepełnosprawnością. Ponadto działa Wyższa Krajowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych (CSNPH) składająca się z 20 członków, których mandat jest odnawialny. W skład CSNPH wchodzi osoby z niepełnosprawnościami, ich przedstawiciele oraz eksperci w dziedzinie niepełnosprawności. Są oni powoływani osobiście na podstawie znajomości konkretnych zagadnień związanych z niepełnosprawnością.

W Republice Czeskiej działa Rządowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych. Ten organ doradczy zajmuje się doradztwem w sprawach dotyczących niepełnosprawności i współpracuje z administracją publiczną. W skład rady wchodzi przedstawiciele ministerstw, partnerów społecznych i organizacji osób niepełnosprawnych. W komisjach eksperckich, organach Rady o dużym znaczeniu, pracują specjaliści zarówno z instytucji publicznych, jak i spośród osób niepełnosprawnych.

W Danii działa składająca się z 17 członków Centrale Handicapråd. W skład tego ciała wchodzi:

- jeden przewodniczący (mianowanego przez Ministra Spraw Społecznych);
- pięciu przedstawicieli organizacji osób z niepełnosprawnościami (Disabled Peoples Organizations Denmark, Danish Society for Cerebral Palsy, Danish Association of the Blind, Danish Brain Injury Association oraz ADHD Association);
- jeden przedstawiciel Duńskiego Instytutu Techniki Budowlanej;
- jeden przedstawiciel Duńskiego Stowarzyszenia Budownictwa Mieszkaniowego;
- jeden przedstawiciel Duńskiej Konfederacji Związków Zawodowych;
- jeden przedstawiciel Duńskiej Konfederacji Pracodawców;
- jeden przedstawiciel Duńskiej Konfederacji Przemysłu i Transportu;
- jeden przedstawiciel Uniwersytetu Kopenhaskiego;
- jeden przedstawiciel Duńskiej Uniwersyteckiej Szkoły Edukacji;
- dwóch członków mianowanych osobiście przez Ministra Spraw Społecznych;
- dwóch przedstawicieli władz lokalnych;
- jeden przedstawiciel Ministerstwa Spraw Społecznych;
- jeden przedstawiciel Duńskiego Instytutu Praw Człowieka.

We Francji funkcjonuje Conseil national consultatif des personnes handicapées (CNCPH) skupiający podmioty zaangażowane w politykę dotyczącą niepełnosprawności:

- stowarzyszenia zarządzające wyspecjalizowanymi instytucjami i usługami
- związki zawodowe pracowników i pracodawców,
- władze lokalne (regiony, departamenty i gminy)
- parlamentarzystów,
- organizacje pomocy społecznej, ciała zajmujące się studiami i badaniami,
- osoby wykwalifikowane, uznane za ekspertów w dziedzinie niepełnosprawności.

CNCPH liczy 160 członków podzielonych na sześć kolegiów reprezentujących różnorodność społeczeństwa i zapewniających lepszą reprezentację osób niepełnosprawnych.

Działający w Niemczech Komitet ds. Włączenia Społecznego jest ciałem doradczym, w którego skład wchodzi przedstawiciel Ministerstwa Pracy i Spraw Społecznych (BMAS), przedstawiciel Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Osób Niepełnosprawnych, przedstawiciel Państwowych Pełnomocników ds. Osób Niepełnosprawnych, przedstawiciel Niemieckiego Instytutu Praw Człowieka (DIHR), niemiecki członek Komitetu ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych oraz 10 przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych.

Na Węgrzech organem doradczym składającym się z przedstawicieli ministerstw i organizacji osób z niepełnosprawnością jest Krajowa Rada ds. Niepełnosprawności (KRN). Przedstawia swoje propozycje, doradza rządowi w sprawach związanych z niepełnosprawnością oraz opiniuje projekty aktów prawnych. Do zadań Rady należy, między innymi, opiniowanie projektów aktów dotyczących niepełnosprawności, formułuje propozycje tworzenia i nowelizacji aktów prawnych i instrumentów organizacyjnych prawa publicznego dotyczących niepełnosprawności, monitorowanie realizacji uczestniczy w przygotowaniu Narodowego Programu Osób Niepełnosprawnych, przedstawianie członkom rządu sugestii i zaleceń dotyczących decyzji i programów rządowych dotyczących osób z niepełnosprawnościami, uczestnictwo w ich przygotowaniu, dostarczanie informacji na temat rozwoju sytuacji życiowej osób z niepełnosprawnościami.

Rada składa się z następujących osób:

- przewodniczącą Rady;
- jednej osoby delegowanej przez każdą z następujących krajowych organizacji rzeczniczych reprezentujących każdą grupę osób z niepełnosprawnościami:
  - Ogólnopolskie Stowarzyszenie Stowarzyszeń na Rzecz Osób Niepełnosprawnych,
  - Ogólnopolskie Stowarzyszenie Głuchych i Słabosłyszących,
  - Węgierski Narodowy Związek Osób Niewidomych i Słabowidzących,

- Krajowy Związek Głuchoniewidomych,
- Krajowe Stowarzyszenie Ochrony Interesów Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie i Ich Pomocników,
- Krajowe Stowarzyszenie Autystów,
- Forum Rzecznictwa Psychiatrycznego;
- osoby delegowanej wspólnie przez Stowarzyszenie Afazji i Ogólnopolskie Stowarzyszenie Ochrony Zaburzeń Mowy i Asystenci Demostenesa;
- czterech osób reprezentujących interesy różnych grup osób niepełnosprawnych wspólnie oddelegowane przez organizacje pozarządowe (NGO) do ochrony interesów osób niepełnosprawnych,
- osoby delegowanej przez Radę Organizacji Osób Niepełnosprawnych;
- osoby delegowanej przez Węgierski Komitet Olimpijski do reprezentowania sportu osób niepełnosprawnych.

We Włoszech działa L'Osservatorio Nazionale sulla condizione delle persone con disabilità (Krajowe Obserwatorium Sytuacji Osób Niepełnosprawnych), któremu przewodniczy Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. W skład obserwatorium wchodzi 40 osób (9 przedstawicieli ministerstw, 2 przedstawicieli regionów i prowincji autonomicznych, 2 przedstawicieli władz lokalnych, przedstawiciel Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, przedstawiciel Narodowego Instytutu Statystyki, 8 przedstawicieli partnerów społecznych, 14 przedstawicieli organizacji zrzeszających osoby niepełnosprawne, 3 ekspertów), nominowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. W skład Krajowego Obserwatorium Sytuacji Osób Niepełnosprawnych wchodzi również 10 stałych gości, bez prawa głosu, reprezentujących społeczeństwo obywatelskie.

Obserwatorium, między innymi, promuje wdrażania KPON oraz przygotowanie szczegółowego sprawozdania z podjętych działań.

19.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 129. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby z niepełnosprawnościami	4 697,0 tys. osób z niepełnosprawnością biologiczną	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku	Uzyskanie reprezentacji w radzie przez osoby z niepełnosprawnościami rodziców lub osoby

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	<p>3 164,2 tys. osób z niepełnosprawnością prawną, w tym 218 299 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności, 635 445 z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 1 393 109 w stopniu umiarkowanym, 917 319 w stopniu znacznym</p>	<p>Opracowanie własne na podstawie danych EKSMOoN</p>	<p>wspierające osoby z niepełnosprawnościami.</p>
<p>Przedstawiciele organizacji pozarządowych, innych niż wymienione w lit. a i b projektu ustawy, a także związków i porozumień organizacji pozarządowych będących organizacjami osób z niepełnosprawnościami i lub działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami i będący osobami z niepełnosprawnościami i</p>	<p>14</p>	<p>Zgodnie z projektem ustawy 70% z 20 przedstawicieli organizacji pozarządowych, innych niż wymienione w lit. a i b projektu ustawy, a także związków i porozumień organizacji pozarządowych będących organizacjami osób z niepełnosprawnościami lub</p>	<p>Pełnienie funkcji członka Rady</p>

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
		działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami	
Przedstawiciele organów administracji rządowej pełniący dotychczas funkcję członków Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych	3 (dotychczasowa liczba)	Rozdział 9 - Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych - Rehabilitacja zawodowa i społeczna oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych	Zmiana struktury rady, ograniczenie liczby jej członków. Brak powoływania 5 przedstawicieli organów administracji rządowej. Zamiast nich powoływana jest osoba przez Prezydenta oraz Rzecznika Praw Obywatelskich
Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego	3		Ograniczono liczbę przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego powoływanych przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego spośród osób uprzednio wskazanych przez wojewódzkie i powiatowe rady do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami z 5 do 2

Źródło: Opracowanie własne

19.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Zmiany dotyczące działania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz powiatowych i wojewódzkich rad do spraw osób

niepełnosprawnych polegają na przeniesieniu do ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami rozdziału 9 pn. „Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych” z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, oraz dokonaniu zmian, w tym terminologicznych jak np. zmiana nazwy krajowej rady na: „Rada do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami”. Zmiany obejmują także ograniczenie liczby członków Krajowej Rady Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Zamiast pięciu przedstawicieli organów administracji rządowej, w skład rady będzie wchodziła osoba wskazana przez Prezydenta RP oraz osoba wskazana przez Rzecznika Praw Obywatelskich, liczbę przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego ograniczono z pięciu do dwóch. Ponadto rozszerzono zakres zadań Rady. Wszystkie te zmiany mają na celu intensyfikację działań rady oraz usprawnienie prowadzonych przez nią działań i procesów, to przekłada się na wyższe koszty działania Krajowej Rady.

Szacując koszty związane z działaniem Rady uwzględniające obsługę posiedzeń, udział członków w posiedzeniach wzięto pod uwagę, że obecnie kształtowały się na poziomie około 10 tys. zł rocznie (przy organizacji jednego posiedzenia na kwartał). Zakładając, że rozszerzony zakres działań przełoży się na konieczność zwiększenia częstotliwości posiedzeń do jednego na miesiąc, roczny koszt funkcjonowania Krajowej Rady wyniesie 30 tys. zł.

Tabela 130. Projekcja rocznych kosztów utrzymania Krajowej Rady do spraw osób z niepełnosprawnościami do 2033 roku

ROK	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100	Całkowity roczny koszt (zł)
2023		30 000
2024	109.8	32 940
2025	104.8	34 521
2026	103.1	35 591
2027	102.5	36 481
2028	102.5	37 393
2029	102.5	38 328
2030	102.5	39 286
2031	102.5	40 268
2032	102.5	41 275
2033	102.5	42 307

Źródło: Opracowanie własne

Mimo że zmiany planowane są także w wojewódzkich i powiatowych społecznych radach do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, to liczba ich członków nie ulega zmianie. Przyjęto, że zmiany funkcjonowania wojewódzkich oraz powiatowych rad do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami nie spowodują zmian w wysokości kosztów ponoszonych w związku z finansowaniem ich działalności. Koszty funkcjonowania powiatowych i wojewódzkich rad są ujęte w budżetach jednostek samorządu terytorialnego.

19.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

19.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

19.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

19.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Wynikające z nowych przepisów zmiany w zakresie obowiązków Krajowej Rady do Spraw Wyrównywania Szans Osób z Niepełnosprawnościami oraz powiatowych i wojewódzkich rad nie będą poddawane ewaluacji. Należy jednak poddawać ocenie działalność powołanych organów monitorowaniu ze szczególnym zwróceniem uwagi na strukturę rad, która zgodnie z nowymi przepisami uległa zmianie.

20. Zmiany organizacyjne w organach zajmujących się osobami z niepełnosprawnościami

20.1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Realizacja zadań związanych z polityką dotyczącą osób z niepełnosprawnością wymaga funkcjonowania odpowiednich ciał doradczych oraz ciał dialogu społecznego w obszarze polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Skuteczne funkcjonowanie oraz finansowanie działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne z kreowanie polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami wymaga ich odpowiedniej organizacji, w tym także z punktu widzenia przepisów prawa.

20.2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

W celu usprawnienia organizacji i działań podmiotów zajmujących się kwestiami prawnymi związanymi z funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami na mocy nowych przepisów BON zostaje przeniesione do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. W wyniku zmiany organizacyjnej zmianie ulegają ponoszone koszty.

20.3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Do rozwiązań kwestii organizacyjnych, związanych z reprezentacją interesów osób z niepełnosprawnościami nawiązano przy okazji omawiania organu jakim jest Rada do spraw wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami. Ponownie można tu przytoczyć takie organy jak: Bundesbehindertenbeirat działający w Austrii, czy też Komitet ds. Włączenia Społecznego będący ciałem doradczym działającym w Niemczech. W Irlandii funkcjonuje Irlandzka Komisja Praw Człowieka i Równości będąca niezależnym mechanizmem monitorowania KPON i współpracuje z Krajowym Urzędem ds. Niepełnosprawności.

20.4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Tabela 131. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Pracownicy BON	50	BON	Zmiana organizacyjna powodująca przejście pracowników BON do KPRM, gdzie zmianie ulegają warunki ich zatrudnienia.
KPRM			Zmiana organizacyjna w KPRM, wymagająca udostępnienia stanowisk pracy byłym pracownikom BON.

Źródło: Opracowanie własne

20.5. Wpływ na sektor finansów publicznych

Przejście pracowników BON do KPRM, powodują zmianę warunków ich zatrudnienia, w tym zmianę stawek wynagrodzenia zasadniczego. Wraz z przejściem do KPRM, pracowników zaczynają obowiązywać stawki wynikające z załącznika do Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 marca 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad wynagradzania pracowników Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. W załączniku wyróżniono osiem kategorii wynagradzania, do których dopasowano pracowników według stanowisk określonych przez BON, każda kategoria ma określone widełki płacowe. Do obliczeń przyjęto środek przedziału wynagrodzeń oraz przyjęto, że wszyscy (50) pracowników BON przechodzi do KPRM. Poza kosztami wynagrodzeń należy uwzględnić koszty zagranicznych i krajowych delegacji, konferencje oraz koszty pośrednie. Przyjmujemy, że będą one stanowiły łącznie 20% kosztów wynagrodzeń, co daje 1 399 008,00 zł.

Tabela 132. Koszt wynagrodzenia pracowników

Stawka wynagrodzenia zasadniczego w złotych	Liczba pracowników	Koszt wynagrodzenia brutto-brutto	Roczny koszt wynagrodzenia
7000-17 300	3	47 385	568 620
6500-16 500	6	89 700	1 076 400
6000-14 600	24	321 360	3 856 320
4000-8700	8	66 040	792 480
3600-7600		0	0
3600-6500	7	45 955	551 460
3600-6000	2	12 480	149 760
3600-4500		0	0
Razem		582 920	6 995 040

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 133. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzenia pracowników

ROK	Całkowity roczny koszt (zł)	Wskaźnik cen przy podstawie rok poprzedni = 100
2023	8 394 048	
2024	8 796 962	104,8
2025	9 069 668	103,1
2026	9 296 410	102,5
2027	9 528 820	102,5
2028	9 767 041	102,5
2029	10 011 217	102,5
2030	10 261 497	102,5
2031	10 518 034	102,5
2032	10 780 985	102,5
2033	11 050 510	102,5

Źródło: Opracowanie własne

20.6. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

20.7. Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na rynek pracy.

20.8. Wpływ na pozostałe obszary

Proponowane rozwiązanie nie wpływa na inne obszary.

20.9. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Wynikające z nowych przepisów zmiany organizacyjne nie będą poddawane ewaluacji.

Aneks

Materiał w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych wypracowany w ramach “Aktywni Niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, POWER 2014-2020.

Jaki problem jest rozwiązywany?

Projekt przepisów stanowi odpowiedź na zgłaszane od 2005 r. potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnościami w zakresie wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych (A. Firkowska-Mankiewicz, J. Parczewski, M. Szeroczyńska Praktyka ubezwłasnowolnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną w polskich sądach - raport z badań „Człowiek-Niepełnosprawność-Społeczeństwo”, nr 2/2005, I. Kleniewska, Postępowanie w sprawie o ubezwłasnowolnienie w praktyce sądowej, (w:) E. Holewińska-Łąpińskiej (red.) „Prawo w działaniu”, Warszawa 2006). Na pilną potrzebą wsparcia w tym zakresie wskazują także wyniki diagnozy i konsultacji społecznych prowadzonych w projekcie “Aktywni Niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”, w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, POWER 2014-2020.

Proponowane rozwiązania stanowią alternatywę wobec ubezwłasnowolnienia całkowitego i częściowego, są oparte na modelu wspieranego podejmowania decyzji (supported decision making) i uwzględniają nowoczesny paradygmat niepełnosprawności, na którym oparta została Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 (Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r., M.P z 25 lutego 2021, poz. 218). Projektowane przepisy są drugą w Polsce - po projekcie założeń Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (2011-2015) - próbą reformy instytucji ubezwłasnowolnienia (Sprawozdanie z działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego 2011-2015, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego>).

Obowiązujący w Polsce system zastępczego podejmowania decyzji oparty na ubezwłasnowolnieniu (art. 13 i 16 kodeksu cywilnego) od wielu lat jest poddawany krytyce w doktrynie (K. Kurowski Wolności i prawa człowieka i obywatela z perspektywy osób z niepełnosprawnościami, wyd. BRPO, Warszawa 2011, M. Zima-Parjaszewska, M. Zima-Parjaszewska: Artykuł 12 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami a ubezwłasnowolnienie w Polsce, (w:) Studia Prawnicze 2013/2 (194), K. Kędziora (red.) Jeśli nie ubezwłasnowolnienie, to co? Prawne formy wsparcia osób z niepełnosprawnością

intelektualną, PTPA, Warszawa 2012, D. Pudzianowska (red.) Prawa osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną w świetle międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka, Warszawa 2014).

Projekt przepisów w zakresie korzystania ze zdolności do czynności prawnych stanowi także realizację zobowiązań międzynarodowych oraz postulatów zgłaszanych od wielu lat zarówno przed krajowe, jak i międzynarodowe organy ochrony wolności i praw człowieka. W wyroku z dnia 7 marca 2007 roku o sygn. akt K 28/05 Trybunał Konstytucyjny wskazał na zasadność dokonania kompleksowych zmian w zakresie instytucji ubezwłasnowolnienia w prawie polskim. Podkreślił w szczególności, że w większości państw europejskich konstrukcje prawne podążają w kierunku rozwiązań elastycznych, dopasowanych do konkretnych okoliczności przez orzekający sąd. Ratyfikowana przez Polskę Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami (Dz. U. 2012 poz. 1169) przewiduje w art. 12, że osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do uznania ich za podmioty prawa (ust. 1), a ponadto, iż mają zdolność do czynności prawnych (legal capacity) na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia (ust. 2). Państwa są zobowiązane podjąć odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych (ust. 3), dopuszczalne środki związane z korzystaniem ze zdolności do czynności prawnych muszą obejmować odpowiednie i skuteczne zabezpieczenia, aby zapobiec nadużyciom zgodnie z międzynarodowym prawem praw człowieka (ust. 4). Środki te: będą respektowały prawa, wolę i preferencje osoby z niepełnosprawnością, będą wolne od konfliktu interesów i bezprawnych nacisków, będą proporcjonalne i dopasowane do okoliczności konkretnej osoby, będą stosowane przez możliwie najkrótszy czas, będą podlegały regularnemu przeglądowi przez właściwe, niezależne i obiektywne władze lub organ sądowy. Zgodnie z ust. 5 art. 12 państwa mają również obowiązek podjęcia wszelkich odpowiednich i efektywnych środków celem zagwarantowania równego prawa osób niepełnosprawnych do posiadania i dziedziczenia własności, kontroli własnych spraw finansowych oraz do jednakowego dostępu do pożyczek bankowych, hipotecznych i innych form kredytów oraz zapewnią, że osoby z niepełnosprawnościami nie będą samowolnie pozbawiane własności. W polskim tłumaczeniu Konwencji angielski zwrot *legal capacity* przetłumaczono jako „zdolność prawną”. Polska złożyła także oświadczenie interpretacyjne, zgodnie z którym Rzeczpospolita Polska „interpretuje art. 12 Konwencji w sposób zezwalający na stosowanie ubezwłasnowolnienia”. Komentarz nr 1 Komitetu ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami do art. 12 Konwencji oraz orzecznictwo Komitetu przekonują, że każda forma ingerencji w zdolność do czynności prawnych osoby z niepełnosprawnością jest niezgodna z art. 12 Konwencji.

W Polsce brakuje rozwiązań wspierających osoby z niepełnosprawnościami w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych. Sąd Najwyższy w uchwale z 21 grudnia 2017 r. (III CZP 66/17) za trafne uznał stanowisko, że w związku z zaniechaniem prac legislacyjnych nad eliminacją instytucji ubezwłasnowolnienia i zmianą modelu opieki nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną, ciężar adaptacji polskiego porządku prawnego do standardów konwencyjnych spoczął na sądach (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2015 r., III CZP 102/14, OSNC 2015, nr 12, poz. 13 i z dnia 28 września 2016 r., III CZP 38/16, Biul. SN 2016, nr 9, s. 9).

Oceniając w dniach 4-5 września 2018 r. Sprawozdanie Polski z działań podjętych w celu wdrożenia Konwencji, Komitet ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami wezwał Polskę do wycofania oświadczenia interpretacyjnego do art. 12 Konwencji oraz do uchylecia wszystkich dyskryminujących przepisów Kodeksu cywilnego i innych aktów prawnych umożliwiających pozbawienie osób z niepełnosprawnościami zdolności do czynności prawnych, biorąc pod uwagę, że legal capacity obejmuje zdolność bycia podmiotem praw oraz zdolność do czynności prawnych. Komitet zalecił także ustanowienie procedury mającej na celu przywrócenie pełnej zdolności do czynności prawnych wszystkim osobom z niepełnosprawnościami oraz przyjęcie mechanizmów wspieranego podejmowania decyzji, które szanują autonomię, wolę i preferencje danej osoby (Concluding observations on the initial report of Poland CRPD/C/POL/CO/1, 21 września 2018 r., www.ohchr.org).

Projektowane przepisy uwzględniają także stanowisko Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wyrażone w wyrokach Shtukaturov przeciwko Rosji, skarga Nr 44009/05, Lashin przeciwko Rosji, skarga 33117/02, X i Y przeciwko Chorwacji, skarga Nr 5193/09, Alajos Kiss przeciwko Węgrom, skarga Nr 38832/06, Kędzior v. Polska, skarga nr 45026/07, Stanev przeciwko Bułgarii, skarga nr 36760/06.

Projekt przepisów w zakresie korzystania ze zdolności do czynności prawnych stanowi także realizację Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, Działanie I. 2.2. pt. „Zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji”.

Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Projektowane przepisy zakładają w szczególności likwidację instytucji ubezwłasnowolnienia i wprowadzenie nowych instrumentów wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych opartych na modelu wspieranego podejmowania decyzji, w miejsce tzw. zastępczego podejmowania decyzji. Projektowane przepisy wpisują się w rozwiązania projektu ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami (“Opracowanie

projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą”,

Założeniem projektu przepisów jest utworzenie systemu wsparcia w podejmowaniu decyzji o znaczeniu prawnym w ramach asysty prawnej, pełnomocnictwa wspierającego i pełnomocnictwa na przyszłość. Podstawowym założeniem proponowanych rozwiązań jest brak pozbawienia lub ograniczenia zdolności do czynności prawnych osoby wspieranej, pełne urzeczywistnienie jej woli i wspieranie w podejmowaniu decyzji. Realizacja powyższych rozwiązań wymaga uchylecia jednej z podstawowych dotychczas instytucji prawa cywilnego, tj. Ubezważnowolnienia. Asysta prawna, pełnomocnictwo wspierające i pełnomocnictwo na przyszłość stanowią nowe instrumenty wsparcia, nieprzewidziane dotąd w systemie prawa polskiego, których wprowadzenie stanowi realizację zobowiązań międzynarodowych, w tym przede wszystkim wdrożenie art. 12 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami wraz z wytycznymi Komitetu ds. Praw osób z Niepełnosprawnościami.

Asysta prawna ustanawiana jest na podstawie umowy pomiędzy użytkownikiem asysty prawnej a asystentem prawnym albo na podstawie postanowienia sądu. Rolą asystenta prawnego jest wspieranie użytkownika asysty prawnej w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, w szczególności pomoc w zrozumieniu przedmiotu i znaczenia podejmowanej przez użytkownika czynności prawnej, możliwych do przewidzenia skutków tej czynności, ale także ujawnianie jego oświadczenia woli. Co ważne, asystent prawny jest ustanawiany dla osoby, która chce brać czynny udział w obrocie prawnym, samodzielnie podejmować decyzje o znaczeniu prawnym, potrzebując jednak przy tym wsparcia – w uzyskiwaniu, zrozumieniu czy zapamiętaniu informacji o znaczeniu prawnym, przeprowadzenia procesu decyzyjnego lub zakomunikowania podjętej decyzji oraz jej realizacji.

Pełnomocnik wspierający ustanawiany jest tylko przez sąd, gdy osoba potrzebująca wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych nie jest w stanie złożyć oświadczenia woli lub z którą brak jest jakiegokolwiek kontaktu nawet przy zastosowaniu komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC), a istnieje jednocześnie potrzeba podjęcia określonych czynności prawnych na jej rzecz lub w jej imieniu.

Dodatkowo, projektowane przepisy przewidują możliwość wyznaczania pełnomocnika na przyszłość, którego uprawnienia do reprezentacji osoby potrzebującej wsparcia wejdą w życie w momencie utraty przez mocodawcę faktycznej zdolności do składania oświadczeń woli. Akt pełnomocnictwa na przyszłość sporządza notariusz, który dokonuje następnie

wpisu pełnomocnictwa do Rejestru Pełnomocnictw na Przyszłość, prowadzonego przez Krajową Radę Notariatu.

Wszystkie proponowane rozwiązania oparte są na zasadzie prymatu woli osoby korzystającej ze wsparcia, wykładni której dokonuje się biorąc pod uwagę całokształt znanych okoliczności, w tym historię życia tej osoby, poprzednie oświadczenia woli w podobnych kontekstach, informacje dostępne dla osób, do których użytkownik asysty prawnej lub pełnomocnictwa wspierającego lub mocodawca ma zaufanie, uwzględnienie jego preferencji oraz wszelkie inne względy istotne w danym przypadku.

Projekt ustawy zawiera mechanizmy kontroli wykonywania asysty sądowej, pełnomocnictwa wspierającego, umożliwiając ich modyfikację lub uchylenie.

Sprawy dotyczące asysty prawnej oraz pełnomocnictwa wspierającego należą do właściwości sądów rejonowych, wydział cywilny, które rozpoznają je w składzie jednego sędziego.

Projekt przepisów zakłada pięcioletni okres przejściowy dla pełnego wejścia w życie przepisów dotyczących uchylenia wydanych wcześniej postanowień w przedmiocie ubezwłasnowolnienia całkowitego lub częściowego. W tym czasie będzie możliwe zastąpienie wydanych postanowień, stosownie do okoliczności faktycznych - asystą prawną lub pełnomocnictwem wspierającym. Opiekunowie prawni i kuratorzy zostali zobowiązani do złożenia do sądu, bez zbędnej zwłoki, wniosku o ustanowienie asystenta prawnego albo pełnomocnika wspierającego dla reprezentowanej przez siebie osoby albo przekazania temu sądowi umowę o asystę prawną zawartą przez tę osobę. Z wnioskiem może również wystąpić prokurator lub organizacja pozarządowa.

Projekt przepisów zawiera również przepisy przejściowe, regulujące wydane już postanowienia o ubezwłasnowolnieniu oraz trwające postępowania sądowe w tym przedmiocie.

Narzędzia interwencji.

Regulacje nowe:

- Ustawa wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami

Regulacje zmieniane:

- Ustawa Kodeks Cywilny
- Ustawa Kodeks postępowania cywilnego
- Ustawa Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy
- Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

- Ustawa prawo o notariacie
- Przepisy wykonawcze (zasady wynagradzania asystentów prawnych i pełnomocników wspierających, rejestr pełnomocników, asystentów, zakres sprawozdania asystenta, pełnomocnika)

Likwidacja instytucji ubezwłasnowolnienia oraz wprowadzenie proponowanych rozwiązań zapewnią zindywidualizowane wsparcie w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnych, racjonalne, adekwatne do potrzeb wykorzystywanie zasobów osób wspierających, a przede wszystkim umożliwią każdej osobie podejmowanie decyzji, w najszerszym możliwym dla niej zakresie. Pełnomocnictwo wspierające zapewni możliwości reprezentacji osoby w konkretnej sytuacji, w której nie ma ona możliwości samodzielnego działania, bez pozbawienia jej zdolności do czynności prawnych. Proponowane rozwiązania przyczynią się też do zmiany świadomości na temat osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychospołeczną, wpłyną na rozwój usług z zakresu edukacji prawnej i obywatelskiej dla tych grup osób i zwiększą aktywność tych osób w wielu sferach życia.

Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Przyjęcie w 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami oraz protokołu fakultatywnego do Konwencji było kamieniem milowym w ochronie praw człowieka osób z niepełnosprawnościami. Stanowiła ona ucieleśnienie w wiążącym międzynarodowym instrumencie prawnego tego, co często określa się mianem "zmiany paradygmatu", dzięki któremu oparty na deficycie, biomedyczny model osoby z niepełnosprawnością został zastąpiony przez model społeczny lub model praw człowieka.

W świetle tego ostatniego osoby z niepełnosprawnościami są podmiotami praw, które mają prawo do pełnego uczestnictwa i wkładu w życie społeczne, a nie postrzegane jako zmarginalizowane obiekty litości, dobroczynności, odbiorcy pomocy społecznej lub osoby, za które inni podejmują codzienne i ważne decyzje życiowe. Podstawowym obowiązkiem państw-stron Konwencji jest podejmowanie środków legislacyjnych, administracyjnych i innych w celu wprowadzenia w życie traktatu.

Wejście w życie Konwencji wywołało dyskusje na temat obecnych ram prawnych regulujących zdolność do czynności prawnych w państwach członkowskich UE. Wszystkie państwa członkowskie UE ratyfikowały KPN i stają w obliczu wyzwań związanych z kształtowaniem przepisów krajowych, które umożliwią stosowanie środków wspomagających podejmowanie decyzji, innymi słowy środków, które respektują

autonomię, wolę i preferencje osoby. Liczba państw członkowskich, które obecnie reformują ustawodawstwo dotyczące zdolności do czynności prawnych, ilustruje zasadnicze ponowne rozważenie, jakiego wymaga Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami.

Przedstawione poniżej rozwiązania legislacyjne uznaje się za przejaw postępu, ponieważ podkreślają one znaczenie wspieranego procesu podejmowania decyzji. Jednak wszystkie kraje w Europie nadal uwzględniają pewien rodzaj systemów zastępczego podejmowania decyzji jako ostateczność. Oznacza to, że w wielu przypadkach, gdy istnieje możliwość wyboru między tymi dwoma rozwiązaniami, zastępcze podejmowanie decyzji przeważa nad wspieranym podejmowaniem decyzji, co jest problematyczne z punktu widzenia zgodności z Konwencją. Ponadto Komitet ds. Konwencji ONZ regularnie powtarza, że reformy, które zmieniają, ale nie znoszą zastępczego podejmowania decyzji, pozostają w konflikcie z Konwencją.

Należy również zauważyć, że chociaż ramy prawne mogą być pozytywne w teorii, bardzo często nie idzie za nimi odpowiednie wdrożenie i/lub wykorzystanie w praktyce.

Austria

W Austrii z dniem 1 lipca 2018 r. weszły w życie nowe przepisy zwane drugą ustawą o ochronie dorosłych. Ustawa kieruje się zasadami autonomii, samostanowienia i poradnictwa decyzyjnego. Przewiduje cztery mechanizmy na wypadek ograniczenia zdolności decyzyjnych danej osoby, ale żaden z nich nie powoduje automatycznej utraty zdolności do czynności prawnych. Ustawa przewiduje stosowanie trwałych pełnomocnictw, które umożliwiają osobie wyznaczenie przedstawiciela na wypadek utraty przez nią zdolności do podejmowania decyzji w przyszłości. W ostateczności sąd może zdecydować o wyznaczeniu przedstawiciela lub zastępcy osoby podejmującej decyzje. Może to jednak nastąpić tylko po zbadaniu konkretnych okoliczności każdej osoby i ograniczeniu reprezentacji do konkretnej sprawy i na określony czas. Wreszcie, niektóre decyzje nie mogą być w ogóle podejmowane przez przedstawiciela, jak np. sporządzenie testamentu lub uprzedniej dyrektywy zdrowotnej (Patientenverfügung), ustanowienie trwałego pełnomocnictwa, zawarcie związku małżeńskiego, adopcja dziecka lub uznanie ojcostwa.

Belgia

W Belgii uchwalono w marcu 2013 r. ustawę, która po pierwsze, przewiduje, że osoba może wskazać swoje preferencje dotyczące zarządcy i/lub „osoby zaufania”, gdyby jej zdolność prawna została w przyszłości ograniczona przez sędziego. Po drugie, decydując o zdolności prawnej osoby, sędziowie muszą zwrócić uwagę na specyficzną sytuację każdej osoby. Wspierane podejmowanie decyzji („pomoc”) musi mieć pierwszeństwo przed zastępczym

podejmowaniem decyzji („reprezentacja”), a sędziowie muszą brać pod uwagę wolę i preferencje osób przy podejmowaniu decyzji, kogo wyznaczyć na ich zarządcę. Sędzia nie jest jednak zobowiązany do wyboru jako administratora opcji preferowanej przez zainteresowane osoby. Wyznaczona przez kogoś „osoba zaufania” może pośredniczyć między daną osobą a jej zarządcą, pomagając w wyrażeniu woli danej osoby.

Chociaż ustawa ta stanowi krok naprzód, w praktyce sędziowie często nie mają wystarczająco dużo czasu i środków, aby dokładnie ocenić konkretną sytuację każdej osoby i najczęściej decydują się na zastępcze, a nie wspomagane podejmowanie decyzji, lekceważąc tym samym wolę i preferencje osób. Sędziowie z dużym prawdopodobieństwem wyznaczą również profesjonalnego administratora (zwykle prawnika), a nie kogoś z rodziny lub sieci osobistej danej osoby.

Republika Czeska

Kodeks cywilny z 2012 roku, który wszedł w życie w styczniu 2014 roku, zawiera „pomoc w podejmowaniu decyzji” w ramach systemu środków wsparcia dla osób dorosłych o „zmniejszonej zdolności” do działania. Inne środki to: reprezentacja przez najbliższego krewnego, kuratela i zaawansowane dyrektywy. Pomoc w podejmowaniu decyzji przeznaczona jest wyłącznie dla osób z „niepełnosprawnością psychiczną”, co wskazuje, że przepisy te opierają się raczej na medycznym niż społecznym modelu niepełnosprawności. Osoba może wybrać jedną lub więcej osób wspierających, bez dalszego określenia. W praktyce, oprócz osób fizycznych, pomocy udzielają także niektóre organizacje.

Osoby wspierające towarzyszą osobom w postępowaniach prawnych, udzielają im niezbędnych informacji lub porad. Ponadto wspierający może złożyć swój podpis pod umowami lub innymi czynnościami prawnymi zawartymi przez osobę otrzymującą pomoc oraz może powołać się na nieważność czynności prawnej dokonanej przez osobę otrzymującą pomoc. Osoba wspierająca może być również obecna w kontaktach tej osoby z organami administracji oraz może wraz z osobą wspieraną przeglądać i konsultować akta administracyjne. Osoba wspierająca posiada również legitymację procesową w trakcie postępowania w sprawie przymusowej hospitalizacji lub zatrzymania w zakładach pomocy społecznej.

Podstawą udzielenia pomocy jest umowa (ustna lub pisemna) zatwierdzona przez sąd. Zakres pomocy i treść umowy zależy od stron. Sąd może interweniować tylko a) przed zawarciem umowy, jeśli jest to oczywiste, że interesy osoby udzielającej pomocy są sprzeczne z interesami osoby korzystającej z pomocy lub b) w trakcie udzielania pomocy,

jeżeli sąd stwierdzi, że osoby udzielające pomocy wywierają niewłaściwy wpływ lub bezpodstawnie wzbogacają się kosztem osoby korzystającej z pomocy.

Oprócz pomocy w podejmowaniu decyzji, ustawa ustala również, że osoba z niepełnosprawnością może korzystać ze szczególnego rodzaju wsparcia w trakcie postępowania w sprawie niedobrowolnej hospitalizacji. Osoba ta jest wprawdzie reprezentowana przez przedstawiciela prawnego (adwokata), ale może też wybrać powiernika, który może ją wspierać w postępowaniu, a także realizować w imieniu osoby zatrzymanej uprawnienia procesowe (m.in. proponować dowody, odwoływać się od decyzji). Nie ma formalnego wymogu powołania powiernika.

Gruzja

Nowelizacja kodeksu cywilnego w Gruzji z 2015 roku obejmuje reformę przepisów dotyczących zdolności prawnej. Zniesiono opiekę plenarną i ustanowiono wspierane podejmowanie decyzji. Osoby, ich krewni lub służby społeczne, mogą obecnie zwrócić się do sądu z wnioskiem o uznanie ich za „beneficjentów wsparcia”. Sąd musi wziąć pod uwagę „interes i wolę beneficjenta wsparcia” i wymienić konkretne obszary, w których wymagane jest wsparcie. Ramy wsparcia mogą być rozszerzone lub zawężone i są nadzorowane przez organ nadzorczy. Wspierającymi są osoby fizyczne lub agencje rządowe.

Niemcy

W Niemczech rząd federalny zniósł w 1992 roku ustawową opiekę („Vormundschaft”) dla osób dorosłych. Wcześniej ustawodawstwo dopuszczało formalne pozbawienie osoby zdolności do czynności prawnych. Podczas gdy z reguły zdolność do czynności prawnych jest w pełni zachowana, a opiekunowie prawni są zobowiązani do przestrzegania woli osób, które reprezentują, w praktyce istniejący element wspieranego podejmowania decyzji przez osoby z niepełnosprawnościami jest zaniedbywany. Komitet KPON jest zaniepokojony, że obecny instrument prawny dotyczący kurateli jest nadal niezgodny z Konwencją.

W niemieckim systemie prawnym sądy ustanawiają opiekunów w odniesieniu do określonych obszarów, takich jak sprawy finansowe, zdrowie lub dobro osobiste. Opiekun nie może być powołany wbrew wolnej woli danej osoby. Sądy mogą jednak decydować o tym, czy dana osoba jest zdolna do „wolnej woli”, czy też nie. Możliwe jest wydanie dyrektywy wyprzedzającej w sprawie opieki (Betreuungsverfügung), aby wcześniej wyrazić swoją wolę i preferencje w pewnych sprawach; przyszły opiekun będzie kontrolowany przez sąd. Aby uniknąć opieki, osoba może udzielić komuś wybranemu pełnomocnictwa (Vorsorgevollmacht). W odniesieniu do leczenia można zawrzeć swoją wolę i preferencje w „testamencie życia” (Patientenverfügung), który działa jako środek zapobiegawczy.

Opiekun jest po to, by wspierać daną osobę. Opiekun może korzystać ze swoich uprawnień do reprezentowania i działania w imieniu danej osoby tylko wtedy, gdy jest to konieczne. Opiekun może powstrzymać się od działania zgodnie z wolą i preferencjami danej osoby tylko wtedy, gdy jest to sprzeczne z jej najlepszym interesem. Jeśli opiekun podejmuje decyzję, która może mieć wpływ na prawa człowieka (np. sprawa związana z lekami lub przeniesieniem do instytucji), sąd musi zatwierdzić tę decyzję i powinien przeprowadzić przesłuchanie w tej sprawie z udziałem zainteresowanej osoby.

Wreszcie, chociaż wszystkie decyzje podejmowane przez opiekuna muszą uwzględniać wolę i preferencje danej osoby i są podejmowane jako wspomagane podejmowanie decyzji, zasoby są ograniczone, co utrudnia indywidualną komunikację na temat woli i preferencji w każdej sprawie.

Irlandia

W 2015 r. przyjęto Assisted Decision-Making (Capacity Act), która zastąpiła Lunacy Regulation Act z 1871 r. Ustawa przewiduje trzy rodzaje wsparcia decyzyjnego: wspomagane podejmowanie decyzji; współdecydowanie i przedstawiciele decyzyjnych. Ustawa przewiduje również trwałe pełnomocnictwa i zaawansowane dyrektywy dotyczące opieki zdrowotnej. Każda z tych ról musi być realizowana zgodnie z wolą i preferencjami osoby z „problemami ze zdolnością do podejmowania decyzji”. Dlatego też, choć ustawa nadal pozwala na zastępcze podejmowanie decyzji, otwiera również możliwość wdrożenia wspomaganego podejmowania decyzji (poprzez „assisted decision-making”).

Wspomagane podejmowanie decyzji opiera się na umowie między osobą proszącą o wsparcie a jedną lub kilkoma wybranymi przez nią osobami. Może dotyczyć kwestii związanych z dobrem osobistym, w tym zakwaterowania, zatrudnienia, edukacji lub szkoleń, opieki zdrowotnej; lub kwestii związanych z własnością i sprawami, w tym kontroli i zarządzania swoją własnością lub prawami majątkowymi oraz prowadzenia postępowania przed jakimkolwiek sądem lub trybunałem.

Asystenci podejmowania decyzji wspierają osoby w uzyskaniu informacji istotnych dla podjęcia decyzji, doradzają im poprzez wyjaśnienie informacji, ustalają wolę i preferencje osób oraz pomagają im w przekazaniu i wyrażeniu decyzji, starając się, aby decyzje zostały wdrożone. Nigdy nie podejmują oni decyzji w imieniu danej osoby. Skargi mogą być składane, jeśli asystenci decyzyjni działają poza zakresem swoich funkcji lub stosują np. oszustwo, przymus lub nadmierny nacisk.

Ustawa weszła w życie w listopadzie 2022 roku.

Zjednoczone Królestwo (Szkocja)

Znowelizowana w 2015 r. ustawa o zdrowiu psychicznym (opieka i leczenie) zapewnia osobom możliwość składania oświadczeń wyprzedzających dotyczących leczenia i określa instrument wspieranego podejmowania decyzji zwany „niezależnym rzecznictwem”. Niezależne rzecznictwo może być świadczone przez osobę fizyczną lub przez grupę rzeczników i koncentruje się wokół zasady wsparcia rówieśniczego.

Każda osoba z niepełnosprawnością intelektualną lub psychospołeczną ma prawo do niezależnego rzecznictwa, kiedy jest zatrzymana w szpitalu lub podlega innym formom przymusowego umieszczenia w placówce lub leczenia. Osoba jest informowana o prawie do niezależnego rzecznictwa przez swojego pracownika socjalnego (specjalistę ds. zdrowia psychicznego), personel szpitala lub organizację, która zapewnia rzeczników. Rolą adwokata jest zapewnienie, że osoba rozumie swoją sytuację i decyzje wydane przez sąd, wspieranie osoby w podejmowaniu decyzji dotyczących jej opieki i okoliczności lub wypowiedanie się w jej imieniu. Nie wolno im przedstawiać własnych poglądów ani zawierać aktów prawnych, takich jak umowy, w imieniu osoby. Nie mają automatycznego prawa dostępu do dokumentacji medycznej pacjenta, jednak pacjent może upoważnić ich do takiego dostępu, jak również dostępu do informacji dotyczących planowania lub zapewnienia opieki lub leczenia pacjenta. Mają prawo do udziału we wszystkich etapach procesu decyzyjnego.

Rzecznicy są niezależni od szpitali; są zatrudnieni przez organizacje finansowane przez władze lokalne i/lub National Health Service. Obowiązkiem władz lokalnych jest zapewnienie każdemu na swoim terenie dostępu do niezależnych rzeczników (supportów) w razie potrzeby. Samo prawo nie przewiduje żadnych zabezpieczeń, ale Scottish independent advocacy alliance (SIAA) wydaje zasady i standardy, do których organizacja rzecznicza powinna się stosować. Władze lokalne nadzorują świadczenie usług rzeczniczych i mogą podjąć decyzję o zaprzestaniu finansowania, jeśli dojdzie do naruszenia kodeksu postępowania lub organizacja nie będzie przestrzegać standardów.

Hiszpania (Katalonia)

Katalonia posiada własne ramy prawne w zakresie prawa cywilnego. Znacząca reforma katalońskiego kodeksu cywilnego (CCC) w 2010 roku obejmowała integralną reformę i rekonceptualizację mechanizmów prawnych dostępnych w celu wspierania osób z niepełnosprawnością lub o złożonych potrzebach. W ramach reformy wprowadzono instrument respektujący zdolność prawną osoby: mechanizm pomocy.

Pomoc jest instrumentem modułowym i elastycznym, który może obejmować zarówno wsparcie osób w jednym aspekcie ich życia (na przykład w zakresie opieki zdrowotnej), jak

i połączenie kilku aspektów (opieka zdrowotna i zarządzanie finansami, a także postępowanie biurokratyczne, administracyjne lub prawne). Najważniejszą cechą pomocy jest to, że nie jest ona związana z wcześniejszym brakiem lub ograniczeniem zdolności do czynności prawnych danej osoby. Pomoc może być zainicjowana jedynie przez osobę, która domaga się wsparcia i respektuje jej życzenia i preferencje. Asystentem może być osoba fizyczna (członek rodziny, krewny lub przyjaciel), ale także osoba prawna, np. organizacje spełniające wymogi ustanowione przez Rząd Kataloński. Rząd finansuje takie usługi, a asystenci podlegają kontroli publicznej i są corocznie nadzorowani przez władze sądowe. Pomoc nie może naruszać praw osobistych, takich jak prawo do zawarcia małżeństwa, dziedziczenia, sporządzenia testamentu czy prawo do głosowania. Pomoc może być zakończona w każdym przypadku, gdy osoba korzystająca z pomocy podejmie taką decyzję. Asysta jest coraz częściej stosowana w celu uniknięcia pozbawienia zdolności do czynności prawnych i stosowania zastępczych mechanizmów podejmowania decyzji.

Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Minister Sprawiedliwości	1		Stosowanie przepisów ustawy w zakresie ustanowienia asysty prawnej, pełnomocnictwa wspierającego, pełnomocnictwa na przyszłość
Osoby ubezwłasnowolnione	100 tys. (w okresie przejściowym)	Dane na podstawie RPO	Ochrona praw osoby, urzeczywistnienie woli osoby, wsparcie w podejmowaniu decyzji i wyrażaniu woli
Pełnomocnicy wspierający	10 tys. – 25 tys. rocznie (w okresie przejściowym), 5 tys.	Szacowana liczba osób objętych pełnomocnictwem wspierającym	Ochrona praw osoby, urzeczywistnienie woli osoby, wsparcie w podejmowaniu decyzji i wyrażaniu woli

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
	w kolejnych latach		
Asystenci prawni	10 tys. – 14 tys. rocznie (w okresie przejściowym), 7 tys. w kolejnych latach	Szacowana liczba osób objętych asystą prawną	Ochrona praw osoby, urzeczywistnienie woli osoby, wsparcie w podejmowaniu decyzji i wyrażaniu woli
Pełnomocnicy na przyszłość	20 tys. – 40 tys. (w okresie przejściowym), 40 tys. w kolejnych latach	Szacowana liczba udzielonych pełnomocnictw na przyszłość	Ochrona praw osoby, urzeczywistnienie woli osoby, wsparcie w podejmowaniu decyzji i wyrażaniu woli
Opiekunowie prawni osób ubezwłasnowolnionych całkowicie i kuratorzy osób ubezwłasnowolnionych częściowo	100 tys.	Liczba ustanowionych opiekunów prawnych i kuratorów	Stosowanie przepisów w zakresie wniosków o uchylenie ubezwłasnowolnienia, ustanowienia asysty prawnej, pełnomocnika wspierającego
Krajowa Rada Notarialna	1		Stosowanie przepisów w zakresie prowadzenia Rejestru pełnomocników na przyszłość
Notariusze	4 tys.	Krajowa Rada Notarialna	Stosowanie przepisów w zakresie powoływania pełnomocników na przyszłość
Sądy Rejonowe	318 – liczba jednostek	Ministerstwo Sprawiedliwości	Stosowanie przepisów ustawy w zakresie

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
			ustanowienia pełnomocnictwa wspierającego i asysty prawnej
Sądy Okręgowe	48 – liczba jednostek	Ministerstwo Sprawiedliwości	Stosowanie przepisów ustawy w zakresie uchylecia ubezwłasnowolnienia

Wpływ na sektor finansów publicznych

Tabela 134. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)	
Dochody ogółem	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
budżet państwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
pozostałe jednostki (oddzielnie)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wydatki ogółem	0,0	1 203,01	1 209,06	1 059,67	937,56	492,92	507,22	521,93	537,07	552,10	567,56	7 588,11	
budżet państwa – koszty wynagrodzeń asystentów prawnych	0,0	383,16	432,62	482,74	534,95	275,23	283,21	291,42	299,88	308,27	316,90	3 608,38	
budżet państwa – koszty wynagrodzeń	0,0	801,15	757,09	557,00	382,10	196,59	202,29	208,16	214,20	220,19	226,36	3 765,15	

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)	
pełnomocników wspierających													
budżet państwa – koszty wynagrodzeń pracownika CNŻ (0,5 etatu)	0,0	18,70	19,35	19,93	20,51	21,10	21,72	22,35	22,99	23,64	24,30	214,58	
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
pozostałe jednostki (oddzielnie)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Saldo ogółem	0,0	1 203,01	1 209,06	1 059,67	937,56	492,92	507,22	521,93	537,07	552,10	567,56	7 588,11	
budżet państwa – koszty wynagrodzeń asystentów prawnych	0,0	383,16	432,62	482,74	534,95	275,23	283,21	291,42	299,88	308,27	316,90	3 608,38	
budżet państwa – koszty wynagrodzeń	0,0	801,15	757,09	557,00	382,10	196,59	202,29	208,16	214,20	220,19	226,36	3 765,15	

(ceny bieżące zgodnie z Wytycznymi MF, za rok zerowy przyjęto 2023 r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	łącznie (0-10)	
pełnomocników wspierających													
budżet państwa – koszty wynagrodzeń pracownika CNŻ (0,5 etatu)	0,0	18,70	19,35	19,93	20,51	21,10	21,72	22,35	22,99	23,64	24,30	214,58	
JST	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
pozostałe jednostki (oddzielnie)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Źródła finansowania	Budżet Państwa												

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń

Założenia metodyczne przyjęte do obliczeń i oszacowania finansowych skutków wdrożenia przepisów ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami dokonano z uwzględnieniem:

- 1) kształtu wersji instrumentu asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji w ramach projektu “Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”;
- 2) doświadczeń z realizacji pilotażu wersji instrumentu asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji, o której mowa powyżej;
- 3) wyników ewaluacji pilotażu instrumentu asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji;
- 4) prac zespołu eksperckiego, ustalającego pożądany, końcowy kształt i zakres instrumentu asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji, z uwzględnieniem doświadczeń z pilotażu instrumentu i wyników ewaluacji instrumentu, wraz z projektem aktów normatywnych pozwalających na wdrożenia instrumentu Asysta prawna jako element systemu wspieranego podejmowania decyzji, tj. projektów rozporządzeń:
  - a. w sprawie wzoru oświadczenia o zawarciu umowy o asystę prawną.
  - b. w sprawie wzoru zaświadczenia o ustanowieniu asystenta prawnego.
  - c. w sprawie wzoru zaświadczenia o ustanowieniu pełnomocnika wspierającego.
  - d. w sprawie wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza wniosku o wszczęcie postępowania nadzorczego nad wykonywaniem asysty prawnej.
  - e. w sprawie listy kandydatów na asystentów prawnych oraz pełnomocników wspierających.
  - f. w sprawie sposobu uiszczania i wysokości opłat zapisy dokonywane w Rejestrze Pełnomocnictw na Przyszłość.
- 5) obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej aktów normatywnych i wytycznych odnoszących się do finansowych skutków wdrożenia ustaw, w szczególności aktualnych „Wytycznych dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw”.

Koszty ustanowienia systemu wsparcia:

- 1) Wynagrodzenia

- Liczba asystentów prawnych 92 tys. – łączna kwota wynagrodzeń w ciągu 10 lat wynosi 3 608,38 mln zł.
- Liczba pełnomocników wspierających 99 tys. – łączna kwota wynagrodzeń w ciągu 10 lat wynosi 3 765,15 mln zł,
- Liczba pełnomocników na przyszłość – brak wpływu na budżet państwa / JST. Koszty związane z ustanowieniem pełnomocników na przyszłość ponosi mocodawca.

Założenia

Rozkład liczby pełnomocników wspierających i asystentów prawnych w latach 2025-2034 prezentuje poniższa tabelka

Tabela 135. Rozkład liczby pełnomocników wspierających i asystentów prawnych w latach 2025-2034

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
pełnomocnik	23000	21000	15000	10000	5000	5000	5000	5000	5000	5000
asystent	11000	12000	13000	14000	7000	7000	7000	7000	7000	7000

Zakłada się, że instrument wsparcia wejdzie w życie w roku 2025 r.

W przypadku kosztów wynagrodzeń asystentów prawnych do wyliczeń ich wynagrodzenia przyjęto założenia wskazane w projektowanym art. 60 ust. 4 tj. Wynagrodzenie asystenta prawnego w stosunku miesięcznym nie może być niższe niż 10% i nie może być wyższe niż 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres poprzedzający dzień przyznania wynagrodzenia.

W przypadku kosztów wynagrodzeń pełnomocników wspierających do wyliczeń ich wynagrodzenia przyjęto założenia wskazane w zmienianym art. 53a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej tj. „Art. 53a. 1. Wynagrodzenie asystenta prawnego ustanowionego przez sąd i pełnomocnika wspierającego w stosunku miesięcznym nie może być niższe niż 10% i nie może być wyższe niż 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres poprzedzający dzień przyznania wynagrodzenia”.

Rokiem bazowym do wyliczeń wynagrodzeń asystentów prawnych / pełnomocników wspierających oraz prawników w CNŻ jest rok 2025.

Zgodnie z wyżej przytoczonymi wytycznymi dot. wskaźników makroekonomicznych kwota przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej w roku 2025 wyniesie 8 031 zł brutto. Do obliczeń wzięto kwotę wynagrodzeń wraz z pochodnymi dla pracodawcy.

2) Koszty związane z obsługą systemu - koszty administracyjne.

Centra Niezależnego Życia to ośrodki koordynujące wsparcie osób z niepełnosprawnościami planowane do powołania w projekcie ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami. Koszty ich funkcjonowania zostaną oszacowane w odrębnych OSR.

Jednym z zadań Centrum Niezależnego Życia jest m.in.: prowadzenie rejestru oraz wsparcie w zakresie sporządzania planów reprezentacji.

W projekcie dokonano podziału Centrów Niezależnego Życia na Kompleksowe i Wyspecjalizowane.

Prowadzenie rejestru oraz wsparcie w zakresie sporządzania planów reprezentacji będą zadaniem Kompleksowych Centrów Niezależnego Życia - ich wprowadzenie jest obowiązkiem powiatu. Zatem będzie działać 380 CNŻ.

Art. 139a. ust.1, że projektowanej ustawy stanowi, że Centrum Niezależnego Życia świadczy usługę przygotowania i sporządzenia planu reprezentacji w zakresie realizacji zdolności do czynności prawnych.

Do wyliczeń przyjęto, że co roku w każdym powiecie / CNŻ średnio zostanie sporządzonych 100 planów reprezentacji.

W art. 139a ust. 5. Wskazano, że u celu realizacji usługi, o której mowa w ust. 1, Centrum Niezależnego Życia zatrudnia osobę co najmniej z wykształceniem prawniczym. Przyjęto do wyliczeń założenie, że sporządzenie jednego planu to średnio 10 godzin pracy.

Koszty zatrudnienia prawnika na 1 etat wraz z pochodnymi pracodawcy wynosi 8 200 zł.⁵⁸

Wobec powyższego do kalkulacji przyjęto 0,5 etatu na 1 CNŻ.

Roczne koszty zatrudnienia prawnika = 4100 zł x 12 mies. x 380 CNŻ = 18 696 000 zł.

Mając powyższe założenia na uwadze koszty zatrudnienia prawnika (0,5 etatu) w powiecie (CNŻ) w 2025 r. wyniosą 18 696 000 zł. W ciągu 10 lat łącznie 214,58 mln zł z uwzględnieniem inflacji.

---

⁵⁸ Źródło: <https://wynagrodzenia.pl/moja-placa/ile-zarabia-prawnik>

- 3) Koszty utworzenia listy kandydatów na asystentów prawnych i pełnomocników wspierających prowadzone przez CNŻ znajdują się w OSR do rozporządzenia w sprawie listy kandydatów na asystentów prawnych oraz pełnomocników wspierających.
- 4) Koszty utworzenia Rejestru Pełnomocnictw na Przyszłość znajdują się w OSR do rozporządzenia w sprawie sposobu uiszczania i wysokości opłat za wpisy dokonywane w Rejestrze Pełnomocnictw na Przyszłość.

Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Nie dotyczy

Wpływ na rynek pracy

Proponowane rozwiązania wpłyną na zwiększoną aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami, szczególnie osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychospołeczną, w odniesieniu do których najczęściej stosowane jest ubezwłasnowolnienie. Rozwój usługi asysty prawnej i pełnomocnictwa wspierającego wpłynie także na większą aktywność zawodową m. in. prawników, pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych. W obecnym stanie prawnym osoby całkowicie ubezwłasnowolnione, ze względu na brak zdolności do czynności prawnych nie mogą podjąć zatrudnienia. Wprawdzie znane są w doktrynie poglądy o zdolności pracowniczej osób ubezwłasnowolnionych (D. Dzieński, *Możliwość zawarcia umowy o pracę przez osobę ubezwłasnowolnioną całkowicie lub przez jej opiekuna prawnego*. Zeszyty Prawnicze BAS, 4, 2020, M. Szeroczyńska, *Osoba ubezwłasnowolniona jako pracownik*, cz. 1, Szkoła Specjalna, SS 2022; LXXXIII/3), jednak wywołują one szereg wątpliwości, w tym praktyczne trudności związane z zarządzaniem swoim pracowniczym wynagrodzeniem. Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami podkreśla w art. 27 obowiązki państwa w zakresie realizacji zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami bez dyskryminacji. Ostatnie lata przyniosły wiele zmian z postrzeganiu niepełnosprawności intelektualnej i psychospołecznej, organizowaniu spersonalizowanego wsparcia dla tych osób oraz w działaniach podnoszących jakość ich życia. Praca jest ważnym aspektem życia i jedną z najważniejszych wartości dla każdego człowieka, niezależnie od jego płci, wieku, miejsca zamieszkania i sprawności fizycznej oraz intelektualnej. Człowiek dorosły dąży do samorozwoju, zwłaszcza związanego z funkcjonowaniem w środowisku rodzinnym i zawodowym. Praca ma szczególne znaczenie

dla prowadzenia niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami, pozwala uzyskać dochód, zwiększa poczucie własnej wartości, poszerza kontakty towarzyskie i wzmocnienia poczucie niezależności. Liczne przykłady pracujących osób z niepełnosprawnością intelektualną dowodzą, że osoby te dzięki pracy zmieniają się, wchodzą w dorosłe role społeczne, stają się coraz bardziej samodzielne, a jakość ich życia znacząco wzrasta (M. Zakrzewska, Aktywność zawodowa a jakość życia dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, PSONI, Warszawa 2021). Traktowanie osób z niepełnosprawnościami jako równych i równoprawnych obywateli w sferze pracy sprzyja lepszemu funkcjonowaniu w społeczeństwie i służy procesowi integracji społecznej (A. Ostrowska, Niepełnosprawni w społeczeństwie 1993-2013). Niestety dane statystyczne od wielu lat wskazują, że osoby z niepełnosprawnościami to grupa najmniej aktywna zawodowo.

Najbardziej aktualne dane (2021 r.) znajdują się na stronie:

<https://niepelnosprawni.gov.pl/p,81,bael>

Z badania "Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych 16-89 lat według stopnia niepełnosprawności" wynika, że na 2806 tyś. osób z niepełnosprawnością biorących udział w badaniu, grupa aktywnych zawodowo liczy 563 tyś. (w tym bezrobotni 26 tyś.) a biernych zawodowo jest 2243 tyś. Współczynnik aktywności zawodowej jest na poziomie 20,1%, a w wskaźnik zatrudnienia 19,1%. W końcu 2021 r. pracujący niepełnosprawni stanowili 3,4% ogólnej liczby pracujących w głównym miejscu pracy w średnich i dużych przedsiębiorstwach. W końcu grudnia 2021 r. 61,0 tys. osób niepełnosprawnych było zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, w tym 14,0% osób miało prawo do zasiłku. W porównaniu z 2020 r. liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych zwiększyła się o 9,5%, a liczba tych osób z prawem do zasiłku zmniejszyła się o 8,4%. Brak jest ogólnych danych dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną. Na podstawie doświadczeń PSONI (prowadzenie 6 Centrów Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie - profesjonalnych, niepublicznych agencji zatrudnienia oferujących bezpłatne usługi w zakresie pośrednictwa pracy oraz poradnictwa zawodowego dla osób z niepełnosprawnością a także doradztwa personalnego dla pracodawców oraz 13 Zakładów Aktywności Zawodowej – placówki stworzone w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności i osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną) wynika, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną, które podjęły zatrudnienie stają się bardziej zaradne, aktywne zawodowo i społecznie. Często, sami pracownicy z niepełnosprawnością intelektualną motywują innych do zmiany swojego życia.

Przyczyny bierności zawodowej mają charakter wieloaspektowy. W dużej mierze są związane ze środowiskiem zewnętrznym, w tym postawą pracodawców z otwartego rynku pracy („Postrzeganie niepełnosprawności pracowników i uwarunkowania ich zatrudnienia a zarządzanie personelem w organizacji – E. Giermanowska, 2009) oraz stosunkiem rodziców (opiekunów) do aktywności zawodowej ich dorosłych dzieci („Trudne drogi adaptacji. Wątki adaptacyjne w analizie sytuacji dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną we współczesnym społeczeństwie polskim” E. Cytowska, 2012; „Profile społeczno-demograficzne osób niepełnosprawnych a ich aktywność zawodowa” – I. Kukulak-Dolata, I. Poliwczyk, 2015), nie zaś z indywidualnymi czynnikami biologicznymi, na przykład stopniem i rodzajem niepełnosprawności („Życie w integracji. Stargardzki model lokalnego systemu rehabilitacji i wsparcia społeczno-zawodowego osób z niepełnosprawnością intelektualną” M. Anasz, K. Mrugalska, J. Wojtyńska, M. Ferenc, 2012).

Pilotaż instrumentu „Asysta Prawna jako element wspieranego podejmowania decyzji” wyraźnie pokazał istniejącą potrzebę wsparcia prawnego osób z niepełnosprawnością intelektualną związaną z zatrudnieniem i załatwianiem innych spraw takich jak podpisanie umowy, zakupy na raty, sprawy majątkowe, wykonywanie zabiegów medycznych (M. Kocejko, A. Greniuk, Raport z ewaluacji i pilotażu instrumentu asysta prawna jako element systemu wsparcia korzystania ze zdolności do czynności prawnych, 2023).

Asysta prawna umożliwi zwiększenie świadomości osoby z niepełnosprawnością na temat zatrudnienia, zwiększy dostęp do innych form wsparcia, np. trenera pracy, a przez to wpłynie na większą aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami.

Wpływ na pozostałe obszary

Projektowane przepisy zapewnią osobom z niepełnosprawnościami realizację autonomii decyzyjnej, zwiększą możliwości prowadzenia niezależnego życia przy wsparciu, którego mogą potrzebować, a przez to wpłyną na ich aktywność życiową, w tym zawodową.

W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Ewaluacja efektów projektu nastąpi po okresie jego pełnego wdrożenia, czyli nie wcześniej niż 5 lat od dnia wejścia w życie ustawy.

Ewaluacja ta będzie wymagała pogłębionych badań ilościowych i jakościowych dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami, które były ubezwłasnowolnione przed dniem wejścia w życie ustawy, jak również osób z niepełnosprawnościami korzystających z nowych

instrumentów wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnej (asysty prawnej, pełnomocnictwa wspierającego oraz pełnomocnictwa na przyszłość).

Badania te będą wymagały ustalenia konkretnej liczby osób korzystających z poszczególnych instrumentów wsparcia, ilości postępowań nadzorczych dot. asysty prawnej i pełnomocnictwa wspierającego, jak również częstotliwości zmian asystentów prawny i pełnomocników wspierających. Dla oceny skutków projektu należałoby również zbadać, czy nastąpił wzrost ilości postępowań w przedmiocie wad oświadczeń woli.

Badania te będą również wymagały oceny sytuacji życiowej tych osób, ich aktywności życiowej w obrocie prawnym i zmian jakie nastąpiły w stosunku do okresu, kiedy były ubezwłasnowolnione (w przypadku tych osób, które były wcześniej ubezwłasnowolnione). Badania powinny również skupić się na ocenie częstotliwości naruszeń interesu osoby wspieranej przez podmiot wspierający.

Spis tabel

Tabela 1. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	17
Tabela 2. Skutki dla finansów publicznych wprowadzenia świadczenia kompensacyjnego (w mln zł)	20
Tabela 3. Skutki dla gospodarstw domowych i rodzin wejścia w życie świadczeń kompensacyjnych (mln zł)	21
Tabela 4. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	25
Tabela 5. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie komunikacji..	28
Tabela 6. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług trenera pracy	29
Tabela 7. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie usługi transportowej <i>door-to-door</i> – wariant optymistyczny	30
Tabela 8. Założenia dotyczące poziomu kosztów w obszarze usług w zakresie usługi transportowej <i>door-to-door</i> – wariant urealniony	31
Tabela 9. Założenia dotyczące poziomu kosztów działalności zespołów orzekających IPW ...	33
Tabela 10. Łączne koszty IPW w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)	35
Tabela 11. Wskaźniki monitorujące dla mieszkań wspomaganych uwzględnione w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030	40
Tabela 12. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	43
Tabela 13. Koszty jednostkowe infrastrukturalne mieszkań ze wsparciem dla roku bazowego - 2023	46
Tabela 14. Koszty jednostkowe na mieszkańca w ramach mieszkań ze wsparciem dla roku bazowego - 2023	46
Tabela 15. Wykaz kosztów mieszkań ze wsparciem w ujęciu rocznym do 2033 r. (w mln zł)*	47
Tabela 16. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	53
Tabela 17. Wykaz kosztów adaptacji mieszkań* na podstawie projektu nadzorowanego przez ROPS w Gdańsku	55
Tabela 18. Koszty jednostkowe adaptacji mieszkań istniejących*	55
Tabela 19. Łączne koszty adaptacji już istniejących mieszkań w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)	56
Tabela 20. Roczne koszty zwiększenia nakładów na nowe mieszkania z tytułu projektowania uniwersalnego na potrzeby osób z niepełnosprawnościami*	57
Tabela 21. Łączne koszty projektowania i budowania nowych mieszkań z uwzględnieniem projektowania uniwersalnego w perspektywie do 2033 r. (w mln zł)	58
Tabela 22. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	61
Tabela 23. Podsumowanie założeń kosztów poniesionych w ramach zapewniania dostępności informacyjno-komunikacyjnej	65

Tabela 24. Łączne koszty na rzecz zwiększenia dostępności informacyjno-komunikacyjnej (kalkulacja według cen z 2023 roku)	67
Tabela 25. Kalkulacja kosztów w poszczególnych latach (według cen z 2023 roku)	68
Tabela 26. Kalkulacja kosztów dla 10 lat z uwzględnieniem inflacji i dynamiki płac	69
Tabela 27. Błędy według czterech zasad dostępności cyfrowej na badanych stronach internetowych	71
Tabela 28. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	74
Tabela 29. Założenia dotyczące kosztów związanych z zapewnieniem dostępności cyfrowej w latach 2024, 2025 i 2026*	76
Tabela 30. Koszty, które muszą zostać poniesione w celu zwiększenia dostępności cyfrowej (według cen z 2023 roku)	76
Tabela 31. Szacowany koszt na najbliższe 10 lat (według cen z 2023 roku)	76
Tabela 32. Szacowane koszty w kolejnych 3 latach (z uwzględnieniem inflacji)	77
Tabela 33. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	81
Tabela 34. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	87
Tabela 35. Roczny koszt wynagrodzeń animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022... ..	91
Tabela 36. Koszt wyposażenia stanowiska animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022	91
Tabela 37. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach budowania kręgów wsparcia do 2030 roku	92
Tabela 38. Roczne koszty budowania kręgów wsparcia do 2030 roku	92
Tabela 39. Oszacowane roczne koszty budowania kręgów wsparcia w okresie 2025 do 2030 roku	93
Tabela 40. Roczny koszt wynagrodzeń animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022... ..	93
Tabela 41. Koszt wyposażenia stanowiska animatorów kręgów wsparcia w latach 2021/2022	94
Tabela 42. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach funkcjonowania animatorów kręgów wsparcia do 2030 roku	94
Tabela 43. Roczne koszty budowania kręgów wsparcia do 2030 roku	95
Tabela 44. Oszacowane roczne koszty budowania kręgów wsparcia w okresie 2025 do 2030 roku	95
Tabela 45. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022	96
Tabela 46. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022	96
Tabela 47. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku	97
Tabela 48. Roczne łączne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku	97

Tabela 49. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych w okresie 2027 do 2030 roku	98
Tabela 50. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022.....	98
Tabela 51. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022.....	99
Tabela 52. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku	99
Tabela 53. Roczne łączne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych do 2030 roku	100
Tabela 54. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów informacyjno-koordynacyjnych w okresie 2027 do 2030 roku	100
Tabela 55. Roczny koszt usług wsparcia dziennego w latach 2021/2022.....	101
Tabela 56. Projekcja rocznych kosztów usług wsparcia dziennego do 2030 roku.....	101
Tabela 57. Oszacowane roczne koszty wsparcia dziennego w 2030 roku.....	102
Tabela 58. Roczny koszt funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu w latach 2021/2022.....	103
Tabela 59. Projekcja rocznych kosztów funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu do 2030 roku	103
Tabela 60. Roczne łączne koszty funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu do 2030 roku.....	103
Tabela 61. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania interwencyjnych miejsc całodobowego pobytu w 2030 roku	104
Tabela 62. Roczny koszt usług tłumacza PJM/SJM/SKOGN w latach 2021/2022	105
Tabela 63. Projekcja rocznych kosztów usług tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN do 2030 roku	105
Tabela 64. Oszacowane roczne koszty usług tłumacza-asystenta PJM/SJM/SKOGN w 2030 roku	106
Tabela 65. Roczny koszt usług instruktora orientacji przestrzennej w latach 2021/2022.....	106
Tabela 66. Projekcja rocznych kosztów instruktora orientacji przestrzennej do 2030 roku .	107
Tabela 67. Oszacowane roczne koszty instruktora orientacji przestrzennej w 2030 roku....	107
Tabela 68. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022.....	108
Tabela 69. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022.....	108
Tabela 70. Roczny koszt związany z Indywidualnym Planem Działania w latach 2021/2022	108
Tabela 71. Projekcja rocznych kosztów koordynacji zintegrowanej rehabilitacji do 2030 roku	108
Tabela 72. Roczne koszty koordynacji zintegrowanej rehabilitacji do 2030 roku	109
Tabela 73. Oszacowane roczne koszty koordynacji zintegrowanej rehabilitacji w 2030 roku	110

Tabela 74. Roczny koszt wynagrodzeń w latach 2021/2022.....	110
Tabela 75. Koszt wyposażenia stanowiska w latach 2021/2022.....	110
Tabela 76. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzeń i wyposażenia stanowisk w ramach punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin do 2030 roku	111
Tabela 77. Roczne koszty funkcjonowania punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin do 2030 roku	111
Tabela 78. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania punktów nieodpłatnego poradnictwa prawnego dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w 2030 roku	112
Tabela 79. Roczny koszt funduszu szkoleniowego w latach 2021/2022.....	113
Tabela 80. Projekcja rocznych kosztów funduszu szkoleniowego do 2030 roku.....	113
Tabela 81. Oszacowane roczne koszty funduszu szkoleniowego w okresie od 2025 do 2030 roku	113
Tabela 82. Roczny koszt funduszu szkoleniowego w latach 2021/2022.....	114
Tabela 83. Projekcja rocznych kosztów funduszu szkoleniowego do 2030 roku.....	114
Tabela 84. Oszacowane roczne koszty funduszu szkoleniowego w okresie 2025 do 2030 roku	115
Tabela 85. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania Kompleksowych CNŻ z uwzględnieniem poszczególnych usług w okresie od 2025 do 2030 roku (w zł)	115
Tabela 86. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania poszczególnych CNŻ w okresie od 2025 do 2030 roku	117
Tabela 87. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania CNŻ z uwzględnieniem poszczególnych usług w okresie od 2025 do 2030 roku	117
Tabela 88. Oszacowane roczne koszty funkcjonowania poszczególnych typów CNŻ w okresie od 2025 do 2030 roku	119
Tabela 89. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	122
Tabela 90. Przewidywane koszty działania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej za pełny etat.....	123
Tabela 91. Roczny koszt utrzymania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej w 2022 roku.....	124
Tabela 92. Projekcja rocznych kosztów utrzymania Rzecznika Praw Mieszkańca Domu Pomocy Społecznej do 2033 roku	125
Tabela 93. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	130
Tabela 94. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	134
Tabela 95. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	140
Tabela 96. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	146
Tabela 97. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	153

Tabela 98. Liczba osób z określonymi niepełnosprawnościami według EKSMOoN (IV kwartał 2021).....	156
Tabela 99. Liczba osób z niepełnosprawnościami według danych z Ankietowego Badania Zdrowia (EHIS) 2019	156
Tabela 100. Koszt uczestnictwa tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC w rozprawach sądowych w 2023 roku	157
Tabela 101. Koszty ogółem uczestnictwa tłumacza PJM/SJM, tłumacza-przewodnika SKOGN lub asystenta AAC w rozprawach sądowych w latach 2024-2033 (w mln zł)	158
Tabela 102. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	163
Tabela 103. Liczba lokali wyborczych wymagających dostosowania.....	164
Tabela 104. Oszacowanie kosztu dostosowania jednego lokalu (kalkulacja na rok 2023)....	165
Tabela 105. Projekcja rocznych kosztów dostosowania jednego lokalu wyborczego	165
Tabela 106. Oszacowanie kosztów dostosowania lokali.....	166
Tabela 107. Projekcja kosztu wynajęcia lokalu	167
Tabela 108. Oszacowanie kosztów wynajmu lokalu dla lat, w których planowo będą odbywać się wybory	168
Tabela 109. Oszacowanie kosztu elektronicznego urządzenia do głosowania oraz kosztów promocji	169
Tabela 110. Projekcja kosztów urządzenia oraz promocji i informacji w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji	169
Tabela 111. Koszt głosowania korespondencyjnego przez osoby z niepełnosprawnością ...	170
Tabela 112. Projekcja kosztów głosowania korespondencyjnego w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji	170
Tabela 113. Koszt wynagrodzenia tłumaczy on-line w pojedynczych wyborach.....	171
Tabela 114. Projekcja kosztów tłumaczenia migowego online podczas wyborów powszechnych w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji.....	172
Tabela 115. Projekcja kosztów tłumaczenia migowego podczas debat w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji	173
Tabela 116. Koszt osoby przeprowadzającej inspekcję	174
Tabela 117. Projekcja kosztów inspekcji lokali wyborczych w kolejnych latach z uwzględnieniem inflacji	174
Tabela 118. Podsumowanie oszacowania kosztów według wariantu I	175
Tabela 119. Podsumowanie oszacowania kosztów według wariantu II	176
Tabela 120. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	183
Tabela 121. Kalkulacja zapotrzebowania na godziny asystencji – wariant 1.....	185
Tabela 122. Kalkulacja zapotrzebowania na godziny asystencji – wariant 2.....	186
Tabela 123. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	201

Tabela 124. Zmiana wysokości składek i wysokości wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami. Wpływ na sektor finansów publicznych	212
Tabela 125. Zmiana wysokości składek i wysokości wymaganego odsetka pracowników z niepełnosprawnościami. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	213
Tabela 126. Utrata możliwości obniżenia wpłat na PFRON (projektowany Urząd ds. OzN) z tytułu zakupu produkcji albo usługi wytworzonej lub świadczonej przez pracodawcę zatrudniającego odpowiednią liczbę OzN z określonymi niepełnosprawnościami przez podmioty publiczne. Wpływ na sektor finansów publicznych	215
Tabela 127. Uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe. Wpływ na sektor finansów publicznych	218
Tabela 128. Uchylenie przepisu dającego pracodawcom możliwość uzyskiwania kwoty wyższego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w odniesieniu do osób, którym orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe	220
Tabela 129. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	231
Tabela 130. Projekcja rocznych kosztów utrzymania Krajowej Rady do spraw osób z niepełnosprawnościami do 2033 roku	234
Tabela 131. Podmioty, na które oddziałuje rozwiązanie	237
Tabela 132. Koszt wynagrodzenia pracowników	238
Tabela 133. Projekcja rocznych kosztów wynagrodzenia pracowników	238
Tabela 134. Wpływ na sektor finansów publicznych	254
Tabela 135. Rozkład liczby pełnomocników wspierających i asystentów prawnych w latach 2025-2034	258